

UKDE

UKDE KİTAPLIĞI: 85
MARAŞ KÜLTÜRÜ EDEBİYAT SERİSİ: 19

Editör:

Serdar YAKAR

Baskı – Cilt:

ÖNCÜ BASİMEVİ

Tel: 0 312 384 31 20

Kahramanmaraş Ajans

Tel: 0 344 221 20 35

Kapak Tasarım:

Selahattin YAKAR

ISBN:

978-605-61568-3-0

Baskı Tarihi:

Kasım 2010

Yazışma Adresi:

Vefa Kitap Kırtasiye

İsmetpaşa Mah. Borsa Cad.

Buket Sitesi Altı No 17/C

Tel: 0.344.225 13 00

mahmutseyithan@hotmail.com

KAHRAMANMARAŞ

MUHAMMED HİLMİ EFENDİ

**MÎZÂNÜŞŞERÎAT
VE
BÜR HÂNÜTTARÎKAT**
(Maraş'ta Darendeliler ve Nakşîliğin Hâlidî Kolu)

**Hazırlayan
Yaşar ALPARSLAN**

**Kahramanmaraş
2010**

İÇİNDEKİLER

TAKDİM.....	7
MARAŞ'TA DARENDELİLER.....	25
MİZÂNÜŞŞERİAT VE BÜRHÂNÜTTARİKAT.....	37
MUHTIRA.....	39
Herkes Batındaki Muttasîf Olduğu Üzre Haşrolunacaktır.....	41
Mâlen ve Bedenen Olan Cümle İbâdetde Şevk Üzre Olmak.....	44
Küffar ve Münâfık Hakkında Nâzil Olan Âyetlerin Bugün Kimlere Dokunduğu.....	45
Herkesin Kıymeti Himmetine Göre Olur.....	47
Allah Gafur'dur Diye Günâha Cesâret Ettirenin Şeytan Olduğu.....	48
Tevekkül Hakkında.....	49
Yirmidört Satı Şerîatımız Üç Kısma Taksim Eder.....	53
Rızkın Üç Türlü Halk Olunduğu Hakkında.....	53
İlmin Nâfi' Ulemâ ve Meşâyihin Kâmil Olup Olmadığı Hakkında.....	56
Dünyâda Mûteallik Ba'zı Hadîs-i Şerifler.....	61
Küffar İle Sohbetin Câiz Olmadığı Hakkında.....	63
İlmin İki Kısım Olduğu.....	65
İmam Gazâlî'nin Üçyüz Talebeye Ders Okuturken Hepsini Terk Etmesi ve Tarîkata Başlaması Hususunda.....	67
Monla Câmî'nin Kezâ Tarîkata Başlaması.....	68
İmam Hâdimî'nin Tarîkat Hakkındaki Sözleri.....	68
Recep Efendi'nin Tarîkat Hakkındaki Kelamı.....	70
İmam Gazâlî Hazretlerinin Tarîkat Hakkında Olan Kelamı.....	70
İmam Şa'rânî'nin Tarîkat Hakkında Olan Kelâmı.....	71
Yine Gazâlî'nin Tarîkat Hakkında Olan Kelâmı.....	72
Meşâyih İçün Ne Kadar İlim Olmak Lâzım Olduğu.....	73
Tarîkat-ı Aliye ve Ehli Kıyâmete Kadar Mevcut Olacağı.....	75
Velâyet Üç Kısım Olduğu.....	78
Ulemâyâ ve Evliyâyâ Muhabbet Ne İçün Lazım Olduğu.....	81
Farz-ı Ayn ve Farz-ı Kifâye Olan İlimleri Bildirir.....	82
Allâhî ve Rasûlü ve Evliyâyı Sevmek Nasıl Olacağı ve Fâidesi Mazarratı Ne Olduğu.....	82

Enbiyâyı ve Evliyâyı İnkâr Üç Şeyden İleru Geldiği.....	87
Tarîkatın Esâsın Ta'rifini Mevzûunu Gayetini Bildirir.....	88
Tarîkatın Gayeti Hakkında Hâdimî'nin Kelamı.....	89
Tarîkatın Gayeti Hakkında Aliyyülkâri'nin Kelamları.....	90
Tarîkatın Gayeti Hakkında Gazâlî'nin Kelamı.....	91
Mesâil-ı Müteferrika.....	92
Târik-ı Tasavvufun Esası Hazret-i Peyğamberimizden Mütessesilen Geldiği.....	96
Küfür Torbası'nın Reddiyesi.....	98
Küfür Torbası'na Verilen Cevâbın Hulâsası.....	120
İlm-i Zâhir İle İlm-i Bâtının Farkı.....	136
İlm-i Târîkatın Esâsını Bildirir.....	137
Zikrullahın Efzaliyyetini Bildirir.....	137
Efzal İle Fazilin Misali.....	139
Namaz Kılan Kimseyi Kıldığı Namaz Fuhsîyyatdan Gerü Alacağı.....	140
Zikrullahda Kesret Lafzının Zikrolunup Sâir İbâdâtda Olunmadığı.....	142
Rabita-i Şerife Bahsindedir.....	144
Zikr-i Cehrî ve Esnâ-i Zikirde Yeminen Yesâren Hareket Câiz Olup Olmadığı.....	151
Cemâatle Zikretmek Yalnız Zikretmekten Efzal Olduğu.....	151
İnşirâh-ı Sadr Ne Demek Olduğu.....	153
Küffar ve Münâfık Hakkında Nâzil Olan Âyâtdan Bizim de Hazer Etmemiz Lâzım Olduğu.....	155
Münâfiğin Alameti Üç Olduğu.....	155
Münâfık İki Kısım Olduğu.....	156
Maraz-ı Kalbî Beyânındadır.....	157
Bu Risâlede Arz Olunan Mesâilin Ricâl ve Nisâye Şumülü Olduğu.....	162
Arkadaşların Hayırlısı Kim Olduğu.....	164
Dünyâ'ya İmtihan İçün Gelindiği.....	165
Belâ Gelürse Umum Geleceği.....	167
LÜGATÇE.....	173
MUHAMMET HİLMİ EFENDİ'NİN ŞİİRLERİ.....	187

TAKDİM

Türkiye’de Darendeliler deyince bir âile anlaşılır. Maraş’ta ise Darendeliler deyince iki âile anlaşılır. Bir Somuncu Baba nesli Darendeliler. Ya’nî son dönem Hulusî Efendi’nin yeniden gündeme getirdiği, şöhrete kavuştuğu Darendeliler. Bir de Maraş’ta tutunmuş, bir tarîkatın temsilcisi, müntesipleri bulunan, Maraş’a Malatya’nın Darendeliler ilçesinin Yenice nâhiyesinden gelmiş ama yine benzer özellikler taşıyan Dârendeliler.

Bu bakımdan önce bütün Türkiye’nin bildiği Somuncu Baba nesli Darendelilerden bir miktar bahsedelim.

Somuncu Baba nesli alperendir. Ortaasya’dan Anadolu’ya gelir. Çünkü uzun asırlar Anadolu Alperenlerin cihad sahnesidir. Alanıdır. Gelirler burada sınır beklerler. Toprak fethine katılırlar. Cihad yaparlar. Yurt yuva tutarlar. Sevap da kazanırlar.

Somuncu Baba’nın âilesi önce Kayseri’ye yerleşir. Somuncu Baba burada doğar. Babasının adı Şeyh Şemseddin Mûsa’dır. Doğum tarihi tahmini 730 / 1331’dir.

Somuncu Baba ilk tarîkât neşesini babası Musâ’dan alır. Sühreverdiye’nin Ebheriye koluna intisab eder. İlim tahsilini Kayseri’de yapar. Muhtemelen hocalarından biri Davûdu Kayserî’dir. Şam’a da gider. Orda da okur. Tarîkat bilgisini iletir. Erdebil’e gider. Mürşidlik için icâzetin iznini buradan alır. İzin aldığı halifesi olduğu Şeyh Sadreddin Erdebîlî’dir.

Somuncu Baba Anadolu’ya döndüğünde Darendeliler Kayseri ve Ak-saray’a (751 / 1350) uğrar. Sonra da Bursa’ya varır. Eğleşir (760 / 1358).

Somuncu Baba Bursa’da iken zamanın kutbudur. Fakat onun Bursa’da beri benzer insan tuttuğu bu makamı bilmez. Zâten o da giz-

ler. Fırıncılık yapar. Somun yapar. Satar. Kazanç elde eder. İnancına göre hem kazancından yer, hem dağıtır. Somun sattığı yer Bursa Ulu Câmii civarındır.

Devir Yıldırım Beyazıt zamanıdır. Yıldırım Beyazıt Bursa Ulu Câmii'ni yaptırır. Hutbeyi de Emir Sultan okusun ister. Fakat Somuncu Baba'nın varlığını bilen, makâmını hisseden, ilminden haberdar olan Emir Sultan, Yıldırım Beyazıt'tan hutbeyi Somuncu Baba'ya okutsun ister. Onu konuya vâkıf kılar. O da kabûl eder. Somuncu Baba teklifi kabûl eder. Hutbe okur. Fâtîha üstüne va'z verir.

Fakat gel görelim Somuncu baba'nın sırrı fâş olur. Bunun üzerine o da somunculuğu bırakır. Dervişliğe döner. Mürid tutar. Mürid yetiştirir. İcâzet verir.

Vakıf kurar. Talebe yetiştirir.

Somuncu Baba kalan ömrün başka yerlerde geçirir. Bursa'yı bırakır. Bir rivâyet Aksaray'a yerleşir, orada vefat eder. Zâten târihen bir oğlu Yusuf burada eğleşir, yaşar, ölür.

Bir rivâyet de zâten önceden bildiği Darende'ye gider. Yerleşir. Ölür (815 / 1412) Son yapılan çalışmalar ömrünün son demini Darendede'ye geçirip öldüğü tarzındadır. Zira onun burada türbesi vardır. Ondan çoğalan bir nesil bugüne kadar ulaşmıştır. Oğlu Halil Baba (Taybî)'nin burada yaşayıp çoğaldığı muhakkaktır.

Buna göre âilenin Aksaray ve Dârende kolu mevcuttur. Vakıfları, şecereleri vardır.

Âilenin bu gün gün yüzüne çıkana, görüneni, tanınanı Darendedekilerdir. Dünden bugüne vakıflarıyla gelen âile son dönem Hulûsi Efendi ile atılım yapmıştır. Hulûsi Efendi âlimdir. Şâirdir. Mutasavvıftır. Eserleri vardır. Hatırı sayılır sayıda müridleri vardır. Kurduğu vakıflar çeşitli alanlarda hizmet vermede, hizmetleri ile göz doldurmaktadır. Darende bugün onun sâyesinde ilim irfan yuvasıdır. Kütüphâneler yurdudur.

Aile Seyyid'dir. Beratları, şecereleri vardır. Ailenin karakteri Seyyid olmaya müsâiddir. Seyyid dense layıktır. Sezâdır. Çünkü genelde zararsız insanlarla, alimlerle, vera' takvâ sâhibi insanlarla doludur.

Din ğayreti olan insanları eksik olmamaktadır. Câzibe kaynağıdır. İnsanları kendine çekmektedir.

Gelelim Maraş'takine;

Maraş'takinin hikâyesî Muhammed Hilmi Efendi ile başlar.

İçerde hayat hikâyesini vereceğiz. Ancak burada farklı taraflarıyla biraz daha bahsedelim.

Hilmi Efendi Malatya'nın Darende ilçesinin Yenice nâhiyesi veya köyündendir. 19. yy sonlarında doğar. Doğum târihi belirsizdir.

Dönemi devletin eğitime para ayıramadığı, para ve insan kaynaklarını vatan müdafâasına sarfettiği zamandır. Böyle olunca da sefâlet ve yoksulluk diz boyudur. Doğan sokak çocuğu olmaktadır. Karakter kazanamamaktadır. Birbirini yemektedir. Aileler, nesiller bozulmaktadır. Örfler, âdetler kaybolmaktadır. Hilmi Efendi İstanbul'a gider. İlim öğrenir. İcâzet alır. Mevlâna Halid-i Bağdâdî'nin ekolundan, halifesinin halifesi Gümüşhânevî'yi tanır. Tarikatına girer. Şahsına intisâb eder. Erbaîn çıkarır.

Velhasıl Hilmi Efendi İstanbul'da yetişir. Ama tam yetişir. İlimde tasavvufta mesâfe alır. Yurduna avdette yolu üstünde olan Sivas'ta yine Nakşî olan Nalçacızâde Ahmed Efendi'den istifâde eder, icâzet alır. Dostluk kurar. Yakındır, gider gelir münasebeti kesmez. Dostluğunu sürdürür. Kemâlde kemâlâtı yapalar.

Ancak yurduna avdette yurdundaki havayı sevmez. Şartlar onu rahatsız eder. Zira eğitimsizlik Anadolu'yu vahşet yuvası yapmaktadır. Medeniyetten deniyete sürüklemektedir.

Çare ya yurdu ıslahtır. Ya terktir. Yurdu ıslah mümkün değildir. Boyunu aşan olaydır. O halde tek yol terktir. Yoksa nesli kurtarmak pek mümkün değildir.

Hilmi Efendi âilenin bir kısmının aklına girer. Onları önce geldikleri yer Medine'ye götürmek ister. Fakat mallarını satamazlar. Gitmeleri kalır. Bu defa güneye Şam'a yerleşmek için yola çıkarır. Aileden kalanlar peşine düşse de âileden kopanlar Maraş'a ulaşır.

Geç dönem Dulkadirli ailesinden bir zâtın yaptırdığı Duraklı câmiini bulur. Burada Darendeli başka âileler de vardır. Kokularına

buraya yerleşir. Câmînin kubbesi yıkılmıştır. Yaptırılır. Ta'mir ettirilir. İki yıl burada kalınır. Bir sebeple Antep'e geçilir. On yıl burada kalınır. Avdet edilir. Aynı yerde mekan tutulur. Câmî yeniden i'mar, ta'mir ettirilir. Cami ismi Darend'e'den gelen bu âile ile anılır olur.

O zaman Maraş hocalarının çoğu tarikat hâricidir. Çok dışında değilse içinde de değildir. Muhalifi çok vardır. Muvâfıki azdır. O bakımdan âile şüphe ile karşılaşılır.

Öyle ya âileyi getiren âlimdir. Mutasavvıftır. Maraş'ı Nakşîliğin Hâlidî koluyla tanıştırmıştır. Ondan evvel bu kol Maraş'ta yoktur. O gün için durum budur. Bu demek değildir ki Maraş'ta tarikat kültürü hiç olmamıştır. Tam tersine olmuştur. Bu topraktan da nice büyük mutasavvıflar yetişmiştir. Eserler yazmıştır.

Meselâ; Huzeyfetûlmaraşî gibi..

Hilmi Efendi suyu gözünden içer. İlk şeyhi Gümüşhanevî 19. asrın en büyük meşâyihlerindandır. Devrinde İstanbul'un en büyük kütüphanesine sâhiptir. Hadiste, tasavvufta vs. deniz deryâdır. Çok sayıda eser sâhibidir.

Hilmi Efendi nice yüzler âlim gibi onun mürîdidir. O dahil dört şeyhe mürid olmuştur. İstifâde etmiştir. İcâzet almıştır. Yüreği kazandır. Allah peygamber aşkı kaynayanıdır.

Aile Maraş'a döner. Artık Maraşlıdır. Bir yere gitmez. Her âile nasıl yaşarsa o da burada öyle yaşar.

Dediğimiz gibi Hilmi Efendi önce şüphe ile karşılaşılır. Acep dîni istismar mı ediyor denir. Fakat süratle kendini kabul ettirir. Âile Maraş'ın gözde âilesi olur. Her biri birer din iman hizmetkârı olur. Din hizmeti yapar. Çocuk okutur. İmamlık yapar. Ma'nevî mimarlık yapar.

Ancak Hilmi Efendi bunların içinden âile ve şehir içinde çok öne çıkar. Aile içinden ve dışından talebeleri, müridleri olur. Bunlar da onun sağlığında ve ölümünden sonra hizmet eder, ses getirir. Nakşîliğin Hâlidî kolunu yayar, yaşatar.

Hilmi Efendi 1900 yılında câmînin çatısını tamir ederken çatıdan düşer. Yürüyemez olur. Câmî hizmetlerini oğlu Nedim Efendi yapar. O da 1916'da vefat eder.

Hilmi Efendi Maraş'ta çok saygı görür. Sahip olduğu ma'neviyyat dillere destan olur. Ailesi Maraş'ın gözde âilelerinden olur. Millet kız alıp vermede şeref duyar. Alanlar, verenler aldık verdik diye övünür. Çocuklarına adlarını verir.

Hilmi Efendi mürid sâhibi olur. Mürid yetiştirir. Bunlardan bazılarına icâzet verir. Veya Hatm-ı hace okutmaları, ders vermeleri için izin verir. Bu icâzet verdikleri; kendi ölür onlar şahsen âilecek Maraş'ta irşad faaliyetlerini devam ettirir. Milleti aydınlatır.

Kardeşinin oğlu Vehbi Efendi Antep-Adana tarafında çalışır. İrşadda bulunur. İnsan yetiştirir. Hilmi Efendi'nin kendine verdiği gibi o da Antepli Mustafa Eralp Efendiye icâzet verir. (Öl. 1971) Hatta o da ölmeden Birecikli Mahmut Konar'a icâzet verir (öl. 2003). Bugün Antep'te Abdullah Tayşî Efendi yolunu devam ettirmektedir.

Vehbi Efendi'nin bir oğlu vardır. Adı Fazlı. Fakat o, âlim fâzıl biri olmakla berâber babasının yoluna girmemiştir.

Ancak kızı Fatma'dan olma İbrahim Efendi, Vehbi Efendi'nin icâzet verdiği Mustafa Efendi'ye devam etmiş, sonra da onun icâzet verdiği Mahmut Efendi'ye intisap etmiştir.

Fatma'dan olma Ali Efendi ise son dönemde Darendeli Hulusi Efendi ile gönül bağı içine girmiştir.

Hilmi Efendi'nin izin, icâzet verdiğiinden biri oğlu Mahmut Nedim Efendidir.

Mahmut Nedim Efendi şerî ilimlerde mütebahhir. Okumuş, okutmuş. Çok sayıda âlim, fâzıl insan yetiştirmiş. Hatta Hoca Efendi bunun için "yaşarsa yerimi tutar" demiş. Nedim Efendi oğlu Abdullah Efendi'nin de hocası olmuş. Oğlu da ne aldıysa ondan almış. Yıllarınan Hoca Efendinin yerini doldurmuş.

Fakat Nedim Efendi babası Hilmi Efendi'den iki yıl sonra ölmüş. Yeri boş kalmış. Ama oğlu Abdullah Efendi ve aileden olan hanımı yıllarınan hizmet etmiş. Ma'nevî hizmette boşluk doldurmuş. Yakın târihe kadar gelini kadınlar için bir ma'neviyat merkezi olmuş. Ruhlarındaki duygu seli onları başka mecrâlara sürüklememiş.

Hoca Efendi'nin en cerbezeli müridi ise Abid Efendi. Cumhuriyet dönemi tarikat temsilciliğinde en öne çıkan isim bu olmuş. En fazla bu zat insan toplamış. Halka oluşturmuş. Hayranlık doğurmuş.

Yanına gelenin duygusuna âniden cevap vermiş. Yanına gelenler bu zâtın kalp atışını duymuş. Cerbezesine şâhid olmuş.

Yanî bu zât hayâtı hep vecd ve istiğrak içinde yaşamış. Maraş harbinde şehirden kaçanlara;

-Korkmayın, yerinizde durun. Düşman şu gün kaçacak, demiş. Düşman da o gün kaçmış.

Bu zâtın etrafında târikat neşvesi olan insan halkası hiç eksik olmamış. Kanadıkırık terzi Mehmet Efendi gibi..

1860'da doğup Evliyâzâdelerden olan Abid Efendi sonradan Hilmi Efendi'ye intisap etmiş. Kerâmetlerine şâhid olunmuş.

Abid Efendi şeyhinin kendine verdiği izni icâzeti etrafında olan müridandan Ahmet Tevfik Paksu'ya vermiş. Başka da kimseye vermemiş.

Abid Efendi evine yakın yerde bulunan Hacı Şâkir Câmîinde imamlık yapmış. Evinde ve câmide gizli saklı hatm-i hace (Nakşilerin zikir adı) yaptırmış. Zamanında çok sıkıştırılmış. Baskın yaşamış. Karakollara düşmüş. Hesaba çekilmiş.

Câmisi eski cezâ evinden sanat mektebine doğru giderken Çuhadarlıların ev hizasında imiş. Yola bakarmış. 200 metre ilerisi şimdiki sanat mektebi olurmuş. 1935'de devlet fazla görmüş. Satmış. Yıkılmış ev yapmışlar. Alana hayretmemiş.

Abid Efendi için Seyyid dense de biraz zor. Zira Abid Efendi eğer Evliyâzâdelerdense; Evliyâzâdeler Dulkadir ve aşiret. Aileyi kuran tek başına güneyden Maraş'a gelmiş. Dervişmiş. Maraş'a yerleştirmişler. Tekkesin kurmuş. Türemiş. Evliyâzâdeler böyle ortaya çıkmış.

Muhtemelen Cerid aşiretinden olan âile Maraş'ta çok büyük âlimler, devlet ricâli çıkarmış. Yetiştirmiş. Maraş harbinde kahramanları, kahramanlıkları olmuş.

Abid Efendi 1943 yılında ölmüş. (1363 / 1943 Şaban 18) Şeyhadile, Şehitler Abidesi'nin doğusuna gömülmüş.

Abid Efendi'nin izin icâzet verdiği Ahmet Tevfik Paksu Maraş'ta doğmuş. (1905) Önceleri Sandaloğlu Hoca Efendi dahil birçok kişiden okumuş. Medreseler lağvedildiğinden bulduğundan okumuş. Sağlıklı okuyamamış. Medrese tahsilin tamamlayamamış.

Askere gitmiş. Gelmiş. Devlet dâiresine girmiş. İşine gelmemiş. Ayrılmış. Önceleri terzilik yapmış. Sonra manifaturacı olmuş. Manifaturacılıkla da ömrünü tamamlamış.

1930'larda Abid Efendi'yi tanımış. Onda yetişmiş. Ondan izin icâzetle bu işi ölünceye kadar götürmüş. Dervîşanı etrâfında toplamış. Hatta her çeşit dervîşan dostluk halkasında bulunmuş. Mihver olmuş.

Bu gelip gidenleri sayacak olursak; Berber Mustafa Arabacı, Halil Yazgülü, Berber Celil Usta, Kanadıkırık Mehmet Efendi, İbrâhim Şirikçi, Dört Yol'dan H.Hamdi Sayıl vs. Bunlar hep tarîkat ehli insanlar.

Sağlam bir karaktere sahipmiş. Olanı olacağı hissedermiş. Başta âilesi ve çocukları olmak üzere çevresinden hürmet görmüş. Saygı görmüş. Eşraf kabûl edilmiş. Ziyâretçisi eksik olmamış.

Ahmet Tevfik Paksu âilesine Maraş'ta Nuh Efendiler denir. El-bistan'dan gelmişler. İçlerinden âlimler çıkarmışlar. Maraş'ın köklü âileleri arasına girmişler. Kız almışlar kız vermişler.

Ahmet Tevfik Paksu çocuklarının anlattığına göre bir gün bir öğle yemeğinde çocukların toplamış. Yenilmiş, içilmiş. Helallaşılmış. 5 Nisan 1971. Sonra bir öteye rihlet etmiş. Önden gidenlerden olmuş. Gerçekte terbiye insanıymış. Allah rahmet eylesin.

Ahmet Tevfik Efendi kendinden sonra kimseye el, icâzet, izin vermemiş. Kendinin ölümüyle berâber bir devir kapanmış.

Zâten asır tüketim asrı olunca insanlar içe değil dışa yöneliyor. Tâlib olmayınca meta, meşreb, sünnet, âdet vs. yok olmuş.

Bir hatıra:

Rahmetli Halil Büyükköz'dan dinlerdim. O anlatırdı. Derdi;

Maraş'ta güçlü bir Rûfâî gurubu vardı. Ben de Rûfâî idim. Tarîkatlar yasaklandı. Cemiyetimiz dağıldı. Sağa sola savrulduk. Cemiyet olmaktan çıktık.

Bu bağlamda Ahmet Tevfik Paksu'nun da içinde bulunduğu bir hatıra anlatalım.

Ahmet Tevfik Paksu'nun her çeşit dervişandan bir gurup ahbabı vardır. Bunlardan biri de Rufâi dervişi Sabri Baba'dır. Hafız Ali Efendi'nin de bu gurupla tek tek dostluğu vardır. Gurubdan haberdardır.

Hafız Ali Efendi bunlara haber salar. Bir gün toplanın, kırsala çıkalım, şu Sabri Baba ma'rifetini göstereyim, der. Toplanırlar, kırsala çıkarlar. Hafız Ali Efendi de gelmiştir. Aralarına girmiştir.

Her neyse bir yer bulurlar. Oturlar. Sıra Sabri Baba'nın ma'rifetini göstermesine gelir. Sabri Baba bir zeytinin dibine oturur. Kendini hazırlar. Okuyacağını okur. Döşünü açar. Parmağını ağzına götürür. "Bismillah" der. İslar. Göğsüne çalar. Demir göğsüne çakılır. Fakat bilinmez. Fazlaca çakılır. Demirin ucu Sabri Baba'nın gövdesinden çıkar, varır ağaca saplanır.

Derken sıra çıkartmaya gelir. Fakat demir çekilir. Çıkmaz. Uğraşılır. Çıkmaz. Çıkar amma nice çabadan sonra. Ama bu arada Sabri Baba hiç olandan müteessir olmaz. Sakin sakin olanı seyreder.

Demir çıkar. Sabri Baba yine parmağını ıslatır. Bismillah der yara yara sürer. Yara kapanır.

Vakit saat dolar. Şehre dönülür. Ama bir heyecanlı hal, bir macera da yaşanır.

Darendeli Hilmi Efendi'nin bir başka seçkin müridi Mağaralı mahallesinden Muhammed Ali Maraşî. Diğer adı Duruş Efendi (Duruş).

Duruş Efendi 1865'de Maraş'ta doğar. Aslen Dağistanlı bir âile çocuğudur. Babasının adı Abdullah'dır.

Duruş Efendi önce Maraş'ta okur. Bir hocası Dayızâde Emin Efendi'dir. Yaşı 18'ken Darendeli Hilmi Efendi'ye intisab eder. Yetişir. Mesâfe alır. Hoca Efendisi onu sever. Ondaki tekâmüle, kemâle hayran kalır. Onu şerî ilimlerde de kemâle erişsin diye Şam'a gönderir. Yol arkadaşlarından biri Berberzâdelerden Sıdkı Özcan'dır. Orada on sene gibi okur. Hocalarından biri muhaddis, müderris olan Şeyh Bedreddin'dir. Okuduğu medresenin adı Şa'bânî'dir.

Döner. Mağaralı Câmiine imam olur. Baştan sona burada hizmet eder. Tarikatta pirdir. Hem Maraş hem çevrede hizmet yürütür.

Zâhirî, Bâtınî ilimlerde hizmet götürür. İnsan yetiştirir. Talebe yetiştirir. Emek verdiklerinden biri meşhur Ahmet Tâhir Efendi'dir. Ömer ve Muhittin Efendi diğerleridir.

Duruş Efendi tarikatda mahallesinde ve memleketinde merkez muhit gibi olur. Câzibe merkezi olur. İnsanlar hizmet, himmet için ona koşar. Bir gören, bir tanıyan bir daha ondan kopmaz. Mahallesi kamilen ona bağlıdır. Sever. Hürmet eder. Ma'nevî ağırlığını hisseder.

Onun çok büyük ahlak ve makam sahibi olduğunu söyler.

Evli, altı çocuk sâhibi olan Duruş Efendi'nin bir de Maraşlılarca çok sevilen oğlu vardır. Dr. Remzi İnce. O da babası gibi kibar, nâzik, oturaklı bir insandır.

Duruş Efendi 1939 yılında ölür. Şeyhadil mezarlığına gömülür. Mezarı 1 nolu kapıdan kırk metre ilerde sağdadır.

Duruş Efendi'nin evi câmisi her zaman câzibe merkezidir. Kadın erkek kum gibi kaynar. Sağlığında böyledir. Öldükten sonra da böyledir. Sanki rûhâniyeti insanları yurduna yuvasına çeker. İnsanlar hiç olmazsa bu mekanların havasını tatmak için buralara gelir. Havasını tadar. Hasret giderir. Rahatlar huzur bulur.

Kadına sorarsın,

-Nereye gidiyorsun, dersin.

Heyecanla;

-Duruş Efendi gile, der.

Duruş Efendi'nin kitapları vardır. Dağılmıştır. İki kitabı da bize düşmüştür. Sağlam olanı evde teberrüken tutulmaktadır.

Bir Darendeli Abdullah Efendi'nin evi bir de Duruş Efendi'nin evi hasseten Maraşlı kadınlar için sanki ocaktır. Buralara bağlılık şereftir. Buraya bağlılar konuşurken gözleri ışıldar, keyiflenir, heyecanlanır. Burada öğrendiklerini anlatır. Yeni inmiş âyet gibi onu aklında tutar. Hayâtına sokar. Çünkü bura insanların ihlas ve samimiyetine inanır.

Darendeli Hilmi Efendi'nin izin verdiği icâzet verdiği insanlardan biri de Berberzâde Mehmet Nefî Efendi'dir.

Mehmet Efendi adliyede başkatipmiş. Emekli olmuş. Selvili câmiinde fahrî imamlık yapmış. Duruş Efendi ile aynı zamanda yaşayıp Hilmi Efendi'den icâzet almış. (1859-1936)

Kalp gözü açkımış. Kerâmet sâhibi imiş. Alimmiş. Şâirmiş. Nefesi açkımış. Okur iyi olur imiş. Memleket hürmet eder imiş.

Bir birinden kıymetli üç evlat yetiştirmiş.

1-Ahmet Tahir Özcan (Memîşi Tahir Efendi)

Türkiye çapında büyük bir isim. Alim, mutasavvıf. Halvetiyye şeyhi. Kütüphaneci, hafız-ı kütüp. Kadı. Arapça, Farsça, Fransızca bilir. Maraşlılar için en büyük isim. (1886-1954)

2-Bekir Sıtkı. Hoca (1888-1972).

3-Ömer Özcan. Bektûtiye Câmi imam hatibi (1902-1980).

Maraşlılar bu zâtlardan daha çok Ömer Özcan'ı bilir. Çevreli, dindar, mütedeyyin, hilim sâhibi mutasavvıf bir insandır.

Darendeli Hilmi Efendi'nin izin icâzet verdiği insanlardan biri de Mustafa Kırmacı Hocaefendi.

Kırmacızâdeler Medine'den Maraş'a gelmiş bir âile. Artık köklerin Allah bilir.

Hoca Efendi 1889'da Maraş'ta doğmuş. Babası erken öldüğü, annesinin tek bakanı kaldığı için askere alınmamış. İki kez evlenmiş. Çok sayıda çocuğu olmuş. Kendi Sâlih olduğu gibi onları da sâlih büyütmüş.

Hoca Efendi ilk olarak Abid Efendi'den okumuş. Sonra Dayızâde Emin Efendi, Müderris Ali Efendi ve hasseten Hafız Ali Efendi gibi zâtlardan okumuş. Bu hocalardan hasseten Hafız Ali Efendi'yi sevmiş. Hafız Ali Efendi ölünceye kadar emrinden dışarı çıkmamış. Hizmetinde bulunmuş. Evini beklemiş. İbâre okumuş. Son anında bütün görevleri o yapmış.

Hoca Efendi okumak için Maraş dışına hiç çıkmamış. Ne okumuşsa burada okumuş. Ne öğrenmişse burada öğrenmiş. İyi de bir kü-

tüphane kurmuş. Şimdi kitaplarının bir kısmı rahmetli Yazgülü'nün çocuklarında. Bir kısmı damadı Bekir Hocada. Hoca Efendi 16 yaşında imam olmuş. 65 yıl kesintisiz imamlığını devam ettirmiş. Bu zaman zarfında bir kere sakalına bıçak vurmuş. Onda da utanmış evine çekilmiş. Evden zor çıkarmışlar.

Hoca Efendi Darendeli Hilmi Efendi'ye intisap etmiş. Müridi olmuş. Hatm-ı hace okutmak için izin almış. Okutmuş. Bununla berâber Abid Efendi ile alâkasını kesmemiş. Onunla arasında bir bağ her zaman olmuş.

Hoca Efendi Nakşîliğin yanında Kadiri de imiş. Bu tarîkatda da izni varmış.

Güzel zikir yapar, güzel de zikir yaptırır, zikir esnasında da kendisinden geçermiş.

Hoca Efendi tam bir ehl-i kâmil insanmış. Hiç dünyâya iltifat etmezmiş. Toplumdan kabûl görürmüş. Kişiliğine saygı gösterilirmiş.

Hoca Efendi hiç boş durmazmış. Okur, okutur, bu işler bitti aba dokur, götürür satar, çocuklarının geçimini kolaylaştırırmış. Güzel sesli imiş. Güzel giyinirmiş.

1980 yılında ölmüş. Güzel yaşamış. Güzel anılmış. Allah rahmet eylesin.

Pek az hayatını bildiğimiz Darendeli Hoca Efendi'nin müridlerinden, izin almışlarından biri de Çuhadarzâde İlyas Efendi (1878-1961).

Çuhadarzâde İlyas Efendi mektep medrese görmüş biri imiş. İlmiyle âmilmiş. Takva sahibi imiş. Darendeli Hoca Efendiye bağlı imiş. Ayrıca Darendelilerden Vehbi Efendi'nin oğlu Fazlı hocanın kızı ile evli imiş.

Velhâsıl özetlersek bizim kulağımıza gelen bildiğimiz Hilmi Efendi Maraş'a geldiğinde Maraş ağırlıklı tasavvuf aleyhdarı imiş. Mutasavvıflar, müridleri ağır ithamlar altında tutulmuş. Hakâretler edilirmiş. Hani şimdi diyorlar potansiyel suçlu görülürmüş. Zâten klasik Nakşîlik unutulmuş. Yenisi de yânî Nakşîliğin Halidî kolu hâla Maraş'a

girmemişmiş. Hilmi Efendi gelmiş. Millet ona cephe almaya kalkışmış. Dikbalan olmuş.

Fakat Hoca Efendi süalli cepheyi yıkmış. İlmîyle maneviyatı ile dikkat çekmiş. Yerini yurdunu yapmış. Kendini gelmesi lâzım gelen yere getirmiş. Varlığını kabul ettirmiş.

Millet de kendine yönelmiş. Çocuklarını okumaya göndermiş. İntisap etmiş. Mürid olmuş. İcâzet alan olmuş. Olanlarını da çok güzel yetişmiş. Onlar da toplumun yüz akı olmuş. Kabûl görmüş. Mesleğine, meşrebine laf getirmemiş. İnsan yetiştirmiş. Kalp aydınlatmış. Kalplerin keşfin yapmış. Atlasın çıkarmış. İçinde karanlık nokta bırakmamış. Kişilere kendini tanıtmış.

Cezbe toplumu ortaya çıkarmış. İstiğrakı bilen kitleler yaratmış. Bu doğan kitle bu yolları kullanarak ötelere geçmiş. Çok çeşit fizikte metafizik yaşamış. Gördüklerine hayran kalmış. Zevk-i rûhânî yaşamış. İmanı güçlenmiş. Allah aşığı, peygamber sevdalısı olmuş. Burada kalan dünyayı nasıl kullanması gerekiyorsa öyle kullanmış. Hayâtını ifrattan , tefritten arındırmış.

Maraşlı kökü kömeci olmıyanın yüzüne bakmaz. Kız almaz, kız vermez. Sonradan görme der. Kenarın dilberi der. Noldum delisi der vs.

Onun kız alıp vereceği zâde, asılzâde, eşraf, kökü kömeci belli vs olacak.

Vasat şerâit bu iken Maraşlı bu âileyi süratle kabullenmiş. En eski âileler bile bu garip âileden kız alıp vermiş. Alıp vermeyi şeref kabul etmiş. Siz de kim oluyorsunuz dememiş. Dağdan geldiniz dememiş. Kenarın dilberi ne olacak dememiş.

Mevlana Halid-i Bağdadî'nin geliştirdiği yeni yapı Nakşilik buraya girmiş. Tutunmuş. Ehil insanlarını bulmuş. Çevre çerçeve oluşturmuş.

Ama bir iki nesil sonra inkitâa uğramış. Zor zamanda yaşamış. Kolay zamanda göğe çekilmiş. Ehillerini, ehliyetlilerini çıkarmaz olmuş. Nesilsiz kalmış.

Şimdi genelde doğu asıllı şahıslara bağlı Nakşiler var. Varlığı iyi. Ancak yerlide bu kültürün olmaması hoş değil. Hatta inhitat, inhizam. Gerileme.

Ben Darendeli Hilmi efendi'nin kitabından haberdar idim. Fakat görmemiştim.

Serdar YAKAR Bey'le Durdu Mehmet YİĞİTALP arkadaşımı, hocayı bir sebeble ziyarete gittiğimizde kitabı gördüm. Aklıma yazdım.

Bu kitap işi geliştikçe aklıma düşer oldu. Maraşlılara âid kitapları gün yüzüne çıkarıp bastıkça kalbimi daha çok meşgul eder oldu.

Bundan beş altı ay önceydi. İş olsun havası Bilal SAYLAK Bey'le konuşurken kitabın konusu açıldı. Varlığı konuşuldu. Yeri duyuruldu.

Bilal Bey'in hanımı Darendelilerden. Bilal Bey hemen atıldı. "Hocam şunu hazırla. Her masrafı benden. Bir değer ortaya çıksın. Bu zâtın rûhaniyeti memnun edilsin" dedi. Biz de hemen olur dedik. Zâten bizim aradığımız da bu tür işlerdi.

Ancak bu bahar şu bağ işi bitsin, yazın yapalım dedik. Fakat bağ işi çok sürdü. Ancak Ramazan da yavaş yavaş başladık. Sonra da hızlandırdık. Ancak bitti.

Biz yapalım derken kitabın Lâtin yazısıyla aktarılmışının olduğunu bilmiyorduk. O da ortaya çıktı. Fotokopisini aldık. Elimizde biri el yazmadan biri baskıdan iki fotokopi olmuş oldu.

Başladık. Osmanlıcası ve yeni harf basımını ortaya koyduk. Ona baktık, ona baktık. İlk muhtırada çok bozukluk çıktı.

En iyisi mi şunu kapayalım, hiç görmiyelim dedik. Kapadık.

Başladık Osmanlıcasından okumaya. Az az, ağır kelimeleri kaldırarak, fakat olmadı. Ses uslupek tek kelime bile kaldırsak bozuldu. Kalbimizi tahriş etti. Vicdanımızı sızlattı. Ve bizi yaşadığımız yaptığımızdan vazgeçirdi. Olduğu gibi olanına dönderdi. Belki de böyle istemişlerdi. Kalbimizi buna yatırmışlardı. Çünkü onlar seyyâliyeti olan saf ruhlardı.

Doğrusu da buydu çünkü.

Böyle olursa;

1-Onun ilminin ve rûhaniyetinin malı olan eser bozulmazdı. Malı tecâvüzden masûn kalırdı. İçinde ne varmış, dışı ne katmış belli olurdu.

2-Benim hasseten istediğim olan 20. asır başlarında Maraşlı bir âlim nasıl bir ilim dili kullanıyor o belli olurdu.

Bunun ne kadarı yerel, ne kadarı klişelenmiş laf, lafız ortaya çıkardı. Halk dili ve emâreleri görünürdü. O gün yaşıyan bugün ölen o gün bir şekil, bugün başka bir şekil kullanılan kelimeler belli olurdu. Ve kitap Türkçemizin dilde şevâhid kitabı olurdu.

Maksad hasıl oldu. Oldu da şükür.

3-Kitap yayınlandığında Maraş'ın da bu ilmin torbasında bir tuzu olduğu, olabileceği belli olurdu. Bu çok önemli. Şehir medeniyet demek. Şehir de eser de medeniyete ulaşmanın, medenî yaşamının ürünü, işâreti, îcâbı demek.

Kitap aynen bırakıldı. Ancak boşluğu gidermek için;

1-Lügat hazırlandı, sona konuldu.

2-İçerdeki Arapça metinler modern yazımla aynen kondu. Bunu sağ olsun Doç Dr. M.Akif ÖZDOĞAN Bey yaptı.

3-Eğer âyet ve hadise içerde ma'na verildiyse aynen bırakıldı. Yok verilmedi ise ma'nası aşağıya dipnot olarak kondu.

Kitapla alakalı tartışma yaratmamak için onun hadis dediğine hadis dendi. Söz dendiye söz dendi. Bunların tahlil ve tenkidine girilmedi. O böyle değerlendirmiş böyle kalsın dendi.

Çünkü mutasavvıfın bir dünyâsı vardır. O dünya da çok bu dünyâ değildir. Veya onun en iyisinin dünyâsı iki ayak üstüne oturur. Biri maksadıdır. Adı hakîkatdır. Diğeri yaşadığımız dünyâdır. O çok değerli değildir. Kifâyet miktarı yeterlidir. Hayal de deseniz olur.

Onun için orada duyduğuna, gördüğüne çok önem verir. Onu da malzeme olarak kullanır. Yerine göre "bana peygamber şöyle dedi" der. Ona da hadis muamelesi yapar. Veya buranın malzemesini oraya göre kullanır. Yorumlar. Tutarsız tevil eder.

Bu da bir kültür. Döndüğünde burada da Sâlih yaşarsa diyecek bir şey yok. Yasaklamakla ortadan kalkacak bir şey değil. Zâten yasaklanmış da kalkmış değildir.

Hoca Efendi de diyor. “Sekir hâlinde söylenenleri ma’kul karşılan.”

Bir bakıma mutasavvıf vecd ve istiğrak çizgisinde yaşayan insan. Esmâ vurgunu. Esmâ çılgını. Hak âşığı. Çok gözü görmeyen insan. Gözünde dünyâ gölgeler hâlinde olan insan. O da o şartların sarhoşu. Dünyânın düzenini bozmadıkça bir şey demek doğru değil.

Bizim burada maksadımız bir kitabı tenkit değil. Bir kitabı memleket kültürüne kazandırmak. Ben veya başkası tenkidini altına üstüne yapacağına yeni kendine özgü yazsın daha iyi.

Keşke bu işleri kurum ortaya çıkarabilirdi o şartlarda yapsak, yapabilirsek de daha ileri götürüp daha başka Maraşlıların yazdığı tasavvuf kitaplarını da yayınlatabilirdik. Yok mu böyle kitaplar. Var.

Biz bu kitabı okurken şükür zorluk çekmedik. Beşon kere bizdeki silik çıkmışsa önceden çevrilmişine baktık. Şüphemizi giderdi. Çok az da daha önce kullanımını görmediğimiz kelime ile karşılaştık. Onları da yakıştırdık, yazdık. Mana çıkaracak şekilde bıraktık.

Kitaba Hoca Efendi’nin şiiirlerinden örnekler koyduk. Bunları bize Hoca Efendi neslinden Durdu Mehmet YİĞİTALP hoca getirdi. Biz de olanı metin halinde koyduk. Birazının da Türkçesini koyduk.

Bunlar kendi yazısı değil. Herkes yazarak, istinsah yaparak almış. O bakımdan yazım hataları var. Her şiiirde birkaç yeri nasıl okuyacağını şaşırıyorsun. Dolayısıyla yakıştırap yazıyorsun. Müdahale de edemiyorsun. Olduğu gibi bırakıyorsun.

Hoca Efendi’nin kitapları kime geçti bilinmez. Ailede Abdullah ve Fazlı Hoca’nın yarı ölü kitapları var. Bunlar mirasçılarda duruyor.

Sorduk. Fazlı hocanın kitapları arasından bir tane “Delâil-i hayrat” çıktı. Gittik. Gördük.

Hoca Efendi bu kitabı şu sebeple yazmış. Biri çıkmış, “Küfür Torbası” diye bir kitap yazmış. Adını yazmamış. Adam kitapta tarikata atmış tutmuş. Hakaretler etmiş. Tekfirde bulunmuş. Çıkışını yanlış îzâh etmiş.

Muhtemelen müfirîd şiiî imiş. Revâfız imiş. Hurûfî imiş. Kaynakları istediği gibi kullanmış. İşine geleni almış. İşine gelmeyenini alma-

miş. Daha arkası var şikâyetlerin. Kitap çıkmış. Kimse cevap vermemiş. Bu da Hoca Efendi'nin zoruna gitmiş. Hoca Efendi kitaptaki ithamlara cevap vermeyi, yanlışları tashihi kendine vazife addetmiş, bilmiş. Almış eline kalemi ve yazmış.

Hemen söyliyeyim. Ben bu kitabı duymadım. Şöhretini duymadım. Tasavvuf târihinde münâkaşa yarattığını, ses getirdiğini yazılı görmedim. Elime geçmedi. Birinin kütüphanesinde raslamadım.

Ancak Hilmi Hocaefendi görmüş. Önemli bulmuş. Vazife telakki etmiş. Yazılanlar zoruna gitmiş. Cevaplamış. Çünkü kimse cevaplamamış. Cevaplanmadığı da zoruna gitmiş, eserini kaleme almış.

Hoca Efendi eserinde birinci derecede kaynakları kullanmış. Ulema tarikatı Nakşîlik. Bu tarîkate mensup âlimlerin kitaplarını kullanmış. Hem müteşerri' hem mutasavvıf Şa'ranî gibi alimlerin kitaplarını kullanmış. Rahatlıkla bir nice Arapça eserden istifâde etmiş. Kaynak olarak kullanmış. Yazacağını yazmış. Bu ara Torbacı'ya cevap verirken o günkü toplumda çok münâkaşa edilen bazı konularda açıklamalar getirmiş.

Dârendeli Hilmi Hocaefendi anlatımda zorlanmamış. Anlatacağını çok rahat anlatmış. Anlattıklarını bilen yaşayan biri gibi anlatmış. İşin içinde olduğunu hissettirmiş. Gerçekte de işin içindeymiş.

Netice muhterem dış doktoru Bilal SAYLAK Bey sebep oldu biz yaptık Darendeli Hilmi Efendi'nin tarikatla alakalı eserini yayınlıyoruz. Ona böyle bir hayra vesîle olduğu için memleket namına teşekkür ediyoruz. Allah râzı olsun diyoruz. Kazancına bereket diliyoruz. Okumuş varlıkların hasseten bu tür hizmetlere tâlip olmasını istiyoruz.

İnsan yetiştirmek için kültürel mirâs çok önemli. Bunun çalışılıp ortaya çıkarılması gerek. İnsanımıza sunulması tanıtılması gerek. Ki insanımız bu sâyede millî ma'nevî değer sâhibi olsun. Kendine güven duysun. Vasıf kemal kazansın. Daha bir iştahla geleceğe yürüsün. Dirilsin. Ayağa kalksın. 21. asırda söz sâhibi olsun. Yeni bir medeniyet kursun. Onu deniyete sürükleyenlerden hesap sorsun. Tefrikaya düşürenlerin karşısına çıksın.

Bu eserin ortaya çıkışında sağ kolumuz Serdar YAKAR Bey'in emeği çok oldu. İşin bütün teknik yönünü üstlendi. Omuzladı. Yükledi. Götürdü. Teşekkür ediyoruz.

Bizi bu işlere vesile kılan Allaha şükrediyoruz.

Bizi yalnız bırakmasın diyoruz. Yola devam ediyoruz.

Yaşar ALPARSLAN

MARAŞ'TA DARENDELİLER

Kahramanmaraş'ta mukîm Darendeliler âilesi Malatya'nın Dârende ilçesi Yenice nâhiyesinden. Aileyi o gün için temsil eden şahıs Hacı Yusuf Ağa. Hakkında pek bilgi yok. Bilinen Sâlih biri olduğu. İleriki yıllarda Hicaza gittiği, haccettiği, Medine'de de öldüğü...

Hacı Yusuf Ağa önce Ümmü Hâtunla evlenmiş. Bundan üç kız bir oğlu olmuş. Oğlunun adı da Yusuf. Bu oğul tüccar. Tokat'ta ikâmet ediyor, ticaretle geçim yapıyorken rüyâsında Hz. Peygamberi görmüş. Hz. Peygamber onu toprağına çağırmiş. O da şeyhine sormuş. O dahî gitmen lazım demiş. Biz de gelecek yıl geleceğiz demiş eklemiş.

O baba bir üvey kardeş Mustafa'yı dükkanına koymuş. Devir teslim etmiş, oğlu Vehbi ile âilesini babasına emanet bırakmış yollara düşmüş. Huzûr-ı Nebeviye varmış, ziyâret etmiş, ta'zimini arz etmiş. Mekke'ye yönelmiş. Haccetmiş. Hacı olmuş fakat orda vefât etmiş. O toprakların malı olmuş.

Yusuf'un bir oğlu var. O da Vehbi. Bu da dedeye emanet edilen Vehbi. Bu zât ehli ilim. Mutasavvıf. Adana Antep civarında hizmet yapmış. 1858'de doğmuş, 1938'de ölmüş.

Öldüğünde bir oğlu üç kızı var. Oğlunun adı Fazlı. Soyadını koyarsak Fazlı Aslantürk. Bu zât âlim, fâzıl (1902-1974).

Kızlarından biri Şirikçilerde. Adı Fadıma. Fadıma'yı tabaklar şıhı Mehmet Efendi'ye vermişler. Onun da kızlar hariç üç oğlu var. İbrahim, Mehmet, Ali.

Mehmet'in kızlar hariç üç oğlu var. H.Ahmet, Vehbi, Metin. Vehbi'nin Vehbi olmasının sebebi baştaki Vehbi.

Ali'nin kızlar hariç iki oğlu var. Şavkı ve H. Mehmet. Bunlar ve babaları hep Divanlı Câmiinin bânileri.

Fazlı Aslantürk'ün de iki oğlu var. Vehbi ve Ziya. Ziya erken ölmüş. Vehbi ise yeni. Çocukları, çocuklarının çocukları var. Hepsi de birbirinden iyi.

Fazlı Aslantürk âlim. Müftülük yapmış. Hafız Ali Efendiye hizmet etmiş. Ölmüş. Hayatı yazılmaya değer. Sonraya bırakalım. Bu kolu kapatalım.

Aile Maraş'a şöyle gelmiş. Hacı Yusuf Ağanın ikinci eşi Emine'den olma Şeyh Muhammed Hilmi Efendi önce gitmiş İstanbullarda okumuş. Bu okumanın şeklini hayatını verirken açacağız. Sonra memleketine dönmüş. buradaki havayı beğenmemiş. Burada insanlar kendi insanlarına zarar vermese de nâhak yere ölüyor öldürüyorlar demiş. İlerde bizim neslimiz de ya zâlim olur mazlûma zulmeder, ya mazlûm olur zâlimin zulmü altında yaşar. En iyisi mi biz buradan taşınalım yoksa ind-i ilâhîde çocuklarımızdan mesul oluruz diye fikir beyan etmiş. Şâm-ı şerifin uygun olacağı konuşulmuş. Fakat akraba ve ehîbbâ karşı çıkmış.

Fakat ısrar devam etmiş. Aile taşınırları yanına alıp gece yola çıkmış. Emlakları orda bırakmış. Akraba arkalarına düşmüş. Yolda yakalamış fakat iknâ edememişler. Onlar yurtlarına bunlar Maraş'a ulaşmış. Önceden Maraş'a yerleşmiş bir Darendeli ailenin teveccüh ve delâletiyle aile şimdiki yerlerine yâni Duraklıya yerleşmişler. Duraklı câmiî çürümüş, yıkılmış bir câmiî imiş, ta'mir etmişler.

Aile olarak önce Maraş'ta iki yıl kalmışlar. Sonra havasıyla imti-zaç edemediklerinden kalkıp aile boyu Antep'e gitmişler. 10 sene kalmışlar. Fakat Sivashlı mürşidi Nalçacızâde Hacı Ahmet Efendinin emirleriyle tekrar Maraş'a dönmüşler. Aynı yere yeniden yerleşmişler. Câmiî artık ihtiyâca kifâyet etmediğinden camii Rûmi 1312 ve Arabî 1314 (1896)'da yeniden şimdiki görülen şekliyle ihyâ ve inşâ etmişler.

Şeyh Muhammed Hilmi Efendi büyük âlim, büyük mutasavvıf. Ancak konuyu burada bırakıp yeniden âileye döneceğiz. Onun hayatını yalnız başına ilerleyen sâhifelerde yazacağız.

Hacı Yusuf Ağa ikinci bir evlilik yapmış. Emine Hanımla evlenmiş. Bu evlilikten 5 oğlan 2 kız olmuş.

Bu oğlanlardan en meşhuru biraz evvel kısmen konu ettiğimiz Şeyh Muhammed Hilmi Efendi. Ailede baba gibi başcıl. Fikir beyan etmiş. Yerinden etmiş. Maraş'a getirmiş. Şih Hacı Hilmi Efendi belli ki birkaç evlenmiş. Bu evliliklerden 4 oğlu 2 kızı olmuş.

İlk oğlu Bahri. Bu koldan âlim yok. Bahri ticaretle meşgul olup 1949'da ölmüş.

İkinci oğlan Mahmut Nedim. Mahmut Nedim'im anne adı Emine.

Mahmut Nedim âlim. 1877'de Kahramanmaraş'ta doğmuş. Yine Kahramanmaraş'ta ölmüş. Öğrenci yetiştirmiş. Rıdvan Hoca, Osman Sandaloğlu, kendi oğlu Abdullah Efendi, yine aile içinden Fazlı Aslantürk talebeleri. Hâfızlık yaptırmış. Öğretmenlik yapmış. İmamlık vazifesinde bulunmuş. Evkâf-ı hümâyundan imamlık berâtı var. Bu berât âilede D. Mehmet Yiğitalp'de aslıyla mahfuz.

Mahmut Nedim Hocaefendi babası Şih Muhammed Hilmi Efendi düşüp felç olduğunda on beş sene yerine bakmış. Bölgesinde merkez halifelîği yapmış. Câmide va'z vermiş. Ne hizmet varsa üstlenmiş, yürütmüş.

Yâni ailenin bir mutasavvıf âlimi de bu. Hayâtıyla alakalı bilinen bu kadar.

Mahmut Nedim Efendi Ayşe adlı bir hatunla evlenmiş. 2 oğlu bir kızı olmuş. Oğlunun biri Maraş harbinde şehit olmuş. Şehidin adı Bekir. Geriye bir oğlan bir kız kalmış.

Kızın adı Emine, oğlanın adı Abdullah.

Abdullah babasından okumuş. Âlim, müttekî. Cumhuriyette muallimlik yaparken çok hizmet etmiş.

Hayatını burda bırakıp sonra açmak kaydıyla âileyi açmaya devam edelim. Sonra başlık halinde verelim.

Şeyh Muhammed Hilmi'nin diğer bir oğlunun adı Abdurrahman. Dârende de medfun. Oğulları Adana'ya yerleşmiş Tündü soyadını almış.

Abdurrahman vatanı olan Yenice'de çocuk okutmuş. İmamlık yapmış. 1944'de ölmüş.

Şeyh Muhammed Hilmi'nin geriye kalan dördüncü son oğlu Hüseyin. Bu zât tahsilini ikmâlden sonra Duraklı da imamlık yapmış. 1929'un şubatında ölmüş.

Bununla âilenin en önemli kolu tamam oluyor. Buradan öte fûrûna girmiyoruz.

Yeniden başa geçiyoruz. Hacı Yusuf Ağa'nın iki oğlu bitti. Biri ilk hanımdan diğeri ikinci hanımdan. İkinci hanımdan bir oğlunun adı Mustafa. Bu zât Karafakı lakabıyla tanınmış. Âlimmiş. İyi de Arapçası varmış. İmamlık yapmış. 1883 doğumlu olan bu zât 1946'da ölmüş. Bu kol Şirin soyadını almış. Türemiş.

Hacı Yusuf Ağanın bir oğlunun adı da Hasan Efendi.

Hasan Efendi Maraş'a geldiğinde Ermeni hareketleri sebebiyle Berit dağına askere gitmiş. Oradan bir Kayseri hacı kafilesine katılıp Hicaza gitmiş. Orada Muhammediye Kütüphanesinde mücâveretle huzur-ı nebevîde kalmış. Evlenmemiş. I. Cihan harbinin üçüncü senesinde Medine'de mücâvir olanları Fahrettin Paşa memleketine göndermiş. O da kardeşi Ömer Efendinin yanına gelmiş. Dârende Yeniceye geçmiş. Orada ölmüş. Hacı Hasan Efendi çok dindarmış. Mücâvirken yılların ayaklarını bağlayıp yatmış. Bunu bulunduğu beldeye edeben yapmış.

Hacı Yusuf Efendinin yine bir oğlunun adı Ömer. Bu zât Maraş'ta yaşamış. Maraş'ta töremiş. Maraş'ta ölmüş.

Geriye kalan son beşinci oğlan Maraş'a geldiklerinde kardeşi Hasan'la gönüllü Berite askere gitmiş. Orda Ermeni-Türk kavgasında şehid olmuş.

Bu ailenin Darende'de olanları Maraş harbine oradan gelen 200 kişilik bir çete içinde katılmış. Şehid de vermiş.

Çete komutanı Yeniceli Muhammed Ağaymış. Şehid olan onun oğlu Nuri. Verdikleri harp şehir dışında. Katıldıkları olayın adı: Çakıroğlu olayı.

Darendeliler alperendir. Darendeliler kökü kömeci temiz insanlardır. Sâlihleri çoktur. Maraş'ta orta halli âlimleri çok olmakla berâber kayda değer, ses getirmiş üç alimleri vardır. Bunlar:

1-Darende Şeyh Muhammed Hilmi Efendi

2-Fazlı Aslantürk

3-Abdullah Yiğitalp'tir.

Bunların genişletirsek hayat hikayeleri şöyledir:

DARENDELİ MUHAMMED HİLMİ EFENDİ

Malatya'nın Darende kazası Yenice nahiyesinde doğdu. Doğum tarihi belli değildir. Babası adı: Hacı Yusuf Ağa. Annesinin ismi Emine. İlk tahsilini Darende de tamamladı. İhtisas için İstanbul'a gitti. Fatih medresesinde okudu. Burada müderris Sadık Efendinin himayesine kavuştu.

Gümüşhâneli Ziyâeddin Efendinin ders ve sohbetlerine devam etti. Halifesi oldu. İcâzet aldı. Darende'ye döndü. Yetinmedi. Sivaslı Nalçacı zâde Hacı Ahmet Efendi'den feyz aldı. İcâzet sahibi oldu. Ahmed Hilmi Efendi de icâzetini Aşık Muhammed Mısri'den o da Halid-i Bağdâdi'den almıştı.

Zamanında Darende bölgesinde dirlik yoktu. Kendisi, babası, kardeşleri oralardan önce mallarını satıp ilk geldikleri yer olan Medi-ne'ye gitmek istedi. Mallarını alan olmadı. Kaldılar. Sonra da Şama göç etmek istedi. Akrabaları ne kadar geciktirdiyse de engel olamadı. Aile taşınırılarını alıp oraları terk etti. Önce Maraş'a geldi. 2 yıl durdu. Bu esnada Duraklı (Seyit Ali) Camii civarını mesken etti. Câmii yeniden inşâ etti. Hücrelerini kullandı. Sonra Antep'e gitti. On yıl kadar orda durdu. Muhammed Hilmi Efendi burada irşad görevinde bulundu. Talebe yetiştirdi. Muhit oluşturdurdu. Etkili oldu.

Aile on yıl sonra Maraş'a geldi. Câmii yeniden yapıldı. Aile buralarda büyüdü. Hocaefendi hizmetlerine devam etti. Tarikatını götürdü. Tarikatta insan yetiştirdi. Okuttu. İfta hizmetinde bulundu. Şöhreti günbegün çevreyi sardı. Tarikatını şeriattan taviz vermeksizin büyüttü. Terbiyesi ihlası memleketi etkiledi.

Bir vâzında şöyle demişti:

“Allâhü teâlâyı, farzları, haramları, namazla alakalı meseleleri bilmeyen, gerçek mümin olamaz. Demek ki mümin cahil olmaz. Bildiği

ile amel etmeyen câhil demektir. Bildiği ile alâkalı amel edene Cenab-ı Allah bilmediğini öğretir. Nitekim Hadis-i şerifte de ‘Bildiği ile amel eden kimseye Allâhü teâlâ bilmediğini öğretir’ buyurdu. İlmî ile amel etmeyen ve ilmîni dünyâ kazancına vâsıta kılan âlimden kendi hâlinde bir cahil çok hayırlıdır. Akıllı olana bu kadar söz yetiştir.”

Bu da hocafendinin ne kadar sağlam temelli bir hizmet götürdüğünü gösterir.

Muhammed Hilmi Efendi 1900 yılında Duraklı câminin inşası esnâsında çatıdan düşer. Yürüyemez hâle gelir. Bundan sonra vefatına kadar geçen süre içinde câmiye çıkamaz. Onun hizmetlerini en bu işe liyâkatlısı Mahmut Nedim götürür.

Bu zaman zarfında bir gün olsun hastalığından, yatalak oluşundan şikâyet etmez. Zikrine devam eder. Yine odasına geleni kabûl buyurur. Yapabileceği ne varsa yapar. 1916 (H. 1334) de vefat eder. Şeyh Âdil mezarlığına gömülür.

Hoca Efendi gayet cömert bir insandı. Geleni boş çevirmezdi. İslâm’ın temel kaynaklarını okutur bunlardan va’z ederdi. Şöhretten kaçınırdı. Keşfi açıktı. Kerâmet sâhibi idi. Gelenin sorularını sormadan cevapladığı olurdu. İslâmiyeti hakkıyla yaşardı. Az konuşurdu. Gayet ağır başlı idi. Kendi ruhâniyetine tam sahip biri idi. Tarıkatta kendi yetiştirdiği insanların ruh hallerini takip edecek kadar bu işte ileri idi. Hizmetlerini yürütür ilimle de alâkasını kesmezdi.

Muhammed Hilmi Efendinin şâirliği vardır. Bir de eseri vardır. Bu güne intikal etmiş çok güzel sözleri de bulunmaktadır.

Onlardan bazıları:

“Cehennem yoluna düşüp de cennet arzu eden kimsenin hâli, kuzeye gidip de hacc-ı şerife gidiyorum diyenin hâline benzer.”

“Hırs sâhibi her zengin fakirdir. Kanaat eden herkes zengindir.”

“Tasavvuf ehliyim diyenlere bakarız. Eğer sözlerinde ve amellerinde İslâmiyete muhâlif haller görülmezse onlara muhabbet ederiz. Eğer İslâmiyete aykırı hâlleri görülürse kendilerine tembih ederiz. Dînin doğru olan hükümlerini bildiririz. Bozuk yolları terk ederlerse iyi olur. Terk etmezlerse kendilerini sevmeyiz.”

“Gözden yaş çıkmamak kalp katılığından ileri gelir. O dahi günah çokluğundan ileri gelir. Günah çokluğu ölümü unutmadan ileri gelir. O dahi uzun emel sâhibi olmasından ileri gelir. O dahi dünyâyı sevmeden ileri gelir. Dünyâyı sevmek ise bütün günahların başıdır.”

Muhammed Hilmi Efendi'nin (k.s) Silsile-i Aliyyeleri;

- 1-Hazreti Muhammed (S.A.V)
- 2-Ebû Bekr Sıddîk (R.A)
- 3-Selmân-ı Fârisi (R.A)
- 4-Kasım bin Muhammed bin Ebû Bekir (R.A)
- 5-Câfer-i Sâdık (R.A)
- 6-Bayazıdı Bestamî (R.A)
- 7-Ebül Hasen Harkânî (R.A)
- 8-Ebû Ali Farmedî (R.A)
- 9-Yûsüf Hemedânî (R.A)
- 10-Abdülhâlik Gücdüvânî (R.A)
- 11-Ârif Rîvgerî (R.A)
- 12-Mahmut İncirfağnevî (R.A)
- 13-Ali Râmitenî (R.A)
- 14-Muhammed Bâbâ Semmâsî
- 15-Seyyid Emîr Kûlal (R.A)
- 16-Behâeddin Nakşibend Muhammed Buhârî (R.A)
- 17-Alâüddin Attar (R.A)
- 18-Ya'kup Çerhî Hısârî (R.A)
- 19-Übeydüllah Ahrar Semerkandî (R.A)
- 20-Muhammed Zahid Bedehşî (R.A)
- 21-Mevlânâ Derviş Muhammed (R.A)
- 22-Mevlânâ Hâcegî Emkenkî (R.A)
- 23-Hace Muhammed Bâkî Billah (R.A)
- 24-İmam-ı Rabbânî Şeyh Ahmed Fârûkî (R.A)
- 25-Muhammed Mâsûm (R.A)

- 26-Seyfeddîn bin Muhammed Ma'sum (R.A)
27-Seyyid Nûr (R.A)
28-Habibullah Mirza Cânân (R.A)
29-Gulam Ali Dehlevî (R.A)
30-Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî (R.A)
31-Ahmed bin Süleyman Ervâdî (R.A) – Âşık Muhammed Mısrî
(R.A)
32-Ziyâeddîn Gümüşhanevî (R.A) – Nalçacızâde Ahmed Sivâsî
(R.A)
Dârendeli Muhammed Hilmi Efendi (R.A)

Yetiştirdiği müridleri-halifeleri;

- 1-Dârendelizâde Vehbi Efendi,
2-Dârendelizâde Mahmut Nedim Efendi,
3-Bayazıdlı Mahallesi Şâkir Efendi Câmî İmam-Hatibi Abid
Efendi,
4-Mağaralı Mahallesi Câmî İmam-Hatibi Duruş Efendi (M.Ali
Efendi)
5-Berberzâde Mehmed Efendi (Kendi adı ile anılan veya Selvili
Camii de denilen câminin fahri İmam-Hatibi. Yeri PTT karşı kale dibi
olup CHP döneminde satılan 18 câmiden biridir)
6-Kırmacı Mustafa Hoca Efendi
7-Çuhadarzâde H. İlyas Efendi (Fahrî hocalık ve vâzlik yapmış)
Allah rahmet eylesin. Nûr içinde yatırsın. Benzerlerini ihsân et-
sin.

ABDULLAH YİĞİTALP (1908-1995)

Darende'den Maraş'a göç eden Hacı Yusuf Ağa'nın ikinci hanımı
Emine'den olma Şeyh Muhammed Hilmi, Hilmi'nin oğlu Mahmut Ne-
dim, Mahmut Nedim'in oğlu Abdullah Yiğitalp. Köklü bir âile. Asâletli
bir silsile. Tertemiz bir nesil.

Abdullah Yiğitalp 1908 (H. 1324) yılında Maraş merkez Duraklı mahallesinde doğdu. İlk öğrenimini “Şemsülmaarif-i iptidâiye”de yaptı. Alemlî câmi hücrelerinde tadrîsât yapan Dârülhilâfe medresesinde okudu. Buradan şehâdetnâme (diploma) aldı.

Babası da hoca olan babasından da istifâde eden Abdullah hoca, medreseler kaldırılınca okumayı bıraktı. Terziliğe gitti. Terziliği öğrendi. Dükkan açtı. Bu ara Gaziantep’te pedagoji muallim mektebi açılmıştı. Müracaat etti. Kabûl olundu. İki dönem okudu. Zâten önceden bir alt yapı vardı. buradan mezun oldu. Maraş merkez Turan ilkokulunda öğretmen oldu (1928). Askerliğe gitti (1934). Bir soruşturma sonrası Hartlap (Elmacık) ilkokuluna gitti. İdârecilik yaptı. İkinci Cihan harbi esnasında yeniden yedek askere alındı. Yedek subay olarak görevde bulundu. Askerlik bitti. Yine eski yerine döndü. 1951 yılına kadar bu bölgede çalıştı.

Bu bölgede çalışmak işine geldi. Bu bölgede rahat hizmet etti. Zîrâ gözden uzaktı. Tek parti döneminin adam yeme icraatlarının dışında kaldı. İcraatlar köylere ulaşmadan çok partili dönem başladı.

Bu bölgede iken eğitimci olan Tuzsuzzâde Mustafa Işık’ı yetiştirdi. Külliye İslâmî ilimleri okuttu. Emekli olan bu zât daha sonra bu bölgede hizmetler yaptı. Abdullah Bey bu bölgede kim hizmet istediye çekinmeden erinmeden sundu. Bölgenin renginin değişmesinde İslâmî millî karakter kazanmasında büyük rol oynadı. Bu bölge insanı onu sevdi. Unutmadı.

1951 yılı itibarıyla Maraş’a gelen hoca efendi 1952’de açılan Maraş İmam Hatip’te de dışardan görev yaptı. Meslek derslerine girdi. Güzel insan yetişmesine vesile oldu.

Ölünceye kadar kendinden öğrenme arzu eden her kese kesesinde ne varsa murâdına göre dağıttı. Hiç mi hiç erinmedi.

Suyu ağırdı. Gölgesi insanı ezerdi. Terbiyesine diyecek yoktu. Zâid konuşmasına rastlanmazdı. Tarikatmeşrepti. Evi mektepti. Kitapları daha çok oğlunun kütüphanesinde durmaktadır.

5 Ocak 1995’de rahmet-i rahmâna kavuştu. Kutlu bir ömür yaşadı. Mutlu bir ömre kavuştu.

FAZLI ASLANTÜRK (1902-1974)

Darendede'nden göç eden ailenin çocuğu. Baba adı Vehbi. Vehbi Efendi âlim, zâhid mutasavvıf bir zat.

1901 yılında Maraş'ta doğdu. Babası hocaydı. İlk tahsilini ondan aldı. Son dönem Maraş'ta kurulan Dârülhilâfe medresesini bitirdi.

Medrese tahsilinin yanında özel hocalardan da ders aldı. Bunlar arasında olanlar; Hafız Ali Efendi, Dayızâde Emin Efendi, Dâyızâde Ziya Efendi.

Çuhadarlıdan Hacı İlyas'ın kızı ile evlendi.

Medreseler kapatılınca boşta kaldı. Kendi özel işleriyle uğraştı. Devletten hizmet talep etmedi. Hoşta karşılamadı. Devlete küskün davrandı. Askere gitti. Askerliği uzun sürdü. Fakat askerlikte kal ısrârına rağmen askerde kalmadı. Yapıma uygun değil dedi. Halbuki sâbit de bir işi yoktu.

Devlet baskı yapıyordu. Din hizmetine müsaade etmiyordu. Bilhassa şehirde çok sıkıştırıyordu. Zâten şapka hâdisesinden bir sabıkası vardı. Onun için Pazarcığa bağlı Aşağımülk köyünde on sene gibi imamlık yaptı. Ancak kadrolu değil de vatandaşıla anlaşmalı imamlık yaptı.

Ortalık yumuşadı. Tek parti dönemi bitti. Döndü Maraş'a geldi. Hacı Osman'ın fabrikasında çalıştı. Orda tam yetkili bir görevli gibi çalıştı. Sonra hocası Hafız Ali Efendinin zoruyla devlette görev aldı. Duraklı câminde görev aldı. Burada hizmet etti. Sâde imamlık değil yanı sıra din hizmetinin her çeşidini yaptı. Hizmeti yer yer vâizliğe, müftülüğe kaydı. Diyânetin kendisine tevdi ettiği her hizmeti üstlendi. Altından kalktı. Sıkıntısına katlandı. Sonunda zar zor hizmetleri ucucuna getirildi, mâlülen emekli oldu.

Fazlı hoca gayet dindardı. Cömertti. Dünyâ malı koymadı. Sattı. Allah yolunda sarf etti. Emeklilik maaşın dahil dağıttı. Oğlu Vehbi'ye yattığı karyolaya kadar satıp yeri gelen yere verdi.

Fazlı hoca efendinin Arapça ibâresi iyi idi. Lüğatsız okurdu. Ömrünün son yıllarında Hafız Ali Efendinin Arapça metinlerden kitap

okumasını o yaptı. Zâten Hafız Ali Efendi okuduğu hocalardan birisi idi.

Toplumda sayılır sevilir biri idi. Dikili bir taşı olmadığı halde 1974 yılında vefat etti. Çok sevdiği Yaradan'ına kavuştu.

Darendeliler ailesinin genel karakterini taşırdı. Yâni hem alimdi, hem takvâ sâhibiydi.

Yeteri kadar ilmî kitabı vardı. Kitapları oğlu tarafından oğullarına tevzî edildi. Bugün onlar tarafından korunmaktadır.

Yaşar ALPARSLAN

**MÎZÂNÜŞŞERÎAT
VE
BÜR HÂNÜTTARÎKAT**

MUHTIRA

İşbu risâlenin te'lifine sebep oldur ki ehl-i şerîat ve ehl-i tarîkat arasında mekâleye bâis ba'zı meseleler vuku' bulup ve anları da selef-i sâlihînden indelululema velmeşâyih meşhûr ve mu'teber olan İmam Gazâli ve Hâdimî vesâirleri gibi eimme-i dîn ve rüesây-i müslimîn taraflarından tetkik ve tahkîk ve edile-i şerriyyeler ile isbât ederek alettafsîl te'lifatlarında beyân etmişler ise de bu mufassal kitapları baştan âhere mütâlâa etmek zaman-ı tavîle muhtaç emr-i asîr olduğundan lâyıkıyla okunamadığı cihetle esâsa vâkıf olunmadığından ehl-i tarîk ve ekser evliyâüllâha sû-i zan ve hattâ zındık nazarıyla bakılmak ve bu kere de "Küfür Torbası" nâmıyla bir risâle meydâne çıkarup içinde kemâl-i ehlüllahdan İmam-ı Rabbânî, Monla Câmî, İsmail Hakkı, İbrâhim Hakkı ve daha bunlar gibi zevât-ı kiramları alenen ta'ğlil ve tekfir ve bunların üzerlerine kubbeler yapıilup ziyâret olunmak afvolunmaz bir hatâdır gibi herkesi hatar-ı azîme giriftâr ve belki millet-i necîbe arasına fitne ve tefrika düşürmek arzûsuna kadar cesâret edilmiş ve bunun defîne de eshâb-ı dîn ve muhibb-i ehlillâhilkâmilîn can vermeli iken haylı müddetdenberû hiçbir taraftan erbâb-ı himmet zuhûr etmediğinden bizzarûr ezafülübad olan bu âcizlerini ğayret ve muhabbet-i dîniyye hâlime bırakmıyarak kalemi destime uzattı. Bu hususta ben gibi bir âcizin söz söylemesi had ve vazîfem değil ise de Allaha tevekkül ve himmet-i rasûlillah ve pîrandan istimdâd ile bir cesâret peydâ olarak bu varakpâreyi elime aldım. Mesbûkızzikr eimme-i kirâmın te'lifâtlarında görmüş olduğum meseleleri ahz ve cem' ve me'hazlerini göstererek mîzan-ı şerî-i şerîfe tatbîk edüp ve tarîkat-ı aliyyeye bürhan olacak kelâm-ı mücîzelerin arzına şuru' ve (mîzânüşşeriat ve bürhânütтарîkat) nâmını vererek (Essultan ibnüssültân Essultan Elğazî Abdülhamid Han)-ı sâni halledellâhü hilâfetehû ve eyyede seltanatahû ilâyevmilhaşri velkarari efendimiz hazretlerinin asr-

i seâdet pürmeymenetlerinde türkçe ve muhtasarca bir risâle tertîbine mücâseret kılındı. İnşâallah ref-i âm ve herkesi sâlifüzzikir hatar-ı azîmden kurtarmağa sebep ve küfür torbası mutâlaasıyla mesmûm olan ihvân-ı dîne de tiryâk olur ümîd ediyorum. Lâkin şol muânidîn ve müteassıbîn ve mu'terizîne sözüüm yoktur. Ve şu hadis-i şerif ile de bu muhtıracığım hitam verildi.

قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّمَ): اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ خَلِيلٍ مَأْكُرٍ عَيْنَاهُ تَرِيَانِي وَ قَلْبُهُ يَرْعَانِي إِذَا رَأَى حَسَنَةً دَفَنَهَا وَإِنْ رَأَى سَيِّئَةً أَدَاعَهَا¹

Allah da şöyle buyurdu:

وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ²

¹ Hz Peygamber sav) buyurdu: “Allah (c.c)’ın gözleri hep bende olan, gönlüyle hep beni gözetleyen düzenbaz dosttan sana sığınırım Eğer bir iyilik görürse söz etmez Fakat bir kötülük görürse her tarafa yayar (Hadis-i Şerif)

² O’na “Allah’tan kork” dense gururu kendisini günaha sürükler. Artık ona cehennem yetişir. (Bakara: 2/206)

MİZÂNÜŞŞERİAT VE BÜRHÂNÜTTARİKAT

Elhamdü lillâhi Rabbil âlemîn. Vessalâtü vesselâmü alâ Rasûlinâ Muhammedin ve âlihî ve eshâbihî ecmaîn. Bundan sonra ey tâlib-i hak olan din kardaşı ve âlemlerin Rabbinin yolunda olan sâlik ma'lûm olsun ki Huccetüliislâm İmam Gazâlî aleyhi Rahmetülbârî Hazretlerinin Kuran-ı azîmüştandan istinbât etmiş olduğu beş mîzânı ihvân-ı dîne yâdigâr olmak ve bu vesîle ile âcizin nâmını dahî bir fâtiha ile yâd olunmak arzûsu ile Kuran-ı Kerim'den ve ehâdis-i nebeviyyeden dahî makâma münâsib ba'zı âyât-i kerîmeler ve ehâdis-i şerifeler ilâve olunup taleben Limerzâtillâh ve mütevekkilen alellâh iş bu risâlenin vaz' ve tertîbine mücâseretle maksada ulaşmayı murâd ediyorum.

Fakat evvelemerde fazl ve kemâlim ve hiçbir ferd üzerine üstünlüğüm olmadığı ve fesâhet, belâğattan dahî behresiz olduğumu mu'terif olarak gücüm nisbetinde bildiğim mîkdârımı arzla muhterem okuyucudan ricâ ederim ki i'câz ve itnâb ve tekrâr gibi ve bir bahisten diğerk bahse geçileceğinde münâsebet bulunup bulunmadığı gibi vuku' bulan noksanlarıma bakmayarak yâlnız meâlini insaf nazarıyla mülâhaza ve tefekkür edüp Rabbimiz olan Azemet ve Kibriya sâhibi olana karşı kulluğumuzdaki olan noksanımızı bilüp kendi kusûrumuzu mu'terif olarak başımızın çaresine bakalım.

Herkes Batındaki Muttasıf Olduğu Üzre Haşrolunacaktır

Cenab-ı Halik-ı âlem benî âdem nevini beş kısma taksim buyurmuştur. Anlar da müşrik, ehl-i kitap, münâfik, ebrâr ve mukarrebînlerdir. Bunların her birerleri haklarında ayru ayru âyet-i kerimeler ve ehâdis-i şerifeler irâd olunup her sınıfın sıfatları ve fiilleri beyân olunmuştur. Anların hâli ve sıfatları anlaşıldıkda kendimizin akvâl ve efali ve ahlaklarımızı anlara müvâzene ve mükâyese edüp insâfâne düşünelim. Bakalım hangi sınıfına dâhil oluyoruz. Zira ahkâm-ı ilâhiyenin cümlesinin her ne kadar mevrîd-i hâssi ise de hükmü

kıyâmete kadar cümleye âm ve şâmildir ¹ کُلُّ حَزْبٍ بِمَا لَدَيْهِ فَرِحُونَ âyet-i celîlesi muktezâsı üzre herkes cennete gitmeyi arzû ederek hiç kimse gönlü ile cehenneme gitmek istemeyüp gûyâ kendinin gidişi kendini doğru cennete eletürcesine Allahû azîmüştânın afvına ve keremine mağrur olarak ferahlanmadalar ise de hâşâ cennet-i a'la hayvan yatağı olmayup sıfat-ı hayvâniyyetden geçmedikce cennete girilemeyeceği bedihîdir. Zirâ ümmet-i merhûmeden her ne kadar zâhiren sûret değişimi kalksa da afv buyurulsa da bâtınan yine mevcut olmağla herkes hangi sıfatda ise o hayvanın sûretinde haşr olunacağı ihya-i ulumda ve daha sâir mu'teber kitaplarda yazılıdır. Meselâ haram yiyciler hıızır, zinâ ediciler merkeb, hîle ediciler tilki ve maymun ve insanı eliyle diliyle incidiciler kurt ve köpek gibi dürlü be dürlü haşr olunursa bu gibi hayvanlar cennete nasıl girer. Meğer ki eğer îman kurtara. Bilmiş ise günâhı mıkdarı cehennemde terbiye görerek insan sûretini bula da cennete müstahak ola. Ve hem Cenab-ı zülcelal hazretleri ehl-i cennet ve ehl-i cehennem kimler olduğunu Kuran-ı pürgufrânında açarak tafsîl ederek beyan buyurup her ikisinin de yollarını bize göstermiş olduğu halde cehennem yoluna düşüpte cennet arzû eden kimse poyraza yukarı gidüpte hacc-ı şerife gidiyorum demeğe benzer olduğu bedîhiyyattan olmağla münâfıklar hakkında nâzil olan şu âyet-i celile ki,

² أَقْلًا يَنْدَبُرُونَ الْفِرَانَ أَمْ عَلَى قُلُوبِ أَقْفَالِهَا

Yanî onlar Kurani niçün arayup taramazlar. Yoksa kalbleri kilitli midir nazm-ı celîlinin altına girmeden çekinelim. Kuran-ı Kerim'i tefekkür ve tetebbu' edelim. Bakalım ki mü'minin veznesinden mi çıkıyoruz. Yoksa başka veznelere mi giriyoruz. Eğer bir kimse meâzellah münâfık veya kâfir sıfatlarıyla mevsuf ise her ne kadar mü'minim iddiâsında bulunsa bile ânı Kuran-ı azîmüştân kabul eder mi? Etmez. Çünkü her kavim, mümin biziz iddiâsındalar bunıda ancak Kuran fark ve temyiz eder. Zirâ mevlay-ı müteâl hazretleri kâfir kimler ve münâfık kimler ve mü'min kimler olduğunu beyan buyurmuştur. Ya'ni falan

¹ "Her topluluk, kendi yanında bulunanla sevinmektedir"(Müminun 23/53)

² Kuran'ın anlamını düşünmüyorlar mı?Yoksa kalplerinin üzerinde kilitler mi var?(Muhammed 47/24)

kimse kâfir ve falan kimse mü'min deyû mu? Hayır. Yalnız sıfatlarını ve fiillerini ve ahlaklarını haber verüp işte şu sıfatta olan kâfir ve şu sıfatta olan münafık ve şu sıfatta olan mü'min demektir.

Kuran-ı azîmüşşan ise tekrar nâzil olacak değildir. Öyle ise

hadîs-i şerifi¹حاسبوا أنفسكم قبل أن تُحاسِبُوا وَ زَنُوهَا قَبْلَ أَنْ تُزَنُوا muktezâsı üzre biz bizi bir muhâsebe ve vezn edelim. Eğer iddiâmızın hilâfi olarak başka veznelerde ya'ni başka sıfatlar ile mevsuf bulunur isen gece gündüz ağlıyarak ve Allaha yalvararak tebdîl-i sıfat ve ahlâk etme durur iken nasıl olur da ferahlanalım. Âkıl olana ferahlanmak lâ-yık mıdır. Eğer mü'min veznesinde mevzûn ve mümin sıfatlarıyla mevsuf olduğumuz anlaşılıyor ise işte olvakit esteîzübillah

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَ بِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا²

Fermân-ı âlisi üzre Allaha şükrederek ferahlanmak lâzımdır. Yoksa maâzellâh yevm-ı kıyâmette şu âyet-i kerîme bizlere de okunmasından korkulur.

Esteîzübillah³ذَلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَ بِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ³ Yanî işte size lâhik olan şu azap dünyâda iken haksız olarak ferahlandığınız ve kibiredüp amel etmediğinizden ileri geldi demektir. Tefekkür edelim ki ümmetiyiz deyû iftihar ettiğimiz muktedâbihimiz Hz. Peygamberimiz ne yolda geldi gitti ve nasıl yedi ve nasıl giydi ve haklarında buyurulan eshâb-ı kirâm⁴أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ قَبَائِبُهُمْ أَقْتَدَيْتُمْ أَهْتَدَيْتُمْ⁴ rızvânüllahi teâla aleyhim ecmeîn efendilerimiz kezâ neler yaptılar ve din yolunda ne zahmetler çekdiler. Hangisine iktidâ ve hangisinin veznesiyle müvâzene olunabilirüz. Acebâ Kuranı onlar anlamadılar ve

¹ Hesaba çekilmezden önce kendinizi hesaba çekin Tartıya konmazdan önce kendinizi tartıya koyun (Hadis-i Şerif)

² De ki Allâhın lutfıyla, rahmetiyle (evet) ancak onunla ferahlansınlar. Bu onların toplayıp yığıdıklarından hayırlıdır. (Yunus 10/58)

³ Bu durum sizin yüzünde haksız olarak şımarmanızdan ve aşırı derecede sevinip böbürlenmenizden ötürüdür. (Gafir-Mümin 40/75)

⁴ Ashabım yıldızlar gibidir. Herhangi birine iktida ettiniz uydunuz hidayet bulursunuz. Hidâyete erersiniz.

onlar muvâzene olunmadılar da bizler mi anlıyoruz. Bunu hangi vicdan diyebilir. Allahüazîmüşşan müminin hakkında esteîzübillah

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمِ الْجَنَّةُ¹

Mâlen ve Bedenen Olan Cümle İbâdetde Şevk Üzre Olmak

Yanî Allahü azîmüşşan cennet bedelinde müminin canlarını ve mallarını satın aldım buyurmuştur. İşte anlar bu âyet-i kerimeyi güzelce anladıkları için mallarını ve canlarını Allah ve Rasûlüllah yoluna sarf edüp cenneti aldılar. İşte hakkan mü'min onlardır. Demek ki Allah'tan cennet isteyen kimse burasını bilmek lâzımdır ki cennet meccânen verilmeyüp mukâbilinde mâlını ve cânını vermedikce alınmaz. Ve ele girmez imiş. Ya'nî mâlen Allah rızâsı için ta'yin edilen miktarı fukarâ ve zuafâyâ infak ve tesadduk ve bedenen dahî dâimâ ibâdât tâat ile meşğul olup² Ayet-i kerîmesine mazhar olmaktadır. Bununla berâber³ Buyurulduğu üzere dâimâ Allahü azîmüşşanın mekr ve gazabından emîn olmayup beynelhavf verrecâ ve belki havf tarafı daha gâlib olarak yaşamaktır ki mücâhedede de sâbit olmuş ola da hak yolunda kendine hidâyet oluna. Zira Cenâb-ı Hak hadîs-i kudsîsinden,

وَعَزَّتِي وَجَلَالِي لَا أَجْمَعُ لِعِبَادِي أَمْنِينَ وَلَا خَوْقِينَ إِنْ هُوَ أَمَّنَّنِي فِي الدُّنْيَا أَحَقَّهُ يَوْمَ أَجْمَعُ عِبَادِي وَإِنْ خَافَنِي فِي الدُّنْيَا أَمِنْتُهُ يَوْمَ أَجْمَعُ عِبَادِي

Yanî Allah Zülcelal Hazretleri izzü ve celâlına yemin buyurur ki: Ben azîmüşşan bir kulumun üzerine iki emniyeti ve iki havfi cemetmem. Eğer dünyâda iken benden korkarsa o kulu ahrette korkutmam. Eğer dünyâda iken korkmaz ise herhalde âni ahrette korkudurum demektir.

¹ Allah müminlerden canlarını ve mallarını cennet kendilerinin olmak üzere satın almıştır.(Tevbe 9/111)

² Ama bizim uğrumuzda cihad edenleri biz, elbette yollarımıza iletiriz.(Ankebut 29/69)

³ Ziyana uğrayan topluluktan başkası, Allah'ın tuzağına yakalanmayacağından emin olmaz.(Araf 7/99)

Öyle ise رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللَّهِ¹ Buyurulduğu üzere bizim için dâimâ Allahdan korkmak lâzımdır ki inşaallah va'd-i kerîmi üzere yevm-i ahrette bizleri korkutmaya ve hem gerek mâlen ve gerek bedenen olan cümle efâl ve a'mâlimizde şevk ve iştah üzere olmak lâzımdır ki

(¹) وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَىٰ وَلَا يُنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارِهُِونَ

وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا³ Dahî

Âyet-i kerimesinin altında bulunmayalım. Cenâb-ı Hak münâfıklar hakkında; namaz kılarlar ammâ tembel tembel kılarlar ve sadaka verirlerse kerhen verirler. Dahî Allah teâlayı çok zikredemezler buyurmuştur. Demek ki şu üç sıfat ya'nî ibâdât taâtında tembellik etmek ve infâk ve tesaddükunu kerhen vermek ve Allah Azîmüşşânı çok zikredememek münafık sıfatı olmağla bunlardan hazer etmek lâzımdır.

Küffar ve Münâfık Hakkında Nâzil Olan Âyetlerin Bugün Kimlere Dokunduğu

Dahi şu âyet-i kerimeler ki cümlesi münâfık ve küffar hakkında ve anların sıfatları beyânında nâzil olmuş olduğu halde bu ahlak ve bu sıfat bugün kimlerde bulunuyor. Esteîzübillah

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَلَهُ نِعْمَةٌ مِنْهُ نَسِيَ

Ya'nî insana bir mazarrat geldiği vakitte Allaha rucu' ederek ibadetle tâatle meşğul olurlar. Sonra o mazarrat def olunca yine Allâhı unudular. (Zümer: 8)

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْكَبْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ Dahî

Ya'nî yer yüzünde yürüyenlerin en şerlisi ve en kötüsü şol kimselelerdir ki ahras ve sağır kimseler gibi gördüklerinden ibret almazlar. Ve ağızlarıyla hakkı söylemezler (Enfal: 22).

وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ لَا يَسْمَعُوا وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ Dahî

¹ Hikmetin başı Allah korkusudur (Hadis-i Kutsi)

² Allah'ı da pek az hatıra getirirler.

Yanî siz onları hak yoluna da'vet ettiğiniz vakitte ya'ni va'z, nasihat ettiğiniz halde hiç işitmemiş gibi kulaklarına girmez ve sana bakar gibi dururlar. Halbuki seni görmezler. (Araf 198) Dahi

وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ

Y'anî eğer bir meclisde dünyâya müteallik bir şey olmayarak yalnız Allahü azîmüştan zikrolunursa ahrete îman etmeyenlerin kalpleri rahatsızlanır. Ve eğer dünyâya müteallik olan bahisler olursa birbirlerine beşaretler ederler. (Zümer 45) Keyiflenirler ve daha bunlara mümâsil nice âyât-ı kerîmeler vardır ki cümlemizin gidişi aynen bunlara mâsadak olmak değımlidir. Okuyoruz. Dinliyoruz. Aslâ amel etmiyoruz. Eğer bir meclisde dünyâya müteallik şeyler zikrolunup ve az çok da içinde nefsimize âid bir şey bulunursa geceler sabahlara kadar gündüzler akşama kadar konuşulsa aslâ usan gelmeyüp belki telezzüz ederiz. Ve eğer dünyâya âid bir şey olmayup va'z u nasîhat ve zikrullah gibi ahrete müteallik a'mâl ile iki saat meşğul olmaklığımız lâzım gelürse kimimizin uykusu gelüp ve kimimizin hizmeti çıkarak her birimiz bir tarafa kaçır isek hangi sınıfa dâhil olmuş oluruz. Ve hangi vez-nede mevzûn bulunuruz. Hele bir düşünelim kuru da'vâ ile maksûd ele girer mi? Eğer Kuran kabûl etmezse ben müminim deme kaç para eder. Ve ne fâide verir. Filhakîka ehl-i kibleye bir şey denmezse de işte kötü netîce korkusundan kurtulunmamak buralardan ileri geliyor. Yoksa içli dışlı hakkın mümin olanı Erhamerrâhimîn olan Hz. Allah'ın şânına yakışır mı ki îmansız öldürsün. Meğer ki dışı mümin ve içerüsü şu kâfir ve münâfik sıfatlarıyla muttasıf olmuş ola. İşte imansız gidenler bu mekûlelerden olmak gerekdir. Ve hem cenâb-ı zülcelâl hazretleri ehl-i cehennemnin sıfatlarının beyânı hakkında buyurur.

Esteîzübillah

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْإِطْمَاسِ بَلْ هُمْ أَصْلٌ أُولَئِكَ هُمُ الْعَقْلُونَ¹

¹ Andolsun, biz cinler ve insanlardan birçoğunu cehennem için yaratmışızdı Allah' tek olarak anıldığı zaman, ahirete inanmayanların içlerine sıkıntı basar. Ama Allah'tan başkası anıldığı zaman hemen yüzleri güler. Zümer 39/45

Herkesin Kıymeti Himmetine Göre Olur

Ya'nî sūâl-i mukaddereye cevab gibi ki sanki Yâ Rabbi ehl-i cehennem acebâ dünyâda iken cehennem yolunu duymadılar mı? Ve bilmediler mi? Ve onların akılları gözleri ve kulakları yok mu idi deyû sūâl olunmuşcasına Allâhü azîmüşşan cevap veriyor ki. Gözleri var gördüklerinden ibret almazlar. Kulakları var duyduklarıyla amel etmezler. Akılları var. Düşünmezler. İşte böyle olan kullar hayvandan daha kötüdür. Ve cehennem için halk olunan mahlûkun sıfatı budur buyurmuştur. İnsâfâne bir müvâzene edelim ki hangi duyduğumuzla amel edebiliyoruz. Ve hangi gördüğümüzden ibret alabiliyoruz. Cümlemiz burada dâhil miyiz değil miyiz. Filhakîka cenneti kimseye vermiyoruz. Amma eğer insaf eder isek biliriz ki bu gidişimiz cennet gidişi olmayıp ¹ *أَفْرَعَيْتَ مَنْ آتَخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ* Âyet-i kerimesince nefsimizin hevâsına tâbi' olarak ahreti bertaraf edüp var himmet ve gayretimiz dünyâya alelhusus nefsimize ve buğazımıza olduğu anlaşılıyor. Böyle olduğumuz halde Hz. Ali Kerremellâhü vechehû efendimizin ² *قِيمَةُ الْمَرْءِ هِمَّتُهُ*

Buyurduğu üzere bizim kıymetimiz ne kadar olur. Ya'nî herkesin kıymeti himmetine göredir. Eğer himmeti karnına ise kıymeti de karnından çıkan kadardır. Eğer himmeti dünyâya ise ³ *الدُّنْيَا جِيفَةٌ وَطَالِبُهَا كِلَابٌ*. Tâlibi köpeklerdir buyurulduğu üzere ânın kıymeti de kelb kadardır. Eğer himmeti ahrete ise ânın kıymeti de cennettir. Ve eğer himmeti Allah muhabbetine verüp dâimâ ibâdât tâât ve zikrullah ile meşğul olarak ⁴ *عَشِقْتَنِي عَشِقْتُهُ* Hadîs-i kutsisine mazhar olup Allaha aşık olmuş ise a'nın kıymeti de matlab-ı a'lâ ve maksad-ı aksâ olup cennet lezzetlerini unutturan cemâlüllâhî müşâhede ile mütelezziz olmaktır. Öyle ise herkes hangisini dilerse himmetini dahî o yola sarf etmek lâzımdır. Sonra ⁵ *وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا مَعْلَمَهُمْ يُبْغِضُونَ* buyurulduğu üzere kimseye bahâne etmeyüp herkes kendi nefsinde levm etmelidir. Çünkü Cenâb-ı Mevla *إِلَّا مَعْلَمَهُمْ*

¹ Hevâ ve hevesini tanrı edineni gördün mü (Casiye: 45/23)

² Kişinin değeri, himmetiyledir.

³ Dünya bir cîfedir

⁴ Bana aşık oldu, ben de onu sevdim(Hadis-i Şerif)

⁵ O halde beni yermeyin, kendinizi yerin(İbrahim 14/22)

جُهِدْهُمْ (Tevbe 79) buyurmuştur. Ya'nî her nefis ahrette ancak çalıştığı miktârı bulur.

Allah Gafur'dur Diye Günâha Cesâret Ettirenin Şeytan Olduğu

Allah Gafûr, Rahîmdir. Afvi mağfireti çokdur deyû hâtıra gelirse bu söz şeytanın tuzağı olmakla bununla nice biçâreyi duzağa düşürüp aldatıyor. Çünkü Allahü azîmüştânın lutuf ve keremi kendisine kulluk eden için olduğunu hadis-i kudsisinde haber veriyor.

مَا أَقَلَّ حَيَاءً مِنْ أَنْ يَطْمَعَ جَنَّتِي بِغَيْرِ عَمَلٍ كَيْفَ أُجُودُ بِرَحْمَتِي عَلَى مَنْ بَخَلَ بِطَاعَتِي

Ya'nî şol kimsenin utanması ne azdır ki amel etmez de cennetime tam' eder. Benim tâatıma bahl eden kimseye ben rahmetimle nasıl cömertlik ederim. Etmem demektir.

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا عَرَّكَ رَبِّكَ الْكَرِيمُ¹

Dahi dünyâ sağlığı sizi aldatmasun. Ve gurûr olan şeytan sizi Rabbinize mağrur kılmamasun demektir. Bu hususta âyât ve ehâdis çokdur.

Vicdânen dahî şurası delâlet ediyor ki bu kadar enbiyâ-ı izâm ve eshab-ı kirâm efendilerimiz Allahın lutfunu ve keremini bilmediler de bizler mi biliyoruz.

Veyâhut bu ilahî sıfatlar muhdes midir. Yâ'ni Hazreti Allah eshâb-ı kiramdan sonra mı Gafûr ve Kerim oldu. Hâşâ bunun ikisi de muhaldir. Zirâ münâfık âyetleri nâzil oldukca acebâ bizde de münâfık sıfatı var mı ola deyû korkularından eshâb-ı kirâm efendilerimizin gözlerine ağlayarak sabah ettikleri ve hattâ hakkında

لِيَعْفَرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ²

¹ (İnfitar 82/6)

² Böylece Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar..(Fetih 48/2)

Buyurulan Hazreti Fahr-i cihan efendimiz sabahlara kadar kıyâmda dura dura mübarek kadem-i seâdetlerine başka bir hâlet ârız olduğunu bilüpde bu bizim cesâretimiz şeytânî değil de yâ nedir.

Ve hem Allah'ın lutuf ve keremi yalnız ahretemi mahsus. Allah Gafûrdur, Kerimdir de Rezzak değil midir. Ve rızık husûsunda nice âyât-ı kerîmeler nâzil olup ve sonra şu âyet-i kerimedeki Esteîzübillah

¹وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ

Bunun nüzûlünde melâike-i kirâm acebâ bundan sonra ben-î âdem rızık husûsuna daha kayd ederler mi ve tevekkül etmeyüp harâma meyl ederler mi? deyû Allâhın gazabından korkularından titrestikleri ma'lûm olup ve Allahü azîmüşşan dahi dünyâ için aslâ esef etmen rızıkınız benim üzerimedir. Dâimâ benden korkun ve cennet kazanmaya çalışın deyû tekrar be tekrar emr buyurup ve bu kelâm-ı şerifinin doğruluğuna da dağlardaki kurtların ve kuşların ve denizlerdeki balıkların ve rızıkını bir gün bile kesmeyüp verdiği bizler için meydâne koyduğu halde yine kâni' olmayup dünyâ için Allâh'ın lutuf ve keremini hâtıra getirmeyerek esbâba teşebbüs lâzımdır deyû helal ve haramı ve şüpheli şeyleri hiç fark etmeyerek çok kazanalım, etli tatlı yiyelim deyû hırs ve aç gözlülük ile yek yek köşe be köşe gezüp de ebedî ni'met olan âhîret için hiçbir sebebe teşebbüs etmeyerek bizlere Allâh'ın lutuf ve keremini tehayyül ettiren şeytan değil de ah birâder ya nedir.

Tevekkül Hakkında

Böyle olduğumuz halde

يَعْلَمُونَ ظَهْرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غٰفِلُونَ² Âyet-i celilesi ki ya'nî onlar dünyâ hayatlarına mahsus olan şeyleri güzel bilürler. Lâkin ahretten gâfillerdir demek şimdi bizler bunun altında değilmiyiz ve

بَلْ تُؤْتِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا

¹ Semada da rızıkınız ve size vadedilen başka şeyler vardır.(Zariyat 51/22)

² (Rum 30/7)

Ya'nî dünyâlarını ahretleri üzerine tercih etdiler demek işte bu nass-ı celîl bizlere okunmuyor mu. Bizler ki buralarını bildiğimiz halde

وَدَّكَرْ فَإِنَّ الدَّكَرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ¹

Emr-i şerifine imtisâlen bilmeyenlere ve bilüpte amel etmeyenlere söylemekliğimiz lâzım mıdır değil midir.

Mü'minîn müvehhidîn ne hal kesbetti. Ve ne dereceye kadar te-nezzül etdi. Âdetâ din düşmanları bize güler oldular ve bizi dinsiz bir millet zan eder oldular. Kitaplarımızı terceme ederek ne gidişte olacağımızı anlayup, kitabınızın yazdığını hiçbir müslümanda göremiyoruz siz nasıl ehl-i kitapsınız demeye başladılar. Bu ise bizim elimizle kazandığımız değil midir. Bu hususta herkes bildiği kadar söylemek lâzım gelmez mi? Ne durmalıyız. Gayret-i dîniyye nerde kaldı. Va'zu nasîhat ne kadar te'sir eder. Allah içün olmalı ki te'sir ede. Yoksa böyle değil mi. Bu ilm-i şerifi öğrenmekliği yalnız dünyâ celbine hasretmede ma'nâ nedir. İlmi öğrenmeden maksad ise evvela kendi neferini maraz-ı kalbîden kurtarıp ba'dehû herkesi de o yala teşvik ve terğip etmek için değil midir. Cenab-ı Allah

Esteîzübillah.

وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ²

Fermân-ı celîlilkadrini âlimler hakkında buyurmamışımı ya'ni sizden bir takım cemaat olsun ki herkesi hayra davet eder. Dahî kitap ve sünnete muvâfakatla emreder. İşte felah yolcular onlardır demek. Bu ise âlim sıfatıdır. Daha duracak sıra var mıdır. Hiç mi felah bulmak arzû eden kalmadı.

Dahî âlim hakkında şu ne kadar şereftir ki Hazret-i Peygamberimiz.

إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعُوا

¹ Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt müminlere fayda verir.(Zariyat 51/55)

² Sizden, hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.(Ali İmran 3/104)

Ya'ni cennet bahçelerine uğradığımız vakitte meyvelerinden yeyiniz buyurmasında, Yâ Rasûlellah

-Dünyâda cennet bahçesi bulunur mu deyû sûâl buyurdıklarında ilim meclisleridir buyurup bizlerde lâteşbih âlimiz iddiasında bulunup da gûya cennet bahçelerinden meyve yemek üzere meclisimize gelen bir câhil birçâreye bir takım ilâhi fermâna muhâlif zem, gıybet gibi ve hakkında nice dehditler sâdır olan mâlâya'nî sözler ve hiç lüzûmu olmadık dünyâ lafları dinledir isek o biçâreler meyvemi yemiş olur. Ne ola hiç gelmese de bizlere bakup cesâret kazanmasalar bundan âlâ değil mi idi. Ve böyle olduğumuz halde bizlerde âlim mi olmuş oluruz. Yoksa dilimiz âlim ve kalbimiz câhil mi olmuş oluruz. Bu yüzden bir kat daha mesul olmaz mıyız.

Peygamber ve ashap şöyle dursun, bir iki yüz sene önce gelen âlimler ve sâlihler böyle mi gittiler? Dâimâ herkesi dünyâdan soğudup âhirete teşvik ederek ve kendileri dahî az rızka kanâat edüp yavan yiyecek ve yamayup giyerek ilâhî rızayı bulmaya çalıştılar. Bu cihetten herkes yanında mu'teber oldukları gibi Allah yanında dahî makbûl ve şâyan-ı mağfîret oldular.

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَاتِ¹

Âyet-i kerîmesine dâhil oluyoruz.

Yahû bu gidiş gidiş değildir. Biz bize gelelim. Kendi kendimize acıyalım.

وَلَا تُكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ²

Fermân-ı âlisine muhâlif düşmiyelim. Ya'nî âyât-ı beyyinâtım sizlere vâsıl olduktan sonra teferruk edüp her biri bir yana çekenler gibi olman demektir.

وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا¹

¹ Nihayet onların peşinden öyle bir nesil geldi ki, bunlar namazı bıraktılar; nefislerinin arzularına uydular.(Meryem 19/59)

² Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın.(Ali İmran 3/105)

Emr-i celili ki ya'nî Allahü azîmüştânın habl-i metînine toptan müttefikân berkçe yapışın her biriniz bir yana dağılman demek işte bununla amel edelim her birimiz bir tarafa çekerek ahâliyi tefrikaya düşürür isek sonra bize Allah ne der. Ve devlet ne der. Ve âhîret gününde nasıl cevap vermeliyiz. Ve ne deyüpe yakamızı kurtarmalıyız.

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا² Buyurulduğu vechile Hz. Peygamberimiz ve ashab efendilerimiz ne yolda gittiler ve bizler de onlara tâbi' olduğumuz cihetle bilittifak o yolda gitmeye sa'y edelim. Rızık ve maîşet husûsunda dahî yukarıda zikrolunduğu üzere Allah'ın Rezzâk-ı âlem olduğunu yekînen bilerek aslâ esef etmeyüp

وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ³

Dahî

فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ⁴

Dahî

وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ⁵

Evâmîr-i ilâhiyyesi muktezâsı üzere Allaha tevekkül idelim. Sebeb zaîf ve müsebbib kavîy bilinerek irâde-i cüziyyemizi sarf edüp esbâba teşebbüs dahî tevekküle mâni' değildir.

Ve bu kadar tevekkül hakkında olan âyât-ı kerîmelerin cümlesi umûr-ı meâşedir. Ahîret işlerine tevekkül etmek zâten olamaz. Herhalde sebebine yapışmak ehem ve elzemdir.

¹ Hep birlikte Allah'ın ipine (İslâm'a) sımsıkı yapışın; parçalanmayın.(Ali İmran 3/103)

² Andolsun ki, Resûlullah, sizin için, Allah'a ve ahîret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir.(Ahzab 33/21)

³ Kim Allah'a tevekkül ederse Allah ona yeter.(Talak 65/3)

⁴ Eğer müminler iseniz ancak Allah'a güvenin.(Maide 5/23)

⁵ Müminler, yalnız Allah'a dayanıp güvensinler.(Ali İmran 3/122)

Yirmidört Satı Şerâtımız Üç Kısma Taksim Eder

Fikirler yanlış anlaşılmasun. Tevekkül edüpte bütün dünyâyı terk edelim demek değildir. Yalnız o derece hırs, tama' ve ileri derecede muhabbet ederek âhiretimizi unutmayalım demektir. Zirâ şerâtımız yigirmi dört saati üç kısma taksîm etmiştir. Sekizi dünyâ için. Ve sekizi uyku için. İşte bu iki nefsin hakkıdır. Bunlar olmasa zâten çarh-ı âlem dönmez. Ve diğer sekizi de ibâdât, tâat için. Bu da Allahın hakkıdır.

Rızkın Üç Türlü Halk Olunduğu Hakkında

İşte burasını arzetmek istiyorum. Ki dünyâyı kazanalım deyû Allâhın hakkını vermemek etmeyelüm. Alelhusus dünyânın ne kadar hükmü ve ne kadar ehemmiyyeti var ki Allahın hakkını zâyi' ederek cümle vakitlerimizi kendine hasr edelim de ebedî ni'met olan âhireti unudalım. Bu hamâkat değil mi? Ve selef-i sâlihînden hiç böyle yapan olmuş mu? Bâhusus rızkı verici Allahdır. Dilediği kadar verir. Eğer âkil olmak ve çok çalışmak ile olsa idi nice âkiller ve gece gündüz çalışanlar vardır ki ancak kifaf mikdarını zor kazanabilir. Ve niceleri de vardır ki doğru laf söylemesini bilmediği halde yine çok servet sâhibi olmuştur. Burası herkesin gözü önünde bir şeydir. İşte tevekkül dediği budur ki herhalde Allah rızkımı verir deyup o derece hırs ve tama' etmiyerek şerât-ı mutahherenin ruhsat buyurduğu sekiz saatimizi dünya işlerine sarfla Allaha tevekkül edüp ne olursa ona kanata ve râzı olmaktan ibârettir. Eğer kaderimizde var ise Cenâb-ı Allah yine o sekiz saat çalışma ile de verir. Bu takdirde dünyâmızda âhiretimiz de ma'mur olmuş olur.

Ve böyle olunursa rızık kolayca halk olunur. Çünkü rızkı halk buyuran Allah'dır. Herhalde kendine ümit edenin rızkını sühûletli verir. Ve şu hadîs-i kudî ile de bu ma'na te'yid olunmuştur.

أَيُّهَا الشَّاكِرُ الزِّيَادَةُ لَكَ وَ أَيُّهَا الذَّاكِرُ وَ الْقَرَبَةُ لَكَ وَ أَيُّهَا الْمُتَوَكِّلُ أَنَا لَكَ وَ أَنَا حَسْبُكَ

Ya'nî ey şükreden kimse şükür ettiğin ni'metin artması senin için mümkündür. Ve ey zikreden kimse zikrettiğin şeye yakınlık senin içündür. Ve ey tevekkül eden kimse ben senin içinüm. Ve ben sana kâfiyim demektir.

Ve yine yazıyorlar ki Cenâb-ı Allah rızkı üç dürlü halk buyurur imiş. Birincisi zahmet ve meşakkat ile ki esbâba teşebbüs ederek otuziki sanatın biriyle meşğûl olanlar gibidir. Anlar çalışırlar çabalarlar. Kazanırlar, yerler. Eğer şe'ra tatbîk edebilirlerse helal yoksa haram olur. İrâdelerini o yola sarf etdikleri için Cenâb-ı Allah da o yüzden halk buyurur.

İkincisi zillet ve hakâretle husûle gelür ki gürûh-ı tese'üle de olduğu gibi sanattan âciz olur. Veyâhut kendi ihtiyârıyla irâdesini o yola sarf eder onların rızkında o yüzden verir.

Üçüncüsü izzet ve seâdet ile halk olunur ki tevekkül-i tâm ile Allâha tevekkül edenlerde olduğu gibi bunun eshâbı da ilmiyle amel edenler ve kâmil şeyhlerdir. Bunlar hiçbir hizmete bakmayarak yalnız Allaha ibâdât, tâât ile meşğûl olurlar. Bununla berâber de çalışanlardan ziyâde rahat geçinürler. Nitekim misalleri çoktur. Kendine i'timat etdikleri için kalbleri değiştiren Hazret-i Allah şunun bunun kalbini bükerek getirirler ellerini öperek pâreleri döşeklerin altına korlar giderler. Bunu yaptıran da yine Allah'tır. Yoksa gönlü ile kimse kimseye bir metelik vermez. Fakat bu tevekkül gâyet güçtür. Zîrâ o vakit dünyâsına sarfetmesi lâzım olan sekiz sâati dahî âhîretine sarf etmelidir. Yevmiye onaltı sâat ibâdet de her âdemin kârı değildir.

İşte bu gürûhtan tam tevekkül kazanamayipta yine rızık için şehir be şehir gezerek izzetini zillete seâdetini rezâlet ve hakârete tebdil edenlerde bulunur. Bu da yine tese'ül sayılırsada bu gürûhun tese'ülüne nezâket ederek eder tesmiye etmişlerdir. Bunun sebebi de ârz olunduğu üzre adem-i tevekkül ve kanaatsizlikten ilerü gelür.

عَرَّ مَنْ قَنَّ ذَلَّ مَنْ طَمَعٌ¹

القناعة كثر لا يقنى²

فقير كل ذي حرص غني كل من يقنع³

¹ Kanaat eden yücelir, tamahkarlık eden zelil olur (Hadis-i Şerif)

² Kanaat tükenmez bir hazinedir(Hadis-i Şerif)

³ Her hırs sahibi fakirdir, her kanaat sahibi zengindir.

Yoksa selefte geçen bu kadar ulemâ-i âmilîn ve meşâyih-i kâmilîn bunu yapmamış oldukları halde fevkalâde geçinürler idi.

أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِ بِي¹

Hadis-i kudsîsi mûcibince Allâhü azîmüşşan herkesin niyyetine göre halk buyurur, fakat bunu avam yapamaz. Herhalde ŝerîatımızın ruhsat verdiği sekiz saati dünyâ için sarf etmek onlara lâzımdır. Meğer ki dünyâ kendini terk ederse o başka. Ya'nî her neye teşebbüs etse nihâyetinde zarar çıkar. Ondan zarar bundan zarar derken mecbur olur ki bizzarûr cümlesini terkedüp Allaha tevekkül eder. Bu kerre Allâhü azîmüşşân ânında rızkını verir. Ammâ ibtidâ bir defa imtihan muâmelesi buyurur. Ya'nî az verir.

Bir kuru etmek (ekmek) verir. Bir gün iki gün açda kor. Bu halde hiç şikâyet ekmeyerek Allaha kullukta devam ederse o vakit Allâhü azîmüşşan da lutuf ve kereminden rızkını genişdirir. Fakat şimdi avam için lâzım olan yine Allâha tevekkül ederek sekiz saatini dünyâ umûrına sarf etmek lâzımdır. Her halde tevekkülde şahsına göredir. Kimi asbâb ile berâber ve kimi asbabsız tevekkül eder. Her ikisinde Allâhü azîmüşşan merzuk kılar.

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ²

Âyet-i kerîmesini elimizde bir büyük sened ittihaz edüp Allaha kulluk etmenin çâresine bakalım. Allâhü azîmüşşan herhalde rızkımızı verir. Amma gerek az ve gerek çok her ne halk buyurursa ona kanâat ederek (الْخَيْرُ مَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخَيْرَةُ) olalım. Ya'nî senin Rabb'ın dilediğini halk buyurur. Ve hakkında hayırlı olanı ihtiyar buyurur demektir. İşte burası bize kafi.

Ve Hazreti Peygamberimizin de³ (الْخَيْرُ مَا اخْتَارَهُ اللَّهُ) ve (الْخَيْرُ فِيمَا⁴) (وَقَعَ) Hadis-i şerifleri de cevab savab ŝâfidir.

¹ Ben kulumun beni sandığı gibiyim.

² Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir (Talak 65/2-3)

³ Hayır Allah'ın (C.C) seçtiğidir. (Hadis-i şerif)

⁴ Olanda hayır vardır. (Hadis-i şerif)

İşte sevdiklerimize ve cümle din kardaşlarımıza buralarını anlatmak lâzımdır ki birbirimizi sevmiş olalım. Yok bunlar ile amel etmeyup nefsimizin istediği gibi ameller edüp ve yanımıza gelenlere de böyle ta'lim eder isek¹ الْأَخْلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ¹ hükm-i münîfince şimdi birbirimize dostuz deyû göründüğümüz dostlar yevm-i kıyâmette hep düşman olarak (وَصَاحِبِيهِ)² يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ وَصَاحِبِيهِ)² (وَبَيْنِيهِ²) âyet-i kerîmesine mâsadak olup da birbirimizden kaçarak

دَيُّ وَيَلْتَمَى لِيَتَنَّى لَمْ آتَخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ³ deyû vâveylâ çağırانların biri de biz olmamaya çalışalım. Ya'nî âh nolaydı fulan kimseyi dost tutmaya idim. Beni zikrullahdan ve ibâdât, tâatdan alıkoydu, demektir.

İlmin Nâfi' Ulemâ ve Meşâyihin Kâmil Olup Olmadığı Hakkında

Bâri bunlar ile amel edemez isek hiç âlimiz iddiâsında bulunmayalım. Zirâ âlim demek Allâhı bilici demek. Her kim ki farz-ı ayn olan evâmir ve nevâhi-i ilâhiyye ve mesele-i salâtiyyesini bilüp ve sa'y miktarı Allaha kulluk etmek derdinde ise işte o kimse Allâhı bilmiş olur. Ve âlim dahi odur. Eğer farz-ı kifâye olan bütün ulûm ve fûnûna olsa da ameli olmasa o kimse sırf câhildir. Ve ânın hakkında Hazret-i Peygamberimiz buyurmuştur...

إِذَا عَلِمَ الْعَالِمُ فَلَمْ يَعْمَلْ كَأَنَّهُ كَالْمِصْنَبِاحِ يُضِيئُ لِلنَّاسِ وَيُحْرِقُ نَفْسَهُ³ Ya'nî bir âlim ilmi öğrenüpte gereğince amel etmez ise ol kimse şol çıraya benzer ki insanı aydındır. Ve kendi nefsinin ihrâk eder demektir. Ve yine

¹ O gün, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar dışında, dost olanlar (bile) birbirlerine düşman kesilirler.(Zuhuruf 43/67)

² İşte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçır. İşte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçır. İşte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçır.(Abese 80/34)

³ Yazık bana! Keşke falancayı (bâtil yolcusunu) dost edinmeseydim! (28) Çünkü zikir (Kur'an) bana gelmişken o, hakikaten beni ondan saptırdı.(Furkan 25/28-29)

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ وَمِنْ نَفْسٍ
لَا تَتَّسِعُ وَمِنْ دُعَاءٍ لَا يُسْمَعُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَوْلَاءِ الْأَرْبَعِ

Hadisi şerifiyle istiâze buyurmuştur. Ya'nî yâ Rab menfaat vermeyen ilimden dahî senden korkmayan kalbden dahî aza kanâat etmeyen nefisten dahî kabûl olmayan düâdan yarab işte şu dörtten sana sığınırım demektir.

Ve ilminin faydalı ve ulemânın ulemây-ı âhîret ve meşâyih'in de kâmil olup olmadıklarının alâmetlerini de üç nevi' bulmuşlardır. Bu alâmetler kimde var ise işte âhîret âlimleri ve kâmil mürşit onlardır. Yoksa ben âlimim ben kâmilim deme ile olmayacağı ma'lumdur.

Birinci alâmet

Hazreti Ali Kerremallâhü vechehû efendimizin buyurduğudur.

عَنِ الْمَرْءِ لَا تَسْئَلُ وَأَبْصِرُ قُرَيْبَهُ
فَإِنَّ الْقَرِينَ بِالْمُقَارِنِ يُفْتَدَى
وَأِنْ كَانَ ذَا شَرٍّ فَجَنَّبَهُ سُرْعَةً
وَأِنْ كَانَ ذَا خَيْرٍ فَتَقَارَنَهُ يَهْتَدَى

Ya'nî eğer bir kimseyi bilmek diler isek kendini sorma, mukârinlarına nazar eyle.

Eğer mukârinları şerli ise o kimseyi sormaya hâcet değildir. He-men ondan firâr eyle. Eğer mukârinları hayırlı ise ona yakîn ol Allaha gidecek yolları sana hidâyet eder demektir.

Öyle ise âlimiz ve meşâyihiz iddiâsında bulunanların cemiyetlerine bakarız. Meselâ ulemâ başına toplanan talebkâne ve meşâyih başına toplanan dervişâna bakmalıdır. Eğer bunların fiillerinde şer-i şerîfe muhâlif halleri görülür ise onların reisleri de gerek âlim ve gerek şeyh hiç şüphe yokdur ki dünyâ ehlidir. Zirâ الطَّبِيعَةُ سَارِقَةٌ وَالصُّحْبَةُ
مُؤْتِرَةٌ buyurulduğu üzre reislerindeki bulunan ahvâli herhalde mukârinları çalar alır. Ve o reisin sohbeti onlara herhalde te'sir edecektir.

“Elif lâme uğrarsa olur bî iştibah eğri mukârın hükmünü ehzeyler gerek ağrı gerek doğru” mantûkunca âhîret ehli olan bir reîsin ahlâkı şüphesiz cemiyyetlerine sirâyet edecektir.”

İkinci alâmet kelimeleridir ki gerek reîsi ve gerek cemiyyetlerinin söyledikleri kelimeler şera muvafık geliyor mu gelmiyor mu ya'nî

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ

كِرَامًا كَاتِبِينَ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ dahi

Âyet-i kerimeleri mûcibince herhalde iki omuzumuzda iki melek vardır ki ne söylersen yazarlar. Hayır ise sağ taraftaki şer ise sol taraftaki yazar. İşte bu reis ve cemiyyetlerinin sözlerini sağındaki melek mi yazıyor, veyâhut soldaki melek mi yazıyor eğer dâimâ sağ taraf defterine yazdıracak sözler söylüyor ise ya'nî va'z nasîhat zikrullah gibi şeyler ile meşğûl oluyor ise işte o cemiyetin reîsi âhîret ehlidir. Âna yakîn olmalıyız. Ve eğer dâimâ sol taraf defterine yazılacak sözler söylüyorsa ya'nî zem, gıybet yalan, ifk, iftirâ, mâlâya'nî ve bir takım nâmeşru' hikâyeler ile meşğûl oluyorlarsa işte onlar ehl-i dünyâdır. Ahiretten bîhaberdirler. Anlardan firar etmek lâzımdır. Bunu da şu hadis-i şerif meydâne çıkarır.

كُلُّ كَلَامِ ابْنِ آدَمَ عَلَيْهِ لَا إِلَهَ إِلَّا ثَلَاثَةٌ: أَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ أَوْ نَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ ذِكْرُ اللَّهِ
Ya'nî benî âdemin kelâmının cümlesi mazarretinedir. İllâ emr-i bilma'ruf nehy-i anilmünker ve zikrullah içinden müstesnâ. Ya'nî eğer söylediği söz bu üçü olursa menfaat verir. Bunun gayri ne söylerse sol omuzundaki meleğin yazacağı ma'lûm oldu.

Üçüncü alâmet buğazıdır ki gerek reis ve gerek cemiyyetleri yukarıda arzolunduğu üzre kanâat ve tevekkül ederek az çok Allahın verdiği râzı olup dâimâ nefsin hakkını edâ ve huzûât ve şehevâtta nefsin men ederek idâre ve fazlada olursa anıda fukarâ ve zuafâyâ yediriyor ise işte onlar ehl-i âhîrettir. Yoksa

وَيَاكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ¹

¹ Onlar, hayvanların yediği gibi yerler. Onların yeri ateştir.(Muhammed 47/12)

Ayet-i kerîmesine mazhar olarak eline geçeni nefesine hasredüp dâimâ hazlar ve lezzetler arzûsunda ise işte o kimse ehl-i dünyâdır. Anlardan kaçınmak lâzımdır.

Ve ânın kıymeti de ne kadar olacağı yukarda onüçüncü sahifede zikrolunmuş idi. İşte bu üç sıfatı câmi' olan âlim âmidir. Ve meşâyih-i kâmidir. Bunlar ne kadar medholunsalar revâ ve sezâdır. Yoksa çekdikleri hebâdır. Ve ibâdât taâtleri riyâdır. Anların hakkında Hazret-i Allah لا تَسْئَلُنِي عَنِّي عَالِمًا قَدْ أُسْكِرْتُهُ الدُّنْيَا فَيَصُدَّكَ عَن طَرِيقِ مُحِبَّتِي أَوْلَنَكَ فَطَاعَ الطَّرِيقِ عِبَادِي¹ buyurup onların kat-ı tarîk olduğunu bizlere buyurmuştur.

Bunu müeyyed imam-Şa'rânî hazretleri "Safâül-kulûb" nâm risâlesinde buyurur.

Amelsiz ilmin sâhibine âid olacak zerre kadar bir nefi yoktur. Bilakis izdiyad, vizr ve vebâl-ı mûcib olur. Amelsiz ilim meyvesiz ağaç gibidir buyurulmuş ki pek doğrudur. Câhil bir dereceye kadar ma'zûr sayılabilir. Lâkin âlim için ma'zeret serdine hiç ma'zeret var mıdır. İntehâ kelâmühû.

Ve şu âyet-i kerîme de bunu te'yîd eder.

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

Ya'nî bilen ile bilmeyen müsâvî olur mu? Olmaz demektir. Filhakîka da olmaz. Bir âlim âmil ile câhil âmilin Allah yanında derecesi bir olmadığı gibi ilmiyle âmil olmayan âlim ile câhilin azâbı da müsâvî olmaz. Herhalde bilüpte amel etmeyenin azâbı ziyâde olacağı bu âyet-i kerîmeden anlaşılıyor.

Fakat Allahı farzları, ilâhî nehiyleri namaz meselelerini bilmeyen zâten mü'min olamaz. Demek ki mü'minin câhili olmaz. Ancak bildiği ile amel etmezse o kimse câhildir. Ve hem bildiği ile amel edene de Cenâb-ı Allah bilmediğini öğredir deyû Hazret-i peygamberimiz مَنْ عَمِلَ مِنَّا بِمَا عَمِلَ أَوْرَثَهُ اللَّهُ عِلْمَ مَا لَمْ يَعْلَمْ Hadîs-i şerîfi ile haber veriyor.

¹ Dünyanın sarhoş ettiği âlimden beni sorma. Seni, benim sevgi yolundan alıkoyar. İşte onlar kullarımın üstünde kutta-i tarikdir (yol kesenlerdir). (Hadis-i Şeirf)

Ma'lum oldu ki her kim Allâhın emrini dutup nehyinden kaçma-
ğa çalışıyor ise o kimse âlim imiş bu sıfatında olmayan da ilim var zan
edilür mi? Ve eğer faydalı ilim olarak sâir değişik ilimlere dahî âşinâ
olup ve sa'y mikdârı sâlih amele sa'y ve yukarda arz olunduğu üzre
cümle efâl ve ekvâl ve harekâtını ve me'kûlât meşrûbât ve melbûsâtını
şer-i şerîfe tatbik ederek hareket ediyorsa nur üstüne nûrdur. Ne bahtlı
ol zât-ı şerîfe o gibi âlimin bir memlekette bulunması ayn-ı rahmet ve
büyük seâdetdir. İşte

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ¹

âyet-i kerîmesiyle ve

نَوْمُ الْعَالِمِ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ الْجَاهِلِ²

Hadis-i şerîfiyle ve buna mûmâsil nice ayetler ve hadis ile medh
olunan âlim bunlardır. Bunlar reîsülebrârdır. Ve dîn-i Muhammedî dahî
bu misüllü âlimler ile kâim olur. Fakat âlim azarsa câhilin azacağı tabîî
bulunmuştur.

İmam-Gazâlî İhya-ı ulûmunda buyurur. O misillü ilmi ile âmil
olmayan ve ilmîni dünyâ celbine vesîle kılan âlimden kendi hâlinde bir
câhil çok hayırlıdır. Ve bu gibi âlimin gerek hayır ve gerek şer hiçbir
sözüne i'tibar olunmayup ne söylerse kendini hürmetli tutmak lâzımdır.
(انتهى كلامه).

Ve İmam Hâdimî hazretleri Tarîkat-ı Muhammediyye şerhinde
bildirir ki ilmi ile âmil olmayan âlim en zâlim Allâhın halkıdır. Anlar o
iktidâ sâlih olamaz. Belki onlardan yüz çevirmek ve kaçmak lâzımdır.
(انتهى كلامه)

Ve ilmin faydalı olup olmadığının ölçüsü de biraz evvel zikro-
lunmuş idi. Öyle ise ey din kardaşı biz daha dünyâyâ gelişimiz yiyüp
içüp mal evlat kazanarak zevk u safâ için olmayup yalnız Allaha kul-
luk ederek emrini tutup nehyinden kaçup yüz ağılığı ile imtihanımızı
vererek rızâ-ı ilâhiyyesine mazhar olmak içündür. Bu dünyâ dâr-ı ibtilâ
ve dâr-ı imtihandır. Zevk u safa mahalli ise dâr-ı âhirettir.

¹ Kulları içinden ancak âlimler, Allah'tan (gereğince) korkar.(Fatr 35/28)

² Alimin uykusu cahilin ibadetinden hayırlıdır (Hadis-i Şerif)

Dünyâda Müteallik Ba'zı Hadîs-i Şerifler

Ey kardaşlar böyle kulluk olmaz. Bu gidiş mü'min gidişi değildir. Biz bize acıyalım. Ne bulduk şu üç günlük zevâli çabuk ve Allâhın düşmanı olan ve hakkında

الدُّنْيَا أُسْحَرُ مِنْ هَارُوتَ وَ مَارُوتَ فَاحْذَرُوا¹

buyurulan dünyâyı-ı deniyyedeki var gücümüzü buna sarf edüpte âhiretimizi harâb edelim. Anlaşıyor ki dünyâ bizleri de sihirlemiş. Rabbim bu sihirden cümlemizi ayıkdır. Âmin. Ve dünyâ hakkında Hazret-i Peygamberimiz çok hadîs-i şerif buyurmuştur. Dünyânın ne olduğu herkesçe müsellemler ise de yine birkaç hadîs-i şerif zikrederim ki aşağıda gerek olacaktır. Nitekim buyurur.

مَنْ أَحَبَّ دُنْيَاهُ أَضُرَّ بِآخِرَتِهِ وَ مَنْ أَحَبَّ بِآخِرَتِهِ أَضُرَّ بِدُنْيَاهُ فَاتَرُوا مَا بَيَقِي عَلَى مَا يَفْنِي

Ya'nî bir kimse dünyâyı severse âhiretine zarar eder. Âhiretini severse dünyâsına zarar eder. Her halde ikisi birlikte sevilme olamaz. Öyle ise bâkî olan uhrâyı fânî olan dünyânın üzerine tercih edin. Dahî

لَا يُصِيبُ عَبْدٌ مِنَ الدُّنْيَا شَيْئًا إِلَّا نَقَصَ مِنْ دَرَجَاتِهِ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنْ كَانَ عَلَيْهِ كَرِيمًا

Ya'nî dünyâda bir kimseye dünyâlık olarak ne ki isâbet ederse her ne kadar kerîm dahî olsa yine o miktar indellâh derecesi noksan olur.

Dahî

الْفَقْرُ وَ الْجِهَادُ حِرْقَتِي وَ مَنْ أَحَبَّهَا فَقَدْ أَحْبَبْتِي وَ مَنْ أَبْغَضَهَا فَقَدْ أَبْغَضْتِي

Ya'nî fukarâlık ile cihâd benim sanatımdır. Her kim bu ikiyi severse beni sever. Bu ikiyi sevmez ise beni de sevmiş olmaz. Dahî

إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا جَعَلَ رِزْقَهُ كِفَافًا

Ya'nî Allâhü azîmüştan sevdiği kulunun rızkını kifaf miktarı verir. Fazla vermez. Dahî

اللَّهُمَّ اجْعَلْ رِزْقَ آلِ مُحَمَّدٍ كِفَافًا

¹ Dünya Harut ile Marut'dan daha büyüleyicidir Ondan uzak durun (Hadîs-i Şerif)

Ya'nî yâ Rab âl-i Muhammedin rızkını kifaf miktarı ver. Dahî

إِيَّاكُمْ وَ مُجَالِسَةَ الْمَوْتَى

Ya'nî mevtâlar ile oturmadan hazer ediniz buyurmasında مَنْ الْمَوْتَى مِنْ الْأَغْنِيَاءُ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ deyû sül olunup buyurmuştur. Ya'nî zenginler ile oturup kalkmayınız demektir.

Ve Allahü azîmüştan dahî كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ أَلْفُؤُا أَسْفَفًا buyurmuştur. Ya'nî insanın dahî insanın âdetidir ki zenginliğe erdiği vakit Allâha isyan eder. Dahî Allahü azîmüştan eğer kullarının rızkını geniş kılarlsa yer yüzünde isyân ederler demektir. Ve daha bunlara mümâsil âyât ve hadîs bîhesaptır. Alehusus Hazret-i Peygamberimizin الْفَقْرُ فَخْرِي buyuruşu bizlere kâfidir.

Ya'nî fukarâlık ile ben iftihâr ederim demektir. Bu kadar âyât-ı beyyinâta karşı fazla rızka nasıl tâlib olalım. Husûsan zamânımızda zenginlik gibi insanlığın âhiretini hârâb edici şey ne vardır. Bunu ta'rif ve ta'rife ne hâcet herkesin gözü önünde bir şeydir.

Ve ba'zîdâ نِعْمَ الْمَالُ الصَّالِحُ لِلرَّجُلِ الصَّالِحِ¹ ve buna benzer hadîs-i şeriflere muvâfık olan eĝniyâ-i şâkirin de inkâr olunmaz. Fakat bu da saz kabilinden olarak bulunur. Bunu İmam Hâdimî hazretleri ta'rif ve tefrik etmiştir. Buyurur ki mal bir ejderhaya benzer. Hem zehiri var hem panzehiri var. Eĝer fâide ve mazarratlarını bilursa şerrinden kurtulmak mümkün olabilir. Meselâ fâideleri nefsine ve evlâdü iyâline yeteri kadar sarf bâkisinden hac ve cihad ve fukarâ, zuafâyâ infâk ve giydirme ve mesken ziyâfet hediye ve iâne ve mescid yaptırma ve çeşme ve köprüler yaptırma gibi şeylerdir buyurmuştur. (intehâ kelâmühû).

Demek olduğu eĝer bu gibi hayrât ve hasenâtda bulunur ise o kimseye zarar vermez. Yoksa nihâyeti nedâmet ve helâkini mûcib olur. Dünyânın medhi hakkında bir hadîs-i şerif var ise dahî zemmi hakkında da on hadîs-i şerif vardır.

Demek ki bir menfaatı var ise on tane de mazarratı var anlaşılıyor. Bu takdirce on mazarrattan kurtularak o bir menfatı bulması ĝâyet

¹ Salih mal, salih insan için ne güzeldir. (Hadis-i Şerif)

zordur. Hiç değil arzû olunursa bu gibi mal arzû olunmalı. Ve zengin olanlarımız dahî bu zümreye dâhil olmağa çalışmalı. Maamâfih Hazret-i Peygamberimiz (وَلَا يُتَّصَرُّ أَنْ يَأْكُلَ إِنْسَانٌ رِزْقَهُ) buyurmuştur. Ya'nî dünyâyı talep etmede icmâl ediniz. Zirâ herkesin rızıkı herkese müyesserdir demek. Ve akâid kitaplarımızda dahî رِزْقُهُ أَوْ يَأْكُلَ غَيْرُهُ رِزْقُهُ deyû yazıyorlar. Ya'nî bir insan kendi rızkını yememek yâhud bir âdemin rızkını başka bir âdem yemek tasavvur olunmaz demektir. Öyle olunca azıcak sa'y ile de Allah rızıkı halk buyurur imiş. Demek ki bir kul dünyâda rızık için ne kadar sa'y etse ancak kadrinde var ise anı bulabilir. Fakat âhîret için ne kadar sa'y ederse o kadar derece bulacağı ma'lumdur. Bu kadar âyât ve ehâdîse karşı yine dünyâ için kapı kapı dolaşur gezer isek sonra Allaha nasıl cevap vermeliyiz. Eğer dünyâ makbul bir şey olsa idi Seyyidülenbiyâ ve Senedülevliyâ Habîb-i kibriyâ olan Hazret-i fahr-i âlem kabûl buyururlar idi. O derece tenezzüh buyurdular ki arpa etmeğiyle mübârek karnını doyumadılar. Acebâ yok mu idi. Bunu zerre kadar îmanı olan diyebilir mi. Zirâ ganîmet malıyla hazîneler dolup koyacak yer bulamadıkları ve hediye olarak gelen bir sahan hurmaya bir sahan dolusu altın verdiği bir zamanlarda yine bu hal üzere devâm eylediler. Halbuki dünyâca ne kadar zengin olarak fevkalâde râhat buyursalar yine âhîretce derecesinden bir zerre noksâniyyet olmayacağı Allah tarafından kendüsüne va'd olunup mümeyyiz bırakılmış iken bizlere ibret olmak üzere aslâ kabûl buyurmadılar. Velhâsıl bu hususda makâleyi uzatmaya luzum yoktur.

Küffar İle Sohbetin Câiz Olmadığı Hakkında

Öyle olduysa وَدَكَّرْ فَإِنَّ الدَّكْرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ الدِّينَ النَّصِيحَةَ buyurulduğu üzere ya'nî dînimiz nasîhattan ibâret olup ve îmânı olana da nasîhat fâide edeceği cihetle herkes yanına gelenlere buralardan bahsederek hakkâniyyeti anlatmak lâzımdır.

Yoksa مَنْ سَكَتَ عَنِ الْحَقِّ فَهُوَ شَيْطَانٌ أَخْرَسُ Hadîs-i şerîfi delâlet ediyor ki hak kelamdâ sukût eder. Allah yanında şeytan ad olunur imiş. Ve diğer Hadis-i şerifte dahî إِنَّ التَّارِكَ لِلْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ لَيْسَ مُؤْمِنًا

بالقرآن vârid olmuştur. Ya'nî herkes bildiği kadar emr-i bilma'rûf nehy-i anilmünker etmez ise Kurana îman etmiş olmaz demektir.

Yahû bu cesâret bize nerden geliyor ki buralarını hiç nazar-ı i'tibâre almayarak dâimâ birbirimizin aleyhinde bulunup yekdiğerimize buğz ve hased ederek hiç felah bulmamızı istemiyoruz. Birbirlerimizle muhabbet etmeyelim de kimler ile edelim. Allah ve Resûlüllah düşmanlarıyla mı sevişelim. Bu mümin sıfatıdır.

Cenab-ı Allah müminler hakkında

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ buyurmuştur. Ya'nî müminler küffâre gâyet şiddetli görünürler. Birbirleri aralarında da gayet şefkatli merhametli bulunurlar demektir. Bununhılâfına olarak müminler ile buğz adâvet ve küffâr ile muhabbet etmekrevâ mıdır. Ve câiz midir. Belki şu âyet-i kerime ile memnu'dur.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

Ya'nî ey şeref-i îmam ile müşerref olan kullarım sizler Yehûd ve Nasarâlar ile dostluk etmen onlar birbirleriyle dostlardır. Eğer sizden biriniz onlar ile dostluk ederseniz muhakkak onlardan olursunuz demektir.

İşte buralarını kim anlarsa ve kim amel ederse âlim odur. Ve faydalı ilim dahî budur.

Velev ki ancak ilm-i hâli okuyup anlayabilsun. O kimseye salâhı cihetinden hubbun fillah etmemiz lâzımdır. Yoksa her olur olmaza âlim deyupta sıfat-ı ilmi israf etmeyelim. Zirâ ilim Allâhın sıfatıdır. Sonra bizden hakkını da'vâ eder.

İmam Gazâlî hazretleri bile der ki farz olan ilim üçdür. Biri ilm-i tevhididir ki Cenâb-ı Allâhın vahdâniyyetini ve sıfat-ı sübûtiyye ve selbiyyelerini bilmektir.

İkincisi ilim sırdır ki bu da kalbe tealluk eder.

Üçüncüsü ilm-i şerîatdır ki evâmir ve nevâhi-i ilâhiyyeyi ve namaz meselelerini bilmektir. انتهى كلامه

İlmin İki Kısım Olduğu

Öyle ise taleb olunacak ilmin birisi de bu ilm-i bâtın olduğu cihetle burasına da dikkat olunmak ehem ve elzemdir.

Ve Hz. Peygamber dahi

الْعِلْمُ عِلْمَانِ فَعِلْمٌ بِالْقَلْبِ فَذَلِكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ وَعِلْمٌ عَلَى اللِّسَانِ فَذَلِكَ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى ابْنِ آدَمَ buyurmuştur. Ya'nî ilim ikidir. Birisi kalb ilmidir ki işte faydalı ilim budur. Ve biri lisanda olan ilimdir ki eğer ânınla amel olunmazsa o ilim sâhibinin üzerine hüccettir.

İlm-i kalbden murad Allâhü e'lem ilm-i bâtındır. Zîrâ ilm-i bâtının cümle ehvâli kalbe tealluk eder.

İlm-i zâhir ise aslâ kalbe tealluk etmeyup sâde lisan ile öğrenilecek bir ilimdir. Çünkü her mesele ki ânı öğrenmişiz. Her birinin sâhibi vardır. Ve her mesele bir zâta müsneddir. Ya'nî bu meseleyi fulan ki-tapta ve fulan zâttten rivâyeten yazıyor deriz. Demek ki bunda bizim hiç medhalimiz yokdur. Bizde mevcut olan yalnız bir ilmidir. Eğer her bildiğimizi me'hazlerine teslim etmek lâzım gelürse kalbimizde asla bir şey kalmaz. Ve bir şey bilmemiş oluruz. Anlaşıldı ki ilm-i zâhir yalnız lisan ile öğrenmeye mütevakkıf bir ilimdir.

İlm-i bâtın ise bunun hılâfinadır. Çünkü bu ilimde hiçbir kimse-nin müdâhele ve tealluku olmayarak bizzât Cenâb-ı Allah tarafından ihsan buyurulan bir şeydir. Ve cümlesi de kalbe müteallıktır. Şu kadar ihtiyaç vardır ki bu yolu gösterecek bir delil lâzımdır. Zira gâyet suûbetli olmak münâsebetiyle böyle bir yola delilsiz gitmek muhâtaralıdır. Nice sarb mahaller vardır ki ayağı sürçerse helâk-ı ebedîyi mücib olur. Ve sonra menzil tamam olup maksûd hasıl oldukta delile dahî ihtiyaç mes etmez.

Farazan ve takdîren o vakit delilden öğrenmiş olduğun ilmi gerü vermeklik lâzım gelse maksûduna bir hâlel gelmez. Zira maksad yol öğrenmek olmayup menzile varmak idi. O da senin için hasıldır. Öyle ise ilm-i kalbden murad ilm-i bâtın ve ilm-i lisan ile murad ilm-i zâhir olduğu anlaşıldı.

İlm-i zâhir ile emel olunmazsa sâhibinin üzerine huccet oluyor da ilm-i bâtın ile amel olunmazsa huccet olmaz mı? deniyorsa... eğer amel

olunmazsa ilm-i bâtından zâten zerre kadar bir şey kazanamaz. Ne var ki ne huccet olsun.

Ve diğer Hadis-i Şerifte dahî

الْعِلْمُ كَهَيْئَةِ الْمَكْنُونِ لَا يَعْلَمُهُ إِلَّا أَهْلُ الْمَعْرِفَةِ بِاللَّهِ تَعَالَى فَإِذَا نَطَقُوا بِهِ لَمْ يَجْهَلْهُ إِلَّا أَهْلُ
الاعْتِزَالِ بِاللَّهِ تَعَالَى

İn̄n̄ min̄ el-ilm̄ kehayyete'l-maknun̄ la ya'rafu'hu illâ el-ilm̄ billah̄ t'âlî fâ'îdâ nâ'fû'uh̄ lâ yunkuru'uh̄ illâ dahi
vârid olunmuştur. Ya'nî ilimler içinde bir ilim vardır ki onu kimse bilmez ancak ârif ve ulemâü billah olanlar bilir. Ve o ilmi de söyledikleri vakitte kimse inkâr ve techil etmez illâ ehl-i iğtirar olan eder demektir. Ve Hâdîmî Hazretleri Tarîkat-ı Muhammediyye şerhinde ve ilk cildinin cüz-i evvelinde ekvâl-i fukaha bahsinde doksanüçüncü sahifesinde ehl-i gurre-i ulemay-ı zâhiriyye ile tefsir olundu buyurmuştur. Fakat burası arz olunur ki gerek burada ve gerek aşağıda “Hadîmî” den alınan rivayetlerin sahifeleri yazılacaktır.

Lâkin bu âcizde bulunan “Hâdîmî” kenarı Recep Efendi'lidir. Kenarsız Hadîmî ile sahifeleri mutâbık gelmez. İcâb ettiğinde ona göre bakılması lâzımdır.

İşte bu Hadis-i şerifte zikrolunan ilimden murad ilm-i bâtın olduğu şurdan anlaşılıyor ki ilm-i zâhiri değil ulemâ belki bir kafir bile inkâr edemez. İnkâr olunan ilim ise ancak ilm-i bâtıdır. Bunu da bir şahıs inkâr etmez. Yâ ba'zı ehl-i iğtirardan olan kimseler inkâr eder. Bu ise (بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ) ve (الْمَرْءُ عَدُوٌّ لِمَا جَهَلَ)

buyurulduğu üzere o ilme cehâletinden ve kendinin ilmi bunu ihâta etmediğinden neşet eder. Demek ki işte bu medh olunan ilim, ilm-i bâtın. Ve ârif ve ulemâ billah da ehl-i mutasavvıfa ve ehl-i iğtirarda anları inkâr edenler olduğu tekrâr etti. Ve diğer Hadis-i şerifte dahi

عِلْمُ الْبَاطِنِ سِرٌّ مِنْ أَسْرَارِ اللَّهِ تَعَالَى مِنْ عِبَادِ اللَّهِ تَعَالَى

buyurulmuştur. Ya'nî ilm-i bâtın Allahü teâlânın esrârından bir sırdır ki dilediği kulun kalbine ilkâ buyurur demektir. Yukarıki Hadis-i şerifte zikr olunan ilm-i kalbden murad ilm-i bâtın olduğu bu Hadis-i şerifte dilediği kulun kalbine ilkâ buyurur deyû zikrolunuşundan dahî müsteban olmuştur.

Bunu inkâra aslâ mahal ve mecâl yoktur. Meâzellâh inkâr edenler dâhi iğtirâr zümresine dâhil olacağı anılan hadis-i şeriften anlaşıldı.

İmam Gazâli'nin Üçyüz Talebeye Ders Okuturken Hepsini Terk Etmesi ve Tarîkata Başlaması Hususunda

İşte bu ilmi kazananlardan İmam Gazali Hazretleri “Münkizüzzalâl (Elmünkizü minezzalâl)” nâm risâlesinde buyurur ki ilm-i zâhirî günâha mani’ olmadığı gibi belki ma’siyete cüretini artırır. Ve bana bu ilim fâide vermedi. Nefsimi sıfat-ı hayvaniyetten kurtarmaklığımı bu tarikat-ı aliyyede buldum. Üçyüz talebeye ders okudur iken cümlesini terk ederek hacc-ı şerife gidiyorum deyû çıkup on sene Şâm-ı şerifte ve daha ba’zı mahallerde sülûk etdim. İşte bu on sene uzletim esnâsında bana çok ilim ve umur keşf ve ayan olduki ihşâ ve istiksâsı hâric-i dâire-i imkandır. Eğer söylesem kimse kabul etmez ve belki de ne hüner gösteriyor derler. Ancak bu yolun ehli kabûl ve tasdik eder.

Berây-ı intifâ’ şu kadarını zikrederim ki tarîkat-ı ilâhîyeye ancak sôfiyyûn sâlik olduğu ve bunların sîretleri ehlen siyer ve tarîkleri asveb turuk ve ahlakları ezkây-ı ahlak olduğunu yakînen bildim. Kâffe-i ukâlânın akli ve hükemânın hükmü ve esrar-ı şera vâkıf olan ulemânın ilmi bir yere cem olsalar bundan e’lâ ve ekrah bir yolu bulamazlar. Elhâsıl tarîkat-ı so’fiyyeye sülûk ile hissemend olmayanlar nübüvvet hakikatının ne olduğunu bilmeyup yalnız bir ismini bilurler. Velâyetin nihâyeti ise nübüvvetin bidâyeti olmağla o makâma vasıl olan zevât-ı kiram nübüvvetin lezzetini dimağında bulur. Bu bir hâlettir ki ne olduğunu o yola sülûk edenler zevk ile anlarlar. Ve bu hâl ile hallenenler dahi iş bu

¹ *وَكَانَ مَا كَانَ مِمَّا لَسْتُ أَذْكَرُهُ فَظَنُّ خَيْرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنِ الْخَيْرِ*¹ beytinden fazla olarak bu babda bir söz söyleyemezler. Sâlikler hâl-ı yakazada melâikayı ve ervâh-ı enbiyâyı ve evliyâyı müşâhede ve kelamlarını istima’

¹ Olan oldu. Ben onu anlatacak değilim.

ile istihsâl-i fâide ederler. Ve bu mükâşefât ve müşâhedât ise sâlikin evâil-i halleridir buyurmuştur. انتهى كلامه.

Monla Câmi'nin Kezâ Tarîkata Başlaması

Fakat bu müşâhede ve mükâşefede her sâlikin evâil-i hâlinde bulunmak şart değildir. (bu hal) beşte bir onda bir sâlikde bulunur. Ve evvel hâlinde bu gibi halleri olmayan fakîrin mertebesi olandan aşağı olmak lâzım gelmez. Belki nicelerinin derecesi ondan ziyâde olur. İşte bu gibi oturduğu yerde Hz.Resûli ekremi ve ervâh-ı evliyayı müşâhede edüp ve kimler olduğunu bilenler bu gün münkirler yanında hor hakîr ve belki İslam nazarıyla bakılmayup zındık i'tibar olunan dervişanda elhamdülillah bulunuyor. Ve Molla Câmi Hazretleri ki ne derece ilmi olduğu kitapları tasdik ediyor. İşte bu zât-ı şerif dahî aynı şekilde bu kadar talebeye ders okudur iken cümlesini terk ederek Kaşkar vilayetine varıp Sa'deddin Kaşkarî hazretlerinden sülûk edüp kemâle erer. Ve asrında fuhûlunda iki âlim bulunup,

Birisi insaf sâhibi olmağla ben şimdiye kadar ta'lim teallümden efzal bir amel olduğunu bilmez idim. Cümlemizin e'lemi olan Molla Câmi' bu kadar talebeyi terk edüp tarikate sülûk edince anladım ki daha bundan efzal amel de var imiş.

Ve diğer âlim dahî “Beşyüz seneden berû Horasan toprağına Molla Câmi' gibi bir âlim gelmedi idi. Emmâ anında Sa'deddin yolunu urdı dalâlete düşürdü” demesini kendi te'lifatında yazıyor.

Demek bu inkâr ayruca bir sıfat imiş. Rabbim cümlemizi bu gibi sıfat-ı mezmûmelerden kurtara âmin.

İmam Hâdimî'nin Tarîkat Hakkındaki Sözleri

Ve İmam Hâdimî hazretleri yine birinci cildin birinci cüzünde yüz otuz beşinci sahifesinde yazıyor ki bu tarîkat-ı aliyye nasıl inkâr olunur.

Zira bu yol evliyâullah elmukarrebîn yoludur. İnsanın kemâl bulması ise hemen ancak zâhir ile bâtını cem etme ile olur. Lâkin

lezzâta maksud olan ilm-i bâtındır. İlm-i zâhir ana şart gibidir. Bunun ikisi insan için iki kanad menzilindedir buyurmuştur. İntehâ kelâmühû.

Anlaşıldı ki eğer birini tahsil edüp diğerinden mahrum olursa bir kanadlı demek olur. Bir kanad ile de zâten uçulmaz. Ve yine Hadimî'nin birinci cildinin ikinci cüzünde ve kırkbir kırkikinci sahîfelerinde yazıyor. Şol kimseye teaccüb olunur ki Allah kelimelerinin ma'nâsını istihraç etmek ve Hazret-i Resûlullah (S.A.V) efendimizin kelimelerini anlamak kendi için hasıl olur. Ve kendisi de Allaha vusul murâd ederde bundan sonra zikrullah ve mürâkabe mâsivâullahtan i'raz ile meşğul olmaz ki ulûm-ı ledünniyenin peykarları kalbinin üzerine döküle. Zirâ bin sene tedrisiyyet etse ve tasnifler ile uğraşsa ilm-i ledünden bir zerresini koklayamaz. Ve âsâr ve envârından bir zerresini müşâhede edemez buyurmuştur. انتهى كلامه.

Ve yine Hâdimî'nin birinci cildinin cüz-i sânîsinde ve yirmi dokuzuncu sahifesinde

وَتَبَيَّنَ إِلَيْهِ تَبَيُّنًا¹ âyet-i kerîmesinin tefsirinde yazıyor ki;

Bu da ancak cümle evkât ve ahvâlini kalble dahî kalbe muvafık lisan ile zikrullahı istiğrak ile olur. Bu da sâdât-i safiyye-i mütesenninin tarîkidir (Kaddesellâhü teâlâ esrârehüm) tarikatın azgınları ve yoldan sapmışları hakkında değildir.

انتهى كلامه²buyurmuştur. اللهُ مُعَامَلَتَهُمْ

Ve yine Hadimî'nin birinci cildinin birinci cüzünde ve ikiyüzüncü sahifesinde yazıyor ki;

Hoca Abdülhâlik Gücdüvânî hazretleri buyurur ki evliyâullaha ve Meşâyîha ta'n etmeden hazer ediniz. Zirâ bunların ta'n edicileri ebeden iflah olmazlar. Ve ba'zılarından rivayet olunmuştur ki meşâyîha ve ilmiyle âmil âlime düşmanlık etmek küfürdür buyurmuştur. İntehâ kelâmühû.

¹ Rabbinin adını an. Bütün varlığıyla O'na yönel.(Müzzemmil 73/8)

² Allah onlara muamelesinde müsamahalı davransın (Hadis-i Şerif)

Recep Efendi'nin Tarikat Hakkındaki Kelamı

Ve Tarikat-ı Muhammediyye şerhi Recep efendi ki Hâdimî'nin birinci cildinin cüz-i evvelinde ve yüz otuz dördüncü sahîfenin kenarında buyurur ki; zâhir ve batın her ikisi de haktır. Zevilerbâb velebsâr için inkara mecal yoktur. Her ne kadar ba'zı mahalde tarikat ile şeriat tekabül ederse de bunların tekâbülünden âherin butlanı lâzım gelmez.

Her şahıs üzre vâcibdir; bu ikinin her birerlerine riâyet etmelidir ki Cenâb-ı Allah teâlâ ve tekaddes hazretlerinin

وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ

âyet-i kerîmesine dâhil olmaya. Zirâ zâhirin bâtını nisbeti kışrın lübbe nisbeti gibidir.

Bu ilimden birini tahsil ile diğerdinden istiğna mümkün olamaz. Zirâ bu iki ilim insan için iki kanad menzilindedir. Yâhud terâzûnun iki gözü menzilindedir. İnsanın kemâlî ise hemen ancak ikisini cemetmek ile olur buyurmuştur. İntehâ kelâmühû.

İmam Gazâlî Hazretlerinin Tarikat Hakkında Olan Kelamı

Ve İmam Gazâlî hazretleri ihyâ-ı ulûmının dördüncü cildinde ve iki yüz kırk dördüncü sahifesinde muhabbet ve şevk ve aşk ve rızâ bahislerini inkâr eden olmuştâ o münasebetle ve onlara hitâben buyurur ki bu sözler nâkıs sözidir bunlar makâmât-ı dinden ancak kışrine muttali olmuşlardır. Bunlar kışırdan başka vucud yoktur zan ederler. Zirâ mahsûsat ve tarîk-ı dinden hayâle dâhil olanın cümlesi kışr-ı mücerreddir. Bunun verâsında lübbülmatlûb vardır. O lübbe vasıf olmayan kimseye bu kışrın içinde lüb vardır ve andan yağ husûle gelür denürse muhal görür. Kabûl etmez. O kimse ma'zurdur. Ve özri de mabûl değildir buyurmuştur. İntehâ kelâmühû.

Gerek bunun ve gerek yukarda zikrolunan Recep Efendinin bu kışır sözüden şeriatı tahfif ediyor anlaşılmasun. Zira cevizin kışrı muhafaza olunmadıkça lübbü meydâne gelmez. Meselâ kışra cüzîce bir ziyân gelse derhal lübbü fesada gideceği gibi şeriat-ı aliyyede noksanlık eden kimse de hakîkata vasıl olamayacağını beyandır. Temâmıyla şer-i şerif muhafaza olunmadıkça hakikat meydana gelmez demekdir.

İmam Şa'rânî'nin Tarîkat Hakkında Olan Kelâmı

Ve İmam Şa'rânî hazretleri şerîat etmek gibidir. Ve tarîkat dahi katığı menzilindedir buyurmuştur. İntehâ kelâmühû.

Öyle olunca yalnız ekmek ile gıdâlanılır. Lâkin yalnız tarîkat ile gıda olunmadığı gibi yalnız şerîat ile idâre olunur zirâ ruhsat ile amel etmiş olur.

Amma şerîat olmayarak yalnız tarîkat ile idâre olunmaz. Zirâ şerîatsız tarîkat ilhaddır. Fakat ikisi bir cem olursa balı yağa katmış gibi olup ve katıklı taam yemiş gibi ibâdât tââtından lezzet olmağa başlar. Burası mücerrebdir. Şüphe eden için tecrübe etmek lâzımdır. Lâkin şerîat ilmiyle tarikat ilmi bilinmez. Zirâ ilimleri başkadır. Eğer başka olmaya idi İmam Gazâlî ve Monla Câmî gibi allâmeler bu kadar talebe-ye ders okudur iken terk edüp beş on sene de bu ilmi tahsile s'ay etmezler idi. Evvelki ilimleri ile ânı da kazanmış olurla idi. Burası meydandadır.

İşte bu tarîkat ve hakîkat ilminden hayırlı ve efzal bir ilim olmayup ve bu kadar evliyâ-ı kirâmın ekserîsi bu yoldan geldikleri cihetle cümle müctehidîn-i izâm ve din büyükleri bu yolu tasdîk ve çoklarında sülûk ederek itikâdî meselelerden ad etmişlerdir. Ancak ba'zıları ki Hadis-i şerifte iğtirâr ehli deyû zikronulanlar ¹ لکل فرعون kabîlinden olarak bunları inkâr etmişler ve hâlâ da inkâr etmektedirler.

Halbuki İhya-ı Ulum'un birinci cildinin on dördüncü sahifesinde bu ilimden nasibi olmıyanın sû-i hâtimesinden korkulur. Nasîbin en ednâsı da bu yolu tasdik ve ehline muhabbet edüp teslim etmektir deyû İmam Gazâlî buyurmuştur.

Ve Hâdimî'nin birinci cildinin birinci cüzünde üç yüz ellinci sahifede kezâlik böyle yazılmıştır.

¹ Her Firavun'a bir Musa vardır.

Yine Gazâlî'nin Tarîkat Hakkında Olan Kelâmı

Ve yine İhyayı Ulûm'un birinci cildinin on altıncı sahifesinde İmam Gazâlî hazretleri ulemâ-ı zâhirden ehl-i ver' ve takvâ olan ulemâ-ı bâtının ve erbâb-ı kulûbun fazlını ikrâr eder buyurmuştur. Ve yine sahife-1 mezkûrede; ulema-ı zâhir yeryüzünün dahî padişahların zînetidir. Ulema-ı bâtın da gökyüzünün dahî melekûtun zînetidir, buyurmuştur. Ve yine mezkur cildin on yedinci sahîfesinde; Allahı ve sıfâtını ve efâlini bilmek ilm-i mükâşefe ile hasıl olur. İlm-i kelim ile hâsıl olma dursun belki mâni' ve hicap olur. Bu yol ancak mücâhede ile husûle gelür, buyurmuştur. Ve yine mezkûr cildin altmış ikinci sahifesinde; hazer et ki seninde bu ilimden nasibin ancak inkâr olmasın. Allah Azîmüştânın evliyâlarına bu gibi keşf olan hâlâtı inkâr eden ilimden cehl çok hayırlıdır. Evliyâ için bu gibi halleri inkâr ederse enbiyâyı inkâr etmek lâzımgelur. İmandan bilkülliyye hariç kalur, buyurmuştur.

Ve yine cild-i mezkûrun iki yüz yirmi dokuzuncu sahifesinde tahkîkan nûr-ı basîretle görenler bildiler ki necât yokdur, illâ Allahü azîmüştâne mülâkî olmakda olmaz illâ kul muhib olarak vefât etme ile olur.

Muhabbet de hasıl olmaz ancak mahbûbu zikre devam ve muvâzabetle olur. Bu da olmaz ancak dünyâyâ ve dünyânın şehvâtına veda' ile ve zarûret mikdârından mâadâsını terk ile hasıl olur. Bunun küllîsi de ancak gece ve gündüzünü zikrullah ve fikrullaha istiğrak ile bulunur, buyurmuştur. Ve yine İhyayı Ulum'un üçüncü cildinin on ikinci sahifesinde Hucetülislam yazıyor ki; bir kalb ile Allah arasından hicap refolunursa kalb de cenneti görür. Cennet kalbe sığar mı denülürse değil cennet, göklere ve yerlere ve cümle âlem-i mülk-i melekûta kalbden seyredur buyurmuştur.

Ve yine birinci cildin on beşinci sahifesinde Gazali hazretleri bu öyle bir ilimdir ki kitaplara yazılamaz. Allahü azîmüştân bu ilmi kimlere inâm buyurduysa ancak onlar birbirleriyle müzâkere ederler. Ve sırren söylerler. Yoksa kimseye söyleyemezler. Burada asla yol yoktur. Ancak şehvattan nefsi men' ve enbiyâyâ tamamıyla ittiba' ile bununla berâber de ancak riyâzât ile bulunur, buyurmuştur. İnteha kelâmü.

İşte bunların cümlesi ilm-i bâtının esrârındandır ki ancak tarîkata sülûk ile hasıl olur.

Ve bu makâmâta zikrullah ile vasıl olunacak bir keyfiyettir.

Meşâyih İçün Ne Kadar İlim Olmak Lâzım Olduğu

Eğer denilürseki meşâyih her ilimde mâhir olmalı ki şeyh ola yoksa ne bilür ki ne öğretsün. Hayır öyle değildir. Bunları da arz olunduğu üzre evâmîr ve nevâhi-i ilâhiyeyi ve mesele-i salâtiyyesini bilen âlimdir. Ve farz-ı ayn olan ilimde işte budur. Ve bu kadcarcık ilimde bu yola kâfidir. Maahâzâ tarîkat ilmi ise ayruca bir ilim olmağla herkes bildiğini öğredebilir. Sarfiyyûn sarfdan nahviyyûn nahviden mentikiyyûn mantıktan bahsettiği gibi birine câhil olan diğere mâhir olduğu ilmi öğredir.

Mesela ilm-i tıbbî öğrenen kimse başka ilimlerin hiç birini bilmeseyse tıp ilmini icrâ eder mi etmez mi. Ve bir âlim hiç fûrüs bilmese arabî okudur mu, okutmaz mı. Bununla beraber sırf ummî olarak ne kadar evliyâ-ı ızâm gelmiştir. Ve hâla gelmektedir. Bu cümleden Veyselkarânî hazretleri ki hiç mektep görmediği halde bu gün nice evliyânın reîsidir.

Ve İmam Gazâlî, Cüneyd-i Bağdadî, Beyazıd-ı Bestâmî, İmam Suyûtî, İmam Hâdimî, İmam-ı Rabbânî, İmam Şa'rânî, İsmail Hakkı, İbrahim Hakkı, Monla Câmî, Şeyh Muhyiddin Arabî, Abdülkâdir Geylânî hazarâtları ve bunlara mümâsıl nice evliya-ı kiram varlar idi ki telif etmiş oldukları kitapları ne derecede ilimleri olduğunu ispât ile meydana koyup ve bu gün cümlece müsellemler oldukları halde asırlarında bulunup ehl-i iğtirardan olan münkirin ve müteassıbın elinden ne şekvâlar yazıyorlar. Neler çekmişler. Ve ne zahmetler vermişler. Şu derece ki nâs elinden tas tas âğiler içtik demişler.

Ve İmam Şa'rânî hazretleri yazıyor ki bir gün İmam Suyûtî ehibbâsından biriyle Mısır'ın kenarında bir mahalde gezer iken öylen vakti olup namazı burada mı kılalım yoksa Beytullahta mı kılalım deyû ahbâbına sül edüp oldahî siz bilürsünüz amma Beytullahta kılacak çok güzel olur dediğinde pek a'lâ fakat ben dünyada iken kimseye söylememek şartıyla deyup ol dahi kabul edüp elinden dutarak yum gözünü

deyup yumup aç bakalım dediğinde kendilerini Cennet-i Mullâda buldukları ve arada bulunan makâm-ı mübârekeleri ziyâret edüp ka'be-i muazzamada öğlen namâzını edâdan sonra bâ'dettavaf yine benimle gider misin yoksa durun da huccac ile mi gelürsün demesinde

-Hayır seninle giderim demekle yine gözlerini kapatıp açtıklarında kendilerini Mısır da eski oldukları mahalde görmesinde buna gâyet teaccüb edüp

-Ya Şeyh bu nasıl haldir dediğinde

-Bu bir teaccüb olunacak şey değildir. Cenâb-ı Kâdir-i kayyum sevdiği kula bu gibi halleri ihsan buyurur. Sen şuna teaccüb etki Mısır ulemâları beni inkar edüpte yanıma gelmiyerek bu ilimden mahrum kalıyorlar. İşte cây-ı teaccüb burasıdır buyurmuştur. İntehâ kelâmühû.

Halbuki İmam Suyûtî'nin fazl ve kemâli bugün herkesce müsellem olduğu halde yine asrında bulunan ulemânın ekserisi inkar ve nice ta'nlar ederler imiş.

Ve İmam Şa'rânî hazretleri hakkında asrında bulunan haset ediciler tarafından

-Bunu burdan kaldırmaz isen sonra mülkünü elinden alur, zirâ çok cemiyet peydâ etti.

Deyû Mısır şâhına arz-ı hâl takdîm etdikleri kezâlik kitâbında masturdur.

Ve hattâ İmam Gazâlî hazretlerinin vefâtından sonra kitaplarının ihrakına kasd eden âlim dahî, âlem-i menamda Resûlüllahın huzûrunda bulunup, İmam Gazâlî ile muhakemedi sonra, İhya-ı Ulumu Hazret-i Rasûl-i Ekrem ve Cehâr-i yâr-ı Güzin Efendilerimiz mutaâlaa edüp güzel bularak yakma kastında bulunan âlimi Hz.Ali Kerremellâhü veheh efendimiz darb-ı şedid ile darp edüp o acı ile uyanarak arkasında darp olunan kamçılarının siyah siyah eseri mevcût bulunduğu İhyâ-ı Ulum'un birinci cildinin kenarında ber tafsil yazıyorlar. Bunların kemâlini ise bizim ta'rif ve tahdid etmemiz vazifemizin hâricidir. Bunlar âlim değil mi idiler. Niçin bu muâmeleler olmuş. Ve cümlesinin hakkında bu gibi şeyler çokdur. Yazmaya luzum yoktur.

Demek ki bu inkâr -Allah teâla bizi ve sizi ve müminlerin bütünü muhafaza etsin- ayruca bir sıfat olmağla mu'cizesinin izhâriyle memûr olup nice hârikulâdeler gösterdikleri halde yine enbiya-i izâm efendilerimizi inkâr etdiler. Evliyâ-ı Kirâm efendilerimiz ise âhâd-i ümmetden olup kerâmât ve hârikuladelerinin dahî ketmiyle memûr oldukları halde bu sıfatla mevsûf olan kimseler elbette inkâr ederler.

Halbuki İmam Gazâlî'nin evliyâyâ mahsus olan bu gibi hâlâtı inkâr eden temâmen imandan çıkar buyurduğu ve İmam Hâdimî'nin meşâyıha ve ulema-i âmile muâdât küfürdür, buyurmuş olması yukarıda zikrolunmuş idi.

İşte bu cihetlerden müçtehidin-i izâm efendilerimizin cümlesi ve hâlen akâid kitaplarımızda tarîkat ve evliyây-ı kirâmın hakkaniyetini isbât ve mesâil-i i'tikâdiyyeden ad ediyorlar da bizlere noldu ki inkâr edelim. Mu'tezili miyiz, Vehhabî miyiz, Şîî miyiz, kerâmât-ı evliyâyı ancak bunlar inkâr ederler.

Evliyâyı ve tarîk-ı tasavvufu kim inkâr ediyor ki bunları yazıyor sun deniyorsa aşağıda göreceksiniz ki inkâr dursun evliyânın küfriyle ve tarîk-ı tasavvufun butlânıyla hüküm eden şahısta var imiş.

Acâyip şimdiye kadar gelen bu kadar ekâbir-i dinden ziyâde mi bilir imiş ki anlar teslim etmişler de bu inkar ediyor imiş deniyorsa anı da kendini bulup süâl etmek lâzımdır.

Ve eğer kerâmât-ı evliyâ ve tarîkat-ı aliyye hakdır fakat şimdi ehli kalmadı denurse bu da hiçbir ma'kul söz değildir.

Tarîkat-ı Aliye ve Ehli Kıyâmete Kadar Mevcut Olacağı

Zira Hâdimî'nin birinci cildinin ikinci cüzünde ve yüzyetmiş altıncı sahifesinde; onlar yevm-i kıyâmete kadar bulunurlar ve her belde-lerde olurlar deyû yazıyor. İntehâ kelâmühû.

Sen Mekke şeyhinden eyumı bileceksin mesel-i meşhûru ma'lumdur. Biz İmam Hâdimî'den eyumı bileceğiz. Ve hem beşyüz sekizyüz sene evvel geçen evliyâların zamanında dahî ta'n edenlerin senedi yine bu idi. Çünkü tarikat-ı aliyyenin hakkaniyeti güneş gibi

meydanda olduğu için burasına zâhiren bir söz bulamadıkları cihetle ne yapsınlar.

Ancak ehli kalmadı deme ile teselli oluyorlar. Ve Hazret-i Rasûlûllahı inkâr edenlerin ve ammîlerinin sözleri dahi bu idi ki; Eğer Peygamber olsa fulan ve fulan gibi zengin durur iken Hz. Muhammed gibi bir yetim ve fukarâ Peygamber mi olur derler idi. Bu söz enbiyâ ve evliyâ hakkında adet-i kadîmedir.

Halbuki olvakitten berû nice evliyâ-ı kiram gelmiş ve geçmiştir ki hesapsızdır. Sekizyüz sene evveli ehli kalmadı idi acebâ bunlar nereden zuhûr ediyor. Yoksa gökden mi iniyor. Bilemiyorum. Ve hem bir ilim olada ehli olmaya. Bu olur mu?

Alelhusus evliyâüllah demek Allah dostu demektir. Dost demeden murâd (يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ) ayet-i kerîmesine mahzar olarak Allah kendilerini sever ve kendileri de (وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ) nazm-ı cemîlince eşeddü huble Allahı severler demek. Ne oldu ki Allah zülcelal hazretleri bu kadar müşrik kâfir münâfık ve nice kendini tanımayan âsîleri bırakıpta dostunun arkasını alsın. Bu revâmıdır. Ve nasıl dilimiz varsın da böyle diyelim. Ve hem kütüb-ı mu'teberelerde evliyây-ı kiram göklerin direği menzilindedir. Ve ne zaman bunlar tükenürse işte o vakit kıyâmet kâim olur, deyû yazıyorlar.

Ve eğer ehli kalmadı diyen oluyorsa nerde ve hangi kitapta görüyor ise gösterüp da'vâsını isbât ve ehli vardır diyenleri ikna' etmelidir. Yoksa (الدَّعْوَىٰ بِلَا دَلِيلٍ لَّا تُسْمَعُ) ve (الدَّعْوَىٰ بِلَا دَلِيلٍ فَهُوَ بَاطِلٌ) buyurulduğu üzre delilsiz da'vâ bâtıldır kimse kabûl etmez.

Şurasına da teaccüb olunur ki bu tarîkat yalnız buraya mı mahsusdur. Haleb, Şam, Mısır ve Makarr-ı ulemâ bulunan ve padişâhımızın nazargâhı bulunan İstanbul ve dînimizin çıktığı ve Peygamberimizin yattığı mahal ki Medine-i Münevvere ve Mekke-i Mükerreme vesâir memleketlerin cümlesinde tarîkat daha çok olduğu gibi âlimde çokdur. Ve âlimlerin ekserîsi meşâyihdir. Ve bir taraftan sülûk etmededirler. Ehli kalmadığını bunlar anlamıyor mı? Yâhut ilimleri mi az. Veyâ takvâları mı kısa da o cihetten aramıyorlar bilemiyorum.

Hanı ehli var da nerde deniyorsa Cenab-ı hak anların hakkında (أُولِيَّائِي تَحْتَ قِيَابِي لَا يَعْرِفُهُمْ غَيْرِي) buyurup o gibi zâtları beşeriyet kubbesi altına gizlemiştir. Ancak kendi bilir ve muhabbet tâlibi olanlara bildirir. Muhabbet tâlibi de anların cemiyetini arar bulur. Arayan mevlâsın da bulur belâsın da bulur dendiği gibi bulanlar buluyor. Öyle ise zâhirde bakma ile ve ilimle akılla sıddîk ve zındîk ma'lum olamaz imiş. Ve hatta Hâdimî'nin birinci cildinin ikinci cüzünde ve iki yüz altmış üçüncü sahifesinde yazıyor ki; bir gün hazret-i Hızır bir mescide girer. Bakar ki bir köşede bir zât kendi hâliyle meşğul oturuyor. Buna Hazret-i Hızır; burda oturacağına gitsen de Hadis-i Şerif okunan meclislerde otursan olmaz mı buyurur. O zât cevâbında der ki;

-O Hadis-i Şerifleri kimden rivâyet ediyorlar.

Hızır dahî Resûlullahdan rivâyet ediyorlar der. Bu kerre o zât

-Benim kalbim de Allah ile konuşuyor, demesinde Hızır.

-Bu sözünde sahih olduğunu neden bileyim dediğinde, o zât;

-Sen Hazret-i Hızır'sın, işte bu bürhân kâfidir dediğinde Hazret-i Hızır.

-Allahü Azîmüştânın ne kulları vardır ki benim Hızır olduğumu biliyor da ben kendinin veli olduğunu bilemiyorum buyurmuştur. Öyle ise tâlib olmadıkça ve Allah bildirmediğe şahsına bakma ile evliyâ olan bilinmez imiş. Ve evliyâ olan da zâten ben veliyim demez. Bu âciz pür taksîr biraz tarîkat-ı aliyyenin ilminden öğrenmek arzûsuyla dört meşâyih mukarın olup niceler hizmetlerinde bulundum. Cümleside alimlerden daha âlim ve olgun ehlullahdan zülcenâhayn olduklarını zâhir, bâtın yakînen müşâhede ettiğim halde hiç birinden

-Ben evliyâyım dediklerini işitmedim. Ancak onları severiz ve onları taklîd ederiz derler. Hiç bir evliyâ:

-Ben evliyâyım yanına gelin sizi irşâd edeyim demezler.

Çünkü onlar kendilerini ve harikulâde (haller)ini saklamakla memurlardır. Şimdi bizlere lâzım olan tarîkat ilmini öğrenmek murâd ettiğimizde, meşâyihim iddiâsında bulunanları gezeriz. Hangisi Şeriat-ı garrâ ile temâmiyle müteşerri' olarak kâmil şeyhler elinden çıkmış ve

silsilesi Resûlüllaha varmış ve o yoldan ayrılmamış bulur isek ona evliya deyû hüsn-i zan eder teslim oluruz.

Velâyet Üç Kısım Olduğu

Maamâfih velâyet dahi üç kısımdır. Velâyet-i ulyâ, velâyet-i kübrâ ve biri de velâyet-i suğrâdır.

(الظاهرُ عنوانُ الباطنِ) Buyurulduğu üzre bâtında aynen zâhir gibidir.

Ya'nî velâyet-i ulyâ eshâbı zâhirde sadr-ı a'zam ve şeyhulislam Hazerâtları gibidir ki bir asırda iki üç dane de bulunsa idâre eder. İşte Hazret-i Peygamberimizin (إِنَّهُمْ يَا عَلِيُّ فِي أُمَّتِي أَقَلُّ مِنَ الْكِبْرِيَّتِ الْأَحْمَرِ¹) Hadîs-i Şerifiyle işârât buyurduğu zât bunlardır.

Velâyet-i kübrâ eshabı dahî zâhirde müşir ve vâliler gibidir ki her halde beş on memlekette bir dâne bulunup o kadar memleketi idâre ederler. Ulyâya nisbetle bunlar çokcalar ise de suğraya nisbetle yine az bulunurlar.

Bir de velâyet-i suğrâ ashâbı vardır ki mutasarrıf ve livâlar gibidir. Her sancaklarda bulunurlar. Ve oldukları memleketleri idâre edebilirler. Bunlar yukarıya nisbetle çok bulunur. İşte bunlardaki hilâfet; hilâfet-i hakîkiyyedir.

Bir de halife-i mecâzî vardır ki anlar daha velâyete ermemişler ise de veli olmuş zâtlar tarafından vekâleten gönderilür. Anlarda zâhirde bulunan kâimmekâm ve nâhiye müdirleri gibidir ki birer ufacık kazâları vekâletleri hasebiyle idâre edebilirler. Ve bu sınıftan dahi gâyet çok bulunur. Bu gibi halifeler bir velinin yüz iki yüz beşyüz kadar olabilir. Ve hem nasıl ki zâhirde bu memûrünün cümlesinin ta'yinleri reisleri olan sadr-ı a'zam ve serasker hazerâtının tensib ve ma'lûmatı tahtında olduğu gibi kezâlik bunların ta'yinleri dahî işte o kibrit-i ahmer menziline olup velâyet-i ulyâ eshâbının tensib ve ta'yiniyle husûle gelür. Nitekim zâhirde bulunan nâhiye müdirinin himâyesi altında bulunan râhet edeceği gibi kezâlik halife-i mecâzi olup müdir hükmünde olan

¹ Ya Ali, ümmetimde onlar Kibrit-i Ahmerden azdır.

bir halife-i müteşerriya mürâcaat etmek ve taht-ı himâyesinde bulunmakta idâre eder. Eğer kaderinde var ise onun kapusunda dahî terakkî olunur. Zirâ bunların cümlesi kalb-i vâhid üzredir. Ve hem o kibrit-i ahmer menzîlinde olan veliyi nerde bulmalı. Cihanda iki üç dâne de bulunsa idâre eder imiş. Anlarda kim bilür ki dünyânın hangi köşesinde mahfûz ve mestûr ve oda yine sâirleri gibi zındıktır deyû ta'n olunup duruyor. Acebâ onadamı zındık derler. Denürse, demezler mi ya şimdîye kadar. Hangisine dememişler ki ona da demiyeler. İğtirar ehli eksik mi olacak. Anın olduğu mahalde de bulunur. İhtimal ki derecesi âlî olduğu için ibtilâsı daha ziyâde olur. Zirâ (أَشَدُّ الْبَلَاءِ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ ثُمَّ الْأَوْلِيَاءِ ثُمَّ الْأُمَّتِ قَالَا مَثَلٌ ¹) buyurulmuştur. Ve hem bulunca bile işte ben o veliyim demez ki. O da yine ben halife-i mecâziyim der. Zirâ anlar bu mahviyyeti kazanmadıkça zâten o rütbelere nâil olamaz. Benim deme ile bu yolda zâten terakkî bulunmaz. Öyle ise bize lâzım olan tarikat olmak murâd ettiğimizde şeriata muvâfik olarak bir şeyh bulduğumuz halde işte o kibrit-i ahmer budur deyû ana hüsn-i zan ederek berkce yapışıp ihlâs eder isek her halde terakkî olunacağına şüphe yoktur. Şüphe eden tecrübe etmek lâzımdır.

Nitekim bir talebe bir hocanın dersine oturur. Beş on gün devam eder. Eğer bir istifâde edebilirse (feni'melmatlûb) edemez ise diğer hocaya gider. Andan bildiği kadar öğrenir. Eğer tefsir ve hadis gibi bilmediği ilim olursa anı da başka bilenlere gider. Öğrenir. Ve hem ulûm-ı şettâya âşinâ olmak arzûsunda bulunan kimse bizzarur bir hoca ile idâre edemeyüp üç beş hoca gezmek lâzımdır ki onun bilmediğini andan ve anın bilmediğini andan öğrene de o vakit mütebahhırın kim olduğunu tanıya. Zirâ herkes bildiği ilmi öğredir. Mesela fûrüs bilen fûrüs, arabî bilen az bilen az çok bilen çok okudur. Burası ma'lum olduğu gibi tarikat ilmi de aynen böyledir. Eğer bir salikîn mürşidi o derece kâmil olmazsa ya'nî ma'lûmatı az olup sâlik de daha ilerüsüne tâlip olur ise anın bildiği kadar ta'lim olunduktan sonra gider daha kâ-

¹ İmtihanların en ağırı Peygamberlere, sonrada Velileredir Sonra da derece derece imanlarına göre olanlardır (Hadis-i Şerif)

milini bulur. Gerüsünde andan ta'lim olur. (فوق كل ذي علم عليم¹) ilm-i azîzin ka'rına nihâyet yoktur. Bunları nasıl inkâr etmeli ve neresine ta'n etmeli bilemiyorum.

Bu inkar ve teassup ise ikinin adedi onun adedinden ziyâde deyû israr etmek ve meselâ Haleb, Şam memleketlerini gören kimseye bunların aslı yoktur deyû inkar etmek kabîlindedir.

Bu yolun ehli olanlar o kimsenin hamâkat ve cehâletine hamletmeden başka bir şey diyemezler. Çünkü bu yolun hakkaniyetini herkes gözüyle görerek gitmektedir. Bunu inkar eden kimse da'vasını isbat zeylinde ne kadar hucdet ve bürhan gösterse kim kabûl eder. Sen kabûl eden mi? Görmüş olduğun bir memleketi yok deyû inkar etseler ve delil gösterebilirler işte bu tarîkat-ı aliyyeyi ve ehlini inkâr eden kimse bir hucdet gösteremez ya. Ne kadar inkârında musır olsa ve bu hususta çok sa'yer etse tahrîkatten hissemend ve zevkyâb olan kimse indinde aynen bu gibidir. Ehlide elhamdülillah elyevm hesapsız mevcuttur.

Rûhulbeyân sâhibi her asırda ümmet-i merhûmeden alâ rivâyetin yüz yirmi dört bin peygamberân-i zîşan adedince evliyâ eksik olmaz deyû yazıyor. İşte (أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ²) tebşîrâtını kazanan anlardır. Dahî (الانسانُ سِرِّي وَ أَنَا سِرُّهُ) hadis-i kudsîsine mazhar olanlardır. Dahî (يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمَطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً³) hitâb-ı izzetine karşı lebbeyk sadâsını ibrâz eden onlardır. Anlar bizlerin efendileridir. Bizlerde onların hizmetcisiyüz. Anlara bizim muhabbet etmemiz lâzımdır ki Hz. Peygamberimizin (أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ أَنْ تُحِبَّ لِلَّهِ) hadîs-i şerîfiyle amel dahî (المرءُ معَ مَنْ أَحَبَّ) buyurduğuna mâsadak olalım. Ya'nî herkes kimi severse sevdiği ile berâber haşrolunur demektir. Alelhusus hazret-i fahr-i kâinât efendimizin bizlere ta'limen (اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ حُبَّكَ وَ حُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَالْعَمَلَ الَّذِي يُبْلَغُنِي)

¹ Her ilim sahibinin üstünde bir bilici vardır. (Yusuf 70)

² Agah olun, Muhakkak Allah'ın dostları için korku yoktur. Onlar üzüntü duyacak değildir.

³ Ey huzura eren nefis, razi edici ve razi edilmiş olarak Rabbine dön. (Fecr 89)

Ya'nî Ya Rab senin muhabbetini ve sana muhabbet edenin muhabbetini isterim. Dahî şol ameli isterim ki ol, amel beni senin muhabbetine vesîle kılar demektir. Öyle olunca Allâhın ve Allâhı sevenlerin muhabbetini peygamberimiz isterse bizler nasıl istemeyiz. Ve nasıl muhabbet etmeyiz. Çünkü bu muhabbet ile iman-ı kâmil olacağını Hazret-i Peygamberimiz (لا يُؤْمِنُ الْعَبْدُ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ وَ مَالِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ) hadîsi şerifiyle bizlere haber vermiştir. Ya'nî bir kul beni malından canından ve ehl-i iyâlından ve cümle nasdan ziyâde sevmedikce imânı kâmil olmaz demektir.

Ulemâya ve Evliyâyâ Muhabbet Ne İçün Lazım Olduğu

Bunlar peygamber midir ki bunları bu derece sevelim deniyorsa haşa Peygamberimizin bir âciz ümmetlerindedir. Fakat (الْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ) buyurulduğu üzere zâhir ilminin vârisleri de evliyâ-i zevilhtiramdır. Bunlar halîfe-i rasûlullah oldukları gibi Hz. Rasûl-i ekreme kavuşturmaya da vesîle derler. (لِلْوَسَائِلِ حُكْمُ الْمَقاصِدِ) mantûkunca bunlara muhabbet Allaha ve Rasûlüllaha muhabbet sayılacağı bedîhîdir. Öyle ise gerek vâris-i zâhirî ve gerek vâris-i bâtinî her ikisine de rızâen lillah muhabbet etmekliğimiz diyâneten lâzımdır. Yok muhabbet etmeyüp maâzallah bilakis bunları hiç tanımayup ve belki adâvet eder isek Allah ile muharebeye kıyam etmiş olacağımızı cenâb-ı risâletpenah efendimiz haber vermiştir.

¹إِنَّ مِنْ عِبَادِي أَوْلِيَاءَ اللَّهُ فَقَدْ بَارَزَ اللَّهُ بِالْمُحَارَبَةِ

İşte Gazâli'nin ve Hâdimî'nin bu yolu tasdik ve ehline muhabbet etmeyenin kötü sonundan korkular buyurdıkları buralardan ilerü gelmiştir. Yoksa kendi kesesinden kimse bir şey söyleyemez. Demek oldu ki şerîat ve tarîkat her ikisi de ehliyle kıyâmete kadar bâkidir. Çünkü ikisi de Kuran-ı Kerim'den istinbât olunmuştur ve Hazret-i Peygamberimizden silsileten gelmiştir. Mâdem ki Kuran bâkîdir. Bunlarda bâkîdir. Ne zaman bunların ehli kalmaz. O vakit kıyâmet kopar.

¹ Kullarımdan Allah(c c)'ın veli kulları vardır Allah onlarla savaşlarda meydan okur (Hadis-i Şerif)

Farz-ı Ayn ve Farz-ı Kifâye Olan İlimleri Bildirir

Şurası da arz olunur ki gerek ilm-i zâhir ve gerek ilm-i bâtın her ikisinde temâmiyle öğrenmek farz-ı kifâyedir. Farz-ı ayn olan ilim evâmîr ve nevâhi-i ilâhiyye ve mesele-i salâtiyyesini öğrenmektir. İşte bu kadarcık ilim (*طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَ مُسْلِمَةٍ*) Hadîs-i şerifiyle farz-ı ayndır. Kadınlara ve erkeklere şâmildir. Bunun terk edeni günahkar olur.

Bundan sonra eğer dilerse iki ilimden birine veyâhut ikisine birlikte sâlik olarak sa'yı mıkdarı anları da öğrenir. Fakat bunlar farz-ı kifâyedir. Bunun terkiyle günahkar olmaz. Yoksa bu kadar ilim tahsil edemiyen erkekler ve kadınlar günahkar olmak lâzım gelür. Şu kadar vardır ki her memlekette mesâil ve çeşitli ilimlere âşinâ olan bir âlim buldurmak memleket ehâlisine lâzımdır. Bu luzûmu da veliyyünni'met bîminnetimiz pâdişâhımız efendimiz reâyâ ve tebâsından kaldırmıştır. Cenâb-ı Allah ömr-i şevketini ve saltanat-ı seniyyesini an be ân müzdat ve e'dalarını Habîb-i Ekrem hürmetine berbâd buyursun. Âmin.

Emmâ tahsîl-i ilim edemeyen kimse için her iki taraflı ehline muhabbet etmek lâzımdır. Yoksa sonu fenâ olacağı yukarudan beru anlaşıldı. Daha ilerü doğru da anlaşılır.

Allâhı ve Rasûlü ve Evliyayı Sevmek Nasıl Olacağı ve Fâidesi Mazarratı Ne Olduğu

Eğer Allâhı ve peygamberi ve evliyâyı kim sevmez (denir sorulur cevâben) cümlemiz de severüz denürse bu da kuru bir da'vadan ibaret-tir. Çünkü Peygamberimiz (*مَنْ أَحَبَّ شَيْئًا أَكْثَرَ ذَكَرَهُ*) buyurmuştur. Ya'nî herkes neyi severse ânın zikrini çok eder. Ya'nî Allâhı seven Allâhı ve Rasûlüllâhı seven ânı ve evliyayı seven ânı çok zikreder ki ya'nî hiç hâtırından çıkartmaz demektir. Nitekim evlâdu iyâlini tarlasını bağını bahçesini akçesini seven gönlünden çıkaramadığı gibi öyle ise herkes kalbini yoklarsa kimi çok sevdiği derhal kendince izhâr olur.

Bundan menfaat ve mazarrat ne denilürse (*الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ*) hadîs-i şerifi muktezâsıdır. Demek ki Allahı ve Rasûlüllahı ve evlüyâüllâhı ve sulehây-ı ümmeti seven cennette olur. Çünkü cemâlüllaha cennetden

seyr olunacağı gibi diğerleri dahî eshâb-ı cennettir. Anları sevenlerde bu hadîs-i şerif muktezâsınca cennetde berâber bulunurlar.

Birde herkes sevdiği ile haşrolununca ne ni'metdir ki Rasûlüllâhı ve evliyâullahı sever isek anlar ile berâber huzûrullahâ varmak ve ne nikmetdir ki pâreyi, bağı bakçeyi sever isek pâre çekmecesini ve bağıın bakçenin ağaçlarını omzumuza sarup da huzurullahâ varmak.

Öyle ise herkes hangisini dilerse onu ihtiyâr etsün. Zirâ bu hadîs-i şerifi buyuran muhbir-ı sâdık; sâdık-ı masduktur.

(ذِكْرُ الصَّالِحِ يُنَزِّلُ الرَّحْمَةَ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ) bir de (أَعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ) buyurulmuştur ki ya'nî bir mecliste Sâlihler zikrolunursa o meclise rahmet nâzil olur demektir. Sâlih zikrolunan meclise rahmet nâzil olursa Allah zikronulan meclis hiç kıyas kabûl eder mi. Bir de bunun mefhum-ı muhâlifî vardır ki sâlihlerin gayrı zikrolunursa veyahud sâlihler zem olunursa o meclise ne nâzil olacağını mûlahaza etmeli de ondan hazer etmeli ve muhabbet husûsunda bir beyt irad olunmuştur ki şudur.

تعصى الالهة و أنت تظهر حبه
هذا محال في القياس بديع
لو كان حبك صادقا لأطعته
إنَّ المحبَّ لمنْ يحبَّ مطيع

Ya'nî Türkçesi şudur:

Gel ey isyân eden hakka muhabbet lafını terk et
Ki nâşâyeste efâlin bu da'vânı eder bâtil.
Odur bil âşık-ı sâdık ki ne murâdetse ma'şuku
Dutar canı gibi anı olur mu bir nefes âtil.

Anlaşıldı ki herkes sevdiği ne emrettiyle onu canı gibi tutar imiş. Eğer ba'zısını dutup ba'zısını dutmaz ise demek ki sevgisi az imiş. Yâ maâzzellâh hiç tutmaz ise sevmediği lâzım geldi mi gelmedi mi işte bu vezne ile de herkes muhabbetini ve evliyâyı sevip sevmediğini vezn edüp anlasın.

İmdi hiç olmaz ise bu tarikat-ı aliyyeki evliyâullah elmukarrebîn yoludur demişler. Bu cihetten bu yolun hakkâniyyetini ve ehlini tasdik ve muhabbet etmeliyiz ki sâlifüzzikr sû-i hâtîme korkusundan kurtulalım.

Fakat şurası da var ki ümmetin fesâdı bir zaman olmak münâsebetiyle azgın her kavimde ve her sınıfta çoğaldı. Âlimde de var câhilde de var. Dervişte de var.

Şimdi dervişlerin azgını var deyû bu yolu külliyyen inkâr etmek mi lâzım gelir. Eğer gelirse her sınıfı inkâr etmeli. İnsâf edelim.

İşte (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ) dahî (إِذَا اشْتَكَى عَضُوٌّ مِنْ) buyurulduğu ki ya'nî mü'minin muvahhidinin cümlesi bir cesed hükmündedir. Nasıl ki bir cesetten bir a'zâ rahatsız olursa o yüzden cümle vücud rahatsız olacağı zarûrî olduğu gibi kezâlik bir mümin kardaşında bir rahatsızlık gördüğü vakit ondan o rahatsızlığı def etmedikçe rahat edemez demektir.

Burasına nazar etmeli ki bu ma'na bugün kimlerde zuhûra geliyor. Dahî Cenâb-ı Allah (لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلْفَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ) buyurmuştur.

Ya'nî Ey Habîbim. Eğer sen yeryüzünde olanın cümlesini infâk etsen mü'minin, muvahhidinin kalblerini cem' ve te'lif ve birbirine muhabbet ettiremez idin. Lâkin Allahü azîmüşşan anların kalblerini telif etdi demektir.

İşte bu muhabbet ve bu cemiyet ki birbirlerini kardeş gibi sevmek hangi sınıfdadır. Ehl-i tarîkiz diyenlerde mi yoksa onlara zındık diyenlerde mi insafâne düşünmeli.

Bu cemiyet meselâ Râfîzîlerde de küffarda da var denülürse bizim sözümüz kitap ve sünnete muvâfık olan cemiyet demektir. Yoksa şerîata muhâlif olan cemiyet şeytanın askeridir ki onlar hakkında Cenâb-ı Mevlâ (أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ) buyurmuştur. Anlar maâzallah hüsrân-ı ebedîye dâçar olmuşlardır. Beriki şer-i şerif üzre olan cemiyet ise Allâhın askeridir ki onların hakkında da (أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ) buyurulmuştur.

Bunların şer-i şerif üzere olmasını ne bilelim denürse o da yine şeriatımızın fark ve temyiz edeceği bir meseledir. Nitekim Cenâb-ı vâcibül vücûd hazretleri buyurur.

Esteîzübillah

فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

Ya'nî sizler bir şeyde münâzaa ve mücâdele etdiğiniz vakitte Allahın ve Rasûlullahın kelimalarına mürâcaat edin. Eğer Allaha ve yevmi âhirete îmân ettiniz ise demektir. Ve diğer âyetde dahî

أَفَعَيِّرَ اللَّهُ أَتَّبَعِيَ حَكْمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا

buyurulmuştur.

Ya'nî Allâhın kelâmından başka aranızda hükmedecek ne şey ararsınız. Allâhın kelâmına mürâcaat edin demektir. Şimdi bizde bunların şer-i şerif üzere olup olmadıklarını bilmek için şeriatımıza mürâcaat etmeliyiz. Bakalım ki muhalif mi yoksa muvâfık mı derhal meydana çıkar.

Meselâ bu gürühtan her memlekette olacağı gibi bizim memleketimizde de vardır. Muâyene etmeli. Bakmalı ki hiç biri bir kahvede meyhânede ve menhiyyât mahallerinde görünirler mi. Dünkü gün kahvelerde kumar oynayan ve meyhânelerde şaraplar içen ve namaz ne olduğunu bilmeyen bir şahıs bu gün bu cemiyete dâhil olunca sakalını bırakıp başını tıraş ederek beş vakit namâzını edâya başlamak ve hiç birbirlerine adâvet etmemek ve dâimâ yek vücud gibi birbirlerine muhabbet ve düşen işlerine muâvenet ederek güçleri yettiği kadar ibadat tâât ve zikrullah ile meşgul olmak ve hiçbir kimseye zarar ve ziyân kastında olmayıp dâimâ pâdişah-ı müslimîne düâ ve kendi halleri ile meşgul ve cümleye hayır kastında bulunmak kendilere büyük kerâmet ve oldukça sadâkat ve hüsn-i hallerine delâlet sayılmaz mı? Bu efal ve ahlâkın hangisi şera muhâlifdir. Sâirleri de böyledir. Değil din kardaşına yardım ve muâvenet belki bir anadan doğmuş nice kardaşlar ve nice baba ve evladlar var ki yek diğerlerinin katlile tesellilerdir. Bunlarda da öyle bir şey görülüyor mu? Hamdolsun salah halleri yüzlelerinden ma'lûm olduğu gibi biraz araştırma ile de ne oldukları anlaşılır. Yalnız kendilerine ta'n ve dahlettirecek ve bunlar zındıkdır dedirecek dervişliklerinden başka bir şeyleri görülemez. Bu da şeran câizmidir.

Eğer bunların şer-i şerife muhalif bir noksanları olur ise (اللَّهُمَّ بَصِّرْ عَيْبَ) اللَّهُمَّ أَرِنَا الْحَقَّ حَقًّا وَأَرِزْنَا اتِّبَاعَهُ وَأَرِنَا الْبَاطِلَ (نَفْسِي وَأَجْعَلْ يَوْمِي خَيْرًا مِنْ أَمْسِي بَاطِلًا وَأَرِزْنَا اجْتِنَابَهُ) düâları muktezâsınca anı öğrenmeye tâlib ve mecburlardır. Fakat Cenâb-ı Allah (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن جَاءَكُمْ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن (تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصِحُّوا) buyurmuştur. Ya'nî size bir fâsik bir haber söylediği vakitte onu tebyîn etmedikçe inanman buyurduğu halde bunların bir noksanı işidildikde aslı var mıdır yok mudur deyû sorup sual etmeksizin alup yürümek ne cihetle câiz oluyor. Aramalı sormalı. Eğer aslı var ise çağıtdırıp tenbih etmeli. Yok ise bunlara haksız yere buğz etmek ve hiçbir ehl-i kible tekfir olunmaz iken bu gibi sâlihler zındıka gürûhuna idhal olunmak revâmıdır. Ve nasıl vicdan kabûl eder. Ve ehl-i kibleyi tekfir edenin hâli ne olur. Bu ise esteîzübillah (وَهُمْ يَهْوُونَ عَنْهُ) âyet-i kerîmesine dâhil olmaz mı. Ya'nî anlar Kuran ve ehâdisi ahkâmına tâbi olmadıkları gibi olanları da menederler. Anlar kimseye bir şey yapamazlar. Ancak kendi nefislerini helâk ediyorlar da bilmiyorlar demektir.

Velhâsıl ağyar-ı dine karşı (الْكُفْرُ مِلَّةٌ وَاحِدَةٌ) buyurulduğu üzere bu kadar envâ-ı şetta edyân-ı bâtilalar yek diğerine bir kardaş gibi müttefik ve müctemî olupta şurda dört buçuk müslüman niçun birbirimize buğz edelim. Bu değil illâ münâfik sıfatıdır ki Cenâb-ı Hak haklarında esteîzü billah (تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّى) buyurmuştur. Ya'nî ol münâfiklar cemiyet üzere görünüyorlar. Halbuki kalbleri müteferriktir. Ya'nî hiç biri birini sevmez. Ve birinin sözü diğerini tutmaz. İttifak edemezler demektir.

Ehl-i tarîkim deyû bir takım nefsinin hevâsına tabi' olmuş dâl ve mudil herifleri sizden ziyâde bizlerde sevmeyiz. Ehl-i sünnet velcemâat üzere olan ehl-i tarîka ne demeliyiz. Anların halleri ve amelleri ise biz evliyâyız i'tikâdında olmayup yâlinız (مَنْ تَشَبَهَ قَوْمَ فَهْرٍ فَهُوَ مِنْهُمْ) (الْمَرْءُ مَعَ مَنْ) (مَنْ تَشَبَهَ قَوْمَ فَهْرٍ فَهُوَ مِنْهُمْ) hadis-i şeriflerine i'timâden Rasûlullah ve evliyâullah efendilerimize bir muhabbet ve teşebbühten ibâret olup bir akâid zâyifeleri olmadığı ızıcak tahkikatle nümâyân olacağı takdirde bunlara ne vechile ve hangi âyet ve hadîse istinâden ta'n ve dahl etmek ve bunlar zındıktır demek câiz oluyor.

Enbiyâyı ve Evliyâyı İnkâr Üç Şeyden İleru Geldiği

Zikri geçen eimme-i din hazerâtının telîfatlarında ve sâir kütüb-i mu'teberelerde bu tarîkat-ı aliyenin ve ehlinin hakkâniyetini ve ilâ kıyâmissâah bunlar mevcut olacağı hakkında ne kadar tafsilât vermişler cümlesinin yazılması gayr-ı kâbil olmağla buraca ihtisar olunup şüphe olundukta kütüb-i mezkûrelere mürâcaatle şüphemiz hal olacağı derkar olduğu halde bizlerin aklımız mı onlardan ziyâde ilmimiz mi ziyâde yahut maâzallah bu kadar ekâbir-i din hazerâtının i'tikadlarında bozukluk mu var idi. Haşa bunun hangisi diyebiliruz. Ve hangi vicdan diyebilür. Öyle olunca bu kadar berâhîn ve îzâhâte karşı yine tarîkat-ı aliyenin ve ehlinin inkarı cihetine gidiliyor ise bu da artık nübüvveti inkar edenler gibi ya cehlinden ya hasedinden ve yâhut ârından olduğu meydana çıkar. Cehil ise indellah özür makbûl olmadığı gibi alel husus buralar mutâlaa olundukta cehl zâten izale olur.

Öyle ise ya hasedinden ve yâhut ârından olduğu tebeyyün eder. Hased ise meraz-ı kalbî olduğu cihetle mezmum bir sıfat olup hakkında nice tehdidât sâdir olmuştur.

Minel cümle şu hadîs-i şerif ki (الْحَسَدُ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ) (الْحَطَبُ) ya'nî hased sâhibinin güzel amellerini yer mahveder. Nasıl ki ateş odunu yeyüp tükettiği gibi dahî (الْحَسَدُ يُفْسِدُ الْإِيمَانَ كَمَا يُفْسِدُ الصَّبْرُ الْعَسَلَ) hadîs-i şerifi vârid olmuştur. Ya'nî hased sâhibinin îmânını ifsâd eder. Nitekim bir acı şey bala karıştıktaki ifsâd ettiği gibi demektir. Daha bunun emsâli çoktur.

Burası bilindiği halde biğayr-ı hakkın bir takım müminîne hased ederek biraz amelimiz var ise onu da böyle hevâ yerlere mahvetmeye lüzum nedir. Ve din husûsunda âr etmek olur mu. Ve âr eden dünyâ ve âhîret kar eder mi. Bir daha dünyaya gelinmez ki şimdi âr edelim de ol vakit tahsîl-i meârif edelim.

Bir de maazallah bunların hiç biri olmaz da kibir ve inad etme olur. Bunun çâresi güçtür. Zirâ (وَ مَنْ يُضِلَّ اللَّهُ فَمَا لَهُ هَادٍ) (لا دَوَاءَ لِلْعُنَادِ) buyurulmuştur. Fakat ümîd ediyorum ki memleketimizce böyle inâden ve haseden inkâr eden bulunmaz. Hakkâniyyet zâhir olduktan sonra hakkı kabûl ederler zan ediyorum. Zirâ (الْحَقُّ يَدْخُلُ الْإِذْنَ بِلَا إِذْنٍ) buyurulmuştur. Ya'nî hak söz kulağa izinsiz girer demektir.

Öyle ise ey birâderler (لا إيمانَ لِمَنْ لا عَبرَةَ له) ve (الْمُؤْمِنُ يُعَارُ وَاللَّهُ أَشَدُّ) (لا إيمانَ لِمَنْ لا عَبرَةَ له) hadis-i şeriflerine imtisâlen müttefikân ve müctemian Allaha kul-luk etmenin çâresini birbirimize ta'lim ederek cennet kazanmaya sa'y edelim. Bu fırsat ele geçmez. Ve son nedâmette hiç fâide vermez. Fakat esas tarikat hakkında bir parça izâhat verelim ki herkes tarîkatı şerîfattan ayrı bir şey zan etmesünler.

Ey Aziz ma'lum olsun ki şerîat, tarîkat, hakîkat dedikleri;

Hakîkat şerîatın hakîkatı olmağla ânın yolu da tarîkatdır. Zâten tarîkat yol ma'nasına olduğu ma'lumdur. Demek ki bu tarîkat şerîatın hakîkatını anlatmaya sebebdir. Haşa şerîattan hâriç bir şey olmayup şerîatın en lübbi ve takvâ ve azîmet yoludur. Ve ne güzel şeydir ki şerîatın hakîkatını anlatır. Ve bir takım esrar-ı ilâhiyyeye vakıf kılar ki akıllar hayrette kalur.

Tarîkatın Esâsın Ta'rifini Mevzûunu Gayetini Bildirir

Her ilmin ta'rifî mevzûu gayeti olduğu gibi tasavvuf ilminin dahî vardır.

Ta'rifî (مَنْ لَمْ يَدُقْ لَمْ يَعْرِفْ) (الحالُ لا يَعْرِفُ بِالْقَالَ) olmağla hiç kâl ile ta'rif olunacak bir şey değildir. Ancak vicdânen anlaşılabilir.

Mevzûu ise: Tahîr-i bâtın ve tasfiye-i kalbdır ki zikrullah sâyesinde bâtını tathir olup kalbi marazdan kurtularak safa bulup zikrullahın sadâsını kalbinden sonra cümle a'zâsından ve daha sonra (وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ¹) sırrına mazhar olarak cümle eşyânın zikrini işidecektir. Gâyeti ise İmam Gazâlî'nin ve Hâdimî'nin beyânına göre fenâfillah ve bekâ billahtır. Fenâfillâhın ma'nâsı ise Allahü e'lem kitaplarda zikrolunduğuna göre (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ (مَنْ أَحَبَّ شَيْئًا أَكْثَرَ ذِكْرُهُ³) ve (ءَامِنُوا أَذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا²) emirlerine imtisâlen cümle evkâtını zikrullahâ hasrederek Allâhü azîmüşşâna muhabbetinin

¹ O'nu övgü ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ne var ki siz, onların tesbihini anlamazsınız. (İsra 17/44)

² Ey inananlar! Allah'ı çokça zikredin. (Ahzab 33/41)

³ Kim bir şeyi seviyorsa, onu fazlaca anar (Hadis-i Şerif)

ğayelan sebebiyle mâsivâdan nisyan vaki' olup cümle eşyâda hakkın tecellisini müşâhede etmektir. Buda yine ancak vicdânen bulunacak ve bilinecek bir keyfiyettir. Kâl ile aslâ ta'rifi mümkün olmaz buyurmuşlardır.

ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ¹

Bekâbillah dahî bu makamdan sonra olan bir hâlettir. Fenâfillah da mevcûdâtı göremez. Bekâbillah derecesine terekki etdikte hem hakkı hem cümle eşyâyı müşâhede eder. Nitekim Sıddîk-ı Ekber raziellâhüteâlâ anı efendimizin (مَا رَأَيْتُ شَيْئًا إِلَّا وَرَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ) buyurduğu işte bu makâme işârettir buyurmuşlardır. Bu makamda vahdet kesrete, kesret vahdete mâni' olmaz imiş. İşte hakikat denilen bu makamlardır. Fenâ, bekâ, kabz, bast, vahdet, kesret, cem', fakr, sekr, istiğrâk, mahv, fenâender, fenâcemulcem', fark ba'delcem', bunlar ıstılâhât-ı sôfiyedendir. Daha çok ıstılahları da vardır. Bu makamlar hakkında eimme-i dînin ba'zı kelimeleri bervech-i zîr beyân olunur ki aynen ve tercemeten naklolunmuştur.

Tarîkatın Gayeti Hakkında Hâdimî'nin Kelamı

Nitekim Hâdimî hazretleri Tarîkat-ı Muhammediyye şerhinde birinci cildinin birinci cüzünde yüz kırk üçüncü sahifesinde yazıyor.

Mutasavvıfa indinde maksûd olan budur. Şerîat-ı ilâhiyenin hakikatını iltizâm ve sünnet-i nebeviyenin dekâikine ihtimam ederek müşâhede-i rububiyete vasıl olur. Şöyle ki zâtı zâtında ve sıfâtı sıfâtında muzmahil olarak tevhid-i irfan bahrinde müstağrek olup mâsivâullahdan ğâib olarak mevcûdatta Allahtan başkayı görmez işte fenâfittevhid ve fenâfillah tesmiye olunan budur. Buna şu hadîs-i kutsî ile işâret olunmuştur. Ya'nî bir kul bana olderece tekarrüb eder ki hatta ben anı severem. Sevince ol kimsenin kulağı olurum anınla duyar ve gözü olurum anınla görürüm. İşte bu mekâleyi ifâd eden keşifler ma'zûr ve bu hâli beyandan ibâre kâsır olduğu cihetle söylendiğinde

¹ Bu, Allah'ın dilediğine verdiği lütfudur. (Maide 5/54)

hulûl ittihad gibi zâhir olur. Halbuki ögle değildir. Buyurmuştur. İntehâ kelâmühû.

Ve kütüb-i ehâfîsden Şifa-i şerif şârihi Aliyyülkârî birinci cildinin dörtyüzüncü sahîfesinde şöylece yazıyor:

Allah ile kulun arasından hicap ref' olduğu vakit kendi nefislerinden ve irâdelerinden fânî olup Rablarıyla bâkî olurlar.

Ve fenâ dahî üç kısımdır. Biri fenâfilefaldır ki لا فاعلَ إلا الله kavli buraya işârettir. Ve biri fenâfissifâtdır ki لا حَيَّ لا عالمَ لا فاعلَ لا مُريدَ لا سَميعَ لا بصيرَ لا مُتَكَلِّمَ عَلَى الْحَقِيقَةِ إلا اللهُ kavli buraya işârettir. Ve biri dahî fenâfizzâttır ki لا مَوْجُودَ عَلَى الْإِطْلَاقِ إلا اللهُ kavli buraya işârettir. Ve bu hususta şu beyti irşâd ettiler. (فَيَقْنَى ثُمَّ يَفْنَى فَكَانَ فَنَاءُهُ عَيْنَ الْبَقَاءِ . انتهى كلامه .) buyurmuştur.

Tarîkatın Gayeti Hakkında Aliyyülkârî'nin Kelamları

Ve yine Aliyyülkârînin birinci cildinin 402. ve 11. sahifelerinde *âyat-i kerîmesinin tefsîrinde* buyurur ki her bir şey erbâb-ı irfân nazarında her an ve zamanda fânî ve muzmahildir. Bu cihetten erbâb-ı şühûddan ba'zıları (لَيْسَ فِي الدَّارِ غَيْرُ دَارٍ) dediler. İşte bu makam hulul ittihad ittisâl ve infisalsız olarak erbâb-ı kemal için bir haldir. Anlar dâreyinde Allahtan başkayı müşâhede etmezler. انتهى كلامه .

Ve yine Aliyyülkârînin 1. cildinin 283. sahîfesinde Hz. Peygamberimiz namaz kılar iken hafîde-i muhteremeleri imâme (?) vâlidemizi mübârek omuzuna alup ruku' ve sücûd sıralarında yere koyarak kıyâme kalktıktan sonra yine omuzuna aldığını beyânı esnasında buyurur ki bu gibi hal erbâb-ı kemâlî meşğul kılmaz. Zirâ anlar cemulcem' mertebesine vasıl olmuşlardır. Anları vahdet kesretten kesret vahdetten menetmez. Anlar kâinûn, bâinûn, kurbiyyûn, ğarîbûn, arşîyyûn, ferşîyyûn, bihasebilervâhillatife veleşbâhişşerife. Anlar böyle olunca (ما زاع البص و) olan Hz. Peyğamberi bu gibi hal nasıl meşğul kılar. Hiç kılmaz. Lâkin bu erbâb-ı serâirin meşrebidir. Eshâb-ı zevâhirin mezhebi değildir. قد علم كل أناس مشربهم وسلك كل طائفة منهاج مذهبهم . انتهى كلامه .

Tarîkatın Gayeti Hakkında Gazâlî'nin Kelamı

Ve İmâm-ı Gazâlî Hazretleri İhyâ-ı Ulum'unün ikinci cildinin yüzdoksan dokuzuncu sahifesinde yazıyor ki; mutasavvıfanın nefsinden fânî oldu demeleri bu makamdır. Ve kemal dahî heman ancak nefsin-den fânî oldu ve cümle ahvâlinden bilkülliyeye fânî olmak ile olur. Ya'nî cümle eşyâyı unudur. Asla bir şeye iltifâtı kalmaz.

¹فَيَسْمَعُ لِلَّهِ وَبِاللَّهِ وَفِي اللَّهِ وَمِنَ اللَّهِ

İşte bu rutbe hakikat deryâsına havz edenlerin rütbesidir. O kimse beşerî sıfata iltifattan fânî olur. Ya'nî cesedi fânî olur demek değildir. Belki kalbi fa'nî olur. Kalbinden murad et ile kandan mürekkebe olan kalb değildir. Belki bir sırr-ı latîftir. Kalb-i zâhire nisbet-i hafiyesi vardır.

İşte bu makâm; ulûm-ı mükâşefe makamlarından bir makamdır. Hulûl ve ittihad iddiâ edenlerin hulyâsı buralardan ileri gelmiştir. Halbuki öyle değildir. İntehâ kelâmühû.

Ve yine İhyâ-ı Ulûm'un ikinci cildinin yüzellibeşinci sahifesinde yazıyor ki Cüneyd-i Bağdâdî hazretleri; “Ben otuz sene Allah ile konuştuğum nasda kendiler ile konuşuyorum zannederler idi” buyurmuştur. Bu rivâyet Hâdimî de dahî vardır. İntehâ kelâmühüm.

Ve şu hadis-i kutsî ile dahî bu makâma işâret olunmuştur.

لَا يَزَالُ الْعَبْدُ يَقْتَرِبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّىٰ أَحْبَبْتُهُ فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ لَهُ سَمْعًا وَبَصَرًا وَيَدًا
وَلِسَانًا فَبِي يَسْمَعُ وَبِي يُبْصِرُ وَبِي يَبْطِشُ وَبِي يَنْطِقُ

Ya'nî kulum nevâfil ile ol derece bana tekarrüb eder ki hatta ben anı severim. Olvakit ona kulak olurum. Göz olurum. El olurum. Lisan olurum. Benimle duyar. Benimle görür. Benimle dutar. Benimle söyler demektir.

Ve şu hadîs-i şerif dahî bunu te'yid eder.

يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا كَانَ الْغَالِبُ عَلَى الْعَبْدِ الْإِسْتِعْجَالُ بِي جَعَلْتُهُ بُعْبَيْتَهُ وَوَدَّتَهُ فِي
ذِكْرِي عَشِيقَتِي وَوَدَّتَهُ فَإِذَا عَشِيقَتُهُ رَفَعَتْ الْحِجَابَ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ

¹ Allah için, Allah ile Allah da ve Allah'dan duymak

Ya'nî Hazreti Peyğamberimiz Rabbimizden hikâyeten buyurur. Allahü Azimüşşan buyurur ki bir kul ekser evkatta benimle meşğul olursa o kulumun muhabbetini ve lezzetini benim zikrimde kılarım. Olvakit bana âşık olur. Ben dahî kendine âşık olurum. Öyle olunca benimle kendinin arasından perdeyi kaldırım. Ve bu hâli kendinin üzerinde çok vakitte kılarım. Nâs beni unuttuğu vakitler de onlar unutmazlar. İşte onların kelâmı enbiyâların kelâmıdır. İşte hakkan ibtal anlardır. Anlar ol kimselerdir ki arz ehline ukûbet yahut azâb murâd ettiğim vakitte anları zikrederim de o azâbı ehl-i arzdan sarf ederim demektir.

Mesâil-ı Müteferrika

İşte bunların cümlesi fenâfillah ve bekâbillah derecelerine vasıl olmuş zâtlar hakkındadır. Ve cümlesi de kalb ile bilinecek bir ilimdir. Aslâ lisâna tealluk etmez. Ve belki müteazzirdir. Yukarda zikrolunan hadîs-i şerif ki الْعِلْمُ بِالْقَلْبِ فَذَلِكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ¹ işte bu ilimdir. Bunun kâlen beyânı aslâ mümkün olamaz demişler. Ve ancak bu kadar ifâde edebilmişler. Ve bu makamlara varamayan kimse bu gibi sözler ile anları taklid edemez. Eğer ederse işte o vakit zındıka gürûhuna dâhil olacağı bedîhîdir.

İşte tarikat azğınlarının ekserisi bundan azmışlardır. Ba'zısı geriden geriye eşiderek hal başka imiş biz bizi bilmez imişiz deyû varta-i helâka düşmüşlerdir.

Ve ba'zıları da bu makâma varacağı sıralarda ya'nî daha kemâle ermeden artık te'siratları zuhur edüp kâmil mürşide de rast gelmedükleri için olduk zanıyla ayakları sürçmüştür. Zirâ burası mezâlikulekdamdır demişler. İşte الْمُخْلِصُ عَلَى خَطَرٍ عَظِيمٍ² buyurulduğu burasıdır. Ve hem şeytan fırsat düşkünüdür. Bizlere bu kadar musallat olursa acebâ o kemâle erecek zâtlara ne kadar musallat olur. Çünkü

¹ İki türlü ilim vardır Biri kalbe ait ilimdir ki, faydalı olan ilim de budur. (Hadis-i Şerif)

² İhlâslı kimse, oldukça büyük bir tehlikeyle yüz yüzedir. (Hadis-i Şerif)

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَا غَوِيَّ لَهُمْ ۚ
أَجْمَعِينَ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ¹

Zümresine dâhil olacaktır. Gürûh-ı muhlisini iğvâ edemeyeceği bu âyet-i kerîmeden müsteban olmuştur. İşte evliyâ deyû bu makamlara vâsıl olanlara derler. Ve ulemay-ı bâtın dahî bunlardır. Ve bunlarda kıyâmete kadar bulunurlar deyû İmam Gazâlî ve Hâdimî ve sâir mu'teber kitablarda yazıyorlar. Gerek ulemây-ı zâhir ve gerek ulemay-ı bâtın her ikisi de Kuran ehli olduğu için Kuran bâkî oldukca bunlarda bâkî olurlar. Ne zaman Kuran ref' olunursa o vakit bunun ikisinin de ehli tükenir. İşte bu ulemay-ı bâtından her memlekette bulunmazsa iki üç memlekette bir bulunurlar.

Kendilerinin bulunmadığı memleketlerde de yukarıda tafsili arz olunduğu üzere halîfeleri bulunur. Halîfe müstahlifin hükmi üzere olduğu için ana tebeyyet edenleri de yine ânın müstahlifi terbiye eder. Anlara mukallid ve müteşebbih ta'bir olunur. الْمَرْءُ مَعَ مَنْ مِنْ تَشْبِهَهُ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ ve وَأَرْزُقْنَا حَقَّ ۚ Ve o veliyi kibarları dahî buldukları memleketlerin ehâlisinin cümlesi bilemez. Ve tasdik edemez. Zira bundan evvel geçen İmam Gazâlî, İmam Suyûtî, İmam Şa'rânî, Monla Câmi' hazarâtları ve sâirleri gibi bu gün herkesce müsellemler olduğu halde asrında bulunanların cümlesinin birlikde ikrâr etmedikleri ve ne zahmetler verdikleri yukarıda bir nebze arz olunmuş idi. Eğer o zât-ı şerifler şimdi dünyâda olmak lâzım gelse kezâlik cümlemiz birlikde olarak tasdik etmeyiz. Zirâ anlar beşeriyet kubbesi altında hıfzolunmuşlardır. وَاللَّهُمَّ أَرِنَا الْحَقَّ حَقًّا ۚ وَأَرْزُقْنَا اتِّبَاعَهُ وَأَرِنَا الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَأَرْزُقْنَا اجْتِنَابَهُ

deyû hak tâlibi olmayanlar bulamaz ve bilemez. Ancak tâlib-i hak olanlar arar bulur. Ve o bilemeyenler bu kâmillere² لَنْ يَضُرُّوكُمْ إِلَّا أَذَى كَابِلِينَ olarak zındıktır deyû çok ta'nlar ederler. Ve zahmetler verirler. Ve bu ta'n ve zahmetlerinden anlara aslâ bir rahatsızlık ve sıkıntı

¹ İblis dedi ki:Senin izzet ve şerefine andolsun ki, onların tümünü azdıracağım. Yalnız onlardan ihlaslı kullarım hariç.(Sad: 82/83)

² Onlar (ehl-i kitap) size, incitmekten başka bir zarar veremezler.(Ali İmran 3/111)

hâsıl olmaz. Ancak o ta'n edenler belâlarını bulurlar. Bu cihetten her rast geldiğimize ta'n etmeden hazer etmeliyiz. Meğer ki dâimâ şerîata muhâlif yörür ise olvakit ne söylense müstehak olur. Fakat bu evliyây-ı kiramda hâdim-i beşerdir. Kul kusursuz olmaz. Cüzî bir kusûr ile de bir şahıs tekfir olunmaz. Şaşup yanılıp şeriatın bir mahallinde cüzî bir noksanlıkta bulunursa anı unutmuyup istediğimiz vakit o kimseye ta'n etmek câiz olamaz. Zirâ bir mü'mine altı ay bir nazar ile bakmak câiz olmadığı ma'lumdur. Ve hem evliyâ da zâten ma'sum değıllerdir. Ancak mahfuzlardır. Cenâb-ı Allah anları günahdan hıfzeder. Ya'nî günâha musır olmazlar. Şâyed bir defa bir günahda bulunur ise hemân tiryakı bulunan tevbeyi yetiştirir. Cenâb-ı Erhamerrâhimin de Tevvab, Rahimdir. Yine kusûrunu afveder.

İşte bu makâma vasıl olup kemâle eren kimselerden tecelliyât ve istiğrak ve sekir hallerinde mâsivâdan nisyân vâki' olup mevcûdâtta hakdan ğayrıyı görmedikleri cihetle ba'zı kelamlar zuhûr eder. Zâhiren şera muhâlif görünür. Halbuki hiç kendi sun'ları olmayarak lisanlarından sâdır olur ki âyât ve ehâdisin müteşâbihât kabilinden olarak kendilere mahsus bir haldir ki ıstılâhât-ı sâfiyece şatahât ta'bir olunur. O makâma varanın cümlesinin hâli budur. Fakat ba'zısının mahv tarafı ğâlib olup lisânının zabtına kâdir olur. Ve ba'zısının sekri ğâlib olur, duramaz bizzarûr söyler. Veyâhut söylemekle me'mûr olur. O cihetten söyler. Halbuki kitaplarında vasiyet ederler ki bu makâma vasıl olanlar lisanlarını muhâfaza edüp zinhâr bu gibi sözleri söylememeli deyû. Biraz sonra bakarsın ki kendi de söyler. Demek ki bizzarûr söylerler imiş.

Nitekim seyyidüttâifenin سُبْحَانِي مَا أَعْظَمَ شَأْنِي ve Sultânülârifinin لَيْسَ فِي جِبَّتِي سِوَى اللَّهِ ve Mansûrin أَنَا الْحَقُّ kelamları gibi işte bu gibi sözler tecelliyât ve istiğrak hallerinde zuhûr eder. O sırada kılınç ursan kesmez. Kurşun sıksan geçmez. Fakat istiğrakdan kurtulduklarında bir iğne soksan isâbet eder.

Ve hem kendülere sen nesin deyû sül olunsa:

-Ben Allahü azîmüşşanın bir ednâ kulu ve Rasûlün dahî âciz ümmetlerindenim, derler.

Dahî ğazab-ı ilâhiyyeden korkularından ekser vakitlerde secdeden başlarını kaldıramayup ve gözlerinin yaşını dutamazlar. İşte (gözi yaşı hurmeti aşıkların) deyû düâ edüp istişfa' ettiğimiz âşıklar bunlardır.. Teâlâ şefâatlarına nâil buyursun. Hatta Beyazıd-ı Bestâmi hazretlerinden bu kelam bir zikir esnâsında zuhur edüp zikirden sonra kendüsüne arz olundukta

-Acâyip benim katlim lâzım gelmiş. Olvakit beni niçün katletmediniz, buyurması üzerine tekrar bir zikirde yine bu kelâm zuhûr etmesiyle derhal emri üzre keskin bıçaklar ile nice kereler boynuna zarb ederek kesdiremedikleri halde geru çekülüp yine zikirden sonra vuku' bulan hal kendüsüne ifâde olundukda eline bir iğne alup vücûduna biraz isâbet etdirmesiyle derhal acışup ve kan zuhûr ettiğinde işte Bayazıd budur. O deminki söyleyen ben değil imişim. Eğer ben ola idim urduğunuz bıçak beni keserdi buyurduğunu menâkıbda yazıyorlar. Bu ise başka bir hâlet olmayup şecere-i Mûsânın (أَنْ يَامُوسَىٰ إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ) (الْعَلَمِينَ) deyû nidâ etmesi kabilindedir. Haşa o şecer ulûhiyet iddiâsında mı bulundu idi. Ve ânı söyleyen o ağaç mı idi. Mahzâ Cenâb-ı Melik-i Cebbârın tecellisi olarak zuhûra gelmiş idi.

Bir ağaca Cenâb-ı Allah tecelli buyurup böyle söyledirse يَا ابْنَ آدَمَ خَلَقْتُكَ لِنَفْسِي وَ خَلَقْتَ كُلَّ شَيْءٍ لِّكَ الْإِنْسَانُ سِرِّي وَ أَنَا سِرُّهُ buyurulan bir insanın ağaç kadarda mı haysiyeti yokdur ki ondan tecellî buyurmaya.

Ve bu yoldan bugüne gelinceye kadar bu gibi sözler söyleyerek nice bin evliyây-ı kiram gelmişlerdir ki cümlesinin âsârı meydanda olduğu gibi herkesce de müsellemdir. Ve vaktinde bulunan ulemânın ekserisi teslim etmişlerdir. Ve hattâ ism-i şerifleri Cüneyd-i Bağdâdî ve Beyazıd-ı Bistâmî iken Seyyidüttâife ve Sultânülârifin namlarını vermişlerdir.

Bâzı ehl-i ıġtırardan olan münkirin tarafından çok zahmetler ve meşekkatler vererek hattâ kimisini zındıktır deyû küfrüne hükmile şehid etdirüp vefâtundan sonra nice hârikulâdeleri zuhûr eylesine mebnî üzerlerine kubbeler binâ olunup ve vakıflar bağlanarak beşyüz sekiz yüz senedenberû ziyâretgah olarak her taraftan fâtiha okunup

şefâat taleb olunması ve şehîd etdürüp zahmet verenlerin ise ismi resmi belürsüz olarak nesli munkati' ve ebter olup bir fâtiha bile okuyanları bulunmadığı bunların hakkâniyetine bir bürhân-ı kavîdir. Minelcümle Mansûr Hazretleri ki asrında bulunanlar tarafından küfrüne hüküm ile katlettiler. Ve sonra da kelâmı cümle İslama huccet olan İmam Gazâlî aleyhi rahmetülmelikilmüteâlî hazretleri de “Mükâşefetilkulub” nâm kitabında Mansûr (R.A.) diyerek tarziye ediyor. Ve katlettiren kimsele- rin ismi zikrolunmak dursun kabirleri dahî belürsüz olmuştur. Hakkâniyet hangi tarafta olduğunu hiç başka bir şey olmasa bunlar meydâne koyur. Demek ki bu ilmin hassası ve makamlarının iktizâsı böyle söylerler imiş.

Târik-ı Tasavvufun Esası Hazret-i Peyğamberimizden Mütelsilen Geldiği

Ve bu ilmin esâsı dahî tâ Hazret-i Peyğamberimizden mütelsilen gelmiştir. Ebû Hüreyre Reziyellâhü teâlâ anh efendimizin:

-Ben Resûlullahdan iki ilim aldım. Birini nâsa tebliğ etdim. Eğer o birini de söylesem benim buğazımı keserler, buyurduğu işte bu ilimdir. Bunu ba'zı kitaplarda tevil etmişler ki gûyâ Hazret-i Resûl-i Ekrem Ebû Hüreyre Hazretlerine; vaka-i Kerbelâyı ve daha ba'zı şeyleri haber vermiş de Ebû Hüreyre Hazretlerinin buyurduğu o imiş demişler ise de öyle olmadığı birkaç cihetle isbât olunur.

Birincisi vaka-i Kerbelâyı söylerse nas kendini niçün katletsin.

İkincisi Tarikât-ı Muhammediyye şerhinde birinci cildinin birinci cüzünde ve yüzdoksanüçüncü sahifesinde Hâdimî Hazretleri dahî bu ma'nîyi verdiği gibi umum mutasavvıfalar dahî bu ma'nîyi vermişlerdir. Ekser üçünde hükm-i kül vardır.

Üçüncüsü Zeynelâbidin Raziyyellâhü teâlâ anh efendimizin kelâmıdır ki. Buyurur:

Beyt:

لَقِيلَ لِي أَنْتَ مِمَّنْ يَعْبُدُ الْوَتْنَا	يا ربَّ جوهر علم لو ابوح به
حتى يروا قبح ما يأتونه حسنا	ولا ستحل رجال مسلمون دمی
كَيْلَا يَرَى الْحَقُّ ذُو جَهْلٍ فَيَفْتِنَنَا	اني لأکتّم من علمي جواهر

Ya'nî eğer ilmin cevherini izhâr etsem bana sen puta tapıyorsun derler. Dahî benim kanımı bir takım Müslüman kimseler helâl görürler. Bu yapmış oldukları çirkin muâmeleyi de güzel görürler. Bir fitne zuhûr etmesün deyû ilminin cevherini ketmetmek benim için lâzımdır, demektir.

Zeynelâbidin Hazretlerinin bu kelâmı Vaka-i Kerbelâdan sonra idi. Ve hem böyle bir vakayı söylese kendine niçün puta tapıyorsun desinler. Bundan anlaşıldı ki Ebû Hüreyre Hazretlerinin kelâmına mutasavvıfanın verdiği ma'na doğrudur. Ve Ali kerremellâhü vechehû Efendimizden dahî aynen Ebû Hüreyre Hazretlerinin kelâmı gibi kelâm sâdır olmuştur. Demek ki esâsını söylemesi câiz olmayacak bir cevher-i ilim de var imiş.

Bir ilim ola ki Hazret-i Rasûlüllahdan alına da anı söylese nas kendini katlede. Bu olur mu denürse evet olur.

Çünkü (بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعَلْمِهِ¹) dahî (المرءُ عدوٌ لما جهل) buyurulduğu üzere bu ilmi her akıl kabûl etmez. Zirâ çeşit çeşittir. كَلِمٌ النَّاسَ عَلَى قَدَرِ عُقُولِهِمْ² buyurulmuştur. Ve hem bu ilim bir mevhibe-i sübhâniyye olmak hasebiyle Cenâb-ı Yezdan kimlere emr buyurduysa hazret-i peygamberimiz anlara ta'lim etmiştir. Nitekim çehâr yâr-ı Güzîn rızvânüllahi teâlâ aleyhim ecmeîn efendilerimizin dördüne de ve deha eshâb-ı kiramdan çoklarına öğretmiştir. Bu da başka bir cihetten olmayup (ذَالِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ³) âyet-i kerîmesinin muktezâsıdır.

Bundan da haşa Hazret-i Peygamber ehkâm-ı ilâhiyeye ba'zı kimseye tebliğ ve ba'zısından ketim buyurmuş anlaşılmasun.

Zirâ Hadis-i şerifde وَعَلَّمَنِي عُلُومًا فَعَلِمْتُ أَخَذَ عَلَيَّ كِتْمَانَهُ وَعَلَّمَ خَيْرَنِي فِيهِ وَ بَيَّنَّنِي بِتَبْلِيغِهِ vârid olmuştur. Ya'nî Hazret-i Peygamberimiz buyurur

¹ Bilakis onlar, bilgisine sahip olmadıkları ve yorumu kendilerine asla gelmemiş olan (Kur'an'ı) yalanladılar.(Yunus 10/39)

² İnsanlarla akılları ölçüsünde konuş (Hadis-i Şerif)

³ Bu, Allah'ın dilediğine verdiği lütfudur. Allah'ın lütfu ve ilmi geniştir.(Maide 5/54)

ki Rabbim bana çok ilimler öğretti. İçinden bir ilim var ki anın ketmi üzerime vâcibdir ki kimseye söyleyemem. Ve bir ilim de var ki Rabbim beni muhayyer kıldı dilediğime söylerim. Ve bir ilim de var ki temâmiyle nâse tebliğ ile emr etti demektir. İşte bu ilim muhayyer kılındığı ilimdendir ki, dilediğine ta'lim buyurmuştur. Bu hadis-i şerif dahî yine Hâdimî'nin cild-i evvelinin birinci cüzünde ve yüzdoksan üçüncü sahifesinde mestûr olup ve bu ma'na verilmiştir.

Bundan da şurası hatıra gelmesin ki bu ilim eshâb-ı kiramdan ba'zısına nasîb olmayupta sonradan gelen âhâd-ı ümmetden ba'zısına nasîb olsun. Bunlar eshâb-ı kiramdan efzal mı idiler. Hayır öyle değildir. Bu şu kabildendir ki Hz. Mûsa aleyhisselam Ülülazm Re'sülükiramdan iken bu ilmi öğrenmek için belki nübüvvetinde ihtilaf olan Hazret-i Hızır'a gönderilmesi, Hızır'ın Hazreti Mûsa'dan efzal olduğundan değil idi. Nitekim cümle enbîya-ı îzam efendilerimiz dâr-i dünyâdan dâr-i ahrete irtihal buyurdıklarından cümlesi de gûsûl ve tekfin olunarak Ravza-i mutahherelerine defn olunupta bugün meselâ kahveci falan mümin dîn-i ilâhiyyenin i'zâzi için fi sebilillah gitmiş olduğu bir muhârebede şehâdet rütbesine nâil oldukta cümle mevtâdan imtiyaz ederek haklarında زَمَلُوهُ بِكُلِّ مَهْمٍ وَ دِمَائِهِمْ Hadis-i şerifi sâdir olursa ya'nî şüheda-i kirâmı gâsl etmeyiniz. Heman yâreleri ve kanları ile defn ediniz demektir.

Şimdi bunlar enbiyâi izamdan efzal mi oldular. Haşâ değil enbiya-i izam eshâb-ı kiram ki sohbet-i nebeviye ile müşerref oldukları cihetle onların derecesine dahî bâliğ olamazlar. Mahzâ bu bir hassedir ki Allâhü azîmüştan dilediği kuluna lutuf ve kereminden ihsan buyurmuştur.

İşte bu ilm-i bâtın ki ilm-i tasavvuf derler, ilm-i kalb derler, ilm-i sır derler, ilm-i mükâşefe derler, ilm-i ahlâk derler, ilm-i tarîkat derler, ilm-i hakîkat derler, ilm-i ma'rifet derler. Çok ismi vardır. Cümlesi birdir. Ve tesmiyelerinin de ayru ayru vech-i münâsebeti vardır.

Küfür Torbası'nın Reddiyesi

Bu da aynen anın gibidir ki bu ilme mâlik olan kimesne olamıyandan efzal olduğu cihetle değildir. Ba'zısı da var ki hem bu

ilme mâlik ve hem de cümleden efzal olmuştur. Nitekim Sıddîk-i ekber Raziye'llâhü teâla anı efendimizde olduğu gibi ki hem bu ilme mâlik ba'delenbiyâ' alelîtlak efzal-i beşerdir. Ve alâ merâtibihim Hazret-i Ömerülfârûk ve Aliyyelmurtezâ R. teâla anı ecmeln efendilerimiz de olduğu gibi demek ki bu ilim ve ehli eskiden olduğu gibi kıyâmete kadar da bâkîdir. Ne zaman ehli kalmaz ise olvakit kıyamet kopar. Şerîat ehli de böylecedir. Zâten ikisi bir şerîat ile memurdurlar. Burası cümle ehli-i hak indinde müsellemler olduğu halde maâzallah bu kadar yüz seneden berû velâyât ve kerâmetleri cümle İslam yanında müsellemler ve mu'teber olan bu kadar evliyâ-ı kirâmın arasına makamlarının iktizâsı olarak söylemiş oldukları müevvel kelimelerini küfre haml ederek "Küfür torbası" nâmıyla bir kitap ve herkesi de o yolda idlal etmeye çalıştıklarını işidiyor idim. Bu kere torbây-ı mezkûre dahî elde edilerek temâmiyle nazar-ı âcizîden geçmiştir. Şöyle ki evvelen Fazlullah Hurûfî denilen bir kimsenin kitâbı olan Câvidân'ın ferîsteh oğlunun tefsir etmiş olduğu Aşknâme'yi ve bir takım küfürlerini bulup kitâbının başı tarafına yazup ba'dehû evliyâ-ı kirâmın müevvel kelimelerini o kitâba tatbik ederek ba'zılarına sarâhatan ve ba'zılarına zımmen ve işâreten cümlesinin küfrüne hükmedüp ve tarîk-ı tasavvufu dahî külliyyeten inkâr edemiyorsa da mülhidin mezheplerini beyânı esnâsında bu yol münâfik îcadı veyâhüd ve Mecuslar ve put ve yıldızperetler îcadı gibi söyleyup arasına da gurûhu mutasavvıfayı dahî anlara ilhak ediyor. Lâkin burasını âşikâre söyleyemiyor. İnşallah şimdi bir parça arz olunacak. Nasıl âdem olduğunu ve efkarda bulunduğunu anlarsınız. Cenâb-ı Allahın *فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ أَبْتِغَاءَ* *الْفِتْنَةِ* buyurduğu üzere kalbinde zeyğ ve fitne olduğu için evliyâ-ı kirâmın kitaplarında yazmış oldukları nasîhatler ve şerîat-ı Muhammediyyenin icrâsı ve herkesi ibâdât ü tââta kandırması hakkındaki olan bu kadar kelimelerinden hiç bahs etmeyüp anlardan sarf-ı nazar ile binde bir müteşâbihât kabilinden olan müevvel kelimelerini bulup torbasına derc ederek işte burasını gördünüz ya gerisini söylemeye lüzum yoktur. Cümle kelâmı da buna benzer. Ve bu da fazlıhurûfî'nin aha şu kelâmına benzer diyerek mutâlaa edenler nazar-ı dikkatine atfediyor.

Halbuki küfür ile hükmettiği zâtlardan birkaç dânesinin kitâbını mutâlaa etdim. Haşâ ki kâfir olsun. كَلَامُ الْاَمِيرِ اَمِيرُ الْكَلَامِ buyurulduğu üzere evliya-ı kiramdan olduklarını kelimeleri güneş gibi meydâne koyur.

Bu hususda biraz bahsolunacak fakat evvelâ şurasını arz ve ma'zerete mecbûrum ki torbây-ı mezkûrenin imzâsı olmadığı cihetle müellifi meçhûl olup ve kitâbının ismi dahî “Küfür torbası” olmağla ismi zikrolunmak lâzımgeldikte bizzarûr torbacı ve sâhib-i torba deyû ve kitâbının da başka ismi olmadığından ana da yine bizzarûr torba namlarıyla yâd olunmak îcâb ediyor.

Bu ise biraz yakışksız oluyorsa da bu hususta ma'zur bulunduğumdan bu ma'zeretimin kabûlüyle kusura bakılmaması kârîîn-ı kirâmdan müsterhamdır. Eğer imzâsını koya idi. Tabii îcâb etdikce fulan Efendi deyû zikrolunur idi. الاسْمَاءُ تُنَزَّلُ مِنَ السَّمَاءِ¹ buyurulduğu üzere bu isim kitâbına Allah tarafından ilham olunmuş olmalıdır. Filhakîka küfür torbasıdır. Ya'nî mutâlaa edüp teslim edenlerin içine girmesinden korkulur. Zirâ küfrile hükmettiği zatların cümlesi de avliyâ-ı kiramdan olduğunu şimdi anlarsınız. Evliyâyı tekfir eden de küfür torbasına girmez de nere girer. (Bu) cümleden İbrâhim Hakkı hazretleri ki Ma'rifetnâmesi mutâlâa olunur ise ne derece kemâli olduğu ve Torbacı'nın ne hâin olduğu anlaşılır.

Andan rivâyeten torbanın 218. sahîfesinde yazıyor ki İbrâhim Hakkı Ma'rifetnâme'sinin 453. sahifesinde ehl-i mutasavvıfa beşyüz ellibeş tarihinde oniki fırka olup bir fırkası şer-i şerife ittiba' ile hidâyet bulup onbiri turuk-ı bidate sâlik ve dalâlette hâlik olmuşlardır. Anlarda; Evliyâiyye, Hubbiyye Şemrâhiyye İbâhiyye Haliyye Hulûliyye, Hûriye, Vâkifiyye, Mütecâhiliyye, Mütekâsiliyye, İlhâmiyyedir.

Bunların her birerleri şu gibi akâid-i zâfiyelerinden dolayı dalâlete düşmüşlerdir demiş. Bundan da murâdı her ne kadar yüzümüze karşı on iki tarîk hakdır deyûrlarsa da şimdi anlaşıldı ki öyle olmayup kendinin tarîkı olan nakşiyeden mâadasının ba'zısının küfrüne ve ba'zısının dalâletine hükmediyor. Ve cümlesi de bu i'tikad üzeredirler. Herkes

¹ İsimler gökten iner.

kendi tarîkını hak ve ğayrısını dalâlet üzere derler demiş. İntehâ kelâmühû.

Ey munsifin dikkat buyurunuz ki bu ma'nâ İbrâhim Hakkı hazretlerinin bu kelâmının neresinden çıkıyor. Bunun misâli şudur ki. Bir Hanefiyyülmezhep yâhud Şâfiyyülmezhep olan kimse

سَنَقَرُّ أُمَّتِي ثَلَاثًا وَسَبْعِينَ فِرْقَةً كُلُّهَا فِي النَّارِ إِلَّا وَاحِدَةً

hadîs-i şerifi muktezâsınca ümmet-i Muhammed falan vakit yetmişüç fırka oldu. Küllisi ehl-i nârdır. İllâ içinden bir fırkası gürûh-ı nâciyedir dise sen Hanefî yâhud Şâfiyyülmezhep olduğun için mezhebenden mâadâsı ehl-i nârdır deyursun denur mı? Ve bu demek anlaşılır mı? İşte İbrâhim Hakkı hazretlerinin de beyânı bu kabildendir. Nasıl ki ümmet-i merhûme yetmiş üç fırkaya bulunup bir fırkası nâcî yetmişikisi dâl ve o bir fırka da dört mezhebe inşîab edüp dördü de ehl-i cennet oldu. Kezâlik ehl-i mutasavvıfa da o tarihlerde oniki fırkaya taksim olunmuş onbiri dâl diğer biri de yine oniki fırka olup onikisi de ehl-i sünnet velcemâat üzere ve mezâhib-i erbaaden birine taklîd ederek gelmişler. Ya'nî bu te'vil olunup da böyle demek değildir. Zâten İbrâhim Hakkı hazretlerinin kelâmı bunu ifâde ediyor. Eğer İbrâhim Hakkı hazretleri gürûh-ı dâlleyi ta'dâd eder iken Kâdiri, Mevlevî, Rûfaî, Halvetî, Celvetî gibi ta'dâd ede idi Torbacı'nın dediği sahih olur idi. Ve hem Şemrâhiyye tariki Hûriye tariki Mütেকâsiliyye tariki gibi bu meşhûr oniki tarîkin içinde var mı ki kendinin tarîkından mâadâsının küfrüne hükmediyor denilsin. Bu saymış olduğu gürûh-ı dâl ile ise mutasavvıfadan azmış bir takım ğulattır. Nitekim ulemâdan azan mu'tezilî ve Şîî vesâirleri gibi bunların ulemây-ı izâme bir zararları olmadığı gibi anların da meşâyih-i kirâma zararları yokdur. Her kavmin ağzını bulunur. Ve İbrâhim Hakkı, Nakşiyenin büyük şeyhlerinden olduğu için yalnız tarîk-ı Nakşiyeyi beğeniyor. Mâadâsını ıdlal ediyor deyû Torbada ara sıra yazıyor.

Halbuki İbrâhim Hakkı hazretleri tarîk-ı nakşiyeden olmayup Veysî olduğunu ma'rifetnâmesinin ba'zı mahallerinde zikrediyor. Hem de filhakîka öyledir. Demek ki Nakşîden mâadâsının küfrüne hükmedince kendi kendinde mi küfrüne hükmediyor.

Ve yine torbanın 240. sahifesinde Mektûbât sahîbi onbir tarîkın feyzı mesduddur diyor. Bundan da mukaddem var idi. Amma Nakşîyenin zuhûriyle munkatî' oldu demek anlaşılıyor. İbrâhim Hakkı'nın sözi ise bütün küfriyle hükmediyor. Ya'nî onlarda hiç füyûzat yok demek bunların sözlerinden bir azîm zıddiyet anlaşılıyor. Bunların hangisine inanalım demiş. İntehâ kelâmühû.

Halbuki İbrâhim Hakkı hazretlerinin hem Nakşiyeden olmadığını ve hem de kelimalarında on tarîk-ı müstekîme hiç dokunuru olmadığını anladık. Mektûbât sâhibi dediği de İmam-ı Rabbânî'dir ki bugüne kadar üçyüz bu kadar senedenberû beynelislâm müceddid elfisânî nâmını kazanmış bir zât olup Mektûbât dediği de mürîdân ve cemaatlerine yazmış olduğu mektuplar cemolunarak sâde nasayihden ibâret altı cilt kitap olmuştur. Ve kendisi dahî yalnız Nakşîyeye mensup olmayup beş tarîkten me'zûn ve bunların cümlesinden herkese ta'lim ederek irşâd ile me'mur idiler.

Nakşiyeden mâadasının feyzi mesdud der imişte niçün anlardan ta'lim eder imiş. Öyle bir sözünü görmedim. Ya eğer demiş ise müçtehidin-i îzam efendilerimiz hakkında bile ba'zı kere hatâ eder. Ve yine musâb olur diyoruz. Bu da eğer öyle demiş ise o sözünde hatâ etmiş olur. Ve yâhut o sözden kendinin hiç haberi olmayarak sonradan ilâve olursa da câizdir. Bunun da ne derece kemâli olduğu müceddid-i elfisânî deyince anlaşılıyor ise de mektûbâtı mutâlaa olunursa hiç şüphe kalmaz bu zât-ı âlîkadrin herkesce müsellemlendiğini biliyorda korkusundan ismini söylemeyüp Mektûbât sâhibi deyû yâd ediyor. Bu zâtın dalâlette olmasını kim kabûl eder. İllâ Torbacı müstesnâ.

Ve yine torbanın 221. sahifesinde İbrâhim Hakkı şu onbir tarîkın küfrüne ve dalâletine hükmediyorda kendi de ma'rifetnâmesinin 447. ve 448. sahîfelerinde tarîk-ı nakşîyenin râbitalarını ta'rif eder iken küfür dalâletde anlardan ileri getmiş deyur. İntehâ kelâmühû.

Birâder orası uzun bir bahisdir. Buraya yazılsa söz uzar. Aşağıda râbitadan bahsolunacaktır. İbrâhim Hakkı hazretlerinin beyânı da ana benzer. Eğer Ma'rifetnâme bulabilerseniz ana da bakınız. Bakalım ki küfürde mülhidinden nasıl olup da ileri gidiyor imiş. Ve ne cihetten kâfir oluyor imiş.

Yâ Sâhibittorba İbrâhim Hakkı hazretlerinin Râbîta bahsiyle mülhidînin beyânı bahsine bakdında ikisinin arasında ki hemân bir yaprak vardır. Bir tarafı râbîta bahsi. Bir tarafı fırak-ı dalle bahsi. Bu ikinin arasına niçün bakmadın. Eğer dediğin gibi Fazlıhurûfî kavlından olarak hâşâ bir kâfir ola idi bu gibi sözleri niçün yazmalı idi. Yazmış olduğu kelimeler şudur ki muhtasaran birkaç cümlesini yazıyorum.

Bu tarîkin âdab ve erkânından ehem ve elzem olanı şu vasiyetlerdir ki herhalde ilm-i nâfi' ve amel-i sâlih semtinde bulunup ehl-i sünnet velcemâate mülâzim olasın. Ve tefsir ve hadis ve fıkıh öğrenüp câhil sôfilerden beri gelesin. Ve avam ve ağniyâdan kaçıp ğilman ve nisvân ile sohbet etmeyüp tenhâ kalasun.

Tezyîn-i zâhiri koyup gökçek ahlak ile tezyîn-i bâtna gidesin. Ve evliyâ-ı kirâm ve ulemây-ı âmilîn olan zâtı buldukta anlara ta'zîm ile selâm verüp ellerin takbîl edesin. Ve huzurlarında huzû' ile müeddeb durasın. Ve düşen hizmetlerinde mal ve bedenle can-ı dilden göresin. Hizmetlerin saltanat-ı sohbetlerin ğanîmet muhabbetlerin seâdet bilesin. İlâ âhirihi.

İşte bu nasâyih sâlifûlarz iki bahsin arasında bilâfâsıla mufassalen yazılmıştır da ânın için yazıyorum ki "Sâhib-i torba"nın ne kadar in-safsız olduğunu bilesiz. Yoksa nasîhatı sâde bundan ibâret değildir. Ma'rifetnâme ise beşyüz altmış dört sahifeden ve her sahifesi otuzdokuz satırdan ibâret azîm bir kitap olup cümlesi ilmiyâne bahisler ve âyât-ı kerîmeler ve ehâdis-i kudsiyeler ve nebevîyyeler ve çok güzel nasîhatlardır ki okuyan ne derece ilmi var imiş deyû hayran olur. Bu da ancak mutâlâa ile anlaşılır. Burada yazma ile kâbil olamaz. Bir de yine Ma'rifetnâme'nin 263. sahifesinde şu ebyâtı yazmışdır ki yüzonaltı beyitten ibâret olarak temâmıyla akâyidini beyân etmiştir.

Birkaç beytini yazayım da nazar buyurunuz ki hangi cihetten kâfir oluyor imiş.

Hudâ Rabbim benim hakken Muhammed Rasûlüllah.

Hem İslam dînidir kitâbımdır kelâmüllah.

Bulunmaz Rabbimin zıddı ve niddi misli alemde.

Ve sûretten münezzehtir mukaddestir teâlellah.
Ne göklerde ne yerlerde ne sağ sol ön artta.
Cihetlerden münezzehtir ki hiç olmaz mekânüllah.

İşte nihâyetine kadar bu gibidir. Ve umum kitabı bu gibi sözler ile memlûdur. Ancak ne olduğu mutâlaaya tevekkuf eder. Hiçbir ehl-i kıble tekfir olunmaz iken velâyeti beynelmeşrik velmağrib şöhret bulmuş bir zât tekfir olunur mu. Ve tekfir edenin hâli ne olur.

Ve yine Torbanın 184. sahîfesinde bu zât-ı şerîfin şu beytini yazup bunu Fazlıhurûfî'nin Câvidân'ına tatbik ederek küfrine hükmediyor. Bakınız da gözünüz bir izan görsün.

İşte şu beyitlerdir:

Sırr-ı ğamm-ı aşkı, derdmendân anlar
Sanma ki dil sırrın hûd pesendân anlar
Nakkâşe erer, ârif olan nakşından
Bu nakş-ı ğaribi nakş-ı benden anlar

Bu beyti nasıl tefsir ediyor. Dinleyiniz. Bakalım. Ya'nî İbrâhim Hakkı'nın nakkâşa erer arif olan nakşından demesinden murâdı, Allah olan hurûfa erer. Ve ilm-i Câvidan'ı bilen kendi yüzünde menkuş hurûfundan bu nakş-ı ğaribi ya'nî şimdiye kadar bir ferdin aslâ hâtır hayâline bile gelmemiş ğarîb bir ilim bulunan ilm-i hurûfî ancak nakışbendan ya'nî şeyhinin yüzünde muharrer hurûfâtı bilüp şeyhe rabt-ı kalb etmeyi bilen Nakşîler anlar. Yoksa hûd pesendanki bir mürşide erişüp anın ta'lim ve irşâdıyla vechinde ve vücûdunda menkuş kelâmullâhınınâtıkdan bîhaber şu hâl-ı hâzırına aldanup kıl u kâlde kalanlar sanma ki anlar demek ister. İşte bu nakş-ı ğaribi yalnız nakş-ı benden anlar başkası anlamaz. Ve anlamayacaklardır. İşte İbrâhim Hakkı bu bir beytinde zarâfet ve nezâketle fazl-ı hurûfînin i'tikâdını temâmen derc etmiş. Eğer bunu te'vile kıyâm eden olursa şu ğarib laf-

zını ne deyupta tevil edecek. Hiç kâbil-ı te'vil midir. Demiş. İntehâ kelâmühû.

Nasıl ammâ güzel anlamamış mı. Yâhû Ey ihvân-ı dîn bir tefekkür edelim ki bu kadar ma'nâ bu beytin neresinden anlaşılıyor. Ne kadar câmi'li bir beyt imiş. Lâkin her adam anlamaz. Meğer ki Sâhib-i torba gibi bir âkile mahsusdur ki bunca ma'nayı bulmuş meydâne koymuş. İbrâhim Hakkı hazretlerinin Ma'rifetnâmesinden bir iki mahallini beyân etdim. O gibi zât da bu gibi i'tikad bulunur mu? Eğer bu i'tikadda olsa buralarını yazacağına Fazlı'nın yazdığı gibi Cavidân'a dikkat ve ânın tefsirine himmet eder idi. Kimden korkacak idi ki akâidini ketmede. Ve hem bu Nakşî ğaribi nakşibendan anlar demesinden ancak Nakşîler anlar başkası anlayamaz ve anlamıyacak demek anlaşılır mı. Bu hasr ve kasr hangi edatdan ma'lûm oluyor. Eğer te'vil edecek olan olursa ğarîb lafzı kâbil-i te'vil değildir demiş. Niçun kâbil-i te'vil değil imiş. Bu kadar kütüb-i mu'teberelerde evliyây-ı kirâmı medh ve senâ etdikleri sırada acâyib ve ğarâyib esrâr-ı melekûta vâkıf olurlar deyû yazıyor. Yumurta kadar bir kalbde bu kadar esrâr-ı ilâhiyyeye vâkıf olmak ğarîb değil de yâ nedir. Pek a'lâ dediği gibi ancak Nakşîler anlayabilürse İbrâhim Hakkı hazretlerine ne ilişik var imiş ki anın küfrüne hükmediyor. Zira zât-ı müşârünileyhin nakşî olmadığı arz olundu idi.

Öyle ise bu nakşî ğaribi kendide anlamaz imiş. Bu takdirce İbrâhim Hakkı hazretlerine ta'n etmeye hakkımız var mıdır.

Öyle olunca mâdem nakşî değil imiş de niçun tarîk-ı nakşîyi methediyor denürse tarikatın ayrısı ğayrısı yokdur ki medh etmesün. Cümlesi birdir. Ba'zı furûâtından tehâlut eder yoksa esâsı birdir. Nitekim mezâhib-i erbaanın cümlesi bir olduğu gibi. Bu takdirce gerek İbrâhim Hakkı hazretlerine ve gerek İmam-ı Rabbânî hazretlerine hiçbir söz denmez.

Yalnız herkese şüphe veren şurasıdır ki gerek bunların ve gerek ilerüde zikrolunacak evliya-ı kirâmın ba'zı binde bir sözleri Fazlıhurûfi'nin ba'zı kelâmına muvâfik geliyorda andan zannediyorlar ki bunlar da bir makbûl âdem değil imiş. Zîrâ Fazlı'nın ne olduğu Cavidân'ından anlaşılıyor. Fakat bu kıyas maalfâriktir. Nitekim bizim

Kuran'ımızın ba'zı binde bir kelâmı İncil'in ba'zı yerlerini tutar. Ve Tevrât'ın dahî keza. Çünkü tahrîfe uğramazdan mukaddem anlarda kütüb-ı semâviyyeden idi. Her ne kadar tahrif görmüş ise de yine herhalde biraz bulaşık kalır.

Şimdi bizim kitâbımızın ba'zı mahalli anların ba'zı mahallini dutuyor deyû maâzallah ehl-i Kurân'ın i'tikâdı ehl-i İncil i'tikâdı gibi imiş denir mi? Hâşâ. İşte bu da ana benzer. Filhakîka Câvîdan'ın şerhi olan Aşknâme mutâlaa olunursa bir takım te'vîli ğayr-ı kâbil açık küfriyâtları çoktur. Lâkin Torbacı'nın ana kıyas etmiş olduğu evliyâ kelimelerinin cümlesinin te'vîli mümkün olabilir. Böyle olduğu halde niçün te'vil etmeyelümde bu kadar yüz senedir gerek âlim ve gerek âkıl cümlelerin evliyâ bildikleri bir zâtı tekfir edelim. Böyle değil mi?

Torba'nın 194. sahifesinde haydı bu gibi sözlerin husn-i tevîli bulunsun. Zararı yok diyelim. Fakat bunların te'vilini ancak yüzbinde bir âdem bilir. Emmâ avam nas bunları evliyâ sözü diyerek aynıyle kabûl eder de mahvolur gider demiş. İntehâ kelâmühû.

Hey mürüvvetsiz! Evliyâ sözü diyerek mahvolur gider de hiçbir ehl-i kible tekfir olunmaz iken bunlar gibi evliyâyı tekfir ederse ne olur gider. Burası hiç mi mülâhaza olunmadı. Yağmurdan kaçalım der iken doluya uğramaya benzemez mi?

Bugüne gelinceye kadar Câvîdan'ı hiç mi gören olmamış. Eliyâzü billah bu kadar evliya-ı kirâmın küfrünü kimse anlamamış da sen nasıl anladın. Hakkâniyet hangi tarafda olduğu kâriîn-i kirâmın ve erbâb-ı vicdânın nazar-ı irfânına ma'tuftur.

Ve yine torbanın 187. sahifesinde şöreti meşhûrâfak çok te'lifât sâhibi Şeyh İsmâil Hakkı diyerek âtide fazl-ı Yezdânîlere ilhak ve dalâlete hükmediyor.

Şurası ma'lûm olsun ki herhangisi olursa olsun kitâbına yazmış olduğu evliyâların kelâmını herhalde Fazlıhurûfi'nin Câvîdan'ına tatbik ediyor. Ve Fazlıhurûfi'nin de evvelâ bitemâmihi küfrünü anlıyor. Bu cihetten Câvîdan'a tatbik edince bunlar da kâfir imiş demek istiyor. Bazısını sarâhaten söylüyor. Bazısını da heman tatbik edüp geçiyor. İşte bu İsmâil Hakkı hazretlerinin filhakîka gerek kendi ve gerek te'lifatları şöret bulup beynelulemâ tedâvül olunmaktadır. (Bu) cüm-

leden Rûhulbeyân tefsîr-i şerifi kendinin te'lifidir. Bakınız mutâlaa ediniz. Eğer küfrüne delâlet edecek bir nokta bulabilirsiniz hüküm ediniz.

Eğer Sâhib-i torbanın dediği gibi bu zât fazl-ı yezdânîlerden Câvidân'a tâbi' bir dede ola idi Kurân-ı azîmüşşânı tefsir edeceğine Câvidân'ı tefsir eder idi. Bu kadar dedeler var. Hiç Kuran'dan bahsettikleri var mı? Nesine lâzım. Herif o derddemi ki Kurani arasın. Nefsinin hevâsına tâbi' olmuş ve şeytani imam ittihaz etmiş. Kurana hâceti kalmamış tanbûre her şeyine idâre ediyor. Eğer bu da anlardan ola idi tanbûresini çalar keyfine bakar idi. Halbuki gelmiş gitmiş dâimâ te'lifât ile ve ahkâm-ı ilâhiyyenin tebliğâtiyle uğraşmış olduğu ancak kitaplarını mütâlaa ile anlaşılıyor. Yoksa burada yazma ile kâbil olamaz. İşte bu zâtın te'lifâtının birinden şu birkaç beyti bulmuşta torbanın 189. sahifesinde bunun da dalâletine hükmetmiştir. Beyitler şunlardır:

Benim bir âşınây-ı bahr-i hicrân
Benim bir mübtelây-ı derd-i isyân
Benim bî mâye-i bâzar-ı irfân
Benim bî vâye-i meydân-ı ihsân
Benim hâlım değildir sana pinhân.
Bana rahmet gözüm yâşın sil ey cân.
Kapundur. Mesned-i eşrâf-ı insân.
Tapundur cilvegâh-ı sırr-ı Sübhan.
Benim gibi gedaye eyle ihsan.
Bana bir himmet et ey fazl-ı yezdan.
Bu gün zîrâ mesîhâsın dem eyle.
Devâ kıl hastaya bir merhem eyle.
Devâ kıl hastaya bir merhem eyle

Sâhib-i torbanın i'tikadınca işte bunun bana bir himmet et Ey fazl-ı Yezdân demesi sarâhaten fazl-ı yezdânîlerden olduğunu söyle-

mek imiş. Eğer bunu te'vîle kıyâm olunursa bu gün zirâ mesîha sen demeye demesi aynen fazl-ı yezdânîlerin i'tikâdıdır. Bu cihetten te'vil kabûl etmez demiş. İntehâ kelâmühû.

Bu ma'nâ Torbacı mezhebine göredir. Yoksa bunun hiç mi tevîli mümkün olamaz. Şöylece te'vil olursa olmaz mı. Allâhü e'lem. Belki de murâdı zâten budur. Ya'nî bu münâcat Hazret-i fahr-i a'zam efendimizedir. Ve fazl-ı Yezdân demeden muradı Allâhın fazl-ı ihsânınız demek ve mesîhâsından eyle demeden murâdı da ya'nî nasıl ki Hazreti İsa ölülere diri kıldı sizin de ânın gibi hükmünüz nâfizdir. Bu gedâya bir nefes eyle de memât hükmüne varmış olan kalbimi diri kıl demek değil midir?

Bu ma'nâ meydanda iken ne lâzımdır ki düşünce düşünce bundan intikâl edüpte bir takım gerekmez ma'nalar bulalım. Eğer bu zât fazl-ı yezdânîlerden olsa idi sâlifülarz hiç telîfatları ile uğraşmayup yâlinız Câvîdân'ın mutâlaasına ve tevsiine dikkat ve himmet eder idi. Zirâ anlar ba'zı mahalde maâzellah Fazlıhurûfî Allah idi ve ba'zı mahalde İsa idi ve Muhammed ve Ali dahî o idi ve Mehdî dahî o olacaktır. Ve bundan sonra gelen dedelere dahî Fazlıhurûfî hulul ediyor. Anlarda Fazlıdır gibi gah hulûlî ve gâh daha berbad mezhepleri dutmuşlardır. Eğer bu da anlardan olsa idi şimdi de Fazl bana hulûl etdi. İşte ben Fazlım. Ve hâşâ sümme hâşâ Allah benim deyup tabîi Allah da ibâdât etmiyeceği cihetle cümle teklîfat ve te'lîfât ve tasnîfatı terk ederek herkesi kendine tapdırma sevdâsına düşer idi. Bu kadar ilmiyle berâber bir takım zavalıları kandıramaz idi. Halbuki müşârünileyh hazretlerinin ahvâl ve akvâl ve harekâtı bu gibi halleri olmadığını meydâne koyar.

Bu da ancak kitaplarını mutâlaaya tevekkuf eder. Her kim şüphe ederse mutâlaa edüp şüphesini hal etmek gerektir. Bu hususdaki ızhar-ı hakkâniyet yine sâmi î-nı kirâmın nazar-ı dikkatine muhavveldir.

Ve yine torbanın 184. sahifesinde ismini söylemiyerek "Nefehâtülüns" sâhibi deyû ta'n ve dalâletine hüküm etdiği Monla Câmî Hazretleridir ki bu da kezâlik beynelislam Mevlânâ Fazıl Elcâmî (k.s.) essâmî demekle şöhet bulmuştur. Bunların kemâline dâir bizim delil serdetmekliğimiz vazifemiz değildir. Ve hem luzum da yokdur. Ne olduğu herkesin ma'lûmu olduğu cihetle ismini söyleyemiyor da

gizlice herkesi idlal etmek istiyor. Ne kadar âlim imiş ki bunların hiç birini kabûl etmiyor.

Ve yine Torbanın 246. sahifesinde Şeyh Muhyiddin Arabî, zöhre, zühal, merih, müşteri ve bunlara mümâsil yıldızları keşif etmiş de şimdiki hükemânın keşfine mutâbık gelmediği için cingânelerin nohud ve pakla ile fal açtıklarına benzedi demiş. İntehâ kelâmühû.

Torbacı bu yâ derler. Çünkü hükema gökleri gezerek işin esâsına temâmen vakıf oldular. Hoca Nasrettin hazretlerine; dünyânın ortası neredir deyû sül olundukta;

-Aha şuradır. İnanmazsanız gidin ölçün, dediği gibi, Muhittin Arabî hazretlerine inanmayan göklere gider. Yıldızların kaç dâne olduğunu ve hangi mahallerde bulunduğunu anlar gelür. Ancak şüpheyi bu hal eder. Yoksa Muhyiddin Arabî hazretlerinin sözüne i'tibar olunmazsa hukemânın sözüne hiç i'tibâr olunmaz. Halbuki Muhiddin Arabî Hazretlerinin nice istihrâcatları var ki vakti geldikce cümlesi gelüp çıkıyor. Altmış kadar istihrâcını bulmuşlar. Cümlesi çıkmış. İki kalmış deyu kitâbını mutâlaa edenler söylüyor. Minelecümle *يَمْدُ الْحَدِيدُ فِي زَمَنِ الْمَجِيدِ*¹ ki Abdülmecid cennet cennetmekan hazretlerinin zamânında telgrafın zuhûruna işâret etmiş ve (izmihlâl-i kavm-ı Rus) ki ebced hesabıyla binüçyüz yirmiikinci sene demek oluyor. Târihten üç sene mukaddemde Rusun Japonlar tarafından ne hal kesb ettiği görüldü idi. Ve *إِذَا دَخَلَ السَّيْنُ فِي الشَّيْنِ ظَهَرَ قَبْرُ الْمُحْيِيِّ الدِّينِ*² istihrâcî ile Sultan Selim cennet mekan hazretleri Muhiddin Arabî hazretlerini seksen-yüz sene sonra cesed-i şeriflerini bulup çıkartmıştır.

Eğer torbacının dediği gibi bir Kızılbaş dedesi ola idi vefâtından sonra seksen sene toprakda yatar da çürümez mi idi. Bu velâyetine delâlet-i kaviyye değil mi?

Bir mevdi değil seksen yüz sene sonra seksen gün sonra çıkarılıyor ise hangi a'zası sağlam bulunur.

¹ Mecid zamanında demir uzar.

² Sin, Şim'a girdiğinde Muhyiddin'in kabri ortaya çıkar.

İşte cümle istihrâcâtı bunlar gibidir.

Ve yine torbacı diyor ki ba'zıları da keşfetmişde falan vakit şöyle bir vukûât zuhûr edecek o vukûatda şu gibi haller olacak demiş. Filhakîka o vukûat zuhûr etmiş. Lâkin dediği gibi olmayup aksine olmuş buna ne diyelim. Bu takdirce bunların keşfi cinganelerin fal açtığına dönüyor demiş. İntehâ kelâmühû.

Keşif üç kısımdır. Bidâyeti var. Nihâyeti var. Vasatı var. Bidâyet ve vasat hallerinde ğalat bulunur imiş. Emmâ nihâyeti aslâ ğalat etmez deyû yazıyorlar. İhtimal ki anlar ğalat görmüş olalar. Veyâhut olvakit öyle görünürde sonra lihikmetin tebeddül eder. Tebeddül etmeyen ancak Cenab-ı vâcibülvücûd hazretlerinin ilmidir. Yoksa levh-ı mahfuz bile tebeddül eder imiş. Nitekim Hazreti Allah buyurur. (يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُنَبِّتُ) وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَتَزَعَوْا فَنَفْسُلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَأَصْبِرُوا) (dahî (وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ Allah ve Resûlüne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin; sonra korkuya kap) buyurmuştur. Ya'nî siz Allaha ve Rasûlüllâha itaat edin. Dahî nîza' ve korkaklık etmeyiniz ki nusrat yeli sizden gitmesin demektir. Bu meâlde âyet ve hadis çokdur. İşte bu cihetten keşfin tebeddül etmesi de câizdir. Bunların sözüne inanmayalım da kâfirin sözüne mi inanalım. Bize lâzım olan evliyây-ı kirâmın müevvel kelimelerini böyle bir tevil edebilir isek ederiz. Bilemez isek anın ilmini de kendilere tefviz ederiz. Nemize lâzımdır ki şimdiye kadar bu kadar ulemâ ve ukalâ ve sulehânın evliyâ bildiklerini bu gün biz tekfir edelim. Ey ehl-i insaf böyle değil midir.

Ve yine torbanın 178. ve 179. sahifelerinde büyük evliyâdan tanılmış Malatyalı Şeyh Niyâzî Mısırî'nin kelimelerinden birkaç bahislerini aldım. Gerisi de hep buna benzer. Zikretmeye lüzum yoktur deyup bervech-i zîr yazıyor.

Doğru yoldan taşra gitme Mısıryâ
Enbiyâ çekdi bu derdi sen de çek
Çün kitabullah durur hablülmetîn
Pek yapış bu urvetülvüskâye pek

Bu beytlerin ma'nası Torbacı'ya göre Şu imiş ki ya'nî enbiyâ halkı hakka da'vet yolunda çok derd çektiler. Kendüsi de ğuyâ enbiyâ makamına kâim olmuŐta ânın için görmüş olduĝu ezâ ve cefâyâ sabır ve tehammül etmeli imiş. Dahî kitabında muradı Fazlıhurûfî'nin Câvîdân'ı imiş. İntehâ kelâmühû.

İŞte bu beyitten torbacının verdiĝi ma'na anlaŐılıp anlaŐılmadıĝı insaf ile muttasıf olan sâhîb-i vicdâne tevdî' olunur. Ve yine Şu beyitlerinde yazıyor.

Hak ilmine bu âlem bir nüsha imiş ancak
O nüshada bu âdem bir nokta imiş ancak
O noktanın içinde gizli nice bin deryâ
O deryâdan bu âlem bir katre imiş ancak
Âdemliĝini her kim buldıysa odur âdem
Yoksa görinen sûret bir gölge imiş ancak.

Ve yine Niyaz-ı Mısrî'nin;

İster isen bulasın cânânı sen,
Ğayra bakma sen de iste sen de bul
Zât-ı hakkı anla zâtındır senin
Hem sıfâtı hep sıfâtındır senin
Sen seni bilmek necâtındır senin
Ğayra bakma sen de iste sen de bul.

Ve yine Niyâzî Mısrî'nin;

İbretiyle ŐeŐ cihetten görinen eŐyâyâ bak
Cümle bir âyinedir kim vech-i Rahman andadır
Söyleyen ol söyleden ol görinen ol gören ol

Her ne var e'lâ ve esfel bilki cânân ondadır.
Mazhar-ı tâm velî âdem yüzidir şüphesiz
Kühn-î zâtı hem sıfâtı cümle yeksân andadır.

Ve yine;

Aç gözin dildâra bak refoldı yüzünden nikâb
Zulmeti sürdi çıkardı ara yerden âfîâtâb
Mekteb-i irfâne gel gir oku bu ilmin aslını
Gör ki nice derc olupdur bu ilimde dört kitâp
Her ne okursan çün otuz ikiden taşra değil
Yüzünün metnini şerh eder okunan fasl-ı bâb
Her ne kim görür gözin andan cemâl-i yâre bak
Çünkü getdi ey Niyâzî kalmadı aslâ hicâb.

İşte bunlar ve bunlara benzer kelimelerini bulmuş ki cümlesini zikretmeye lüzum yoktur. Hep bu kıyasdır. Lafızları başka ise de cümlesinin ma'nası birbirini tutar. Cümlesi müteşâbihât kabîlindedir. Ve cümlesi de müevveldir. Cevapları aşağıda gelecektir.

Bu beyitlere torbacının verdiği ma'nalar şunlardır. Ya'ni bunlardan muradı ibâdât tâatı terk ile fazl makâmına kâim olan dedelere rabtu kalb ederek yüzünde yazılı olan hurûfa vakıf olup Allah olmalı imiş. Ve hılâf-ı kânûn dâimâ rüyetullah iddiâ ederek nere baksalar Allâhı görürler imiş. Eğer Câvîdânı görmesem idi şu sözlerde ne kadar hikmet-i hafiyye-i Rabbânî ve esrâr-ı ehlüllâh var diyerek pel pel bakup hayrân olacak idim. Heleki Câvîdânı gördükte bunların şerrinden kurtulduk demiş. İntehâ Kelâmühû.

Halbuki bu ma'naların cümlesi hılaf-ı vakı' olup Torbacı'nın verdiği gibi olmadığını cevapları geldikte anlaşılır. Fakat diğerlerini de arz edelim de cümlesinin cevâbı birlikde gelür. Ta'cil eden olursa 153. sahifeye nazar buyursun ki dâimâ hılaf-ı kânun rüyetullah iddiâ ederler

dediği hılâf-ı kânun mıdır yoksa vifak-ı kânunmıdır. Ve hem kendi Fazl i'tikâdında olsa idi herkesi ibâdât ü tââta teşvik eder mi idi.

Kitâbında öyle sözü varmı ki denülürse evet yok mu ya. Torbacının hesâbına gelecek böyle birkaç bahsini bulup bununla iktifâ edelim. Gerisi de hep bunlara benzer dediğini de doğru mu zannediyorsunuz.

Mutâlaa ederseniz görürsünüz. Ve burada dahî birkaç beytini muhtasar olarak yazacağım. Lâkin sözüm ehl-i insâfadır. Yoksa Torbacı zâten ilzam olmaz. Çünkü şerîatı medh etseler bundan muradları Câvidân diyor. Allahı medhetseler bundan muradları Fazlıhurûfî diyor. Namaz kıl deseler bundan muradları dedelere rabt-ı kalb etmek diyor. Bu derece izan ve zekâveti var imiş ki herkesin kalbini anlıyor. Amma munsif olan bilürki o demek değildir.

Linîyâzî Mısırî Kuddise Sırruhû:

Sarây-ı din esâsıdır şerîat
Tarîk-ı hak hüdâsıdır şerîat
Budur evvel kapu dergâh-ı hakka
Ki yolun iptîdâsıdır şerîat
Dahî bununla bu yol hatmolunur
Bu râhın intihâsıdır şerîat
Tarikat karbânının ögünce
Delil muktedâsıdır şerîat
Şerîatsız hakîkat oldu ilhâd
Hakîkat gün zıyâsıdır şerîat
Cemî' enbiyâ ve evliyânın
Niyâzî rehnümâsıdır şerîat

Bunun yekûnu yığirmi beş beyitden ibâret ise de ihtisar matlup olduğu için heman nümûne olarak birkaç beyit zikrolunup gerusu buna kıyas ve daha zikrolunacaklar da bu kabildendir.

Yine Niyâzî Mısrî Hazretlerinin;

Gönül tesbih çek seccâdeden hiç ayağın ırma
Namaz ehlinde özügile sakın sen durma oturma
Müezzin nâlesin dinle dağilsun dilde teşvik
Sakın terkeyleyup tamu kapusun sana açtırma
Niyâzî tâatı terk eylemek bilkim fuzulluktur
Kerem kıl terk-i tâatle şaşupda halkı şaşurma.

Keza lînîyâzî kuddise sırrûhû:

Yine dil na'tını söyler Muhammed
Dil can mülkünü toylar Muhammed
Alur şemsü kamer nûrı yüzinden
Saçın velleyli yeldadır Muhammed
Ne noksan ola câhine kılursun
Niyâzîye şefaatter Muhammed

Yine:

Ol Ebûbekir Ömer Osman Ali dört yâridir
Ol risâlet bağının anlar güli gülzâridir
Cümle eshâbı hidâyet râhının envâridir
Ben anın âline eshabına kurban olayım
Her ne denlü enbiyâ-ı mürselîn kim geldiler
Ümmeti olmaklığı hakdan temennî kıldılar
Evliyâ ana Niyâzî kul kurban oldılar
Ben ânın ayağının tozına kurban olayım
Yoluna gidenlerin izine kurban olayım.

Yine:

Biz günahkâr ümmete sen şâhı irsâl eyledi
Hamdü lillah sana ümmet eylemiş ol zî kerem
Yâ Rasûlellah şefâat kıl Niyâzî bendene
Şol zaman ki baş açık yalın ayak kan ağlarım

Yine Niyâzî Hazretlerinin:

Kemâl-i devlet istersen oku âyât-ı Kuranı,
Ki her harfin içinde var Niyâzî bin dürr-ı yektâ.

Velhâsıl bu mealde olan kelimelerini temâmen yazmak lâzımgelürse kitâbını bütün yazmalı. Zîra cümlesi bunlara benzer. Arasına bulunan müevvel kelimelerin de zâten Torbacı bulmuş yazmış tekrar yazmaya lüzum yoktur. Ey munsıfın nazar-ı inşaf dikkat buyurunuz. Hangi Kızılbaş dedesi şerîatı böyle medheder. Ve hangisi namaz ile emreder. Ve Kızılbaş dedesi olan, cehâr-ı yar güzîne kurban olur mu. Bu hususda ne demek lâzımgelürse buyurunuz.

Ve torbanın çok yerlerinde yazıyor ki fazl makâmına kâim şeyhlerine secde etmeli imiş. Ve etmeyen kâfir olur imiş deyû haşa sümme haşa bir yoklamak lazımdır ki hangi şeyha secde ediyorlar. Bu heriften başka hiç mi bunların esrârına vakıf olan yok imiş. Yâhû insaf edelim. Bir kimse uluhîyet da'vasında buluna. Ve kendine secde ettire de herkese de ibâdât tâât ile emrede. Ve kendinin de gözinin yaşı kurumaya. Dâimâ va'zu nasîhât ile meşğul ola. Bu olur mu? Eğer bu i'tikadda olsalar ayruca bir tarafâ çekülüpde dâimâ kendi mezheplerini icrâyâ çalışmazlar mı? Kim ne diyebilir. Nitekim emsâli çokdur. Bu kadar Nusayrî, Dürzî, Revâfız, Mu'tezilî, Cebriyye, Kaderiyye ve yetmiş iki milletin kâffesi böyle değil mi? Hangisi i'tikâdını ketmediyor. Ketm dursun belki dâimâ ehl-i sünnet ile mübâhase etmeğe çalışıyorlar. Alelhusus üzerlerine kubbe yapılmış ve ziyâretgah olmak hevâ yere olur

mu? Gerek hayatlarında ve gerek vefatlarından sonra hârikulâdeleri görülme böyle olur mu? Hangi Kızılbaş dedesinin üzerine kubbe yapılıyor. Herkes ahmak mı? Ve hem eğer yoklamak lâzımgelürse me'mûl ekserîsi çürümemiş bulunur. Zirâ enbiyâ ve evliyâ çürümez. Şüphe eden için bu husûsı tecrübe etmek lâzımdır.

Ve yine torbanın 175. sahifesinde İstanbul'da azîm ziyaretgah Seyyid Nizâm oğlının aha şu şu beşitlerini yazıyorum geruside buna benzer diyerek ânu dahi küfrüne hükm ve koca Kızılbaş ta'bir ediyor.

Seyyid Nizam oğlının;

Gören hak, görinen hak, gösteren hak
Ya Nizam oğlu iki görmek neden

Bunun cevâbı aşağıda gelecektir. Ve yine;

Yetmiş iki milletin hiç biri nâcî olmadı,
Mezheb-i hak ister isen Ca'ferî ol dâimâ
Ca'ferüssâdıkdan aldı ehl-i îmân mezhebi
Milleti oldu Halîlullah Muhammed meşrebi
Bende-i âl-ı abâyım ehl-i beytin kemteri
Sevmezem âl-i yezîdi Ca'feriyem Ca'ferî

(Ve yine;)

Muhammed Mehdî çekse zülfikârı
O günde ben de bir ğubârî
Zelil olsa Yezîdler tacıdârî
Erişsin ol güne ölmeden bârî
Tâ ezelden biz gürûhu fazl-ı Yezdânileriz
Bende-i evlâd-ı Haydar şah-i merdânîleriz.

İşte bu gibi kelimelerini toplayup istediği gibi ma'nâlar veriyor. Yâni bunlardan murâdı mezâhib-i erbaayı red ve Ca'ferî mezhebi olduğunu söylüyor. Ve bizleri de o yola teşvik ediyor. Ve ulemaya Yezid itlak ediyor. Ve Yezidler tacdarı demeden murâdı padişahdır. Bununla berâber fazl-ı Hurûfilerden olduğunu açıktan söylüyor. Bizler de ke-mal-ı ğafletimizden bu koca kızılbaşın kubbesine yüzümüzü sürerek ilticâ ve iltimas-ı rûhâniyet etmekteyiz demiş. İntehâ kelâmühû.

Halbuki bu ma'naların cümlesi hılaf-ı vâki'dir. Çünkü yetmişiki milletin hiçbiri nâcî olmadı demesinden mezâhib-i erbaayı nasıl olur da red etmiş olur. Mezâhib-i erbaa haşâ yetmiş iki milletin dahilindemi ki. Eğer yetmişüç milletin hiçbiri nâcî olmadı diye idi Torbacı'nın dediği gibi olur idi. Ve Ca'ferî mezhebi üzre olduğunu beyân bizleri de o yola teşvik ediyor. Dediği de yine bizlere değildir. Bu sözü mülhidîne hitâben söylemiştir. Zirâ Ca'fer-ı Sâdık Hazretlerinin mezhebi bizim mezhebimizden başka ve bizim mezhebimiz de ânın mezhebinden hâriç bir mezheb olmalı ki dediği gibi ola. Yoksa Ca'fer-ı Sâdık ehl-i sünnetin hârici mi idi ki ana tebeyyet eden kâfir oluyor. Seyyid Nizam oğlunun murâdı ise Allahü e'lem Ca'fer-i Sâdık Hazretleri Hazret-i fahr-i e'zam efendimizin hafidi ve Hz. Ali'nin evladlarından olmak münâsebetiyle ânın akâidinde zeyğ bulunmak tasavvur olunmaz. Anlar ne yolda gitmişler ise siz de anlardan ayrılman demektir. Öyle ise sâir eshab-ı kirâmın akâyidlerinde bozukluk tasavvur olunurmu ki denürse haşâ o demek değildir. Yâliniz Seyyid Nizam oğluda evlad-ı rasûl olduğu için evlâd-ı rasûle olan muhabbetini izhâr etmektir deyû te'vil olunursa ne lâzımgelür. Yoksa bab-ı tevil mesdududur. Alelhusus ihyay-ı ulum da ve Hâdimî de “Su-i zandan hazer ediniz. Mümkün oldukça bir sözi muhmel sahîbine hamlediniz. Emma o sû-i zan olunan kimsenin ehvâli yakîn ve müşâhede ile inkişâf etse ki bir muhmel sahîbine haml etmek mümkün olamaz. Bir dereceye varsa olvakitte sehvetmiş ve nisyân etmiş ve hata etmiş gibi mümkün oldukça muhmel sahîbine haml etmeki mülâzemet ve müdâvemet ediniz deyû yazıyorlar. Ve yine İmam Ğazâlî Hazretleri bir kimsenin hakkında doksandokuz sû-i zan tarafına ve bir de husn-i zan tarafına olan ihtimal olsa lâyıık olan o bir husn-i zan tarafına olan ihtimal ile amel etmektir buyurmuş.

Zirâ belki kötü zan ettiğimiz kimse zannımız gibi olmaya olvakit iftirâ etmiş oluruz. Fakat sükût eder isek bir şey lâzımgelmez. Meğer ki hayatta ola da şer-i şerife muhâlif işleri görüle. Olvakit zarûrî sevmez. Ve hakkı söyleriz. Ve diyâneten ve vicdânen düşünülürse böyle te'vil etmek mi güzel yoksa bunlar kâfir imiş deyû hükmetmek mi güzel. Eğer bunlar kâfir olsa idi İstanbul bu makarr-ı ulemâdır ki her asırda bu kadar bin âlim bulunur. Seyyid Nizam oğlunun da vaktinde var idi. Hiç böyle ulûhiyyet iddiâsında bulunan bir kâfirin üzerine kubbe yaptırırlar mı idi.

Ve Yezid demeden muradı ulemâ ve tacdar demeden murâdıda pâdişahdır deyur. Lahavlevelâ kuvvete illâ billâhıllalliyilazîm. Yâhû bu Torbacı da ne kadar izan var imiş ki bu sözlerden murâdı bu olduğunu şimdiye kadar kimse anlamamışda kendi anlıyor. Şimdi yeryüzünde kavm-i Yezid hiç mi kalmamış ki murâdı ulemâ oluyor.

Yezîdî milleti yok mudur. (Bu) cümleden Antebde Said Efendi isminde maâzallah i'tikâdını sapıtmış bir âlim var idi. Bir sohbet esnâsında andan kulağımla işittim ki Ali ne yaptı. Bir kötü kala kapusunu kopardı. Fakat Yezid gibi bir pâdişah dünyâya hiç gelmedi diyor. Şimdi Mehdî gelse de bunun boynunu ursa kim memnûn olmaz. İşte bu sözler bunun gibiler hakkındadır. Yoksa haşâ ki pâdişâh-ı âlempenâh efendimize veyâhud ulemây-ı izâm efendilerimize söylesün. Alelhusus Şevketpenâh Efendimiz ve bu kadar altıyüz senedenberû geçen selâtin-i izâm Efendilerimizin cümlesi muhibb-i meşâyihdir. Ve ekserisinin birer ikişer şeyhleri vardır demekle onlarda kendilerden imiş. Niçün bu'zu adâvet edeler. Torbanın 228. sahifesinde Abdülhamid Han-i sâni şeyhlere olan hüsn ü teveccühü ma'lum deyû kendisi de tasdik ediyor. Halbuki yalnız Abdülhamîd Hân-i sâni efendimizin değil cümle selâtin-i izam efendilerimiz böyle idi. Maâzallah onlarda mı ğaflet üzre idiler. Hiç mi âlim yok imiş ki anları uyandıra. Veyâhud bugün Torbacı uyanmış ne duruyor anları da uyandırsa olmaz mı?

Ve uyandırmak lâzım değil mi. Ve tâ ezelden biz gurûh-ı fazl-ı Yezdânîleriz demesinden bu da Fazlıhurûfî makâmına kâim ulûhiyyet iddiâ edenlerden imiş diyor. Öyle ise mâdem ulûhiyyet iddiâ ediyor da bende-i evlâd-ı Haydar ve âl-i Rasûlün kemteri olduğunu söylemeye

utanmıyor mu. Ulûhiyet iddiâ eden bende ve kemter olur mu imiş. Fazl-ı yezdânîleriz demesi hiç mi te'vil kabûl etmez. Allâhın fazl u rahmeti bizleredir demek değil mi? Bunu te'vîle ne hâcet.

Zâten meydanda duruyor. Mürüvvetsiz torbacı bu ma'naları nereden anlıyorsun. Ve anladın sen seni ne gizliyorsun. Meydâne çikupta hakkı izhar ve herkesi dalâletten kurtarsana. Velhâsıl bu herifin muradı millet-i islâmiyye arasına bir fitne ve tefrika düşürmeden başka bir şey değildir.

Ve yine torbanın 193 ve 194. sahifelerinde Aziz İbn-i Muhammed El-nesefî Hazretlerinin Zübdetülhakâyık nâm kitabından bir takım şeyler bulmuşta ânında küfrüne hükmetmiştir ki şunlardır.

Beyt:

Nar-i ğam nûr-i safâ hep bir çırağın pertevi
Çeşm-i irfânile baksan irâde bîgâne yok.

Ehl-i vahdet derler ki bu eşyânın her biri bir mazhardır. Ya'nî derpeçe misâlidir. Bu nûr-ı vahdetin sıfâtı bu kadar derpeçelerden zuhur ve şu'le başı olmaktadır. Ey ârif bu nûrın evveli ve âhiri yoktur. Ana fenâ târî olmak ihtimâli olmaz demiş. Ve yine ey derviş zannedermişin ki Tanrı vücûdundan başka senin dahî bir vücûdun vardır. Bu ise ğalat-ı azîm ve sehv-i vahimdir. Vücûd Hudânındır. Kul ile Hak meyânesinde salık bu zandan geçmedikce Hakka vâsıl olmaz demiş. İntehâ kelâmühû.

İşte bu gibi cümlesi bu ma'naya olan kelimelerini almış ki hep müevveldir. Ve makamlarının iktizâsı böyle söylerler. Cevâbı şimdi gelir. Bu cihetden bunu da zenâdıkaya ilhak etmiştir. Ve Eşref oğlu Rûmî'nin ve Nesîmî'nin ve Hâşim Üsküdârî'nin bunlara benzer kelimelerini ki meselâ Eşrefoğlu demiş. "Ben Eşrefoğlu Rûmî'yem, Ne Rûmîyem ne İznikî. Ben evvel Hayy ü kadîmîyem. Göründüm sûretâ insan." Bu gibi sözleri cümlesinin de vardır. Biçare Torbacı buradan yanılmıştır ki bunlar ulûhiyet da'vâsına düşmüşler zan ederek her birine bir dürlü ma'nâ verüp cümlesini de fazl-ı Hurûfiye ilhak ediyor. Fakat

biraz kısa davranmış ya'nî bunları yazmış emmâ asıl bunların büyükleri olan ki Seyyidüttâife ve Sultânülârifin nâmını kazananlar. Anlar da Cüneyd Bağdâdî ve Ebâ Yezid-i Bistâmî Hazretleridir. Anlar ise açıkdan (سُبْحَانِي مَا أَعْظَمَ شَأْنِي) ve (لَيْسَ فِي جُنَّتِي سِوَى اللَّهِ) ve Mansur Hazretleri dahi (أَنَا الْحَقُّ) demişlerdir. Bu sözleri şifa-i şerif şârihi Aliyyülkârî hazretleri cild-i evvelinin onbirinci sahifesinde, bu gibi sözler makâmının ikzâsıdır diyerek yazıyor. Bilemiyorum bunlar torbaya sığmamış mı? Ve şecere-i Musâ'nın رَبُّ الْعَالَمِينَ أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ deyû nidâsı ma'lumdur. Anı da unutmuş. Ve yukarıda arz olunan İmam Ğazâlî ve Hâdimî ve Aliyyülkârî Hazretlerinin sözleri işte bunların kelimelerini tasdik ediyor. Anlar da aklına mı gelmemiş. Herhalde Torbası küçükce olmuş bunlar içine sığmıyor. Halbuki anların sözide bu meâlî tasdik ediyor.

Küfür Torbası'na Verilen Cevâbın Hulâsası

Ey ihvân-ı dîn ma'lûm olsun ki bunlar şimdide kadar ulemâ ve ukalâ ve selâtîn-ı izâm efendilerimiz arasında velâyet ve kerâmetleriyle şöhret bulmuşlardır. Bu cihetden bizler dahî bir şey diyemeyiz. Ve bu gibi bakışda ulûhiyyet ediyor gibi “Ben Allahım yâhud nere bakar isem Allah odur. Söyleyen ol söyleden ol” ve buna mûmâsıl sözlerinin cümlesi müevveldir. Ve makamlarının iktizâsıdır. Cümlesi yukarıda 91. sahifeden 110. sahifeye kadar (yeni düzen 88-96) tafsili arz olunan fenâfillah meselesinden ileri geliyor. Ya'nî İmam Hâdimî Hazretlerinin “Bir kul Allaha ol derece tekerrüb eder ki zâtı zâtında sıfâtı sıfâtında muzmahıl olur. Mevcûdât da Allah'tan başkayı görmez” demesi ve Aliyyülkârînin “Allah ile kulun arasından hicâb refolursa nefislerinden fânî ve Rabbîleriyle bâkî olurlar” ve رَبُّ الْوُجُودِ وَ اللَّهُ مَا فِي الْوُجُودِ derler. Ve فَيَسْمَعُ لِلَّهِ وَ فِي اللَّهِ وَ قَيْسَمُ اللَّهُ وَ فِي اللَّهِ derler demesi ve İmam Ğazâlî'nin “Ben sevdiğim kulun gözü, kulağı, eli, lisanı olurum. Benimle görür, benimle duyar, benimle dutar, benimle söyler buyurışı ve Hazret-i Rasûl-i Ekrem efendimizin “Allah

¹ Ey Musa! Bil ki ben, bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'ım.(Kasas 28/30)

bir kulu severse o kul ile Allâhın arasından perde refolunur buyuruşu kimlerde zuhura gelecek. Hakkında *ولقد كرّمنا بنى آدم* buyurulan nevi-benî âdemde mi yoksa başka bir nevi’de zuhûr edecektir. Veyâhud anka kuşu gibi bu sözlerin ismi mevcut ve zuhûru nâmevcut mu? Eğer öyle ise böyle mevcut olmayan bir ilmi kitaplara niçün yazıyorlar. İşte Ebû Hüreyre Hazretlerinin Rasûlüllahdan ahzetmiş olduğum iki ilimden birini nasa söyledim. Öbüründe söylesem beni katlederler buyurduğu ve Zeynelâbidîn Hazretlerinin “Eğer ben ilmimin cevherini haber versem nas bana puta tapıyorsun derler ve kanımı helal görürler” buyurduğu ve yine yukarda 48. sahifede tafsili zikrolunan İmam Gazâli’nin “Eğer bana keşfolan hâlâtı söylesem kimse kabûl etmez ve ne hezeyân ediyor derler. Ancak bu yolun ehli kabûl ve tasdik eder” buyurduğu şeyler acebâ ne idiği eğer söyleseler bu gibi şeyler olacak imiş. İşte mahvi ğalib olanlar böyle ketmetmişler ve sekri ğalib olanlar da (*لَيْسَ فِي جُبَّتِي سِوَى اللَّهِ*) ve (*سُبْحَانِي مَا أَعْظَمَ شَأْنِي*) ve (*أَنَا الْحَقُّ*) ve (*لَيْسَ فِي (الدَّارِ غَيْرَ دِيَارِ*) ve bu risâlede zikrolunan evliyâların kelâmı gibi söylemişler ve bunlara da şimdiye kadar hiçbir kimse dil uzatmamıştır. Öyle ise bunlar hâşâ sümme haşâ Allah mı olmuşlar. Hayır yalnız orası bir makam imiş bizzarûr öyle söylerler. Ve bu gibi sözleri de kendilere ziyan vermez imiş. Ve sonra bu makamdan terekki etdiklerinde olvakit vazîfelerini tanurlar imiş. Lâkin eğer bu gibi sözlerde şimdi bizler bulunmuş olsak derhal zındıklar gurûhuna dâhil oluruz.

İşte küfür torbasında zikrolunan zâtların cümlesi bu makamı hâiz olmuşlardır. Zirâ bu rutbelere bakmama şeriat-ı aliyeye ve sünnet-i nebeviyyeye dikkat ve himmet edenler vâsıl olurlar. Bunlarında bu gidişte olduğunu telîfâtları izhâr ediyor. Ve bunların velâyetleri keşfen dahî sabit olmuştur. Bu cihetten bu gibi kelimelerinin cümlesi makamlarının iktizâsıdır. Kendilere asla zarar vermez.

Bunlar da böyle herkesin anlayamayacağı kelimeleri söylemiyeler idi denürse ânın cevâbı da yine yukaruda 102 ve 103. sahifelerde zikrolunmuş idi.

Pek e’la bunlar bu kabilden olsun ba’zı da hurûfattan bahsediyor. Bundan ne anlamalı denürse ekseri evliyâ kitaplarında bu gibi sözler görünür.

Meselâ;

Bu bâlay-ı dilârâyâ temâşa eyleyen ey dil
Bilüpdür ebcedin harfin ânın adıdır ehlüllah

Ve Hz. Ali Efendimiz hakkında söylenen şu beyt gibi;

Mesleki her bir nebînin tavrını câmi'durur
Hâtemülesrar ebced evliyâdır sevdiğim

Ve diğerinin;

Alçak görünen ebcede âli nazarım var

Ve bunlara mümâsil sözler söylüyorlar. Herhalde yine bunda da bir hikmet vardır. Kütüb-i mutasavvıfa-ı mu'teberelerde evliyâyâ mertebeleri üzere kimine az ve kimine çok hurûfât keşf olur deyû yazıyorlar. Mezkûr yüksek rütbelere ulaşan zevât-ı kirâma hurûfâtın sırrı dur sun daha ne sırlar keşf olur kim bilir. Alelhusus bu ebced, hevvez hottî ilââhîrîhî bunda yiğirmi sekiz harfin cümlesi de cem' olmuştur. Ve hiç-biri bir luğat-ı araba benzer bir şey olmadığı için kimse ma'nâ verememiş. Ba'zı verenler de olmuş ise de hakikatını bilerek olmayup her biri bir gûna te'vil ederek söylemişlerdir. Ve nihâyetinde dahî (فَتَبَارَكَ اللَّهُ) (أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ) cümle-i cemîlesi zikrolunuşundan his olunur ki herhalde bunun bir acîb ma'nası var imiş ki bu lafz-ı şerif âhîrine ilâve olunmuş. Her ne ise orası bize lâzım değildir. Bize lâzm olan hüsn-i zan etmektir. Zirâ bunların cümlesinin dâima ibâdât tâât ile meşğul ve herkese de öylece emrettikleri ma'lûm olduğu cihetle bu gibi zâtlar da böyle bozuk i'tikad bulunmaz deyû müevvel olan kelimelerini te'vil ederiz. Eğer bizden teklif sâkıt oldu deyû ibâdât tââtı terk etmiş olsalar idi biz de kendileri terk eder idik. Halbuki öyle değildir. Alelhusus

İmam-ı Rabbânî, Monla Câmî, İsmâil Hakkı, İbrâhim Hakkı gibi zâtlar hakkında ne diyebiliriz. Ve biz onlardan eyumi biliriz.

Elhâsıl bu Torbacının yapmış olduğu torba melaneti yalnız tarikat aleyhinde zannedilmesün. Bütün din aleyhindedir. Zira mutasavvufanın bidâyeti münâfık ve kâfir icâdı olursa ne demek olur. Halbuki tarîk-ı tesavvufî bu kadar müctehidin-i izâm ve eimme-i din hazaratları hiçbiri inkâr etmemiş ve ekserîsi bu yola sülûk etmişler. Öyle ise bunlar hep dalâlete düşmüşler demek olmaz mı? Haşa ve kellâ.

Ve nasıl ki şerâat-ı aliyyenin müctehidi dördtür. Kezâlik tarikat-ı aliyyenin dahî dört müctehidi vardır. Anlar da; Veyselkarânî, Hasan-ı Basrî, Zünnûn-ı Mısırî ve Râbia-i Adeviyye hazeratlarıdır. Bunlarda mı muzıl idiler. Ve maazallah vara varası peygamberimize vardır. Zira bu ilmin esâsı tâ Hz. Peyğamberimizden geldiği yukarıda 106. sahifede zikrolunmuş idi. Bu takdirce bütün din aleyhinde olmaz mı? Ve torbasında dahî hiçbir âyet ve hadis zikrolunmayup yalnız fulan tarihte şöyle yazıyor. Ve fulan târihte böyle yazıyor. Ve İncil’de şöyle yazıyor deyû dâimâ tevârih ve İncil ve Tevrât ile delil çekiyor. Hiç mi İslam kitabı ve diyânete müteallik şeyler mütâlâa etmez imiş disem Torbanın iki yerinde gördüm ki Hâdimî’den rivâyet almış. Demek oluyor ki Hâdimî’yi görmüş. Fakat işine gelen yeri almış işine gelmeyeni görmezden gelmiş. Bu da bir büyük hüner değil midir?

Ve yine Torbanın 252. sahifesinde şu beyti yazıyor.

İlim din fikhest tefsir hadis

Her ki cûyed ğayrı ez ân gerded habîs

Bunu kendi kesesinden söylemiş zan ediyor idim de bir hak söz söylemiş diyecek idim. Sonra gördüm ki yukarıda küfrile hükmettiği İbrâhim Hakkı Hazretlerinin ma’rifetnâmesinin 453. sahifesinden çalmışta kendi biçimsiz Torbasına yazmış. Hey merhametsiz. Ânı kâfir diyorsun. Bu sözünü niçun aldın. Ve kâfir olan böyle söyler mi. Ve fazl-ı Hurûfilerin kitâbında da hiç böyle bir söz görülür mi?

Ve yine torbanın 201. sahifesinde yazıyor ki dervişler “mürekkebin yalayanda hayır olmaz, zinhâr ulemâyâ ve fakîhe sırrı faş eylemeyiniz” derler demiş. İntehâ kelâmühû.

Pek e’la ulemâyâ sırrı faş etmezler imiş de âlimden bu kadar meşayih var. Bâ husus nakşî tarikatında. Zîrâ bu tarîka ulemâ ve eshab tarîki denür. Acebâ bunlar bu Kızılbaşlığı nereden öğrendiler. Hemen şu civarımızda bulunan Haleb, Mersin, Tarsus, Dârende müftileri ve daha nice âlimler Şeyh değil midir? Ve her biri bir tarîka mensup değil midir. Acebâ bunlara nasıl olmuştaki bu sır fâş olmuş. Bunları Torbaki yazdın. Emmâ böyle derlerse ne cevap vereyim deyû hiç mi düşünmedin.

Ve yine Torbacının 242. sahîfesinde yazıyor ki dervîşâne sül olunursa silsilemiz vara vara Habîb-i ucmî (veya acemî) ye andan da Hasan-ı Basrî’ye varır derler. Halbuki Hasan-ı Basrî hazretleri Habîb-i Acemî hazretlerine icâzet verir iken cehele-i sôfiyyeden ihtiraz edesin deyû tenbih etmiştir. Böyle olduğu halde sôfiyenin silsilesi nasıl olur da andan gelmiş olur deyû sonra da geru dönüyor. Bundan Hasan-ı Basrî’nin muradı Hulefâ-i Emeviyye zamanı olmağla bir takım fitneler ve Hz. Hüseyin vaka-i ceğersûzı meydana gelup alevî fûlan nâmıyla tekyeler yapıp bir takımları gizlenmiş idiyde anlardan ihtiraz et demek idi deyû yine kendi şerh ediyor. İntehâ kelâmühû.

Bu takdirce silsile-i mutasavvıfânın oraya varmasına mâni’ olan şey nedir. Hasan-ı Basrî Hazretlerine ne hâcet umum kâmiller zâten ceheleden ihtiraz ile emr ve tenbih ederler. Fakat kendi za’mirce mutasavvıfayı Alevilere ilhak ediyorda o cihetten diyor. Halbuki geçmez akçe ile kötü söz sâhibi kesesine mesel-i meşhûri özre, frak-ı dâlle olan Aleviliği ehl-i sünnet velcemâat üzre olan dervîşan kabûl etmez. Ne söylerse kendi nefesine âiddir. Bundan murâdı mutasavvıfânın esâsını çürütmeye çabalıyor. Zirâ torbada yazıyor ki vakt-i saâdette münâfikdan biri bir kusurda bulunmuşta şeran kendisine bir büyük cezâ terettüb edecek imiş. Bu cihetten korkarak Medine-i Münevvereden kaçup Mısır’a gelmiş. Orada hayli müddetler eğlenüp ümmet-i Muhammedi dalâlete düşürmek arzûsuyla böyle tasavvuf nâmıyla bir şey meydâne koydu. İşte bu tarîk-ı tesavvuf ânın icâdıdır diyor. İntehâ kelâmühû.

Görüyor musunuz hâini. Risâle-i âcizî temâmen mütâlaa olunursa bu sözün nereye varacağı anlaşılır. Bu gibi küfriyâdan Rabbim cümle millet-i İslâmiyyeyi muhâfaza buyursun. Âmîn. Ve daha buna benzer sözler Torbada çokdur. Bu yapmış olduğu küfürlerden sakınurda kitâbına imzâ koymamış. Yoksa bir âdem kitap tasnif eder de imzâsını koymaz mı? Hiç görülmüş mü? Burası ne olduğuna idâre eder.

Ve yine Torbanın 154. sahifesinde mutasavvıfınin bâzen sofi fakih ahmak gibi sözlerini gördükde yazıyor ki vâkıan bu söz hocalara müstehak. Zirâ anların küfrünü mûcib ve hatta küfr-i mahz olan kelimelerini hüsn-i zan etmeli deyû tevile kıyam ve istiğrak hallerinde söylemişler bunların halleri anlaşılmaz derler demiş. İntehâ kelâmühû.

Şimdi anların hiç birinin bilemedikleri ve anlayamadıklarını kendisi anlamış bu Sâhib-ı Torba ne kadar âlim imiş. İşte anların ara sıra bu gibi sözler ile dokundukları Torbacı gibi evliyâ ve tarikatı inkar ve ehlini tekfir edenler hakkında mutasavvıfaya ne hâcet. Anlar gibiler hakkında Hz. Peygamberimizin Ehl-i iğtirar buyurduğu yukarıda 46. sahîfede arz olunmuş idi. Yoksa haşa ki ulema-yı izâma ta'n etsünler nasıl ta'n ederler kendilerinin ekserisi âlimdir. Âlim âlime hiç ta'n eder mi..!

Ve yine Torbanın 284. sahifesinde yazıyor ki. Kulaklarına küpe ve boğazlarına daş dakan Bektâşîler bir zaman çoğalmışlar da, nişancı taburunda yazıyor ki diyor. 933 târihinde bunlar bir takım rezâlet ve hakâretle her biri bir tarafa kaçırıldı. Kökleri kesildi deyû mufassalan hikâye ediyorda nihâyetinde de işte bu vakayı elan dervişler tekyelerde gizli gizli yâd ederek devlet-i Aliyye ve ulema-i İslâmiyye ye buğz ve adâvet ederler. Bunıda dervişlik etdiğim zamanda gördüm demiş. İnteha kelâmühû.

Bu sözünden anlaşılıyor ki bu zavallı Torbacı var ise vaktiyle dervişlik ederim deyû bir Bekdâşî ocağına düşmüş olmalı. Yoksa dervişler zâten küpe takınmadığı gibi pâdişah ve ulemâ hakkında da hâtırlarına hayır düâdan başka bir şey gelmez. Niçün gelsin. Çok şükür veliyyünni'metimiz pâdişâhımız efendimiz de şeyhdir. Şeyh şeyhe kötülük murâd eder mi? Cenab-ı Allah livâsına mansûr a'dâsına mekhûr ve ömr-i şevketlerini an be ân müzdâd buyursun. Âmîn.

Torbacının murâdı ise hakkı bâtıla katarak iz belürsüz etmektir. Yoksa o azgın Bektâşîlere zâten derviş denmez.

Sâhib-i Torbanın torbasında derviş i'tikâdı deyu beyân ettiği akâidlerin cümlesi zenâdık ve revâfiz ve mülhidin i'tikadları olup haşâ ehl-i hak olan dervişlerin i'tikâdı değildir. Zinhâr inanmayınız onlar azgınlardır. Kimisi ulemâdan ve kimisi mutasavvıfadan azmışlardır. Bu gün acem içinde zehir gibi alimler var. Ve Mu'tezilî felsefe, Kaderiyye, Cebriye, Havâriç ve sâir firak-ı zâlle mezheplerinin reisleri ekserîsi Eflâtûn gibi âlimler idi. Bunlar derviş oldular da mı azdılar. Ve azdıkları cihetle ulema-i izâme bir şe'n verdiler mi? Hayır vermediler. Kezâlik mutasavvıfanın azgınları da hak üzere olanlarına asla şe'n vermezler. Ey munsifîn doğru değil mi?

Ve yine Torbanın 235. sahifesinde cehâlet çukuru ise dervişlik denilen din güvesinden ileri geliyor demiş. İntehâ kelâmühû.

Halbuki anlaşıldığı din güvesi dervişte olduğu gibi alimde de var imiş. Aha bu Torbacı da âlim olmak gerek. Şimdi bundan büyük din güvesi olur mu? Ne yapalım. Herkes dînine sahip olsun da güveye yedirmesin.

Bunun sözlerinin cümlesi nefsanîdir. Hakkı bâtıla katarak kendi kendini (يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ¹) âyet-i kerîmesinin altına idhâl etmiştir. Söylediği sözler haksız ve bâtıl olduğunu kendi de bilürse de nefsi ve şeytanı hâline bırakmaz. Böyle söyler. Eğer sözi haksız ve bâtıl olmadığını i'tikad ede idi meydâne çıkup şimdiye kadar bir âlimin ve imamın anlamadıklarını ben anladım. Aha delilim de şudur. Gaffetten uyanın deyû herkesi i'kaz eder idi. Halbuki cismi nâmevcud olduğu gibi ismi de nâmevcûd olmuştur. Buna nisbetle anka kuşunun bulunması câizdir. Zira hiç değil ismi mevcuttur. Bu herifte adda yoktur. Böyle hakkâniyet izhâr olunur mu?

¹ Ey ehl-i kitap! Neden doğruyu eğriye karıştırıyor ve bile bile gerçeği gizliyorsunuz?(Ali İmran 3/71)

Ve yine Torbanın 252. sahifesinde yazıyor ki meşâyih üç kısımdır. Biri şeyhurrahman ve biri şeyhulkuran ve şeyhuşşeytandır. Birincisi olan Şeyhurrahmanı aslâ bir ferd bile bilmek mümkün olamaz. Ancak Allahü Azîmüşşan bilir. Anlar kendileri kimseye bildiremezler. Ve şeyhulkuran dahî ulemalardır ki cevâmi' ve medreselerde bulunurlar. Ve Şeyhuşşeytan dahî bir takım nefsinin hevâsına tâbî' ve şeytana kul olmuş dal ve mudil heriflerdir demiş. İntehâ.

İşte burasını pek doğru söylemiş fakat Şeyhurrahmanı bir ferd bilmek mümkün olamaz dediği hilaf-ı vâkî'dir. Kendini bir ferde bildirmez de bu kadar kerâmât nereden zuhûr etdi. Ve kerâmâtın zuhûrunda kendinin veli olduğu anlaşılmaz mı. Ve herkes kendini bilmedilerde nasıl oldu da ziyâretgâh oldular. Anlaşıldı ki öyle değil imiş. İşte o Şeyhurrahman dahî üç kısımdır. Bir kısmı vardır ki ittikâsı sebebiyle velâyete erer de ne kendi bilir ve ne de kimse bilir. Bir kısmı da kendi kendinin velî olduğunu bilir fakat kimse bilmez. Bir kısmı da hem kendi bilir ve hem de ğayrıları bilir. Bu üç kısımdan da her sınıfta bulunur. Bakkalda, attarda, memûrînde, ulemâda, meşâyihda bulunurlar. Hatta İmam Şa'ranî Hazretleri Şeyhinin bir zeytinci olduğunu "Safâülkulûb" nâm risâlesinde yazıyor. Fakat İmam Şa'ranî de mâdem ki mutasavvıfadan imiş sâhib-i Torba bunu da torbasına idhal etmeli idi. Lâkin zan eder isem unutmuş olmalı.

Ve yine Torbanın 331. sahifesinde evliyâların üzerine kubbe yapılmaz. Ve yaptırma istemezler. Zîra şöhreti bâdî olur demiş. İntehâ kelâmühû.

Torbacının bu sözünden his olunur ki kendisi Vehhâbî mezhebinden olmalıdır. Çünkü evliyâyı ve kerâmâtı ancak Vehhâbîler inkâr ederek kubbeleri yıkdırmak isterler.

Evliyâ üzre niçün kubbe yapılmaz imiş. Bu kadar peygamberân-i zîşân efendilerimiz reîsûlevliyâ değiller mi idi. Ve bu kadar eshâb-ı kiram üzerine niçün binâ olunmuş yoksa anlar evliya mı değil idiler. Buna da ayruca delil serd etmeye luzum yoktur.

Ve yine Torbanın 277. sahifesinde Bektaşîlerin ayn, cîm ta'birleri var imişte anı anlıyorda diyor ki asıl doğrusu ayn cem'dir. Çünkü mutasavvıfa kitaplarında şöyle muharrerdir ki cem'i fark ve fark cem'i ve

fark ba'delcemi' ya'ni demek isterler ki diyerek bir takım ma'nalar veriyor.

Bu ise Aliyyulkârî'den ehz olunarak yukaruda 95. sahifede azıcak beyân olunmuş idi. Ya'ni evliyâ Cemulcemi' mertebesine vâsıl oldukta şöyle olur deyû tavsif ediyor idi. Ve daha kütüb-i mu'teberelerde vardır ki bunlar istilâhât-ı sôfiyedendir. Anlarda fark, cemi' cemulcemi' gibi şeylerdir. Yoksa Torbacının dediği gibi ayn cim değildir. Torbacının sözüne göre bu ayn dediği Bektâşîlere mahsus bir şey imiş. Mutasavvıfaya bundan ne ilişik vardır. Eğer sâhib-i Torbanın dediği gibi ise Aliyyulkârî Hazretleri de Bekdâşî imiş. Bu takdirce niçün kitaplarını okuyoruz.

Anı okuyacağımıza bir sünnî kitap kitabı okusak olmaz mı? Ve bu nûnıda torbaya idhâl etmek lâzım değil mi idi. Yoksa unutmuş mu.

Velhâsıl bir takım mülhidînin akâidlerini beyân ile gürûh-ı mutasavvıfayı da onlara ilhak ederek herkesi iğfâl etmek istiyor. Rab-bim bu gibilerin cümle ümmet-i Muhammedi muhafaza buyursun. Âmin.

Ve yine Torbanın 82. sahifesinde yazıyor ki mutasavvıfanın ekser te'lifâtlarında Hz. Muhammed Cüma günü dünyâya geldi demişler. Ve ba'zıları da meskûtünan geçişler imiş. Bu da Fazlıhurûfî'yi tasdik etmek imiş. Emmâ ulemâdan hazer ettiklerinden nâşî âşikâr edemiyorlar demiş. İntehâ kelâmühû.

Halbuki bu kadar fırak-ı dallelere ne yapabiliyoruz. (Ali'den başka Allah var ise sizin olsun) diyenleri. Ve (Ey yerleri gökleri yaradan Ali) diyenleri ne yapıyoruz ki. Bunlar ulemâdan korkular da Hz. Muhammed Cuma günü dünyâya geldi demiyeler. Halbuki i'tikadları böyle ola. Acebâ diyeler ne yapabilir idik. Ve hem bu gibi sözleri hangi tasavvuf kitabında görür imiş. Bizler niçün göremiyoruz.

Ve tesavvuf kitabında mu'teberi var. Gayr-ı mu'teberi var. Bir Bektâşî ve revâfız kitaplarında bir şey bulmuş ise hemen fırsat ğanîmet deyup kütüb-i mutasavvıfalara isnâd ediyor.

Ve yine torbanın ekserî mahallerinde şeyhlere rabt-ı kalb ederek yüzlerine ve hatta topuklarına secde etme ile emrederler deyur. Haşâ ve kellâ. Bundan muradı ehl-i tarîkın râbitasına ta'riz ediyor. Ve râbita

bahsi ise aşağıda gelecek. Fihriste mürâcaat olunursa görürsünüz. Maâzallah ki şeyhlere secde etmeli olsun. Dîvâne olan bunu eder mi? Demez mi ki sana niçün secde edelim. Secde ise ancak Allâhü Azîmüşşâne olur. Eğer sende Allah isen bir sinek yarat da ona göre sana da secde idelim demezler mi? Bunlar dîvâne değiller. Ve ekserîsi âlimlerdir.

Ve yine torbanın 236. sahîfesinde şeyhler yanına varanlara evvelen terk-i dünyâ etmedikce bu yoldan bir şey kazanamazsınız derler. Böyle olur mu? Dünyâ terk olunur mu diyerek çok canı sıkılır.

Halbuki onların maksadları dünyayı bütün bütün terk edinde çıkın demek değildir.

Yalnız o derece muhabbet ve hırsı tamı' etmeyiniz. Ne halk olunursa ona râzî olunuz. Fazla olursa fukarâ zuafaya yediriniz. Etli tatlı ziyelim derdine düşüpte bu cihetten harâma meyl etmeyiniz.

Peyğamber ve eshab ne yolda gitmişler ise anlara tabaiyyetden ayrılmayınız derler. Şimdiye kadar bizim istediğimiz bundan ibârettir. Ve hem bundan ziyâdenin derdine düşmenin de memduh yâhud mezmum olduğu yukarıda 25. sahifeden 41. sahifeye kadar beyan olunmuş idi. Biçâre torbacı tevârîh ve İncil Tevrat mutâlaa etmeden âyât ve hadis mutâlaasına dikkat bulamamış ki dünyânın ne olduğunu anlasın.

Elhâsıl bunların bu güne kadar küfr dalâletlerini ve tarîk-ı tasavvufun butlanını hiçbir kimse anlamayıpta sâhib-i Torbanın anlaması Fazlıhurûfilerin şu sözüne aynen mutâbık geliyor. Anlar diyorlar ki Fazlıhurûfî gelinceye kadar haşa sümme haşa gerek peygamber efendimiz ve gerek bu kadar müçtehidîn-i izâm ve eshâb-ı kiram efendilerimiz hiçbiri Kuranın hakikatını keşf ve hal edememiş de fazl-ı hurûfî gelince temâmını keşfetmiş ve herkese anlatmış. Bu nasıl teaccüb ve istiğrab olunacak ve hiçbir aklın kabûl edemeyeceği iki pâre etmez bir söz olduğu gibi Torbacının anlayışı da bu gibi olur. Zîra bunların ulûhiyyet iddiâsında bulunmuş kızılbaş dedeleri ve kâfir olduklarını ve tarîk-ı tesavvufun münâfık îcâdı olduğunu beşyüz sekizyüz bin senedir hiçbir âlim ve âkıl ve eimme-i dîn ve selâtîn-i izam efendilerimiz anlamamış da bunlara velîdir deyû hüsnü zan ederek her birerlerini azîm

ziyâretgah edüp üzerlerine kubbeler binâ etmişler ve vakıflar bağlamışlar da bu gün kendi biraz tevârih ve İncil Tevrat mutâlaasıyla bunların ne olduklarını bilmiş ve anlamış bu da büyük teaccüb olunacak nokta olduğu gibi aynen Fazlı'nın Kuranı keşfetmesine benzer olduğu ehl-i insafca müsellemdir. Mâdem ki böyle bir dakik ve ehem mesele bulmuş ve hakâikını ve hakkâniyyeti izhâr kasdında ise kitabına imzâ koymayarak kendini gizlemede ma'nâ nedir. Bu kadar kimse dalâlet yoluna gideler de kendisine daha duracak sıra kalmış mı. Bunu vilâyetlere yazmak ve hatta pâdişah âlempenah efendimize ma'lûmât vermeli ve demeli ki:

-Ey padişâhımız efendimiz mâdde böyle imiş. Bu kadar ecdâd-ı âlîniz bilememişlerde gaflet üzre gitmişler siz olsun ikaz olunuz. Meşâyih komisyonu deyû teşkil buyurmuş olduğunuz kızılbaş komisyonu imiş. Sizin ise meşâyihâ hüsn-i teveccühünüz var. Eman hâ bu dalâlet imiş. Zirâ bol bol münâfık îcâdı imiş. Bu ziyâretlerin kubbelerini yıkdır ve türbelerini belürsüz etdir. Zira bunlar hep ulûhiyyet iddiâsında bulunmuş dedeler imiş. Ve cümlesi de Fazlıhurûfî kulundan imiş. Bunu şimdiye kadar kimse anlamamış da ben anladım diyerek torbasını da birlikte göndermeli değil mi. Ne münâsebet ki böyle bir takım ulûhîyyet iddiasında bulunan kızılbaşları ziyâret edüp durmalı. Nâs bundan gafiller imiş. Bunları uyandırmanın çaresine bakmak diyâneten lazım değil mi? Eğer kendi yazmaz ise elbette bunu bir taraftan yazan olur. O vakit kendine tekdir gelmez mi ki böyle bir hakkâniyyet bulmuşsun niçün bir gün evvel bizleri îkaz etmedin. Derlerse ne cevab verecek ve mutâlaa ederek şuyûunu meydan verenler ne diyecek. Orasını kendiler düşünsünler. Bize lâzım değildir. Lâzım olan şudur ki bu gibi küfür torbasını mutâlaadan zinhar hazer etmeliyiz. Zîra kütüb-i mutasavvıfadan haberdar olmayan hâlî zihin kimseler ihtimal ki bu gibi sözlere aldanır. Bu ise bir semm-i kâtildir ki hiç kıyas kabûl etmez. Meğer ki İmam Gazâlî'nin İmam Hâdimî'nin, İmam Rabbânî'nin, İmam Suyûtî'nin İmam Şa'rânî'nin, Monla Câmî'nin Aliyyülkârî'nin ve bunlara mûmâsil herkesce ma'lûm ve müsellemler ve mu'teber olan eimme-i dînin kitaplarını mutâlaa etmiş olursa olvakit Torbanın mutâlaası zarar vermez. Zirâ semmin tiryâkı yanında hâzır bulunmuş olur da tehlikeden kurtulmuş olur. Bu Torbacı ne kadar âlim imiş ki bu

kada eimme-i dîni ileri geçtikten sonra evvelîn ve âhirînin ulumu kendine bildirilen Hz. Peygamberi dahî ileri geçmek arzûsunda bulunmuş hele selef bir taraf dursun altıyüz seneden berü geçen selâtin-i izâm efendilerimiz ki cümlesi muhib ve ehl-i tarîk oldukları ve yanlarında birer ikişer şeyh bulundurdıkları ve bu gün emîrülümü'minîn Halîfe-i rûy-i zemîn şevketli padişâhımız efendimiz ki iki bile şeyhi olup birisi vefât etmekle diğeri hâlâ ind-i âlîlerinde mevcut olduğu ve elyevm derseâdetde üçyüz altmış tekye bulunduğu ve ayrıca meşayih komisyonu olduğu ve elyevm ulemâdan bî hesab meşayih bulunduğu cümlelerin ma'lûmı iken bunu hangi vicdan kabûl ediyor ki bunların cümlesi dalâletde imişler de bu bir Torbalı hidâyet yolunu bulmuş. Bu ne kadar cesârettir ki dînimiz aleyhinde böyle bir kitap neşrolunsun da buna da iğmaz-ı ayn olunsun (الْخَائِنُ خَائِفٌ¹) buyurulduğu üzere imzâ bile koymamış ki müellifi bilelim. (فَلَا تُخْشَوُا النَّاسَ وَأَخْشَوْنَ²) ayet-i kerîmesi mûcibince eğer bir hakkanîyyet bulmuş ise hakkı söyleyen nâsdan korkar mı? Haydi imzâ koymama ile başını kurtarsın. Fakat hiç mi düşünmemiş ki âhirette her halde benim başıma geçirirler dememiş mi? Maamâfih icâb ederse yine dünyâda da kendini tez bulurlar. Hiç bulmasalar bile bu torba artık kıyâmete kadar eskimez. Her taraftan cümle ehl-i hak indinde mebguz ve siperla'net olur. Burası kendine kâfidir. Ve Torbasını da mutâlaa eden ne olduğunu anlar. Fakat sâlifûlarz evvelce yanında tiryâki bulunmak şartındandır. Yoksa mühlikdir. Ne derece hâin olduğu imzâ bırakmadığından ma'lum ya. Bu tarîk-ı tasavvufunda esâsını çürütmek arzûsuyla irâe etmiş olduğu delilleri arz edeyim de beyinlerindeki tenâkuza da seyr ediniz.

Bir defa diyor ki bu tarik-ı tesavvuf Medine-i Münevvere'den Mısır'a kaçan münâfıkın îcâdidir. Bunun tafsîli yukarıda geçti. 162. sahîfeye mürâcaat olunsun. Ve bir defa da diyor ki bu gürûh-ı mutasavvıfanın fazl-ı hurûfî kulundan olduğunu biliyor idim. Fakat fazl-ıdan mukaddem yazılan kütüb-i mutasavvıfılarda yine bu gibi sözler görür idim de mütehayyir olur idim. Sonra vâkif oldum ki yüz bil-

¹ Hain korkaktır.

² İnsanlardan korkmayın, benden korkun. (Maide: 44)

mem kaç târihinde Babek Haremî isminde bir kâfir zuhûr etmiş imiş. Ve bu Câvidân'ı da o tekif etmiş de Fazlıhurûfî sonradan üzerine biraz daha ilâveler ederek benim te'lîfim deyû göstermiş. Olvakit anladım ki bunların reisleri o Babek Haremî dediği kâfir imiş.

Bir defa da; Tarikat inkar olunmaz. Emmâ fakat şimdi ehli yok ancak yüzbinde bir bulunur. O da eğer bulunursa diyor. İşte bu gibi birbirini mütenâkız hezeyanları bî hesaptır. Fakat yazdıkcâ bizzarûr rûhuma sıkıntı hâsıl oluyor da cümlesini tafsîle luzum göremedim. Kaf-fesi böyle berbâd ve maâzallah muktedînin küfrünü icâb ettirecek söz-lerdir.

Bu ise Allâhü e'lem mümin işi olmadığı meydanda olup eğer bir mürteddin te'lifi değil ise herhalde nefesine ısmarlanmış bir kimsenin icâdı olduğuna şüphe yokdur. Zirâ İmam Gazâlî Hazretleri yazıyor ki, Cenab-ı Allah bir kulu nefesine ısmarlarsa dostları hakkında dilini uzadır. Ve yine evliyâda bulunan halleri inkâr eden îmandan bilkülliyeye hâriç kalur buyurursa hafezenallah inkar dursun küfriyle hükmedenlerin acebâ hâli ne olur. (اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ وَلَا أَقْلًا مِنْ ذَلِكَ¹) Âmin. Bihurmet-i Habîb-ı Rabbil âlemîn.

Değil bu misillü ekâbir-i dîn bir ehl-i kible tekfir olunmaz iken bunları tekfir eden nasıl olur bilemiyorum. Şu hadîs-i şerife mâsadak olur mu olmaz mı? Hazret-i Peygamberimiz Rabbimizden rivâyeten buyurur.

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى إِنَّ أَوْلِيَاءِي وَأَحِبَّائِي مِنَ خَلْقِي الَّذِينَ يَذْكُرُونَ بِيَذْكُرِي وَأَذْكُرُ بِيَذْكُرُهُمْ كَفُّوا
عَنْ أَهْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا تَكْفُرُوا هُمْ يَذْنِبُ فَمَنْ كَفَرَ أَهْلًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَهُوَ إِلَى الْكُفْرِ أَقْرَبُ²

Anlaşıldığı Lâilâhe illellah diyen tekfir olunmaz imiş. Evliyâ-i kirâmın âdetleri ise gece gündüz cümle evkatlarını lailâhe illellah de-meğe hasrederek bu velâyeti kazanmışlardır. Öyle ise anlar hiç tekfir

¹ Allahım, göz açıp kapayıncaya veya bundan daha az bir zaman için de olsa beni bana bırakma!

² Yüce Allah buyurur: Doğrusu velilerim, ve dostlarım, yarattıklarımın beni zikrimle anan ve benimde kendilerini zikrimle andıklarımıdır Lailahe illallah diyenlerden elini-zi çekin Onları herhangi bir günahla tekfir etmeyin Kim lailahe illallah diyenleri tekfir ederse, O küfre oldukça yakındır (Hadis-i Şerif)

olunur mu? Ve bu tarikat-ı aliyeyi ve ehlini inkara hiç meydan var mıdır? Amma yukarda arzolanduğu üzere her kavmin azgını bulunur. Hatta vakt-i seâdette bile ricâl ve nisâ' dörtyüzü mütecâviz münafıklar var idi. Eshâb-ı kirama hiçbir ziyan ve şe'n verdiler mi? Nitekim buğday içinde bulunan sair muzir tohumlar gibi. Hiçbir kimse gördün miki bu buğdayda yaramaz tohum var imiş deyû cümlesini dökme. Hayır kimse dökmez. Belki döküp ayıtlatarak hâlis buğdayını koyacağı gibi kezâ biz mü'mine lâzım olan da her kavmin sâlihlerini fâsıklarından seçerek salâhı olanlara hubbün fillah ve fiskı olanlara buğzun fillah etmek efzal e'mâl değil midir?

Bunun aksine amel olunursa ne denür? Heman derviş dendi mi zındık denürse buna Allah ne der. Ve devlet millet ne der. Ve bu şeran câiz midir. Eğer câiz ise hangi âyet ve hadîs ile câiz oluyor.

Ammâ âdet-i ilâhiyedendir ki her muhikkın karşusuna bir mübtıl halk buyurur. (لَنْ يَضُرُّكُمْ إِلَّا أَدَىٰ¹) ayet-i kerîmesince o muhikkı eziyyetler ve zahmetler ile mübtelâ kılar. Nitekim kelim-ı kadîminde buyurur. Esteîzübillah (أَحْسِبَ النَّاسَ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا ءَآمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ²) dahî (وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً³) yânî Cenâb-ı Yezdan buyurur ki nas biz îmân ettik deme ile terk olunur mu zan ederler. Etmesünler. Anlar dürlü be dürlü fitnelere uğramadıkca dahi ba'zınızı ba'zınıza fitne kılarım ki bakalım sabr ediyormusunuz. Etmeyormusunuz demektir. Ve hâdis-i şerifte dahi (إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا ابْتَلَاهُ لِيَسْمَعَ تَضَرُّعَهُ) buyurulmuştur. Ya'nî Cenab-ı Allah bir kulunu severse dürlü dürlü derdler ve belâlar ve fitneler ile mübtelâ kılar ki âh ü enînini eşütsün deyû.Dahi (إِنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ (إني أحبُّك فقال صلعم) استعبد للفقير فقال إني أحبُّ الله تعالى استعبد للبلَاء Ya'nî Hazret-i Fahr-ı a'zam efendimize bir racul gelip yâ rasûlellah ben seni seviyorum dediğinde öyle ise fukaralığa hazır ol. Dahî ya Rasûlullah Allahı da seviyorum dediğinde öyle ise belâlara da hazır ol buyurmuştur. Zirâ Cenab-ı Hak dâima sevdiği kulunun kalbini mahzûn kılar.

¹ Onlar (ehl-i kitap) size, incitmekten başka bir zarar veremezler.(Ali İmran 3/111

² İnsanlar, imtihandan geçirilmeden, sadece "İman ettik" demeleriyle bırakılıvereceklerini mi sandılar?(Ankebut 29/2)

³ Sizin bir kısmınızı diğer bir kısmınıza imtihan (vesilesi) kıldık.(Furkan 25/20)

Herhalde bir taraftan bir sıkıntı halk buyurur. Zîra dünyâ mümine zindandır. Zindanda da hiç râhat olunur mı. Meğer ki îmânının za'fına göre râhatlığıda ziyâde olur. Ve hatta hiçbir taraftan sıkıntı ve râhatsızlık gelmiyecek dereceye varır. Rabbim bu râhatı bizlere vermesün. Bu âhü enîn ne kadar mukbûl şeydir ki Cenâb-ı Allah Hz. İbrahim A.S. efendimizi medh sırasında (إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ¹) buyurmuştur. Ve Hz. Peygamberimiz dahî (أَشَدُّ الْبَلَاءِ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ ثُمَّ الْأَوْلِيَاءِ ثُمَّ الْأَمْثَلُ²) buyuruyor. Ya'nî belâların en büyüğü enbiyâlara sonra evliyâlara ondan sonra her şahıs derecesine göre mübtelâ kılınur. Demek ki kimin ibtilâsı çok ise o derece îmânı kuvvetli ve Allaha Rasûlullah'a muhabbeti ziyâde olduğu anlaşılır. Bunun veznesi de budur. Minelkadîm âdet-i ilâhiyye böyledir. (وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا²) Bu cihetten bu kadar enbiya-ı izâm efendilerimiz Allahın dostları iken düşmanları bulunan adüvv-i din ile bunlar ne kadar eziyyet ve zahmetler buldılar. Ve hatta kimilerini şehîd ettiler. Ve mefhar-ı mevcûdât efendimiz ki (لَعْمُرُكُ) tâcını geyip (مَا أُوذِيَ (لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْإِفْلَاقَ) مَا أُوذِيَ (نَبِيٌّ مِثْلُ مَا أُوذِيْتُ) buyurmuştur. Ya'nî benim eziyyetlendiğim gibi hiçbir nebî eziyyetlenmedi demektir. Çünkü efzâl-i mahlûkat olduğu için cümleden ziyâde mübtelâ kılındı. Herkesin ibtilâsı derecesine göredir. Ve hakk-ı seâdetlerinde hâşa sümme hâşâ ne söylediler ki ağıza alınmaz. Öyle olunca evliyâ-ı kiram ki onların bir âciz ümmetlerindedir. Bunlara bu misillü hakâret ve hezeyanlar çok görülmez. Maahâzâ cenab-ı Rabbilâlemîn (وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤَخَّرُهُمْ لِيَوْمِ) cenab-ı Rabbilâlemîn (تَشْتَخِصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ³) buyurmuştur. Ya'nî siz o zâlimlerin yapmış olduğu muâmeleden Allahı gâfil zannetmeyesiz. Heman ancak onların azâbını yevm-ı âhirete te'hîr ediyorum demektir. Ve hadis-i şerifte dahî (اللَّهُ مِنْ خَلْقِهِ أَهْلُ الْجُوعِ وَالْعَطَشِ فَمَنْ آذَاهُمْ أَنْتَقَمَ اللَّهُ مِنْهُ وَهَكَذَا سِيرَةُ وَحَرَّمَ عَلَيْهِ عَيْشَهُ مِنْ اللَّهِ) vârid olmuştur. Ya'nî halk içinde Allâhü Azîmüşşanın evliyâları

¹ İbrahim cidden yumuşak huylu, bağı yanık, kendisini Allah'a vermiş biri idi.(Hud 11/75)

² Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın.(Ahzab 33/62)

³ (Resûlüm!) Sakın, Allah'ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Ancak, Allah onları (cezalandırmayı), korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne erteliyor.(İbrahim 14/42)

aç ve susuz olanlardır. Anlara her kim eziyet verir ise Allâhü azîmüşşan anlardan intikam alır. Dahî anların mestûrelerini hedm eder. Dahî anlara cennetde rahatlığı haram kılar demektir. Aç ve susuz olanlar demek de hiç yemezler ve içmezler demek değildir. Zira değil evliyâ enbîya efendilerimiz bile yediler içtiler. Çarşu pazarda gezdiler. Çünkü bunların cümlesi beşerdir. Vücûd-ı beşer ise ancak yemek içmekle kâim olur. Fakat (وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا¹) emr-i celîliŝŝa'nına imtisâlen nefisleri ibâdâtü tâattan ve umûr-ı dünyâsına bakmadan kalmayacak kadar yerler idi. İşte bu kadcılık nefsin hakkıdır. Lâkin çok kazanalım etli yiyelim tatlı yiyelim kaydına düşmezler idi. Ve zinhâr harama meyletmezler idi. Zirâ bu nefsin hazzıdır. Bunlar hakkında (كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ²) (الذِينَ يَأْكُلُونَ وَالنَّارُ مَتًى لَهُمْ) buyurulmuştur. Yoksa hiç yememek melâike-i kiram sıfatı olmağla nev-i beşer bu hususta ma'zûrdırlar.

Öyle ise enbiyâüllâh ve evliyâüllah ki nisbetleri ve izâfetleri Allahü Azîmüŝŝanedir. Anların sâhibi Allah olduğı gibi ehl-i sünnet velcemâat üzere olan mukallid ve müteşebbihlerin dahî Allahdır. Zira (مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ³) buyurulmuştur. Bu münkirîn mutaassıbînin enbiya-ı îzam ve evliya-i kirâm ve tebarına vermiş oldukları zahmete ve yapmış oldukları ifk ü iftiralarına karşı kim bilirki ne cezâlar verecek ve ne dürlü intikamlarını alacaktır. Oralarını kendiler düşünsünler. Bizze lâzım olan evliyâ-ı kiram; Allâhın ve Rasûlüllâhın dostları olmak münâsebetiyle anlara muhabbet ve teşebbüh etmenin çâresine bakmadır. İnşallah Cenâbü erhamerrâhımîn yevm-ı kıyâmette anlar ile haşr buyurur. Zirâ sâdik-i masdûk (الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ⁴) buyurmuştur.

Fakat şurası da ma'lûm olsun ki İmam Hâdimî Tarîkat-ı Muhammediyye şerhinde birinci cildinin cüz-i evvelinde ikiyüzüncü sahîfesinde buyuruyor ki bir kimse cümle evliyâyâ husn-i zan etse de içlerinden birine etmese indellah hiçbirine husn-i zan etmiş olmaz. İntehâ kelâmühû.

¹ Allah'ın kanununda asla bir değışiklik bulamazsın.(Ahzab 33/62)

² Hayvanların yediğı gibi yerler. Onların yeri ateştir.(Muhammed 47/12)

³ Kim kendini bir kavme benzetirse o da onlardandır. (Hadis-i Şerif)

⁴ Kişi sevdiğıyle beraberdir. (Hadis-i Şerif)

Nitekim enbiyâ-ı izam efendilerimizin hakkında olduğu gibi ya'nî gerek enbiyâ ve gerek cümlesini tasdik edüpte meselâ birini ikisini etmeyen (وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ ¹) âyet-i kerîmesinin tahtına dâhil olur. Ve Allâhında nice velîleri vardır ki kimse bilmez. Ancak ehli bilir. Nitekim peygamberimiz buyurur رَبِّ اشْعَثْ اغْتِرَّ ذِي طِمْرِينَ لَا يُؤْبَهُ لَهُ لَوْ (أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لَا بَرَّةَ يا'nî saçları birbirine karışmış ve yüzleri sararmış ve yamalıklı hırkalar ile melbûs olmuş zâtlar varki indennas hiçbir ta'zim ve hürmet olunmaz. Halbuki oldereceyi kazanmışdır ki her ne için yemin etse Cenâb-ı Allah yeminini yerine getirür demektir. Sâir yerlerde yazıyorlar ki nice velîler var ki temmûzun gününde bu gün kar yağacak dese Allah yalan çıkartmaz. Herhalde karı yağdırır demişler. İşte bu gibi sözler bu hadis-i şerifin meâlidir. Demek zâhirde bakma ile veli ma'lûm olmadığı için her rast geldiğimize sû-i zandan hazer etmeliyiz ki İmam Hâdîmi'nin buyurduğu üzere cümle evliyâyâ hüsn-i zan etmiş olalım. Bu cihetten onların hiçbirini birinden ayırtmayup cümlesine husn-i zan ile muhabbet etmemiz lazımdır. Asıl husus Torbacının küfürüyle hükmettikleri velîlerin velâyeti beynelmeşrik velmağrib meşhurdur. Kerâmetleri dahî hadd-i tevâtüre varmıştır.

İlm-i Zâhir İle İlm-i Bâtının Farkı

Ve anlara teşebbüh demek anlar ne yolda gitdiler ve nasıl yediler içdiler ve ne türlü ibâdât tâât etdiler ise mehmâemkûn onlara taklid etmekden ibârettir. Bizler de vüsatimiz mikdârı ve bu hisâl-i hamîdeye devam eder ve maraz-ı kalbîden kurtulabilüz isek inşallah cenâb-ı melik-i mennân bizleri de o tâifeden ayırtmaz. Zirâ bu ilmin evveli kesbî âhiri vehbidir. Ve Cenab-ı Allah dahî dünyâyı istediğime veririm. Ahîreti de taleb edene veririm buyurmuştur. Öyle ise (اَطْلُبُوا الْعِلْمَ مِنَ الْمَهْدِ) (إِلَى اللَّحْدِ) buyurulduğu üzere gerek ilm-i şerîat ve ilm-i ma'rifet her ikisini de dünyâdan rihlet edinceye kadar öğrenmeye sa'y etmek ehem ve elzendir. Gerçi mâhiyetleri birbirinden ayrılmaz ise de ilimleri başkadır. Birinin ilmiyle diğerinin ma'lûm olamayacağı yukarılarda ber tafsîl

¹ "Bir kısmına iman ederiz ama bir kısmına inanmayız" derler.(Nisa 4/150)

beyan olunmuş idi. Ve İlm-i zâhir dahî salih ile fâsık beyninde müşterekdir. Belki bir kâfir bile öğrense öğrenebilir. Ve hem öğrenmiş olduğu ilmi gerü almak lâzım gelse alamaz. Nitekim ehl-i sanat da olduğu gibi fakat ilm-i bâtın bunun hılâfınadır. Değil kâfir yâhut fâsık ehkam-ı ilâhiyyenin birine muhâlefetle musır olsa bu ilimden bir şey kazanamaz.

Ziyâde salâh ve ittikâ ister. Ve hem tâlib olan kendine ta'lim edene muâriz düşmesi lâzım gelürse derhal elinden geru alır. Hiç görmemiş ve okumamış gibi olur. İşte ilm-i zâhir ile ilm-i bâtının farkı budur.

İlm-i Târîkatın Esâsını Bildirir

Ve bu ilm-i tarîkat ve ma'rifetin esası ise muhâlif-i şerîat bir şey oymayup şartlarına riâyet ederek iksâr-ı zikrullahdan ibârettir. Bu da sâir ilimler gibi üstazsız olmaz. Bir âdî ehven sanat öğrenmek üstazsız olmuyor da nerde kaldığı cümle ulûmun gâyeti olan ilm-i bâtın üstazsız olur mu. Öyle ise tâlib-i hak olup ve zikrolunan makâmâtı arzû edenler ehlini bulup ânın emri üzre zikrullâha devâm etmek lâzımdır.

Zikrullahın Efzaliyyetini Bildirir

Ve zikrullahın efzaliyyeti hakkında dahî çok âyat ve ehâdis-i şerîfeler sâdir olmuştur. Teberrüken ve tâlibîni zikrullaha teşviken birkaç dânesini burada beyân edelim ki zikrullah deyince herkes ne var zan etmesün. Zirâ işidiyorum ki ehâlî derviş olurum korkusuyla lâilâhe illellah demeye korkar olmuşlar. Nitekim fahr-i a'zam efendimiz buyuyor. (إِلَّا أَخْبِرْكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ وَأَرْكَاهَا وَأَرْفَعَهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٍ مِمَّنْ أَعْطَى الذَّهَبَ) كَثِيرًا وَالْوَرَقَ وَخَيْرٍ مِنْ أَنْ غَدَوْتُمْ إِلَى غَدَوْتِكُمْ إِلَى غَدَوْتِكُمْ فَضَرَبْتُمْ رِقَابَهُمْ وَضَرَبُوا رِقَابَكُمْ أَذْكُرُوا اللَّهَ ya'nî Ey ümmet, eshâbım size amelinizin ziyâde hayırlusını dahî ezkâsını dahî indellah derecesi en yüksek olanını dahî altın ve gümüş sadaka etmeden hayırlusını dahî düşmana karşı varupta siz anların ve anlar sizin boynunuzu urmadan daha hayırlısını haber vereyim mi deyup belâ ya Rasûlellah demelerinde, çok zikrullah eylemek bu ta'dâd olunanların cümlesinden hayırludur demektir.

Eğer denilürse ki namazda zikir, abdestte zikir, oruçta, Kuran da, tadrîsetde ve ne kadar ibâdât, tâat var ise cümlesi de zikirdir. Fakat bu hadîs-i şerîften bu ma'nây-ı umûmî murad olunursa olvakit hadîs-i şerîfin meâli şu demek olur ki; zikrullâhın eفزalı dahî zikrullâhın hayırlısı dahî ezkâsı zikrullah etmektir demek olmaz mı?. Bu kere ma'nâdan ne fâide olur. Bundan anlaşıldı ki bu zikrullahdan murad-ı nebevî; Allahü e'lem ism-i şerîfini zikr etmeye mahsusdur. Ve yine cenâb-ı risâletpenah efendimiz Ümm-i Enes hazretlerine hita'ben أَهْجُرِي الْمَعَاصِي فَإِنَّهَا أَفْضَلُ الْهَجْرَةِ وَحَافِظِي عَلَى الْفَرَائِضِ فَإِنَّهَا أَفْضَلُ الْجِهَادِ وَ أَكْثَرِي (مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ فَإِنَّكَ لَا تَأْتِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ كَثْرَةِ ذِكْرِهِ) ya'nî ey Ümm-i Enes sen meâsîden kaçın zîrâ eفزal hicret budur. Ve ferâiz-i ilâhiyyeyi hıfzet zirâ eفزal cihad budur. Dahî Allahın zikrini çok et ki zirâ sen zirrullâhı çok etmeden sevgilü Allâha bir şey eledemezsın demektir.

Kezâlik eğer bundan ma'nâyı âmca olan zikir murad olunursa, nevâhîden kaçın ve ferâizi hıfz buyurunca tekrar Allâhı çok zikret demeye lüzum kalmaz idi. Zirâ zikrullahın ma'nâsı âm olduğına göre anlarda zikirdir. Ve cümle ibâdât tâat da anda dâhildir. Bundan da tezâhür etti ki Allâhü e'lem bu zikrullahtan murad-ı peygamberî yine ismullahı zikretmektir. Ve yine (الذِّكْرُ خَيْرٌ مِنَ النَّفَقَةِ الذِّكْرُ خَيْرٌ مِنَ الصِّيَامِ) buyurmuştur. Ya'nî zikrullah sadaka vermeden ve oruç tutmadan hayırludur demektir.

Eğer bundan zikr-i has murad olunmaz ise zikir zikirde dahî zikir zikirde demek olur. Cümlesinin hulâsası (أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) dahî (مَا مِنْ ذِكْرٍ أَفْضَلُ مِنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) hadîs-i şerîfleri her taraftan şüpheyi kat' ederek zikrullâhı bu ma'nâyı hasretmiştir.

Ve bakseneki mevlid-i şerîfi okur iken (Hak teâlâ fazlını fikredelim. Yana yana Hâliki zikredelim) deyince kalkup namaz kılmıyoruz. Ve Kuran okumuyoruz. Ve oruç tutmuyoruz. Yâlnız Lâilâhe İllellah deyû zikr ediyoruz. Böyle değil mi?

Dahî :

Her nefesde Allah âdın de müdâm

Allah âdıyle olur her iş temâm

Bir kez Allah dese şevkîyle lisân
Dökülür cümle günah misl-ı hazân
Aşkile gel imdi Allah diyelim
Derdile göz yaşını akîdalım.

Beyitlerinden ma'nâ nedir. Eğer namaz oruç ve tedrisiyyetden başka zikr yok ise bâri bunları kaldırmalı. Veyâhud bu gibi makamlarda o cemiyette âlim bulunursa hemen diz çöküp biraz câmiden yâhud Fenâri'den veya Meâni'den ders okutmalı. Doğru değil mi?

Ve yukarıda 52. sahifede (yeni düzen 68-69) İmam Hâdimî'nin kelâmı arz olunmuş idi ki bin sene tedrisiyyet etse ve tasnifler ile uğraşsa ibn-i ledünden bir zerresini bulamaz buyurmuş idi. Meğer ki zikrullah etmedikce ve murâkaba ve mâsivallahdan i'raz ile meşğul olmadıkca. İntehâ kelâmül Hâdimî.

Bunların hulâsasından münfehîm oldu ki bu zikrullah ayruca ismullah zikrolunmaktadır. Maahâzâ cümle ibâdât tâat da zikirdir. Fakat efzalı budur. Lâkin sözümüz nâfile ibâdât tâatadır. Yoksa günde beş vakit farz olan namazı ve bir ay farz olan orucu terk ile zikredin demek değildir. Bunu herkes bilür ya ihtiyâtan söylüyorum.

Efzal İle Fazilin Misali

Efzal ile fâzilin misâli de altun ile gümüşe benzer. Meselâ filan yerde yevmiye bir altun olsa ve filan yerde de bir mecidî olsa âkıl olan hangisini tutar. Tabîi altun kazanılacak yere gider. Zirâ diğêrinin beş altı günde kazanacağını bu bir günde kazanır. Mamâfih öteki de abes ile iştiğâl etmiş olmaz. Çalış perişan olma da hangisini kazanırsan kazan. Dahî zikrullahın namazdan efzal olduğunu şu âyet-i kerime de delâlet ediyor. (إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ¹) yâ' nî namaz

¹ Muhakkak ki, namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür.(Ankebut 29/45)

kılan kimseyi, o kılmış olduğu namaz, şer'in hılâfî olan şeylerden kendini alıkor. Ve bu hususta zikrullah daha büyüktür demektir.

Namaz Kılan Kimseyi Kıldığı Namaz Fuhşiyatdan Gerü Alacağı

Buna birkaç dürlü ma'na vermişler ise de bu ma'nâyı da verenler çokdur. Öyle ise yâliniz namâzını kılıpta zikrullah ile meşgul olmayanlardan ekserisinin hâline bakalım ki kendini hangi menhiyyatdan alıkoymuş. Beş vakit namâzını kılanlardan bu gün kahveye giden ve belki orda kumar oynayan çokdur. Ba'zan meyhâneye kerhâneye giden bile bulunuyor. Hele bunları bir taraf edelim.

Zira eğer bunların kıldıkları namaz namaz ola idi. Hiç değil bu gibi büyük menhiyyatdan olsun kendileri geri bırakacak idi. Gelelim indennâs günah bile ad olunmayanlara. Minelcümle gıybet ki hakkında (الغَيْبَةُ أَشَدُّ مِنَ الزُّنَا) buyurulmuştur. Ya'nî gıybet zinâdan eşeddir demek. Bu gün hangi namaz kılan bundan geri duruyor. Gıybet demek de bir kimsede bulunan aybı ki yüzüne karşı söylenürse andan mahcub olacak, işte ânı arkası sıra söylemeye denür. Buna dünden razî oluyoruz. Yâ hiç kendinde olmayanları bulup iftirâ ederek bir takım mü'minîn, muvahhidîni hicvetmek bu câiz midir. Haşâ değildir. Bu gün namazlarını kılanların ekserisinde bu var mıdır yok mıdır. Hele bunu da bir tarafta koyalım. En ehveni ki mâlâya'nîdir. Artık bu şuyu' bulup maâzellah beynennâs mübâh hükmüne varmıştır. Halbuki hakkında nice tehdidât vardır. Nitekim hadis-i şerifde (إِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ ذُنُوبًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ كَلَامًا فِيمَا لَا يَعْنِيهِ) buyurulmuştur. Ya'nî yevm-i kıyâmette günâhı çok olanlar gerekmez sözi çok söyleyenlerdir demek. Dahî (عَلَامَةٌ إِعْرَاضَ اللَّهِ تَعَالَى عَنْ) (عَنْدِهِ إِشْتِعَالُهُ بِمَا لَا يَعْنِيهِ) buyurulmuştur. Ya'nî Allâhü Azîmüşşânın kulundan i'râz etdiğinin alâmeti kulun mâlâya'nî ile meşgul olmasıdır. Dahî Hadîs-i Kudsîde (يَا ابْنَ آدَمَ إِذَا وَجَدْتَ قَسَاوَةً فِي قَلْبِكَ وَ سَقَمًا فِي بَدَنِكَ وَ حَرْمَانًا فِي رِزْقِكَ فَاعْلَمْ إِنَّكَ تَكَلَّمْتَ فِيمَا لَا يَعْنِيكَ) buyurulmuştur.

Ya'nî ey âdem oğlu eğer sen kalbinde kötülük ve bedeninde ağırlık ve rızıkında darlık bulur isen bilmiş ol ki bir gerekmez sözde bulunmuşsun demektir. Mâlâya'ni demek de dünyâsına ahretine fâidesi olmayan ve söyleyüp söylememesinde bir manfaat mazarrat müşâhede

olunmayan gerekmez söz demek. Meselâ fulan vakit şöyle oldu. Böyle oldu. Ve falan yere gitdikte orda şunu yedik ve şöyle yaptık idi. Veyâhut fulanın tarlası şöyledir. Ve bağı bahçesi azdır çokdur gibi. Akşam sabah mübtelâ olduğumuz bir takım gerekmez sözlerdir. Bir insâfâne düşünelim ki hangi namaz kılanlarımız bundan kaçıyoruz. Demek ki namazımız bizi münkerâtdan alıkoymadı. Hele haram yemek ve yalan söylemek ve hased, buğz, adâvet gibi ahlâk-ı zemîmeler ki cümlesi maraz-ı kalbîden ilerü geliyor. Bunlarda bulunmak ve cümle hadîfâtın reisi olan dünyâyı sevmek gibi şeylerdir. Anlaşıldı ki bunların cümlesi menhiyâttan olduğu halde namâzımız bizi hiçbirinden geri almıyor. Bunun sebebi ise ya namazının ta'dil-i erkan ve şartına şurûtuna riâyet etmemeden ilerü gelur yâhud zikrullah etmemeden ilerü gelur. Bu gibiler zikrullâhı da namazları da ilâve ederlerse şüphesiz menhiyyatdan gerû dururlar.

Eğer zikrullahları şer'a muvâfık olursa. Zirâ bu zikrulla'hı da namazlarına ilâve edenlerin hallerini de bakılırsa bu gibi menhiyatların ekserisi görülmüyor. Bakınız teharrî ediniz. Bakalım ki var mıdır yok mıdır.

Eğer denürse ki fulanda ehl-i târikım diyor. Bununla berâber cümle menhiyyatda da bulunuyor. Ana deriz ki fulan kimse de talebe-i ulûmdan olduğu halde meyhânede kerhânede yapılacak fuhşiyya'tı maâzallah medresede yapıyor. Öyle ise (وَلَا تَذُرُوا وَآزِرَةٌ وَآزِرَةٌ¹) buyurulduğu üzere herkesin yapmış olduğu vizir, vebâl kendi nefesine âiddir. Şu kadar vardır ki (وَدَكَّرْ فَإِنَّ الدَّكْرَىٰ تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ²) emr-i ilâhiyyesi üzere nasîhat etmek lâzımdır. Her halde îmanı olana fâide verir. Eğer fâide vermez ise anlaşılır ki imânında şüphe var imiş. Hulâsa-i kelim yukarıda arz olunduğ üzere her kavmin sâlihine sâlih ve fâsıkına fâsık nazarıyla bakılıp hubbû fillah ve buğzu fillah etmemiz lâzımdır.

Demek esas tarikat ve ehli ve efal ve ekvalleri bulunan zikrullah hiçbir vechile inkar olunamaz. Nitekim şerîat ve ehli inkar olunamadığı

¹ Herkesin kazanacağı yalnız kendisine aittir. Hiçbir suçlu başkasının suçunu yüklenmez.(Enam 6/164)

² Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt müminlere fayda verir.(Zariyat 51/55)

gibi. Zira Cenâb-ı Rabbilâlemin bizim felah bulmamızı (اذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا)¹ (لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) âyet-i kerîmesi ile çok zikrullâha menût ve muhavvil kılmıştır.

Zikrullahda Kesret Lafzının Zikrolunup Sâir İbâdâtda Olunmadığı

Gerek bu âyet-i kerîmede ve gerek sâir âyât-ı beyyinâta ve bu kadar ehâdis-i şerîfede zikrullah hakkında kesret lafz-ı şerifinin zikr olunuşundan tezâhür ediyor ki bunlar mahz-ı ismüllahî zikretmenin hakkındadır. Namaz oruç hac zekât kurban ve ne kadar ibâdat tâat var ise cümlesi birer vakitle muvakkat olup hiç birinde kesret emri zikrolunmamıştır. Fakat bu zikrullâha gelince bu kadar âyât ve ehâdis ile çok zikretmemiz emrolunup (أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) Hadîs-i şerifiyle de en efzalını bize haber vermişlerdir. Ve hatta her zamanda zikrullâha müdâvemet lâzımdır. Belki cünüp oldunuz halde bile câizdir buyurmuşlar. Cünüp halinde ise hiç hangi ibâdet câiz olur. Bundan da anlaşıldı ki zikrullahdan murad işte bu zikirdir.

Ve hem bu zikrullah ne kadar efzal bir şeydir ki bir mevtaya yetmiş bin kelime-i tevhid getirilür ise anın günâhı afv olur ümidiyle pâreler vererek tevhid ettiriyoruz. Ve hem olvakit cümlemizde ederiz. Zira nihâyetinde beş metelik melhuzdur. Eğer pâre olmasa acebâ anı da mı men'eder idik. Bilemiyorum. Bu takdirce sağlığımızda kendi lisânımızla pâresiz pulsuz rızâen lillah tevhidimizi eder isek daha güzel olmaz mı. Yoksa meteliksiz deyû bu câiz değil mi? Ve yâhud tevhid yalnız yetmişbine mahsurdur. Ziyâde yapmak deyû bir nehiy var mıdır. Ve ferazâ hiç tarîkat hakikat namı olmasa yine iksâr-ı zikrullah ile memûr değil miyiz?

Bu gün yüz yaşamış bir kafir îmâna gelse bir kere lâilâhe illellah Muhammed Rasûlullah demesiyle yüz senelik küfri derhal mahv ve izâle olunca esâsen mü'min olan kimse günahlarını gidermek arzusuyla emrullah ve emru rasûlillâhe ittibâen ve imtisâlen zikrullah ederse buna

¹ Allah'ı çok anın ki başarıya erişesiniz.(Enfâl 8/45)

ta'n eden ve böyle yapma deyû emr ve ihbâr kasdında bulunanların acebâ hakkında ne demek lâzım gelür. Bunlar ise (وَهُمْ يَهْتَوُونَ عَنْهُ وَيَتُونَ عَنْهُ) (وَإِنْ يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ¹) âyet-i kerîmesi mûcibince ancak kendi nefislerini ilhâk etmiş oluyorlar. Kendi za'mlerince herkesi zikrullahdan men etmek istiyorlarsa da zikrullah nûr-i ilâhî olmak ha-sebiyle bunu kimse söğündüremez. Zirâ cenâb-ı Melik-i müsteân بريدُونَ (لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُنْمٌ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ²) buyurmuştur. Ya'nî şol kimseler ki dilleriyle Allahü Azîmüşşanın nûrunu söğündürmek isterler. Halbuki Cenâb-ı Allah kendi nûrını ikmâl eder demektir.

Buna da aslâ şüphe yokdur. İşte bu nûr nûr-ı îmandır ki şerîat ve tarîkatın nûrıdır. Bu da lâilâhe illallah sâyesinde husûle geliyor.

Öyle ise şer-i şerife muvâfık zikrullah edenler hakkında (لَنْ يَضُرُّكُمْ³ إِلَّا أَدَىٰ وَإِنْ يُقْتَلُوا يَوْمَئِذٍ يُولُوكُمْ أُلْدَبَارًا ثُمَّ لَا يُنصِرُونَ) kabîlinden olarak lisandırızlık ve istihzâ edenler (فَلَمْ مَوْتُوا بِقَيْظِكُمْ) âyet-i kerîmesiyle itab görmeden başka bir şey kazanamaz. Bununla berâber meâzellâh (إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَرُونَ وَإِذَا أَنْقَلَبُوا إِلَىٰ⁴ أَهْلِهِمْ أَنْقَلَبُوا فَكِهِينَ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَؤُلَاءِ لَضَالُونَ) âyet-i celîlesine mâsadak olmasından da korkulur. Şimdiki bunlara yapılan muâmelede işte aynen bu âyet-i kerîmenin meâlidir. Elhamdülillah bunların hakkın mü'min ve ehl-i sünnet velcemâatdan olmalarına kim şüphe eder. Ve ne cihetten eder. Eğer bunların akâyidlerinde zerrece zeyğ olsa kimden korkacaklar. Allahdan korkmayan bir kimse bu gün kuldandan korkar mı. O gibilerin emsâli çokdur. Ne yapabiliyoruz. Ve bunlar ehl-i sünnet

¹ Onlar, hem insanları Peygamber'e yaklaşmaktan vazgeçirmeye çalışırlar, hem de kendileri ondan uzaklaşırlar.(Enam 6/26)

² Onlar ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar. Halbuki kafirler istemeseler de Allah nurunu tamamlayacaktır.(Saff 61/8)

³ Onlar (ehl-i kitap) size, incitmekten başka bir zarar veremezler. Sizinle savaşa girecek olsalar, size arkalarını dönüp kaçarlar. Sonra kendilerine yardım da edilmez.(Ali İmran 3/111)

⁴ Şüphesiz günahkârlar, iman edenlere gülerlerdi. Onlarla karşılaştıklarında kaş göz hareketiyle alay ederlerdi. Ailelerine döndüklerinde, (alaylarından dolayı) keyiflenerek dönerlerdi. Müminleri gördüklerinde: "Şüphesiz bunlar sapıtmış" derlerdi.(Mutaffifin 83/29-32)

velcemâatdan olmasalar câmi-i şeriflerde ne gezerler. Ve ehl-i sünneye niçun iktidâ edeler de namaz kılarlar. Bir Kızılbaş gelüp de bir gün imâmımıza iktidâ ederek namaz kıldığını gören var mıdır. İşte i'tikâdı bozuk olan öyle olur. Herkes dînini nâs için mi muhâfaza eder. Yoksa Allah için mi muhâfaza eder.

İnsaf edelim. (وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ¹) buyurulduğu üzere bu gibi şeylerin seyyiesi kendi nefesine isâbet edeceği ma'lumdur. Zirâ (إِنَّ) (أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ وَأَنْتُمْ أَنْتُمْ لَأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا²) buyurulmuştur. Ya'nî herkes gerek eyuluk ve gerek kötülük ne yaparsa kendi nefesine yapar demektir.

Velhâsıl bu yolu inkâre aslâ mecâl yoktur. Yâlinız birkaç şey de şüphe olunuyor ki mesela râbita ve zikr-i cehrî ve zikrullah olunurken yemînen yesîren hareket etmek ve cemâat ile barâber zikretmek bunlar câiz midir değil midir. Bir parça da buralardan bahsedelim de her taraflı şüphelerimiz kat' olunsun.

Rabita-i Şerife Bahsindedir

Ey aziz Râbita demeden murad dâimâ mürşid-i kâmilin huzûrunda bulunarak ondan istifâza eylemektir. Huzûrunda bulunmak mümkün olamadığı halde bu mülâhaza ile o mürşid-i kâmilin sûretini tehayyül ve tesavvur ile dâimâ huzurunda bulunurcasına istifâza ve meded talep ederek Allaha ve Rasûlüllâhe vesile ve vâsita oldukları için (لِلْوَسَائِلِ حُكْمُ الْمَقَاصِدِ) mantûkunca ana muhabbet etmektir. Ve bu muhabbetin netîcesi dahî tasavvurunu dahî intaç eder. İşte bu tasvîrin şeran cevâzına mebnî nice eimme-i din telifatlarında insan-ı kâmilin sûretini tehayyül ve tesavvur ile emretmişlerdir ki bervechizîr arz olunur.

Minelcümle Hucetülislam İmam Gazâlî hazretleri İhyay-ı ulûmunun birinci cildinde (فِي تَفْصِيلِ مَا يَتَّبَعِي أَنْ يَحْضُرَ فِي الْقَلْبِ عِنْدَ كُلِّ رُكْنٍ مِنْ)

¹ Halbuki kişi kazdığı kuyuya kendi düşer.(Fâtır 35/43)

² Eğer iyilik ederseniz kendinize etmiş, kötülük ederseniz yine kendinize etmiş olursunuz.(İsra 17/7)

وَاحْضُرْ فِي قَلْبِكَ النَّبِيَّ (صَلِّمْ) وَ (الصَّلَاةُ) ismiyle benâm olan faslında buyurur. (شَخْصُهُ الْكَرِيمُ) ya'nî namazda kalbinde Hazret-i fahr-i A'zamın şahsını hâzır kıl demektir. Ve İmam Sühreverdî hazretleri Avârifülmeârifinde (فِي بَابِ صَلَاةِ أَهْلِ الْفُرْقَانِ) nâmiyle benâm faslında buyurur. (وَتَسْلِمٌ عَلَى) ya'nî musallî hazret-i peygamberimize selam verir. Dahî sûretini kalbinde temessül eder demektir. Dahî İbn-i Hacer Elmekkî hazretleri Şerh-ı Abâbında (فِي مَعَانِي كَلِمَاتِ التَّشَهُُّدِ) bâbında buyurur. (وَيَكُونُ تَذَكُّرُهُ سَبَابًا لِمَزِيدِ الْخُشُوعِ وَالْحُضُورِ) ya'nî Hazret-i peygamberi tehazzur ve temessül etmek huşû-ı huzûrın ziyâdelenmesine sebep olur deyup İmam-ı Gazâlî'nin bâlâda buyurduğuyla da delil çekmiştir. Eğer temessül ve tasavvur mâni' ola idi evli-yayı tasavvur nasıl mâni' ise enbiyâyı de kezâlik öylecedir. Zîra enbiyâ Allah değildir. O da yine beşerdir. Demek ki mâni yok imiş.

Ve İmam Şa'rânî hazretleri "Nefehâtülkudsîyye"sinde âdab zikri te'dâd eder iken buyurur. (وَهَذَا عِنْدَهُمْ أَكْثَرُ) (الاداب) Ya'nî zikrin yedinci şartı gözünün önünde şeyhinin şahsını tehayyül etmektir. Bu da indessôfiyye zikrin âdâbının müekked olanıdır demektir. Ve İmam Hâdimî Hazretleri "Risâletülaliyye fi âdâbittari katinnakşibendiyye" nâmiyle olan risâlesinde buyurur. (إِذَا عَرَضَ لِقَلْبِ الذَّاكِرِ فِي أَثْنَاءِ ذِكْرِهِ تَفَرُّقَهُ أَوْ وَسْوَاسَهُ أَوْ قَبْضُ قَبَعَتَيْهِ بِالْمَاءِ الْبَارِدِ أَوْ يَتَوَضَّأُ وَ يُصَلِّي فِي خَلْوَتِهِ صَلَاةَ الْحَاجَّةِ وَ لَيْسَتْ تُغْفَرُ وَ يَدْعُو وَ يَتَوَجَّهَ لِحَالِهِ وَ إِنْ لَمْ يَنْدَفِعْ فَيَنْتَحِيلُ صُورَةَ النَّبِيِّ (صَلِّمْ) أَوْ صُورَةَ شَخْصِهِ) Ya'nî zâkire esnây-i zikirde kalbine tefrika yâhud vesvese yâhut donukluk ârız olsa soğuk su ile gûsûl eder. Yâhut abdest alır. Halvetinde salât-ı hâceti edâ dahî düâ istiğfar ile hâline teveccüh eder. Eğer o havâtır defolmaz ise Hz. Peygamberin yâhut şeyhinin sûretini tehayyül eder demektir.

Ve Abdülğaniy Ennablûsî Hazretleri "Miftâhulmaîyye" nâm kitabında buyurur. (وَ يَتَوَضَّأُ صُورَةَ شَيْخِهِ حَتَّى يَسْتَمِدَّ مِنْ اللَّهِ تَعَالَى بِسَبَبِ تَعْظِيمِ صُورَةِ) (شَيْخِهِ الْمُسْتَمِدِّ مِنْهُ) İlaâhir ya'nî mürîd sûret-i şeyhi tasavvur eder ki o sûret şeyha ta'zimi sebebiyle Cenâb-ı Allahdan istimdâd eder. Ve o şeyh de yine müstemid minellâhdır demektir. Ve Monla Câmî Hazretleri "Nefahâtülünsünde şeyhin sûretini tasavvurda sâlik için fâide-i azîme vardır buyurmuştur. Ve İbrâhim Hakkî hazretleri Ma'rifetnâmesinde mürîd dâima şeyhin sûretini hayâlinde hifzederse Allaha vusûl seri' olur buyurmuştur. Ve Cüneyd-i Bağdadî hazretleri

أقرب الطرق الى حصول المحصول دوامًا أقرب الطرق الى حصول المحصول دوامًا
ربط القلب بالشيخ ilââhir buyurmuştur.

Ya'nî Allaha vâsıl olacak yolların ziyâde yakîn olanı mürid kalbini devam üzere şeyhe rabtle hâsıl olur demektir. Ve İmam Rabbanî ve Şâh-ı Nakşibend ve Mevlanâ Hâlid hazaratları gibi müceddid ve vâhidülasr namlarını kazanmış zâtler ve daha nice kibâr-ı evliyâ efendilerimiz dahî bu gibi râbîta ile emredenlerden idiler. Bu hususta daha çok tafsilat vermişler ise de tâlib-i hak ve munsıf olan zevâta bu kadar cık idâre eder.

Eğer Ebu Cehil ve Ebû Lehep meşreb olarak inâdında musır olursa yüz bu kadar delil serd olursa ve belki vahy gelse yine kabûl etmeyeceği derkardır. Öyle ise râbîta câiz değildir ve mu'tekidi dalalettedir denecek olursa maâzellah bu kadar eimme-i dîn ve uzemây-ı müslimîn dalalet üzere içtima etmişler demek olur. Halbuki Hazret-i Peygamberimiz (مَا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ حَسَنًا فَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ حَسَنٌ) ve (لَا تَجْتَمِعُ أُمَّتِي عَلَى الضَّلَالَةِ) buyurmuştur. Demek ki bu kadar eimme-i dînin bir madde üzere içtima' etmeleriyle dahî bu râbîta-i şerifeyi hasen görmeleriyle bunun cevâzında mü'min için aslâ şüphe kalmadı. Ve hem (إِنَّ الْأَعْمَالَ بِالنِّيَّاتِ) (و لكل امرئ ما نوى) Hadis-i şerifleri mûcibince bu zât-ı şerif benimle Allah ve Rasûlüllah arasında bir vesiledir niyetiyle bunlara muhabbet ve netice-i muhabbet olan tehayyül ve tasavvur niçün câiz olmasun. Bunlara olan muhabbet Allaha sayılacağı ma'lumdur.

Öyle ise bizzat Rasûlüllâhı râbîta edelim şeyhe ne hâcet denürse şeyh-i kâmilde onların halîfesi ve kâimmekâmı olup halifede müstahlifin hükmü üzere olduğu için cümlesi bir demek olur. Mamâfih Hazreti Peygamberimizi göremediğimiz cihetle tasavvurı biraz suûbetlice olur. Ve eğer şemâil-i şerifi mûcibince tasavvur olunsun denürse şemâil-i şerifi de her şahıs bilmeğe kâdir olamaz. Mürşid-i kâmil ise defeatla gördüğümüz cihetle tasavvur ve tehayyülü sühûletli hâsıl olur.

Bu takdirce ervâh-ı meşâyih hâzırdır demek olmaz mı? Halbuki Dâmad Hazretleri de ervâh-ı meşâyih hazır diyenin küfrüne kâil oluyor. Buna ne diyelim denürse? Evet Damat Hazretleri öyle demiş fakat râbîtaya kâil olan bu kadar ulemây-ı din her halde bu söze kâil olmasa-

lar râbıtayı zâten isbât edemezler. Ve daha bunlardan başka kerâmat ve tasarrufât-ı evliyâ hakdır. Ve hayatları mematları da müsâvidir diyenler de; imamül haremeyn Ebülkasım Elkuşeyrî, Fahreddin Râzî, İmam Süyûtî, Remlî ve daha bunlara mümâsil zevât-ı kiramdır.

Bunlar tasarruf-ı evliyaya kâil olduktan sonra herhalde Allahın bildirmesiyle tasarruf ettiklerini ve istimdad, istiğase edenleri de bileceğine kâil olacakları tabîdir. Zira bir kimse bilmediği ve görmediği şeyde nasıl tasarruf eder. Ve istimdad ve râbıtadan fâide ne olur. Demek ki bunların cümlesi Dâmad Hazretlerinin hılâfına bulunmuşlar. Ekser için hükm-i kül olduğu cihetle Damat Hazretleri bu meselede isâbet edememiş demeye mecbûr oluruz. Ve isâbet edemediği de şundan ma'lumdur ki ervâh-ı meşâyih hâzırdır. Bizi bilir diyen kâfir olur dediği yerin sekizon satır yukarısında bir kimse;

-Ben Allahı rü'yamda gördüm dise kâfir olur demiş. Başka hiçbir kayd kuyud da göstermemiş. Halbuki hele başkaları dursun İmam-ı A'zam Hümam Efham hazretlerinden dahî bu söz riva'yet olunmuştur. Ya'nî ben çok kere Allahı rüyamda gördüm buyurmuştur. Bu takdirce bu iki meselede rüesây-ı din Hazretlerinin cemiyetine muhâlif düştüğü için Damad Hazretleri hatâ etmiş demekden başka çâre yoktur. Yoksa bu kadar eimme-i dîn hatâ etmişler demek lâzım gelür. Bu da tasavvur olunamaz. Bu evliyâdaki tasarruf dahî mecâzendir. Yokta mutasarrıf-ı hakîkî Allâhü azîmüştür. Şu kadar var ki Cenab-ı Allahın tasarrufi insan-ı kâmiller yüzünden zuhûr eder. Nitekim âdât-ı ilâhiyyedendir ki cümle eşyayı birer sebebe menût kılmıştır. Meselâ, yağmura bir melek rüzgara bir melek kabz-ı ervâha bir melek defter-i a'mâle bir melek vücûd-ı insanda tasarrufa ayru ayru melekler tevkîl edilmiştir. Ve yer yüzünde bâtınan tasarrufu dahî insan-ı kâmile vermiştir. Bunların cümlesinde ki tasarruf mecâzî olup hakikatda cümle eşya'da mutasarrıf Hazret-i Allahdır. Bunlar bir vesîle ve sebebedir. Nitekim ateşin yakması ve karın üşütmesi ve bıçağın kesmesi ve kurşun geçmesi bir sebep olup bunlarda müessir Hazret-i Allah olduğu gibi işte tasarruf-ı evliyânın vukûuna kâil olanlar bu gibi şeyler ile delil çekmişlerdir.

Pek güzel burası anlaşıldı. Amma acebâ bunların da kitap ve sünnet ile bir delilleri var mı denürse? Evet vardır. Râbıtanın cevâzına edille-i erbaa ile delil bulmuşlardır. Ayet-i kerîmeden delilleri

esteîzübillah (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ¹) ayet-i kerîmesidir. Ya'nî Allahü Azîmüşşan buyurur ki Ey şeref-i îmam ile müşerref olan kullarım. Sizler ittikâ edin. Dahî sizi Allaha kavuşturacak vesîle bulun demektir. İşte cumhûr-ı mutasavvifa ve alelhusup “Rûhulbeyan” tefsirinde; Vesîlesiz Allaha vâsıl olunmaz. Vesîle de ulemâ-i hakikat ve mürşid-i kâmillerdir demişler. Demek ki ulema-i hakikat ve mürşid-i kâmiller Allah ve Rasûlullah ile kulun arasında vesîle ve vâsıttır. (لِلْوَسَائِلِ حُكْمُ الْمَقَاصِدِ) buyurulduğu üzere bunlara da muhabbet etmek lâzımdır. Ve bu muhabbetde kendisi maksûdun bizzat olduğu için olmayıp maksada vusule sebep olduğundan ileri gelmiştir. Ve bu muhabbetin netîcesinde bizzarûr muhabbetin sûretini kalbinde hıfz ettirecektir. Fakat muhabbeti kuvvetli olan kimse zarûri olarak kalbinden çıkarmaz. Ve muhabbeti kısaca olan kimse de sanîi olarak tehayyül ve tasavvur ederek oda zarûriye tebeddül eder. İşte bu tasavvur ki teakkul ma'nâsına olduğu için şeran memnu' değildir. Ancak memnu' olan tasvirdir ki ya'nî za'hiren sûretini karşına almaktır demişler. Filhakîka da güzel buyurmuşlar. Eğer tasavvur memnu' ola idi acebâ bizim hâlimiz nereye varır idi.

Zira salâtda ve hâric-i salâtda neler tasavvur ediyoruz. Oğlumuzu, ehl-i iyâlimizi bağımızı bahçemizi, ve daha dürlü dürlü şeyleri tasavvur ederiz. Bunun şeran bir zararı olmadığı gibi insan-ı kâmilî tasavvur dahî mani' değildir. Fakat diğerleri gerek sanîi ve gerek zarûri ne sûretle olursa olsun tasavvur olundukla her ne kadar memnun' değil ise de asılları bî fâide oldukları cihetle tasavvurları semeresiz kalır. Fakat insan-ı kâmilin tasavvurunda erbâb-ı basîret menfaat-ı azîme müşâhede etmişlerdir. Mamâfih cümle ulum dahî lisan ile öğrenilecek iken yine tasavvur ve teakkule muhtaçdır. İlm-i bâtın ise ismi kendiyile berâberdir ki ilm-i kalbdir. Bunun cümle ahvâli kalbe tealluk edeceği yukarılarda beyân olmuş idi. Bu da insan-ı kâmilin kalbinden ehzolunacaktır. Bu hususta dâimâ şeyh-ı kâmilî tasavvur etmeli ki ilim sûratlı ehzolunsun.

¹ Ey iman edenler! Allah'tan korkun. O'na yaklaşmaya yol arayın. Maide: 5/35

Ve yine âyet-i kerimeden (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّٰلِحِينَ¹) ni delil bulmuşlardır. Ya'nî Ey şeref-i îman ile müşerref olan kullarım sizler ittikâ edin. Dahî sâdıklar ile berâber bulunun demektir. İşte insan-ı kâmiliden de büyük sâdık bulunmadığı cihetle dâimâ anlar ile berâber bulunmaktır. Ve keynûneti dahî ikiye taksim etmişlerdir.

Biri sûriye biri ma'neviyedir. Keynûnet-i Sûriye zâhiren varup huzûrunda bulunarak o sâdığın ahlaklarıyla tehâlûk ve andan istifâza etmektir. Ve keynûnet-i ma'neviye dahî bu mümkün olmadığı halde yine huzûrunda oturuyorum mülâhazasıyla tehayyül ve şahsını tasavvur etmekden ibârettir. Bu tasavvurun memnu' olmadığı yukarda arz olunup anlaşılmış idi.

Ve edille-i erbeaden sünnet ile buldukları delil yine iki hadis-i şerifdir. Biri (هُمُ الْقَوْمُ لَا يَشْفَىٰ جَلِيسُهُمْ) ya'nî anlar bir kavimdir ki enis-i celisleri şekî olmaz demektir. Bunu da İmam Hâdimî ve İmam Sühreverdi Hazarâtları (لَا يَشْفَىٰ جَلِيسُ الصَّوْفِيَّةِ) deyû tefsir etmişlerdir. İşte bu cülûsunda kezâlik sûrisi var ma'nevîsi var. Cülûs-i sûriyye bulunduğu halde ne güzeldir. Bulunmazsa ma'nen câlis olmakdır ki ya'ni sûretini tehayyül etmektir. Ve ikinci Hadis-i şerif dahî şudur. (هُمُ الَّذِينَ إِذَا (رُئُوا ذُكِرَ اللَّهُ) ya'nî anlar şol kimselerdir ki anlar görüldüğü vakit Allah hatıra gelür demektir. İşte asıl râbitadan maksad budur ki gerek zâhiren ve gerek ma'nen yanında bulunmak Allahı unutmamak içündür. Ya'nî anın akvâl ve efal ve harekât ve sekenâtı dâimâ Allahı hatıra getirür demektir.

Bu da ancak böyle dâimâ bir insan-ı kâmilin meclisinde bulunmak ile hasıl olur. Eğer zâhiren bulunabilursa ni'melmatlûb, bulunamaz ise huzûrunda bulunuyorum mülâhazasıyla ânın şahsını ve efal, ekvâlini tezekkür ve tasavvur etmektir buyurmuşlar.

Ve Eshâb-ı kiramdan delilleri dahî hazret-i Ebi Bekir Essıddîk razıyallâhü teâla anh efendimiz

¹ Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğrularla beraber olun. (Tevbe: 9/119)

-Yâ Rasûlellah ben seni hâtır hayâlimden halâ da bile çıkaramıyorum buyurup

Hazret-i Rasûl-i Erkemin de men' buyurmamasıdır.

Ve kıyas ile dahî iki dürlü bulmuşlardır. Birincisi maksûda vesîle olan kimse, maksud hükmündedir. Zirâ (إِلْوَسَائِلُ حُكْمِ الْمَقَاصِدِ) buyurulmuştur. Öyle ise maksûda vesile olduğu için vesîleyi tehayyülde mâni' yoktur. Mâni' olan vesîleyi mahsûdun bizzât ittihaz etmektir buyurmuşlar.

Kıyas ile buldukları delilin ikincisi bir musallî namaz kılar iken sücûd mevzısına bakmak lâzım olduğu gibi eğer o musallî e'mâ olursa yine basîre kıyas ile mevzı-ı sücûda bakıyorum tehayyül etmesi mesnûndur. Kezâlik bunlarda huzûrunda oldukça sûretine bakma ve ta'zim ve muhabbet etmede bir mâni' olmayup belki menfaat-ı azîmesi vardır. Şahsen göremediği vakitte de görüyorum mülâhazasıyla tasavvur olunmakta mâni' yoktur buyurmuşlar. İşte râbıta-ı şerife dedikleri bundan ibârettir. Ve delilleri bunlardır. Cümle erbab-ı basîret bunun şeriata muhâlif olmadığını ve bunda fâide-i celile ve menfaat-ı azîme gördükleri cihetle bu kadar eimme-i dîn bununla emretmişlerdir. Bunlar dîvâneler mi? Yoksa şeran cevaz ve adem-i cevazlarını mı bilmemişler. Haşâ.

Bu güne gelinceye kadar binlerce âlim râbıta ederek gelmiş geçmiştir. Minelcümle daha dünkü söz demektir ki İstanbulda Gümüşhâneli Hoca demekle mârûf meşâyih-ı kirâmdan müceddid demeye şâyeste bir âlim var idi. Bu zâtın yirmi bini mütecâviz müridânı ve ikiyüzü mütecâviz sâde ulemâdan halîfesi olup cümlesi de râbıta ederler idi. Ve bu âcizin dahi mürşid-i evvelim o zât-ı şerifdir. Eğer bu râbıtada şer-i şerif-i Ahmediyeye bir dokunur olsa anlar kabul ederler mi idi. Yoksa anların aklı mı idrak edemiyor. Belki akılları idrâk edemiyor denürse yukarıda bu kadar eimme-i dindar rivâyet olundu. Anlarda mı bilmemişler.

Bu hususta yine i'tiraz eden olursa bu sözleri söyleyen ve bu delilleri serd eyleyen mesbûkuzzikr eimme-i dîn hazerâtlarını bulup ana i'tiraz etmek ve anlar ile muhâkeme olup hak kazanmak lâzımdır. Zirâ

bu sözlerin cümlesi anların kelimeleridir. Hiçbirini kesemden söylemiyorum. Ve bu kadcarcık tafsîl ile de râbita bahsine hitâm veriyorum.

Zikr-i Cehrî ve Esnâ-i Zikirde Yeminen Yesâren Hareket Câiz Olup Olmadığı

Bir de kîlûkâl zikr-i cehrî hakkındadır. Buna da eimme-i dîn rızvânüllâhi teâla aleyhim ecmeîn efendilerimiz ihtilaf etmişlerdir. Kimileri cehr efzal ve kimileri hafî efzal buyurup her birerleri kelimelerini müeyyed deliller serd edüp ve Hadis-i şerifler ile isbât etmişlerdir. Herkesin ma'lûmu olduğu için burada tafsîle lüzum görülemedi. Bu ise (اِخْتِلَافُ أُمَّتِي رَحْمَةً وَأَسِيعَةً) buyurulduğu üzere aynı bizlere rahmettir. Zira anlarda bizim imâmımız anlarda hangisini canımız isterse ana tebeyyet etmiş oluruz. Bir de mekâl şurdadır ki zikrullah eder iken sağa ve sola sallanmak câiz midir, değil midir. Yine bunun da hakkında kelam çokdur. Kimileri câiz ve kimileri gâyr-ı câiz demişler ve ehl-i mutasavvıfa dahî cevâzıyla hükmetmişlerdir. Alelhusus İmam Birgivî aleyhi rahmetülmelekülkaviy hazretleri “Tarîkat-ı Muhammediyye” de “Afâtülbeden” bahsinde zikrullah eder iken yemînen ve yesâren başını tahrik ettirmek câiz ve belki müstehabdir buyurmuş. Eğer câiz değildir diyeni savab görür isen sende sallanmadan zikreyle, maksad sallanmada, sallanmamada değil zikretmektedir.

Cemâatle Zikretmek Yalnız Zikretmekten Efzal Olduğu

Ve cemâatle berâber zikretme ile de yalnız kendi kendine zikretmenin farkı da aynen namaz gibidir. Nasıl ki cemâatle namaz kılmak yalnız kılmaktan efzal zikir de öylecedir. Zirâ cemâat hakkında dahî çok hadis-i şerif vardır. Minel cümle (اِثْنَانٌ خَيْرٌ مِنْ وَاحِدٍ وَ ثَلَاثَةٌ خَيْرٌ مِنْ اِثْنَيْنِ) Elhadis. Ya'nî iki birden hayırlı. Üç ikiden hayırlı. Dört üçden hayırlıdır. Böyle olduğu halde sizler cemâate devam ediniz. Zirâ Allah'ın yed-i kudreti cemâat üzerindedir demektir. Daha bunun emsâli çokdur. Tatvilden ihtirâzen her ciheti ihtisar olunur. Hîn-i îcâbında cümle-i ma'rûzât her taraflı isbât olunur.

İşte bu kadar âyât-ı beyyinâta karşı zikrullah olunan mahalde kırk arşun eşmeyince namaz kılınmaz diyenin acebâ hâli ne olur. Bu gün bir kimse câmi-i şerife tebdil olsa bu kadar küfürler olup ve çanlar çalınmış iken hiçbir eczâsı tebeddül etmeksizin yâliniz mihrâbının tebdiliyle namaz kılınmak câiz oluyor da bu şer-i şerife muvâfik zikrullah olunan mahalde niçün kılınmasın. Bu ne cehâlet ve ne hamâkat ve ne kadar zikrullahı tahkirdir. Bu gibi sözlere ehl-i îyman nasıl cesâret eder bilemiyorum.

Hulâsa-i kelim netice-i meram İmam Birgivî Hazretlerinin buyurduğu der ki hiçbir kimse için tarîkatı ve ehlini inkar etmek câiz olamaz. Meğer ki şer-i şerîfe muhâlif halleri görülmedikce.

İşte bu bize senedir. Ya'nî ehl-i tarîkım iddiâsında bulunanlara bakarız. Eğer amellerinde ve i'tikadlarında şerâata muhâlif bir halleri görülmez ise anlara muhabbet ve vüsatimiz mikdarı bizler de anlara uymağa çalışırız. Ve eğer şera muhâlif bir halleri görülür ise kendilerine tenbih ederiz. Terk ederlerse feni'melmatlûb. Etmezler ise ne kendileri severiz ve ne de dâhil oluruz. Fakat esas tarîkat ve ehli ve evliyâullah asla bir vechile inkâr olunamaz. Zirâ bu yola Evliyâullah elmukarrebîn yoludur buyurmuşlar. Dört mezhep hak olduğu gibi on iki tarîk dahî hakdır. Zira bu oniki tarîkden bu güne gelinceye kadar nice bin evliyâ gelmiş ve geçmiştir. Her biri bir tarafta ziyâret olunmaktadır. Fakat (فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَاتِ¹) âyet-i kerîmesi mûcibince her kavmin azgınları bulunur. Ne yapalım ıslah-ı âlem değiliz ya. Bizden lâzım olan söylemektir. (فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ²) dahî (وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى³)

Elhâsıl bu yolun hakkâniyeti ve medhi hakkında bitemâmihi tafsil olunmak lâzım gelürse cild cild kitaplar teşkil edeceği müstağnî anilbeyandır.

¹ Nihayet onların peşinden öyle bir nesil geldi ki, bunlar namazı bıraktılar. (Meryem: 19/59)

² Öyle ise dileyen iman etsin, dileyen inkar etsin. Kehf: 18/29

³ Hiçbir suçlu başkasının suçunu yüklenmez. (Enam: 6/164)

İnşirâh-ı Sadr Ne Demek Olduğu

Dahî birde şu âyet-i kerime vardır ki mü'minîn için bu da bir güzel veznedir. Herkes nefsini müvâzene etsün. Esteîzübillah (فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّما يَصْعَدُ أَنْ يَهْدِيَهُ) ya'nî eğer Allahü azîmüşşân bir kimseye hidâyet murâd ederse o kimsenin sadrını İslam için şerh eder. Ve eğer dalâlet murad buyursa o kimsenin kalbini o derece dar kılar ki keen göklere çıkılır gibi râhet edemez. Ya'nî İslam için şerh olunan kalb aslâ dünyâ için bir sıkıntı ve bir râhatsızlık çekmez. Ve dalâlet murâd olunan kalb dünyâ için aslâ râhat edemez.

Ne kadar zengin dahî olsa böyledir. Zâhiren rahat görülür amma kalbi çok perişan olur. Zâten insanın rahatlığı ve rahatsızlığı da kalbine tevekkuf eder.

Bunun emsâli çoktur. Bir kısmı vardır ki gün gün kazanır gün yer. Biraz salâhi olduğu için aslâ hâtırına dünyâ sıkıntısı gelmez. Râhat fevkâlâde yapar. Ve bir kısmı da vardır ki sandukları altun ile doldursa zavallı daha nerden ne kazanırım diyerek parça parça olur. Haramı helâl hiç fark etmez. Burası göz önünde bir şeydir. İşte bu âyet-i kerimenin nüzûlunda eshab efendilerimiz Ya Rasûlellah şer' nedir deyû sual buyurdularında;

- Ol bir nurdur ki Cenab-ı Allah dilediği kulun kalbine ilkâ buyurur.

Deyû cevap vermesinde, yâ Rasûlellah bu nûrun alâmeti nedir demelerinde

- Bunun alâmeti Allahü Azîmüşşân o nûru kimin kalbine ilkâ buyurursa o kimse dünyâdan soğur. Âhirete meyl eder.

Buyurmuştur. Demek ki her kim dünyânın muhabbetinden ve lezzetinden soğuyarak âhîret kaydına düşmüş ise işte o kimsenin kalbine nur vaz' olunmuştur.

¹ Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun kalbini İslâm'a açar; kimi de saptırmak isterse göğe çıkıyormuş gibi kalbini iyice daraltır. (Enam: 6/125)

Dünyâdan soğur demekle bütün terk eder demek değildir. Ancak kalbinden muhabbetini çıkararak indinde ademi ile vücûdî müsâvi olur demektir.

Yoksa helâlından kesbü ticâret edüp çoluk ve çocuklarını kifaf mîkdârı şerîatın beyân ettiği kadar nefsinin hazzını vermeyerek ve hevây-ı nefsinde tâbî' olmayarak idâre ve kanâat edüp fazlasından da fukarâ ve zuafâyâ itam ve ihsan ederse buna kim ne der. Bu çok memduhtur. Bunun ne kadar serveti olsa muhabbeti olmayup ve mah-lûkata menfaati dokunduğu için aslâ kendine zarar ve ziyân vermez. Ve belki çok fâidesini görür. İdâre ve kanâatında ne derece olduğunun numûnesini peygamber ve eshab efendilerimiz bizlere bırakmış gitmiştir.

Gelelim bahsimize işte bu arz olunan nûr nûr-ı îmandır ki yevm-i kıyâmetde ay ve gün gibi ziyâ verecek, hiçbir şey olmayup yalnız bu nûr-ı imânın ziyâsıyla cennete gidilecektir. Ve hattâ zümre-i münâfikîn bu nûrî kazanamadıkları cihetle bir zaman mü'mînîn nûrî ile ziyâlanup ba'dehû mü'mînîn muvahhidîn ileri giderek bunlar karanlıkta kalmalarıyla mü'mîne nidâ edüp,

Yâhû biz de sizinle dünyâda refikler idik. Berâber ibâbât tâatlar eder idik. Ve câmi'lere berâber gider namazlar kılar ve oruçlar tutar idik. Şimdi bizi niçün bıraktınız gidiyorsunuz. Biraz eğleşin de sizin ziyânınızla bizler de gidelim dediklerinde قِيلَ اَرْجِعُوا وَّرَآءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا¹ hitâbı zuhûr edecektir. Ya'nî biz bu nûru dünyâda iken kazandık. Siz de gerû dünyâyâ gidin de kazanın gelin deyû istihzâ edileceklerdir.

İşte dünyâda iken kazanılacak ve aranılacak bu nûrdur. Bu nûru kazanamıyanlara ne korkular vardır. Bu nûra istilâhât-ı sôfiyece fuyûzât-ı ilâhiye tesmiye olunur ki ekserîsi gözleriyle görürler. Kendi nefretlerini gördükleri gibi, daha kimlerde var kimlerde yok anları dahi fark ederler. Ve biliyorlar ve ne görürler denürse; bir insanın iki dâne baş gözi olduğu gibi iki dâne de kalb gözi olduğu hadîs-i şerif ile sâbittir. İşte bu nûr-ı ilâhiyeyi ve sâir âlem-i ğaybta olan esrâr-ı

¹ Onlara “arkanıza dönün de ışık arayın” denir. Hadid:57/13

melekûtı ve akılları hayrette koyacak bir derecede olan hikmet-i sübhâniyeyi bu kalb gözünü açanlar görür. Bu göz de ekserî tarikat ehlinde bulunur. Tarîkatsızda bulunur emma saz kabilinden buyurmuşlar. Kendi kesemden söylemiyorum. Cümlesinin mahalli ma'lum ve müsellemdir. Halk îcâbında ibraz olunur. Fakat bu risâlede ihtisar matlûb olduğundan her ciheti tafsîle lüzum yoktur.

Bunları ifâdeden maksadım ve garazım vallah sümme billah hiçbir emel tahtında olmayup ve bu zikrolunan âyât ve ehâdîs ile de biz amel ediyoruz demek değildir. Yalnız işte Müslümanlık böyle olur imiş. Ve bizim bu gidişimiz mümin gidişi değil imiş. (وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا¹) fermân-ı âlisince birbirimizle ittifâk edelim de her kese buralarını anladarak cümlemiz birlikte amel etmeye çalışalım demektir.

Küffar ve Münâfık Hakkında Nâzil Olan Âyâtdan Bizim de Hazer Etmemiz Lâzım Olduğu

Ve bu âyetlerde bütün kâfir ve münâfık hakkındadır. Bizlere ne âid denmesün, zirâ ahkâm-ı ilâhiyyenin cümlesinin mevrid-i hassı, hükmi kıyâmete kadar cümleye âm ve şâmildir. Kuran bir daha nâzil olmaz ki bizlerin hakkında da âyet nâzil olsun. Her kavmin sıfatını Cenâb-ı Allah ve Hazret-i Rasûlüllah beyân buyurmuştur. Hangi kavmin sıfatıyla muttasif ise her ne kadar zâhiri anlardan değil ise de ma'nen o zümre ile birlikdedir demek olur. Yoksa eğer yalnız ben mü'minim deme ile azâb-ı ahretten kurtulınur ise ne güzeldir. Ve ne e'lâdır. Cümlemizde o derddeyiz. Fakat Allahü e'lem öyle değildir. Çünkü şu hadîs-i şerif delâlet ediyor.

Münâfiğin Alameti Üç Olduğu

آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثَةٌ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَ إِذَا عَاهَدَ أَخْلَفَ وَ إِذَا أَتَى حَانَ Ya'nî münâfiğin alâmeti üçdür. Her ne kadar namaz kılsa oruç tutsa ve ben müslimim dese müslim olmaz. Bir söz söylerse yalan söyler. Dahî ah-

¹ Hep birlikte Allah'ın ipine sımsıkı yapışın; parçalanmayın. Al-i İmran: 3/103)

dine vefâ etmez. Dahî emânete hıyânet eder demektir. Diğer hadis-i şerifte dahî o kimse münâfık hâlistir buyurulmuştur. Demek ki şu üç sıfatın birisi kendinde bulundukca münâfıklıktan kurtulamaz. Ben yalan söylemem ve ahdimde de vefâ ederim denürse fakat emâneti muhâfaza ziyâde güçtür. Zirâ emânet: emânet-i Allahdır. Ya'nî evâmîr ve nevâhiy-i ilâhiyyedir ki (وَإِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَنزَلْنَاهَا فِي نَفْسِ الْإِنْسَانِ) ¹ âyet-i kerimesiyle beyân olunmuştur. Ya'nî Cenab-ı Allah buyurur ki: Biz Azîmüştan emâneti göklere ve yerlere ve dağlara arz ettik de götüremeyecekleri cihetle ebâ etdiler. Ve refini ricâ etdiler de insan götürdü demektir. İşte Hadis-i şerifte zikrolunan emânet Allahü e'lem budur.

Münâfık İki Kısım Olduğu

Bu emânet hakkındadır. İhtilaf olunmuş ise de ekserîsi Kurân-ı Kerim'dir buyurmuşlar. Kuran-ı Azîmüştandan da murad evâmîr ve nevâhidir. Bunu kim muhafaza edebilür. Demek ki münafıklıktan kurtulması gâyet güçtür. Lâkin münâfıkda iki kısım vardır. Biri i'tikadda münâfıktır ki maâzellah anlar kâfirden de eşedir.

Nitekim haklarında (إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الذَّرِكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ) ² buyurulmuştur. Biri de amelde münâfıktır ki Allahü e'lem bu hadîs-i şerifte zikrolunan münâfık budur. Bu da yine bir mezmum sıfat ve meraz-ı kalbîdir ki nihâyet kendini nâre çeker. Meğer ki tevbekâr ola da bu sıfatlardan kendini geri ala. İşte olvakit mağfirete müstehak olur.

Maksadım işte buralarını anlatmak. Bu ise yalnız bu hakîre mahsus olmayup cümle-i müminin hakkında olmakla herkes bildiği kadar bilmeyenlere söylemek ve herkesi veznederek hangi vezne çıkıyor ise kendine bildirmek ve hakkâniyeti izhar etmek lâzımdır. Zira Kuran şahs-ı vâhîde nâzîl olmayup kıyâmete kadar umûma şâmildir.

¹ Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi. (Ahzab: 33/72)

² Şüphe yok ki münafıklar cehennem en alt katındadırlar. (Nisa 4/105)

Fakat emr-i bilma'rûf ve nehy-i anilmünker eden kimse evvelce kendisi emrullâha inkiyâd etmek lâzımdır ki şu âyet-i kerîmede dâhil olmaya. Esteîzü billah (أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ¹) Ya'nî nâsa bir ve tekvâ ile emredersiniz kendi mefsinizde icrâ etmezsiniz demektir. Zirâ tabîb-i marîz muâlece edemez. Eğer ilâcında te'sîrât olsa evvel kendinin çâresine bakar derler. Rabbim cümlemize e'mâl-i Sâlihalar ihsan buyurup ve herkese de öylece va'zu nasihatlar etmek nasîb ve müyesser buyursun. Âmîn bihürmet-i Habîb-i Rabbilâlemîn.

Maraz-ı Kalbî Beyânındadır

Ğayri okuyana ve dinleyene melâlet gelmesin için mekâleyi derât etmeyelim. (العارفُ يَكْفِيهِ) buyurulduğu üzre eğer amel edebiliyor isek bu kadcılık bize idâre eder.

Kendi kendimize gelelim. Buralarını tefekkür edüp bilen bilme-yene öğrederek Hablullâhîlmetine berkce yapışup ahlak-ı zemîmeleri terk ederek ahlâk-ı hamîdeler kazanmaya sa'yedelim. Zîrâ bu gibi nâsezâ işlere cesâret ahlâk-ı zemîme gibi; hased, buğz, adâvet, kin, ki-bir, ucüb, riyâ, buhl, hırs, tam', şehvet, hubb-i dünyâ, tûl-i emel ve daha bunların şu'besi olup indellah mezmum olan bir takım sıfatlardan ilerü geliyor. Bunlar ise maraz-ı kalbîdir. İşte kalblerimizi bu gibi marazdan kurtarmalıyız ki muhataradan sâlim olalım. Yoksa bu gidişimizden korkulur. Herhalde sonu fenâyı netîce verir. Zirâ Hadis-i şerifte gelmiş-tir. (حَيَاةِ الْقَلْبِ الْإِيمَانُ وَ مَوْتُهَا الْكُفْرُ وَ صِحَّتُهَا الطَّاعَةُ وَ مَرَضُهَا الْإِصْرَارُ عَلَى الْمَعْصِيَةِ وَ) (يَقْظُئُهَا الذِّكْرُ وَ نَوْمُهَا الْعَقْلَةُ) Ya'nî kalbin hayâtı iman ileidir. Ve meâzellah memâtı küfriledir. Ve sıhhatı iba'dât taât ileidir. Ve merazı; günâha meşğul olma ileidir. Ve uyanıklığı; zikrullah ileidir. Ve uyuması; Allahdan ğâfil olması ileidir demektir. Öyle ise her kimin ki îmanı vardır. Ânın kalbi diridir. Emmâ sahih ve sâlim mi yoksa meriz mi ânın alâmeti de eğer ibâdât tâate meşğul olup ve ibâdât tâatdan lezzet alabilirse o kimsenin kalbi sıhhatdadır. Yok ma'siyyet ile meşğûl ise o kim-

¹ (Ey bilginler!) Sizler Kitab'ı (Tevrat'ı) okuduğunuz (gerçekleri bildiğiniz) halde, insanlara iyiliği emredip kendinizi unutup musunuz? (Bakara: 2/44)

senin kalbi merîzdir. Zirâ merîz olan kimse her ne kadar eklü taâm etse bile lezzetini bulamadığı gibi ibâdât tâat da rûhun ğidâsı olduğu cihetle kalbi marazdan kurtulamıyan kimse ibâdetinin lezzetini bulamaz. Ve ma'siyet dahî indennâs namaz kılmama ve zinâ etme ve müskirât isti'mal etmek gibi şeyler zan olunur. Halbuki zem ğıybet ifk iftirâ ve mâlâya'nî sözler ki bir nebze yukarıda arz olunmuş idi. Ve yalan söylemek ki münâfık sıfatı olduğu bildirilmiş idi. Ve minelcümle günah bile ad olunmayan muhabbet-i dünyâ ki (حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ) buyurulmuş. Ya'nî dünyâyı sevmek cümle günâhın başıdır demek filhakîka cümle günahda zâten bundan neşet eder. Yalan söyler. Dünyâ için haram yer. Dünyâ için hased eder. Buğz eder. Kibr eder. Hırs tam' eder. Tûl-i emel velhâsıl bunların cümlesi dünyâ içündür. Eğer dünyâyı sevmezse bunların hiçbirini yapmaz. Anlaşıldı ki ekser nâs ma'siyyete ısrar ile mübtelâdır. İşte bu da maraz-ı kalbî olduğunu sâdık Hazret-i peygamberimiz haber vermiştir. Eğer bu marazın izâlesine sa'y olunmaz ise (فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ¹) ayet-i kerimesi mûcibince Allahü azîmüştân ânın marazını daha ziyâde kılar imiş. Ve izâlesi dahî işte bu gibi ahlâk-ı zemîmelerden vazgeçerek ibâdât tâata meşgul olmak ile olur imiş. Pek güzel. Bunlardan rucu' ve ibâdet tâate meşgul olarak kalb sıhhatte erdi. Lâkin kalbi uyuyor mu uyanık mı? Filhakîka hayat ve sıhhat buldu. Amma eğer uyuyor ise yine andan fâidelenemez. Nitekim bir uykuda olan kimseden uyandırmadıkca bir fâide görülmediği gibi bunun alâmeti de; eğer zikrullahı meşgul oluyorsa ma'lûm olur ki o kimsenin kalbi uyanıktır. Yok zikrullahdan ğafil olduysa işte ânın kalbi uyuyor. Uyandırmanın çâresine bakmak lâzımdır. Bunu kendim söylemiyorum. Hazret-i fahr-i a'zam efendimiz buyurmuştur. Ve yine şu hadis-i şerifle dahî buraya işâret olunmuştur. (إِنَّ الشَّيْطَانَ وَضَعَ خُرْطُومَهُ (عَلَى قَلْبِ ابْنِ آدَمَ فَإِذَا ذَكَرَ اللَّهَ تَعَالَى حَنَّسَ وَإِنْ نَسِيَ تَعَالَى التَّقَمَّ) Ya'nî tahkîkan şeytan hortumunu benî âdemin kalbi üzre koymuştur. Allahı zikrettiği vakitte kaçır. Allâhı unudursa kalbini lokma eder demektir. Demek ki zikrullah edenin kalbi uyanık olduğu için şeytan kaçır imiş. Zirâ şey-

¹ Onların kalplerinde bir hastalık vardır. (Bakara: 2/10)

tan gizli hırsıza benzer. Uyanık kalb üzre gelemez. Eğer zikri unudursa kalbi uyur. Olvakit şeytan kolayca varır. Ve şu hadîs-i şerif dahî bu ma'nâya delâlet ediyor. **ثَلَاثَةٌ مَعْصُومُونَ مِنْ شَرِّ إِبْلِيسَ وَ جُنُودِهِ . الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا . بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْمُسْتَعْفِرُونَ بِالْأَسْحَارِ وَالْبَاكُونَ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ**

Ya'nî üç kimse şeytanın ve askerinin şerrinden mahfuzdurlar. Anlarda gece gündüz çok zikrullah edenler ve seherlerde kalkup istiğfâr edenler. Ve Allah korkusundan ağlayanlardır. Bundan da anlaşıldı ki bir kimse zikrullah ederse kalbi uyanık olduğu için şeytan dahl edemez imiş. Pek e'lâ ben zikrullah ve iştiğfâr edeceğim. Ve ediyorum. Fakat âhîret için gözümden yaş çıkmıyor. Bunun çâresi nedir denürse ânın hakkında da **جُمُودُ الْعَيْنِ مِنْ قَسْوَةِ الْقَلْبِ وَ قَسْوَةِ الْقَلْبِ مِنْ كَثْرَةِ الذُّنُوبِ وَ كَثْرَةُ الذُّنُوبِ مِنْ نِسْيَانِ الْمَوْتِ وَ نِسْيَانِ الْمَوْتِ مِنْ طُولِ الْأَمَلِ وَ طُولُ الْأَمَلِ مِنْ حُبِّ الدُّنْيَا وَ حُبُّ الدُّنُوبِ مِنْ نِسْيَانِ الْمَوْتِ وَ نِسْيَانِ الْمَوْتِ مِنْ طُولِ الْأَمَلِ وَ طُولُ الْأَمَلِ مِنْ حُبِّ الدُّنْيَا وَ حُبُّ حَطِيبَةٍ** hadîs-i şerîfi sâdir olmuştur. Ya'nî gözden yaş çıkmamak kalb katılığından ileru gelür. O dahî günah çokluğundan ileru gelür. O dahî ölümü unutmadan ileru gelür. O dahî tûl-i emelden ileru gelür. O dahî dünyâyı sevmeden ileru gelir. Dünyâyı sevme de cümle günâhın başıdır demektir.

İşte gözden yaşı akıtmanın çâresinin netîcesi hubb-ı dünyâyı terk ile husûle gelür imiş. Ve ikiyüz otuz birinci sahîfedeki ma'rûzât bu hadîs-i şerif ile sübût bulmuştur.

Ve ekser nâs ma'siyete ısrar ile mübtelâ olduklarına şu hadis-i şerif dahî sarâhaten delâlet ediyor. (**سَيِّئَةُ أَشْيَاءَ تَحْبُطُ الْأَعْمَالُ : الْإِسْتِغَالُ بِعَيْبِ بَعْضِهِمْ**) Ya'nî altı sey vardır ki cümle e'mâlî habt eder.

Birincisi; halkın aybıyla meşgûl olmak. Ya'nî fûlanda şu ayıb var. Fûlanda bu ayıb var deyû herkesin aybını aramak. Biz küllü ayb ile muayyeb olmuş iken ne zümre lâzımdır ki şunun bunun aybını arayalım. Beyt.

Halk içinde bundan artık ayıp olurmu bir kişi
Kendi aybı var iken zikrede aybı diğeri

İkincisi; kasvet-i kalbdır ki neden ilerü geldiği ânfen beyân olundu.

Üçüncüsü: Hubb-i dünyâdır ki cümle günâhın reîsi olduğu bildirildi.

Dördüncüsü; kılllet-i hayâdır ki hakkında (لا غيبة لمن لا حياء له) buyurulmuştur. Ya'nî hayâsı olmayanın gıybeti olmaz demektir. Halbuki gıybet zîna'dan eşed olduğu yukarıda arz olunmuş iken bak bu hayâsızlık ne kadar mezmum bir şey imiş ki kendini gıybet etme zarar vermez imiş. Hayâsuz deydü da; evâmîr ve nevâhi-i ilâhiyyeye dikkat edemeyen kimseye denileceği (إذا لم تستحي فاصنع ما شئت) hadis-i şerîfenden anlaşılıyor. Ya'nî eğer bir kimse utanmaz ise ne işlerse işlesün ya'nî ne günah yaparsa yapsun demektir. Bu da hayâsız için büyük bir tehdiddir. Ve bir takım edebsiz nâmeşru' kelamlarda bulunanın da hayâsız olduğu zâten herkesce ma'lumdur.

Beşincisi; tûl-i emeldir. Tûl-i emelde yârine çıkup çıkmıyacağını bilmediği halde yeni sene şöyle yapalım. Öbür sene böyle yapalım. Bağ bahçe dikdirelim. Üzümünden şu gibi şireler yapalım deydü ahreti unudarak dâimâ ileruyi düşünmeye derler. Niçelerinde gözümüz ile görüyoruz ki bağ dikdireyim şire yaptırayım der iken veyâhut şireyi yaptırıp hânesine getirerek safay-ı hâtır ile ekle niyet ider iken arzusunun muvaffak olamayarak cümlesini vârislerine terk ederek ilârahmetillah bırakıp gittikten sonra tehassür ve nedâmetten başka kendisi için bir şey hâsıl olmuyor. Bunları da gözlerimiz ile görüyoruz da yine ibret alarak gafletten uyanmaya sa'y etmiyoruz.

Ne yapalım. Dünyâyı bütün terk mi edelim denürse hayır birâder maksadım o demek değildir. Dünyâ kazanalım deydü ahretimizi unutmayalım demektir.

Bu da yalnız bir namaz kılma ile olmaz. Ne dürlü haberimiz olmadık günahlar olduğunu beyân sırasındayız. Bunların hangisinden kaçabiliriz. Yoksa namazı münâfiklar da kılar idi. Cümle efâl ve ekvâli şera tatbik etmedikce yalnız namaz ile kurtulunmaz. Ma'rifet işte bahsin içinde bulunduğumuz maraz-ı kalbîden kurtulmaktır. Rabbımız Habîb-ı ekremi hürmetine cümlemizin marazlarını izâle eyleye. Âmîn.

E'mâli hâbî eden altı şeyin altıncısı bir zulumdur ki nihâyet bulmaz. Ya'nî etmiş olduğu zulumdan tevbe olarak geru çekilmez demektir. Bundan bizlere hissa yokdur denmesun. Zira (كَلُّكُمْ رَاعٍ وَكَلُّكُمْ) hadîs-i şerîfi muktezâsı üzere cümlemiz evvelâ nefsimizin sâniyen ehlü iyâlimizin çobanı imişiz. Eğer bunları şera muhâlif olan yerlerde yapar isek zâlim olmuş olacağımız cihetle andan mesûl olacağız. Ya'nî kim ki evâmîr ve nevâhi-i ilâhiyeye dikkat etmez ise o kimse zâlim demek olur.

İşte bunların cümlesi nevâhîdendir. Bakalım ki hangisi bizlerde yokdur. Halbuki bunlardan bütün gâfillerdir.

Bunlar ise ne kadar dikkat olunacak bir mesele imiş ki meâzen billah cümle e'mâli hâbî eder imiş. İşte bu gibi şeyler kalbleri merîz kılar. Zirâ ma'siyete ısrar etmiş oluyor. Değil ma'siyet bu gibi şeyler indennâs günah bile ad olunmuyor. Günâhın ise büyüğü küçüğü olmaz. Bir günah ne kadar küçük olsa bile ânı bir şey sanmayup nolur bundan derse o ufacak günah dağlar kadar büyür imiş. Ve en büyük bir günâha da bir daha işlememek üzere nâdim ve peşimân olarak tevbe ve istiğfâr edüp ağlarsa (التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ) hadîs-i şerîfi muktezâsınca Cenâb-ı Allah ânın günâhını afv buyurur demişler. İşte bu sebebden hiçbir günâhı küçük görmemeli ve anda ısrar etmemeli ki maraz-ı kalbîden kurtula.

Kalbim diri olsun da varsın merîz olsun ne zararı var denursa bu da büyük bir korkudur. Zirâ (فَرَّادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا ¹) buyurulduğu üzere keyifsizliğin sonu ölümdür. Ve memât-ı kalb ise küffâra mahsus imiş ki Cenâb-ı Yezdân Hazreti peygamberimize (لِيُنذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا ²) buyuruyor. Ya'nî Ey Habîbim sen ve Kuran-ı Azîmüştân diri olanları inzâr için gönderildiniz. İmân etmeyen küffar ise cümle ölüdür.

O cihetle imân etmezler demektir. Küffar ise hep hayattalar idi. Ve mevtâyâ zâten Nebî ba's olunmaz. Anlaşıldı ki kalbleri ölü

¹ Allah da onların hastalığını çoğaltmıştır. (Bakara: 2/10)

² Diri olanları uyarsın diye...Yasin: 36/70)

demekdir. Ve 235. sahifedeki zikrolunan Hadis-i şerifden dahî böyle olduğu anlaşıldı idi.

Demek ki bize lâzım olan dürlü be dürlü maraza mübtelâ olan kalblerimizi sıhhat buldurmaya çalışmalıyız ki marazı müşted olupta maâzallah bütün elden çıkmaya. İşte sû-i hâtîme korkusu mü'min için buralardandır.

Bunun çâresi de beyân olunduğı özre büyük küçük cümle günahlardan hazer etmektir. Ve sıhhat bulduktan sonra da uyanık dursun diyenler de bâlâdaki hadîs-ı şerifte beyân olunduğı üzre zikrullâha devâm etmelidir ki kalbini uyandıra. Gürûh-ı mutasavvıfa ve bu gün teba ve mukallidleri olan müteşerri' dervîşân sâdık ve masdûkun bu hadîs-i şerifinin dahî sıdkını bizzarûr tasdik etmişlerdir. Çünkü bedîhiyyât hükmüne varmıştır. Eğer şüphe eden olur ise zarar bir şey olmadığı gibi zikrullah bir menhiyyatdan da değildir. Tecrübe etmek lâzımdır. (مَنْ أَخْلَصَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا الْحَدِيثَ) muktezâsı üzre tarikatın şartına riâyet ederek kırk gün ihlas üzre zirullâhe devâm ederse az çok şüphesini halledecek kadar Cenâb-ı melik-i Müsteân kendüsünü ikâz buyurur. Fakat imtihan zeylinde olmamak üzre. Zirâ imtihân için olursa değil kırk gün kırk sene devam etse bir şey kazanamayacağı gibi (الْمُتَّحِنُ) hadis-i şerifinin tahtına girer.

Ve hem nasıl ki bir merîz olan kimse tedâvi olundukla muzır olan taamlardan perhiz etmek lâzım olduğu gibi kezâlik maraz-ı kalbinin tedâvisini arzû eden dahî huzûzât-ı nefsânîyeden pehriz etmelidir. Ve nefsin hakkına kanâat etmelidir.

Bu Risâlede Arz Olunan Mesâilin Ricâl ve Nisâye Şumûlü Olduğı

Bir de şurası arz olunur ki ricâl ve nisâ haklarında olan ahkâm-ı ilâhî ba'zı kere tehâlûf ederse de ekser vakitte ikisinin hükmü bir olup alelhusus bu risâlede zikrolunan ahkâmın cümlesininin de ricâl ve nisâya şumûlü olmağla tâife-i nisâ' dahi bunlar ile amel etmek lâzımdır. Lâsiyyemâ zikrullah hakkında nisâlar dahî iksârüzikrillah ile memûr olduklarına (وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ) âyet-i celîlesi idâre edeceği gibi şâhid iki olmak üzere yukarıda zikrullahın efzaliyyeti bahsinde beyân

olunan hadîs-i şerif ki hazret-i peygamberimizin Ümm-i Enes Hazretlerine hita'ben

- Sen Allâhı çok zikret ki, Allahü Azîmuşşâne kendini çok zikretmeden muhabbetli bir şey eylemezsin buyuruşu da bürhan-ı kavîdir.

Maahâza zikrullâhın bu kadar efzaliyyeti olduğu halde tâife-i nisâ' bundan niçün mahrum kalsın. Anlar Allahın kulu degiller mi? Ve anlara cennet gerekmez mi? Dâire-i meşrûiyyetde anların dahî zikrullâha devam etmelerine ne diyebiliriz. Her kim ki nisâlar zikretmesün deyû bir âyet hadis yâhut bir kelâm-ı kibâr bulmuş ve hangi kitapda görmüş ise tebliğ olunsun. Anlarda zikrullahdan menolunsunlar. Yoksa bu hususda dahî bir gûnâ mekâleye luzum görülemez. Teaccüb olunur ki bir takım nisâların hac karşularında ve düğün cemiyetlerinde ve çarşu pazarda gezmelerinde ve sahrâ mevki'lerinde, ricâl bir taraf nisâ bir taraf oturarak sallangaçlara binüp türkiler söylemelerinde, eğmâz-ı ayn ve müsâade olunsun da şera muvâfik zikrullah cemiyetlerinden men olunsun bunun sebab-i hikmetini anlayamıyorum. Şu kadar his ediyorum ki bu da yine maraz-ı kalbînin aksâmından olan hasedin seyyiesinden husûle geliyor. Yoksa şeran olan bir işe kim ne diyecektir.

İşte bu gibi sıfat ve ahlaklardan geçerek (وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا) âyet-i celîlişânına imtisâlen yekdiğerimizle ittifâk edüp dâimâ birbirimizi âhirete teşvîk ve şera muhalif işlerimiz olursa tembih edelim. Ve terk etdirelim. Bu da bir âdem ile olmaz. (الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْمُؤْمِنِ) (يشدُّ بعضُهُ بعضًا) hadîs-i şerifi muktezâsı üzre mü'min mü'mine yardım etmelidir. Yalnız elin sesi çıkmaz. Taş taş ile divar olur meseli meşhurdur.

(وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ) emr-i celîli kadrine mâsadak olmayalım ki (أَلَا جَاءَهُمْ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ¹) âyet-i kerimesi mûcibince yevm-i ahretde birbirimizden firâr etmeyerek yekdiğerimize mukârin ve musâhib olup cenâb-ı Rabbilâlemîn'den af ve

¹ Kendilerine açık deliller geldikten sonra bölünüp ihtilaf edenler gibi olmayın (Al-i İmran 105)

rahmet ve Hazret-i peygamberimizden ve evliyâullahdan şefâat umup cennet-i e'laya müstehak olalım. Ve dâimâ buralarına bize anlatacak arkadaşlar ve ehbablar ile mukârenet ve musâhabet edelim.

Arkadaşların Hayırlısı Kim Olduğu

Zira hazret-i peygamberimiz hadîs-i şerifinde خَيْرُ جُلْسَانِكُمْ مَنْ يُذَكِّرُكُمْ (Allah RÜYÛNE ve ZAD FI ELMIKUM MENTÛNE ve DUKRUM ALAHRATE EMLEHU) buyurmuştur. Ya'nî oturup kalkacak arkadaşların ziyâde hayırlısı şol kimselerdir ki anı görünce Allah hatırınıza gelür. Dahî ânın kelimeleri ilminizi ziyâde kılar. Dahî ânın ameli ahreti akıllarınıza getirir demektir. Diğer hadîs-i şerifte dahî (خَيْرُ الْأَصْحَابِ إِذَا ذَكَرْتَ اللَّهَ أَعَانَكَ وَإِذَا نَسَيْتَ ذَكَرَكَ خَيْرُهُمْ إِذَا رُوُّوْا ذَكَرَ اللَّهُ) buyurmuştur. Ya'nî arkadaşların hayırlısı şol bir arkadaşdır ki Allâhı zikreder isen sana muâvenet eder. Ve Allâhı unudur isen aklına getirür. Anların ziya'de hayırlısı şol kimselerdir ki anlar görüldüğü vakit Allah zikir olunur demektir. Anlaşıldı ki bunların gayri arkadaşlardan ancak şor zuhûr eder. İşte bu gibi sâlihlere arkadaş ve mukârin olmalıyız. Şâyed sû-i akrâna mukârin olunursa anlara da buralar tefhim olunarak anı dahî seyyiatdan gerü almaya sebep olmalıyız ki (خَيْرُ النَّاسِ مَنْ يَنْفَعُ) ve (الْخَلْقُ كُلُّهُمْ عِيَالٌ اللَّهُ فَأَحْبَبُهُمْ إِلَى اللَّهِ أَنْفَعُهُمْ لِعِيَالِهِ) ve (النَّاسِ) hadîs-i şeriflerine mâsadak olalım. Ya'nî nâsın hayırlısı dünyâ ve âhîret nâsa menfaati dokunanlardır. Dahî halkın küllisi iyâbüllahdır. Bunların içinden indellah ziyâde sevgilisi Allâhın iyâline menfaati ziyâde olandır.

Ve Cenâb-ı Allah yevm-i ahreti inkâr edenlerin sıfatlarını (فَذَٰلِكَ الَّذِي يُدْعُ النَّبِيَّ وَلَا يَحْضُرُ عَلَىٰ طَعَامِ الْمَسْكِينِ) âyet-i kerîmesi ile haber veriyor. Yetim ve fukarâ zuafâlara bakmamak küffâr sıfatı iken şimdi bu sıfat kime geçti? Küffâr ise yetimler ve fukarâlar için ayruca mektebler yaptırıp anları cem ederek okudup ve sanatlar öğredüp ana ve babaları gibi bunlara hizmet ve şefkat ve hattâ tehhül etdirinceye kadar gayret ederek hiç birini perişan etmeyüpte bu bizim şânımız ve sıfatımız iken bilakis bizim yetim ve fukarâlarımızda câmi-i şerif kapularında ve sokak sokak hattâ kapularına varıncaya kadar dolaşıp gezmeleri bize ne kadar şe'n verir. Ve bu sıfat kimin sıfatıdır. Noldu bize ki bu gibi şeylere gayret etmeyelimde dâimâ nefsimizi gözederek huzûzât ve şehavât-ı nefsâniyemize tâbi' olalım. Ne olur pirinç yemez isek bulgur yiyelim.

Yağlı yemez isek biraz yavanca yiyelim de bizde fakir ve muhtâcını tesse'ül etdirmeyerek yevm-i ahreti inkâr edenlerin sıfatından kurtulalım. Eğer ihtiyacı olmayupta bu tesse'ülî sanat ittihâz edenler de olursa anları da men' edelim. Ve etdirelim. Eğer ittifâk olursa bu gibi şeyler şerîatımıza tatbik olunarak mecrây-ı tabîisinde ne güzel cereyân eder. İşidiyorum ki ramazan günleri kahvehâneler açılmaz imiş. Bunun sebebi de milel-i gayr-ı Müslime kahveye gelmez imiş de andan ilerü gelür imiş. Yâhû bu bize ne kadar teessüf olunacak bir hâletdir. Ve ne kadar ardır ki sâir milletler gitmesinde kahvelerde yâlnız Müslüman bulunsun. Bunları bu hale getiren papazların nasîhatı değil mi? Bu batıl dinlerine bu derece gayret ve himmet ederek milletini kandırıp bu hâle getirirler ise noldu bize ki duralım daha. Duracak sıra kaldı mı? Sonra bu cühelâ bizden da'vâcı olmaz mı? Ve huzûrullâha huzûr-ı rasûlillâha ne yüz ile varmalıyız.

Yevm-i ahrette bunlar evvelen âlimden sorulur. Millet umûru için kaç defa ittifak ve müşâvere etdiniz derlerse ne cevap vermeliyiz. Biz bu dünyâyâ dünyâ kazanmaya ve birbirimize buğz ve adâvet etmeye mi geldik. Ve az çok bu ilm-i azîzi ne için öğrendik.

Beyt:

Ey birâder biz cihâne cem-i mâle gelmedik.

Mâsivânın fitnessine iştigâle gelmedik.

Dünyâ'ya İmtihan İçün Gelindiği

Buyurulduğu üzre dünyâyâ mal cem' etmeye mi geldik. Yoksa imtihan için mi geldik. Böylede imtihan verme olur mı? Zâhiren imtihan için bir mümeyyiz huzûruna varmak lâzım gelürse acebâ ne soracak ve ne cevap vereceğiz. Cevap verebilir miyiz veremez miyiz deyû ne kadar teleşler ederiz. Halbuki eğer cevap veremez isek nihâyeti asker olacağızda pâdişâhımızın zerdeli pilavını yeyüp keyif edeceğiz. Böyle olduğu halde buna bu kadar korkuyoruz. Lâkin hiç düşünmüyoruz ki biz hangi mümeyyiz huzûruna varacağız. Ve a'zâlar kim olacak. Ve ne kadar cemiyet olacak. Ve ne süal edecekler. Ne cevap vere-

ceğiz. Burası hiç hatırımıza geliyor mu? Hayır gelmiyor. Eğer gelmiş olsa ağzımız dolusu gülebilir miyiz. Ve cüzî bir ma'siyete cüret edebilir miyiz. Ve bir mü'min bir mü'mine biğayr-ı hakkın buğz, adâvet ve ifk, iftirâ ve ağzına ne gelürse anı söyleyebilir mü? Bunların cümlesi za'f-ı îmandan neşet eder. Zirâ îmanı kuvvetli olanlar ne yaptılar ise halleri malumdur. Kendi kendimize acıyalım da buraları evvelen kendi kulağımıza sâniyen herkesin kulaklarına dolduralım.

فَلَا تَخْشَوْا النَّاسَ وَأَخْشَوْنَ¹

وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ² dahî

فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ³

وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ⁴ ve

âyet-i celileleri mûcibince herkes bildiğini söyleyüp hakkı anlatmada hiçbir kimseden ve bir lâimin levminden korkmak câiz olmaz. Zirâ Allah'dan korkan Allâhın emrini dutar. Emr-i bilma'rûf nehy-i anilmünker ise evâmir-i ilâhiyenin başlıcasıdır. Hem bu hususta مَنْ خَافَ اللَّهَ أَخَافَ (من خاف الله أخاف) buyurmuştur. Ya'nî eğer bir kimse Allah'dan korkarsa herkesi andan korkudur. Ve eğer Allah'dan korkmaz ise kendini herkesden korkudur demektir. Bundan anlaşıldığı bir kimse hakkı söylemede halkdan sakınursa kendinin Allah'dan korkusu az olduğundan imiş. Yoksa hakkı söylemeden mü'mini ne men' eder. Ne yapabilirler. Nihâyet selef-i sâlihîne olduğu gibi adâvet ederler de zahmet verirler. Ve nefy ederler. Daha nihâyeti şehid ederler. Niceleri bu yolda can vererek rızây-ı ilâhiyyeyi buldular. Bu da bir imtihan-ı sübhâniyedir. Bundan hiç korkulur mu? Zirâ bu gibi din

¹ Şu halde (Ey yahudiler ve hakimler!) İnsanlardan korkmayın, benden korkun. (Maide: 5/44)

² Allah'ın açığa vuracağı şeyi, insanlardan çekinerek içinde gizliyordun. Oysa asıl korkmana lâyık olan Allah'tır. Ahzab: 33/37)

³ Şu halde, eğer iman etmiş kimseler iseniz onlardan korkmayın, benden korkun. Al-i İmran: 3/175)

⁴ Onlar, kınayanın kınamasından korkmazlar. Maide 5/54

yolunda gelen meşekkat ve zahmet ayn-ı rahmet olduğu gibi alel husus enbiyâ ve evliyâ sünnetleridir. (وَلَا يَحْزُنُكَ قَوْلُهُمْ¹) buyurulduğu üzere bu babda her ne kadar belâlar gelse aslâ hüzn etmeyüp ve usan gelmemek lâzımdır. Zîrâ bu dünyâ dâr-i ibtilâ ve imtihandır. Zevk u safâ mahalli değildir. Zevk u safâ ise bu mihnet içinde kazanılıpta cennetde olacaktır.

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ²

Belâ Gelürse Umum Geleceği

Demek ki her mümin için menâhîde bulunanlara vüsaı miktarı hiç sakınmayarak söylemek lâzımdır. Eğer söylemez ise anın yapmış olduğu ma'siyete razî olmak lazım gelür. Olvakit kendinin de o ma'siyetde müşterek olacağı ma'lumdur. Hiçbiri elimizden gelmez ise buğzu fillah olsun etmeliyiz. Eğer buralarını bildirüp oldukca herkesin ıslâhına sa'y ve gayret etmez isek bizler dahî hiçbir vakit muhâtaradan sâlim olamayız. Çünkü Hazreti Allah (وَأَنفُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ)³ buyurmuştur. Ya'nî şol bir fitneden ve belâdan hazer ediniz ki o belâ yâlinız sizden zâlim olanlara gelmez. Bir belâ gelecek olursa umum gelür demektir. Nitekim Lut kavminin kıssası meşhurdur. Yirmi otuz kimsenin yüzünden bu kadar memleketi Cenabı Allah harâb etdi. O sırada alârivâyetin seksenbin kimse teheccüd namazıyla meşguller idi deyû yazıyor. Anlar mümin değiller mi idi. Helaklarına sebep anları men etmedikleri olmadı mı?

Allâhü Azîmüşşan bunu bize ne için haber veriyor. Bunlara bakın da ibret alın demek değil midir.⁴ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا⁴

¹ Onların (inkarcıların) sözleri seni üzmesin. Muhammed 47/7

² Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır. Tevbe: 9/111

³ Bir de öyle bir fitneden sakının ki o, içinizden sadece zulmedenlere erişmekle kalmaz. Enfal: 8/25

⁴ Allah'ın önceden geçenler hakkındaki kanunu budur. Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın. Ahzab 33/62.

Bu hâl şimdi bizim din kardaşlarımıza da olmuyor mu? Yoksa o memleketlerde hiç mi mü'min kalmamış idi. Bir tilki kadar da yokmıyız ki kurdun gözünden ibret almış da biz almıyoruz. Bu ise (إِذَا)¹ (عَصَانِي مَنْ يَعْرِفَنِي سَلَطْتُ عَلَيْهِ مَنْ لَمْ يَعْرِفَنِي) hadîs-i kudsîsine mazhar olmak değil midir. Dahî (إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ)² âyet-i kerimesinin altına girmek değil midir. Halbuki Hazreti Allah (أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ) (يُنزِّلَ سُدًى)³ âyet-i celîlesiyle insanı böyle mühmel bırakmayup herhalde dünyâda terbiye etmez ise ahirette cehennem ile terbiye edeceğini haber vermiştir. Filhakîka herkesin islâhına kâdir ve âmir-i mücbir değiliz. Amma hakkâniyeti söylemekle de me'mûruz. Biz boynumuzdan vebâli iskât etmiş oluruz. Dilerse amel etsünler dilerse etmesünler. Herhalde nasîhat imânî olana fâide verir. Eğer amel eden olur ise (فَيَسِّرْ لَآبَادِ الَّذِينَ)⁴ (مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ آبِحْكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَءَامَنْتُمْ)⁴ dahî (يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ)³ âyet-i celîlesiyle tebşir ederiz. Ya'nî şol kullarıma cennetim ile tebşir ediniz ki benim kelimelerimi işidirler de ehsemiyle amel ederler. Ya'nî azîmet yolını ihtiyâr ederler demektir. Zirâ ruhsat yoluna hasen ve azîmet yoluna ehsem ta'bir etmişlerdir. Dahî Allahü Azîmüşşan buyurur ki ben şol kimseye azab etmem ki imân ede dahî şükr ede demektir. Şükürden murâdünaleyh Allahü e'lem amel-i sâlih işleyen demektir. Zirâ amel-i sâlih a'zânın ve cümle bedenin şükridir. Yoksa yalnız yâ Rabbi şükür demekle olmaz. Ve hem amel-i sâlih imânın semeresidir. Nitekim bir ağaç meyve vermediği halde kesüpde ateşe yakdıkları gibi amel-i Sâlih de olmaz ise imânının meyvesi olmadığı için Allahü Azîmüşşan kendini ateşe yakar. Ve hem iman bir ağaca benzer, a'mâl-i Sâliha da o ağacın dalları menzilindedir. Eğer bir ağacın umum dalları kesilür ise o ağaçtan bir menfaat görülemeyüp belki külliye kuruyup mahvolmasından korkulduğu gibi a'mâl-i sâlihası olmayan imân ağacının kurumasından korkulur. Ve hem iman bir çıraya benzer. A'mâl-i sâliha da ol çıranın fânûsu menzilindedir. Bir çıra ki fânûsde olmazsa cüzî bir

¹ Beni tanıyan bena isyan ederse, onun üzerine beni tanımayanı musallat ederim.

² Bir toplum kendilerindeki özellikleri değiştirenceye kadar Allah, onlarda bulunanı değiştirmez. Rad: 13/11.

³ Sözü dinleyip onun en iyisine uyanları müjdele. Zümer:17

⁴ Eğer siz iman eder ve şükrederseniz, Allah size neden azap etsin! Nisa 4/147

rüzgar ile mahvolacağı gibi imânında a'mâl-i sâlihâsı olmaz ise şeytan rüzgarıyla mahv ve izâlesinden korkulur. Filhakika müfzı-i cennet imandır. Ammâ a'mal-ı Sâliha da olmazsa bu korkular vardır.

(إِنَّ الدِّينَ النَّصِيحَةُ) buyurulduğu üzere zâten dinimiz nasîhatten ibâredir. Herkes daimâ bildiği kadar bilmeyenlere ve bilüpte amel etmeyenlere söylemek lâzımdır. Nihâyet fâide vermezse anlara da buğzun fillah etmeliyiz ki imânımızda sâbit olmuş olalım. Zirâ Cenâb-ı Mevlâ Hak Celle ve ala Hazretleri buyuruyor. (لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ)
(الْآخِرِ يُؤَدُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ¹) Ya'nî Ey; Habîbim sen Allâha ve yevm-ı âhrete îman edenlerden hiç birini bulamazsın ki Allaha ve Rasûlûllaha âsî olanları seveler. Velev ki babaları ve oğulları ve kardaşları ve aşîretleri dahî olsa yine sevmezler. İşte bu sıfatla mevsuf olan kullarımın kalbine îmanı sa'bit kılarım. Dahî nûr-i hidâyette de te'yid ederim demektir. Anlaşıldı ki nûr-ı iman kalbine te'yid olunmak küffar ve füssakı sevmeme imiş. Öyle ise Allah'dan korkmayup isyân eden babamız oğlumuz kardaşımız dahî olsa anlara da va'zu nasîhat etmeliyiz. Eğer isyânı terk ile ahrete meyl etmezler ise anlar dahî buğzun fillah etmemiz diyâneten lâzım geliyor. Lâkin babamız cihetle yine hizmetinde edâ ederiz. İşte buralarını düşünelim de başı başa çatup maalittifak derdimizin çâresine bakalım. Birbirimize buğzu adâvetten aslâ hayır çıkmaz. Ve belki dünyâ ve âhret büyük mazarratları zuhûr eder. Hamdolsun cümlemizde ehl-i sünnet velcemâat üzereyiz. Haşâ zındık değiliz. Ve zındıklığı kabûl etmeyiz. Ve hem sırf câhilde değiliz. İ'tikâdımızı bitemâmihî tanır ve biliriz. Bununla berâber bizler tâlib-i hakkız. Herkes kendi noksânını göremez. Noksânımızı haber verirler ise kabûl eden tâifedeniz. Ve o kimseye noksânımızı haber verüp bizi irşâd ettiği için hayır düâlar ederiz. Nasıl kabûl etmeyelim Cenâb-ı risâletpenah efendimiz (الْحِكْمَةُ ضَالَةٌ الْمُؤْمِنِ أَيُّمًا وَجَدَهَا أَخَذَهَا) buyurmuştur. Ya'nî hak söz mü'minin yitiğidir. Nerde bulursa ordan ehz eder demektir. Bizler de lehulhamd hakkın mü'miniz. Buralarını ifâdeden maksa-

¹ Allah'a ve ahret gününe inanan bir topluluğun, Allah'a ve Resûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. Mücedele:58/22

dım ümmet-i nâciye arasında olan şu ihtilaf kalka da yek vücud gibi Allâh'ımıza kulluk etmenin çâresine bakmak içündür. Yoksa kimseye garazım buğzum ve kimseden kavlim olduğundan değildir. Eğer bu risâlede arz ve ifâde olunanların hangi mahallinde şüphe ve i'tiraz olunur ise söyleyiniz. Şurasını yanlış anlıyorsun deyiniz. Gizli ve kaçkın değildir. Zira küfür torbası değildir ki yapmış olduğum küfriyyatdan hazer edem de imzâ koymayup kendimi gizleyim. Dârendeli hoca dedikleri işte bu aciz pür taksirim. İ'tiraz elden olur ise gelsin mübâhase ve munâzara ile birbirimizi ikna' edüp hakkâniyeti izhâr edelim. Din husûsunda ızhâr-ı hak için mübâhase câiz olmayan mükâbere ve muânededir. Bunu da mü'min olan zâten yapmaz. Hevây-ı nefsimize ittiba' edüp de kabre vardık da nâdim olmayalım.

Bey

Akıl olan kişi kendi evini bittahrîp
Âriyet bir evi câizmidir etmek tezyin.

Dahî:

Dünya ile bağlanup kalmak neden
İstemez misin ki bulasın sen necât

Dahî

يا مَنْ بِدُنْيَاهُ اسْتَعْلَىٰ وَ عَرَّه طُولُ الْأَمَلِ
الموتُ يَأْتِي بَعَثَةً والقبرُ صُنْدُوقُ الْعَمَلِ

Ey dünya ile meşgul olup tul-i emeline aldanan kişi!

Ölüm ansızın gelecektir, kabir ise amel kutusudur.

Buyurulduğu üzere son nefesimizde bir gün kadar bile hükmü olmayan şu dünyây-ı deniyeyi ta'mire sa'y eder isek her halde ahretimiz harab olacağı (الدنيا حرامٌ على أهل الاخرة و الاخرة حرام على أهل الاخرة) hadîs-i şerifinden anlaşılıyor. Demek ki dünyâyâ ilerü derecede meyl, muhabbet eden kimse için ahrette zevk u safâ sürmek müşkildir. (الْقَنَاعَةُ كَنْزٌ لَا)

(يَفْنَى) buyurulduğu üzere az rızka kanaat ve Firdevs-i e'lâ talebinde olalım. Ve bunun esbâbına teşebbüs edelim. Velhâsıl bu hususta ne kadar söylene tükenmez kelâmı ihtisâr edelim de hakkaniyeti anlamağa çalışalım. Ki ehl-i hak kimler olduğu anlaşılsun. Zirâ Hz. Ali kerremellahü vechehû Efendimiz لا تُعْرِفِ الْحَقَّ بِالرِّجَالِ أَعْرِفِ الْحَقَّ تَعْرِفُ أَهْلَهُ buyurmuştur. Ya'nî sen racül ile hakkı anlayamazsın. Hakkı anlaki ehl-i hak kimler olduğunu anlayasın demektir.

Ve imam Gazâli'nin beyânına göre hakkı anlamak da, mevâzîn-i hamseyi anlamaya mütevakıf ve muhtaçdır. İşte şu risâlede zikrolunan âyât ve ehâdis-i şerifeleri kendimize arz ve müvâzene edelim. Bakalım ki hangi veznede çıkıyoruz. Ana göre ehl-i hak kimler olduğunu anlayalım. Eğer mü'min veznesinde çıkar ve o sıfatla mevsuf olarak meraz-ı kalbîden kurtulmuş bulunur isek işte olvakit (قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ)¹ (قُلَيْبُ فَرَحُوا¹) emr-i celilişşânı muktezâsınca ferahlanalım. Ve çok şükürler ederek ibâdatü tâatımızı daha artıralım. Yok başka sıfatla mevsuf bulunur isek niçün ağlamayalım. Ve niçün âh vâh etmeyelim. Nemize güvenelim. Bir kimse ne kadar zengin olsa Kârün ve Firavn kadar da olmaz. Gazab-ı ilâhiyeye karşı hiç fâide verdi mi?

Beyt:

Nushına çe fâide diyanlara
Ger nasîhat eylesen ta haşra dek
Eylemez deccâle tesir eylemez.
Kıl ferâgat anlara çekme emek.

Bu zümreden olmayalım. Zira bu gibiler hakkında Cenâbü vâcibilvücûd hazretleri في الصدور ولكن تعمى القلوب التي في الصدور فإياها لا تعمى الابصار ولكن تعمى القلوب التي في الصدور buyurmuştur. Ya'nî onların hakkı görüp anlamada kalb gözleri görür. Her ne kadar baş gözleri görüyorsa da demektir.

¹ De ki: Ancak Allah'ın lütfu ve rahmetiyle, işte bunlarla sevinirsiniz. Yunus 10/58

İşte bu mekûleden olarak nasîhatı kabûl etmeyenler olursa onların hakkında da (ثُمَّ ذَرَّهُمْ فِي خُوضِهِمْ يُلْعَبُونَ¹) âyet-i kerîmesini okuyup hatm-i kelâm eyleriz.

والسلام على من اتبع الهدى سبحان ربك رب العزة عما يصفون و سلام على المرسلين و الحمد لله رب العالمين مفخر موجز دات محمد مصطفى را صلوات
رتب هذه الرسالة الفقير الحقير الى ربه الغني القدير الخادم الشريعة العلية و الطريقة
النقشبندية الخالدية الحاج محمد حلمى المشهور بدار نده لى حوجه المطوطن فى المرعى
غفر الله له و لوالديه و لجميع المؤمنين و المؤمنات يوم التتاد بيض بقلم قظمير باب اولياء
محمد رشدى فى اواخر ربيع الاول سنة ستة و عشرين و ثلاثمائة و الف
رب اغفر لى و لوالدى و للمؤمنين يوم يقوم الحساب أمين

¹ Sonra onları bırak, daldıkları bataklıkta oynaya dursunlar. Enam: 6/91

LÜGATÇE

Adâvet	: Düşmanlık
Adem	: Yokluk
Ağniyâ	: Zengin
Âher	: Son
Ahkam-ı ilâhiye:	Îlâhî hükümler
Ahzetmek	: Almak
Akvâl	: Sözlere
Alârivâyetin	: Rivâyet üzere
Alelhusus	: Husûsiyle
Alelittlâk	: Umûmiyetle
Âlempenah	: Alemin sığındığı, sığınağı
Âlîkadr	: Kadir kıymeti büyük
Allâhü a'lem	: Allah daha iyi bilici
Anfen	: Önceden
Âtıl	: Tembel, hareketsiz
Âtî	: Gelecek
Asveb	: En doğru
Âşinâ	: Bildik, alışık
Avam	: Halk
Âyât	: Âyetler
Ba'dehû	: Bundan sonra
Bâdî	: Görünür olmak
Bahr-i hicran	: Hicran denizi
Bâis	: Sebeb, illet
Batın	: İç, gizli
Bedîhî	: Açık
Benam	: Namlı, isimli, meşhur
Ber	: Üzre

Berây-ı intifa'	: Faydalanmak için
Berbad	: Perişan, harap
Bervech-zîr	: Aşağıda olduğu gibi
Beyân	: Açıklama
Beynelhavfi verrecâ	: Ümitle korku arası
Beynelmeşrik velmağrib	: Doğu batı arası
Bîdâyeti	: Başlangıcı
Bîfâide	: Fâidesiz
Bîhaber	: Habersiz
Bîhesap	: Hesapsız
Bitemâmihî	: Temâmıyla
Celal	: Büyüklük, ululuk
Cem etme	: Birleştirme
Ciğersûz	: Ciğer yakan
Cülûs	: Oturma
Cüz	: Kısım, parça
Çehâr-i yâr-ı güzîn	: Dört seçkin dost
Dâr-ı ibtilac	: İmtihan dünyâsı
Denî – Deniyye	: Alçak
Derkâr	: Aşikâr
Dilârâ	: Gönlü süsleyen güzel
Dürr-i yektâ	: Misilsiz inci
Ebâ	: Diredme
Ebrar	: İyiler
Edâ	: Kılma, Yerine getirme
Edille-i şeriyye	: Şerî deliller, kaynaklar
Ednâ	: Alçak
Efal	: Fiiller, işler
Efzal	: En fazîletli
Eğmâz-ı ayn	: Göz yumma
Eğniyâ-i şâkirîn	: Şükreden zenginler

Ehâdis	: Hadisler
Ehem	: Önemli
Ekser	: Çoğunluk
Ekserîsi	: Çoğunluğu
E'la	: Yüksek
Elzem	: Lüzumlu
Emr-i asîr	: Zor iş
Enisicelis	: Oturanlara sevgi, oturan arkadaşları
Erbâb- basiret	: Basîret sahipleri
Esbab	: Sebebler
Esfel	: Aşağı, alçak
Esteîzübillah	: Allaha sığınma
Eşed	: Daha şiddetli, fazla
Evâmir	: Emirler
Evkat	: Vakitler
Ezafûlibâd	: Kulların en zayıfı
Ezkâ	: En temiz
Fâsık	: Günahkar, kötü alışkanlığı olan
Ferezam	: Tahminde bulunma
Fermân-ı âlî	: Yüksek ferman
Filhakîka	: Hakîkatta
Fırar	: Kaçma
Fukarâ	: Fakirler
Furûu	: Evladı ahfâdı, dal budağı
Fuzulluk	: Fazlalık, abes
Fürüs	: Farsca
Galat	: Yanılma, hatâ
Gilman	: Oğlan çocuğu
Giriftar	: Tutulma
Ğâfil	: Habersiz, endişesiz
Ğayr-ı nâfi'	: Faydasız

Ğubâr	: Toz
Habl	: İp
Hablülmetîn	: Sağlam ip
Hafîde-i muhtereme	: Evlad
Hâiz	: Mâlik, sâhip
Hakkan	: Hakîkten
Hâl-i yakaza	: Uyanıklık hali
Hamâkat	: Ahmaklık, sersemlik
Hasr	: Sıkışdırma, etrafını çevirme
Hatar	: Tehlike
Havz etme	: Dalma
Hazer etme	: Sakınma
Hedmetme	: Yıkma
Hılafına	: Tersine
Hınzır	: Domuz
Hissemend	: Hisse sâhibi
Hilaf-ıvâki'	: Olanın dışında
Hôdpesendân	: Kendini beğenmiş, mağrur
Hulâsa-i Kelam	: Sözüün özeti
Hulûl	: Girme, tenâsüh, rûhun bir şeye girmesi
Huzûzât	: Hazlar, zevkler
Hükm-i münîf	: Yüksek hüküm
Itnab	: Sözü uzatma
Iz	: Şeref, itibar
Izhar olmak	: Açığa çıkmak
İbtidâ	: Başlangıç
İbrâz	: Meydana çıkarma
Îcâd	: Buluş
İcmâli	: Kısaltma, muhtasar
İfk	: Yalan, iftira
İğtirar	: Gururlanma, dikkatsiz olma, gâfil olma

İhrak	: Yakma
İhsâ	: Sayma
İhtimam	: Önemseme
İhtiraz	: Sakınma
İhtisâr	: Kısaltma
İhvân-ı din	: Din kardaşı
İlticâ	: Sığınma
İktidâ	: Uyma
İktifa	: Yetinme
İlkâ	: Atılma
İlm-i bâtın	: Tasavvuf ilmi
İlm-i ledün	: İlm-i ilâhî
İlm-i zâhir	: Şeriat ilmi
İlzam	: Tartışmada karşı tarafı susturma
İmtisal	: Uyma, tâbi' olma
İmtisalen	: Uyarak
İndelulemâ	: Âlimler yanında
İdennas	: İnsanlar yanında
İnfak	: Bir şey verme
İntac	: Çıkartma
İntehâ kelâmühû	: Sözü bitti
İntihâ	: Nihâyet bulmak
İnzar	: Korkutma
İ'raz	: Yüz çevirme
İrsal	: Gönderme
İrşâd	: Aydınlatma, eğitme
İstiâze	: Allaha sığınma
İstifâze	: Feyizlenme, feyiz alma
İstiğase	: İmdat, yardım talep etmek
İstiğrab	: Ğarib bulma
İstiğrak	: Vecd içinde masivâdan kopma

İstihrac	: Çıkarma, çıkartma
İstihzâ	: Alay
İstikrâ	: Köküne vâkıf olma
İstima'	: Kulak verme
İstimbât	: Çıkarma
İstimdâd	: Yardım talep etme
İstişfâ	: Şefâat talep etme
İştiğal	: Uğraşma
İttihaz	: Kabûl etme
İ'zaz	: İkrâm, hürmet, ağırlama
Kabz-ı ervah	: Ruhların alınması
Kâimmekâmı	: Kaymakam
Ka'r	: Çukur, derya
Kâriîn	: Okuyucu
Kasvet	: Hüzün, yürek sıkıntısı
Kaviy	: Güçlü
Keen	: Gûya, sanki
Kemâl	: Olgunluk
Kemter	: Âciz ve hakîr olan
Kerhen	: İğrenerek, istemeyerek
Kesbî	: Çalışma ile
Keynûnet	: Varolmak, mevcut olmak
Kezâlik	: Şöyle
Killet-i hayâ	: Haya azlığı
Kîlûkâl	: Dedikodu
Kışır	: Kabuk
Kıyamda	: Ayakda
Kibrît-i ahmer	: Mürşit
Kıfâf mıkdârı	: Yeteri kadar
Küfr-i mahz	: Küfrün kendisi, kaynağı
Lâhik	: Bitişme

Lâsiyyema	: Bilhassa
Lâteşbih	: Bir şeye benzemez
Levm	: Zem, serzeniş
Limerzâtillah	: Allah rızası için
Lisandırızlık	: Lisanı uzatma
Livâ	: Sancak
Lüb	: Öz
Mâadâ	: Kalan
Mâadâsı	: Dışındaki
Maîşet	: Geçinme
Mahlûkat	: Yaradılmışlar
Mahsusat	: Görünen, hissedilen
Mahvolma	: Yok olma
Makarr-ı ulemâ	: Alimlerin karar kıldıkları yer
Maksud	: Kasd, niyet edilmiş
Ma'kul	: Akla uygun
Mâlâya'ni	: Dedikodu
Mantûkunca	: Muhâmesince
Mâsivâ	: Dışında olan
Ma'şuk	: Aşık olmuş, sevilmiş
Matlab	: İstek, istenen şey
Ma'tuf	: Dönmüş, çevrilmiş
Mazarrat	: Zarar
Mazhar	: Muhâtab
Meâsî	: İsyandar, günahlar
Meâzellah	: Allah saklasın
Mebğuz	: Buğz edilmiş
Mecaz	: Hakîkî manası ile alakalı başka manada kullanma
Meccânen	: Beleş, bedava
Mecuslar	: Mecûsîler
Me'haz	: Kaynak

Mekal	: Söz, kelam
Mekr	: Hile
Me'kûlât	: Yiyecekler
Mekûle	: Söylenmiş, cins, nevi
Melhuz	: Mümkün, muhtemel olan
Memnu'	: Menolunmuş
Me'mul	: Ümid edilen
Menhiyat	: Nehyedilmişler
Menkûş	: Nakışlanmış
Menût	: Tâbi', ilişdirilik
Mes	: Dokunma, ulaşma
Mesâil	: Meseleler
Mesbûkuzzikr	: Zikri geçmek
Mesdüd	: Kapatılmış
Mesele-i salâtiyye	: Namaz meseleleri
Mesnûn	: Sünnet kılınmış
Meşakkat	: Sıkıntı
Meşrûbât	: İçecekler
Mevrid	: Çıkış yeri, noktası
Mevsuf	: Sıfatlanmış
Mevtâlar	: Ölüler
Mevzı'	: Yer
Mezâhib-i erbea	: Dört mezhep
Mezâlikulekdam	: Ayakların kayacağı yer
Mezmum	: Zemmedilmiş, kötülenmiş, kınanmış
Minelcümle	: Cümleden
Minelkâdim	: Eskiden beri
Muâriz	: Karşı çıkma, ters
Muâvenet	: Yardım
Muhavvel	: Başka bir şekil verilmiş
Muhavvil	: Değiştiren, başka türlü yapan

Muhbir-i sâdık	: Doğru haber veren
Muhdes	: Sonradan olma
Muhik	: Tahkik edici
Mukarın	: Yakınlar
Mukarrebîn	: Allaha çok yakınlar
Muktezâ	: İcâb, lâzım olan
Munsıfîn	: İnsaf sâhipleri
Mutâlaa	: Tetkik
Mûteber	: İtibar olunan
Muttasıf	: Sıfatlanmış
Mu'terif	: İtiraf edici
Muvâfik	: Uygun, paralel
Muzmahil	: Zâil, perişan olan
Mübtelâsı	: Bağımlısı
Mücâseret	: Cesaretlenme
Mücerreb	: Tecrübe olunmuş
Müdâvemmet	: İşine düzenli gidip gelme
Müeddeb	: Terbiyeli
Müevvel	: Te'vil edilmiş
Mühmel	: Kendi başına
Mükâşefe	: İfşa etme, velînin kalbinde sırların âşikâr olması
Mülhid	: Dinsiz, bâtil mezhebe bağlı
Mümâsil	: Eşit, benzer
Mümeyyiz	: Seçici
Münfehim	: Anlaşılmış, idrak olunan
Mürekkeb	: Boya
Müsalli	: Namaz kılan
Müsâvi	: Eşit
Müsellem	: Teslim edilmiş, hakkı verilmiş
Müskirat	: Alkollü içecek
Müsned	: Dayanmış

Müstağni	: İhtiyacı olmayan
Müstahlif	: Halîfe ta'yin eden
Müsteban	: Meydanda, âşikar, zâhir
Müsterham	: İstirham edilmiştir
Müşârün ileyh	: Kendisine işaret olunan
Mütahher	: Temizlenmiş
Müteazzir	: Özürlü
Mütecâviz	: Aşkın
Müteferrik	: Birbirinden ayrılan, dağılan
Mütehayyir	: Hayrette kalan
Müteselli	: Teselli olmuş
Müteşâbihât	: Zâhiri mânâsı kasdolmayan ayet vs.
Müteşerri	: Şeriata uygun hareket eden
Müyesser	: Kolaylıkla meydâne gelmiş
Müzdâd	: Ziyâdeleştirme
Nas	: Ayet, hadis
Nasârâ	: Hristiyan
Nasâyih	: Nasîhatlar
Nâmevcut	: Mevcut olmayan
Nâseza	: Uygun olmayan
Nâşâyeste	: Uygun olmayan
Na't	: Sıfat, övme
Nâzıl olma	: İnme
Necât	: Kurtuluş
Nevâhi	: Nehiyler, yasaklar
Niddi	: Misli
Nikbet	: Mukâbele, bilmişil cezâ
Ni'melmatlûb	: Talep edilen, ne güzel oldu
Nisvân	: Kadınlar
Niza'	: Gavğa
Nümâyan	: Görünen, âşikar

Nüzûl	: İniş
Pinhân	: Gizli
Rabt	: Bağlama
Racül	: Erkek
Râfizî	: Şianın azgın gurubu
Râh	: Yol
Refikler	: Arkadaşlar
Rızâ	: Memnûniyet
Rihlet	: Göç etme
Rüesâ	: Reisler, başlar, büyükler
Sâir	: Farklı, başka
Sâlik	: Sülûk edici, yol alıcı
Sâlim	: Sağlam
Sâni'	: Yaratıcı
Sa'y	: Çalışma
Sekenât	: Sakinler, duranlar
Sekr	: Sarhoşluk
Serdetme	: Açıklama, ortaya koyma
Sem	: Zehir
Seyyiesinden	: Kötüsünden
Seyyüdülenbiyâ:	Nebilerin efendisi
Sezâ	: Lâyık
Suhûletle	: Kolaylıkla
Sû-i hâtime	: Kötü son
Sûret	: Yüz, şekil
Suûbetli	: Zor
Suûbetlice	: Zorca
Şâmil	: İçine alıcı
Şâyeste	: Lâyık
Şeki	: Eşkiya
Şetta	: Dağınık

Şevketpenah	: Kuvvet ve kudretin merkezi
Şuyûu	: Dağılma, duyulması
Şühedâ	: Şehidler
Tâat	: İnkıyad, ibâdetler
Tabîb-i mariz	: Hasta, doktor
Ta'dad	: Sayma
Tafsîlî	: Geniş
Tahrif	: Bozulma
Tahsil	: Elde etme, ulaşma
Tahtına	: Altına
Tâlib-i hak	: Hakkı talep eden
Tam'	: Hırs, açgözlülük
Ta'n	: Küfr, gıybet
Târî	: Ârız, ulaşmak
Tarîk-ı müstekîm	: Doğru yol
Tarîkını	: Yolunu
Ta'rîz	: Dokunacak söz söyleme
Tasdik	: Doğrulama
Tealluk	: Alâka
Tebeddül	: Değişme
Teberrüken	: Uğur sayarak
Tebdil	: Değişme, değiştirme
Tebşir	: Müjdeleme
Tedrisat	: Öğretim
Teferruk	: Ayrılma, dağılma
Tefrika	: Ayrılık
Tekbîl	: Öpme
Te'lif	: Tertib etme, yazma
Temessül	: Bir şekil ve surette tecessüm etme
Tenezzüh	: Aşağılama
Terekkî	: İlerleme, mesafe alma

Tese'ül	: Dilenme
Tesmiye	: İsimlendirme
Teşebbüh	: Benzeme
Tetebbu'	: Araştırma
Tevârih	: Târihler
Tevekkuf	: Durma
Te'veil	: Kapalı olanı, açma, izâh
Tevsi'	: Genişletme
Teybîn	: Ortaya çıkarma
Te'yid	: Sağlamaştırma, kuvvetlendirme
Tiryâk	: Panzehir
Tûl-i emel	: Tükenmez hırs, arzu
Ulema-i âmilîn	: Amel eden âlimler
Umûru	: İşleri
Urvetülvüska	: Muhkem kulp
Üstaz	: Usta
Vasat	: Orta
Varta	: Tehlike, uçurum
Vehbî	: Allah vergisi
Vizr	: Günah
Vüsati	: Gücü
Vusûl	: Kavuşma, ulaşma
Yehûd	: Yahûdî
Yeksan	: Düz, müsâvî, bir düziye
Yeldâ	: Senenin en uzun gecesi
Yemîn	: Sağ
Yesâr	: Sol
Za'm	: Bir fikri zan, vehmetmek
Zaman-ı tavîl	: Uzun zaman
Zamir	: Kalbde gizli olan
Zekâvet	: Zekâ, diyânet düzgünlüğü

Zevâta	: Zâtlara
Zevilebsar	: Kalp gözü sahipleri
Zevilerbab	: Ehliyetliler, akıl sâhipleri
Zevilihtiram	: Hürmete lâıyk
Zeyğ	: Şüphe
Zinhâr	: Aman, sakın, iyi bak
Zuafâ	: Zayıflar
Zülfikar	: Hz. Ali'nin iki ağızlı kılıcının adı
Zümre	: Topluluk

MUHAMMET HİLMİ EFENDİ'NİN ŞİİRLERİ

۴۰۱

صد هزاران شکرنت کما ای صاحب کمال
سنگ آنچه پادشاه دوجان ای ذوالجلال
کما حاجد بو عالم خلق حمد سرش
با خصوص بو کتیر اودناو عاجز پر وبال
قیل غایت بو حقیره زهی حمد اُفت
اولا حمد مرتبه یا الیردی نیلر ضال
سندن اولرله هایت کم ایبره لطف کرم
قیل کرم سلطان عالم ای خدای لایزال
هر نه دکلو سوو عیمان واریب هب بنده
سنگ ستار اهورنک سترایوب عیبی آن
عفو ایدوب عیبانز هم لطفه طوت بر سر
ویر لیاقت برره چون اولرلم لایحه چال
یرق برید علی یوره اعمال یوره بحر ماره
حنت اخلاده آنک استراحت پک کمال
شوقد و ارکه ایتم اولرلم مشرک کما
هم عیبیکه ایا ندم انتم جوی تیر کمال

زهر تو یستم در دستار یکی عینا هیچ بجز تو
 اولسون انکار هر چند آفت زندهن سوال
 زخمم اینده شدت اولدم شدت نکرد
 منتقل ذر کده دایم در زین و پیرم منقل
 کی کو زین انکه یستم ایدهلم آه این
 سن نغنه بوغصانی بزره صاحب جمال
 بوسیده دارم در کاه طوفان بر همین
 چونکه آنچه کوه ایبر بوی ذوق بویله مال
 حقیقا انسه خندان چون ویر مقصودیک
 عفر ایبر عیان اولناه تربیه یوقدر زوال
 یستدیا منقه دیلر سیک راه حق بولرسن
 یوزر سور و ب پایت شیخک پندن کر شیخک آل

نیت

۱۸۸

حجت ارشاد کوی وصال کدر سینه
 منبع کوی کربلا لعل زلال کدر سینه
 مقصد افضای عتاد زوخره ای بری
 زوینت نور جمال سینه کدر سینه
 زبوره انوار ایه قرآن عظم بار بده
 میره طغیبه خورشید خیال کدر سینه
 سمرقاسم کلشن باغ ام سیرا سینه
 کلشن باغ ام خسار آلود کدر سینه
 حسرت اهلیم سیمای بی رفورده ایله
 سحر هونته آفتابده ابروی هلاک کدر سینه

عاقبت طعمو نازک بریده بریده نیستم
 ایلانیم بر کلغوزار باسیده بریده نیستم
 باغده کبرسم شافع کل آسته کور بریده نیستم
 کور کلام الکفر قاضی سرور سهرورد نیستم
 بزیم عزتیه ایام جلدیکیم عیب ایلماش
 ستر سیمو ساقی سیرینه دهن بریده نیستم
 بزیم محروم وصال ارزیده جبالرود سینه
 بولکه کسسه کوی دلبرده کلشن بریده نیستم
 ای کزوم در دو طس خاوه عرفانندن
 خیال معنادار لاله اهل سنون بریده نیستم ایم

هر زمانه بر او مقرر عزرا اولو عالم بویا
 نوبتو افسانه لرید اولو عالم بویا
 قضاة بطی قبل تقدر عالمه ای کو کل
 فصل سرما نه صوی کر ما اولو عالم بویا
 کور احقر کبی جانا قدر مجرور لر
 حلیفت اد تانده کی اعد اولو عالم بویا
 آب رویک دور که هر قتل بسیدت بایه
 صیوه مطلب با اولمز یا اولو عالم بویا
 کیم ظا بود مجتبه بر کرده راحت اول
 زوقه با نه صلح اولو غر غار اولو عالم بویا
 کیم کینه ایلمه مستقبی یا هو شال
 باسه تکر اولسه ندر حلا اولو عالم بویا
 زوقه وصل نامج کای همجرا به انجم کار
 صبریه عاشق فوریه حلا اولو عالم بویا
 آل صبران لوعه عالمه آصم آله جوفنا
 وقتی ایله باشه سودا اولو عالم بویا

خاک مولانا صفوت سورده اقدیم ایلیامه
 اوده سکزیمه عالمینا اولو عالم بویا
 کشف مرآت سائر ایلمه اجناسیه
 بلکه بر صورت ایله اعد اولو عالم بویا
 کیم
 بود جبره اهلی دکده صمانو لری سکا
 بودر اینتر ایله بار جفا نودی سکا
 ندهی لطفه لیره تقاسیه عیده
 با قدرت عاشق بر کرده سرها نودی سکا
 غالب اولسه هجره دو سوب سله سه
 نه بوسوز سه نه بوغم بودله دلا نودی سکا
 کتور بر دک بزه جانی ترک رایحه سه
 اسز اولک سیمویه ای باد صبا نودی سکا
 ترک ایوب علمنی سیمویه ای ترک نودی سکا
 حالیا کلمه ای قیومه اولو نودی سکا

الی نور رشك بد فریب اسری
حال و دلناج سر عرسه معلی
اوله کسه نول زبور لولایه آرا
ای نعمت تو هر مرتبه را کشف نذیرا
ارسلت الی العکل بشری و نذیرا

اولتک ادم عالمه بفسر اعظم
معلوم دکلی از خلقت آدم
قبل الخلق ابه امت عالی صری حرم
ذات شه صفت بر همه آدم عالم
المحلین فصلک بالفضل کنیرا

احکام شرفک امه انفع و اصلاح
عذ الفضا در سوزک ابغور انصح
حسن سیم نیتک افضل دار صحیح
ار بکشف صدقه توی احسن و اصلاح
لم یجدک الله الا یاسیرا و نظیرا

سن اتفع ارسک ایاناه رساله
رد ایتر تو کوبه بزیکه کانه غایت
اینده کجا حجت اعیانه و حالت
در هود نبات طلم از تو شعاعت
ادکت لامن سر الزار مجیرا

طرفانه ارم الی صوه عام و خلوصی
باب کرده ما یجا ارباب معاصی
حلمی قولک الله بر لور نور خلوصی
بروی جهرتم نکتة اسم عاصی
ان کتله یاسنا الخلود لخریرا

اورخ
 احمد خلیفہ کلمتہ دار برطانیہ اسی
 نزلہ کلمہ ایم اولیٰ سائنس غلطی
 تشریح سوختہ جام رسالہ اسافی
 نابی دست غم بردہ جیسوہ عطی
 مطلقا کافر بدین و مذہب دار کیم
 کبریا دینہ ہم سومہ سن ماہ دسی
 طلبت کفر ضلالتہ فالوردی عالم
 طوٹسہ کوزلم دھرہ جمالہ کوشی
 نالی لطیفی ایم درسا اسافہ حللی
 حور صلاہ اللہ اکا کا غاۃ بعث

کلمہ نولہ برتوقضلم صو آسالمال
 کر دشنہ دیرا شدہ البت عتد در روال
 سلاک راہ حقیقت طالب دیدار حق
 سیرت عالی ہم بیلا نوافندی حوسہ خصال
 آشیانہ شلاح تدرہ استراحت نولمویوب
 مورخ زوہی کلمتہ فدوسہ آجیدی بر دیال
 بیله یلم اولوا اولوہ مولانا ہوا درسا سوی
 ارجعی فرمائندہ شوقیہ قلبی استمال
 حللی یا ایلی کہو دوشد کردہ تاریخ اولی تام
 روحیہ رحمت قبلہ آتیک الرہی ذوالجلال
 (شکر افندی ہر دو خطا خارا لیا شدہ)

جانانه اولدی هفت
ملک اوله آسور حیدرله سوزانه اولدی هفت

نوسنه ایرلردن ساقا جام می امل کلبه
نایم عم سوزالم دلده کز زانه اولدی هفت
حیفه نوسن ناوله اندر ابر و کینه سله
سرسرا عصارم مجردی کجانه اولدی هفت
عاضلم کورلرک زلفک کوروب کلزارده
عمی کل زلسی سفینه حیدرله اولدی هفت
سوی مقبوله ایل سوره جلمی گروه غاشقانه
سندی حورنانه زمانه آسوب دورله اولدی هفت

ساعر لعلک ایر ساقی دل ایمنه صفا
بر زحمتله دربر آینه طبع جلا
قامتک بر اخیل دلوردرک باغ حسن
عمره تعلیم ایر رفاه نایز حوسه ادا
اوله یکنانه سنا کوز لیک کیم سله
صنه حیدرله اولور کور دلی بره برضا
آسنه بیه کوردم سنی زور سیم هوی زلفه
بیقرار اولدم عم عطفه مانده صفا
وار میده قینه بدله هلمی صنور سنانه
بینه اولور کیم کیمه فن صنوره آسنا

طوق تعجب سینه سینه قضا کی زلفش
 اولدم اغوشنه فخر نگاه حیرت فلفله
 رخه لر فاصه معن بر می فردی سینه
 فوس غمده آینه تیر فضا کی فلفله
 ای اولونه لاره وصل اولاره مقیم
 سکا غمده لطف عطا کی فلفله
 کیمدی که کی جلاله ایجه دماغ امله
 ایه کیم ندره قدر بوی دفا کی فلفله
 اهل عرفانه در بر جود جفا سن حسی
 سر نازنه در سر خطل همای فلفله
 فلفله

عکس ایلنور روله ایتمه خیال
 بو حال دوشور کی تم دل کله زبانه قال
 عشقه حارندن ناز و کله شوق نغم
 نسکه ایچوره کیم نایل صید ساقی ریشال
 زار زنگنه خیزه فالیه عالم
 بلبلن اولون ای دل کله غم و جنجال
 سینه اشغونه بیعدک ساقی عزم
 ای دینه بولور بولیم باغچه نوحال
 آه زلمه حاسی فدا ای شاه اولور
 دن ازه نفع حاسی طالع انشال

بودم چو راهی که ملک تولدی ای عاشق
 بودم را سخن اندک کجا حقا تولدی کجا
 دگر لطف ایام که ز قمار سبک خرد
 با خردک عاشق بسیار که شهادت تولدی کجا
 عالی آن شهی زده و کوه سینه
 نه بر سوز سینه نه توغم سوز دلا تولدی کجا
 کز درد دل زده جانان سخن را می شن
 اسرار اولاد سخن برای یاد صبا تولدی کجا
 تر از ایوب جانمی پیچیده طری کسی تولدی
 جالی که دلک ای تو چو ادا تولدی کجا

صوای وصل کوی سره سرودی سخن فارسی
 دماغ دل زه قوی کز غم سخن فارسی
 بیزاری رونق کز زار و فراق بار محمدن
 نه کول فالک نه سبیل نه لطافت نه جسمه فالک
 نزار روز باغ عالم قدس اولدی بلبلد
 کرد صاف قنبله ایمن رخ زغن فارسی
 ایکی بیزلی مسافره اولدی انبای زمانه کوی
 نه ارباب صدافت فارسی نه طوری سخن فالک
 کس دی ساعز آنک سرمد آفاقه نه حلمی
 همن غنابده بر روی سر سیه دهن فارسی

سن مشرعه زنده معظم سن انتم
 اسرار الهیه محرم سن انتم
 خیر خلق حضرت آدم سبلا انتم
 مجموع رسول حقه خاتم سن انتم
 سن بادی ایجاد در عالم سن انتم
 لولا که سر بریزد مگر سن انتم
 قلبه معرزه نور طوره او زنده کلیمی
 سن شاه سر بر ایله صوره عرزه علمیه
 اینزال قلبه بزانکه فرانه قیجی
 وحی ایندی سکتانجه زبای کریم

ابيضاً

لوح قلبه علم انکانه در وردی
 صفا ملکه آدم تعظیم سجودی
 نفس و فرجه سبع سائده و جودی
 هب زنده ایچوره اولدی بدینای شهودی

ابيضاً

فضله انری و بروی مسجابه خیانی
 ایدیه کماله کدی و بریده صبر ربانی
 جمع طنت عن اوله لنگه باز دی برنی
 جمسه اینه معجمی سکا یا جملله عطانی
 ارضاً

ناسوتیه انزادک ادرم اولدی هودیدا
 سر ماب قدم بولدی شرف ملکنه دبا
 والنس جمالک صفه آینه کبری
 کیم طمانه ایلر بر بولور زینه علیا
 ارضاً
 دردی سرد و لنگه نابع رسالت
 بدینای بولور که ایکی عالمه سبارت
 بولور می سکا افت اولد که سعادت
 قبل لطفه ایا جمعی بر جرم شفاعت
 سن بادی ایجاد و تالیسک انتم
 لولا که سر بریزد مگر سن انتم

ŞİİR

Sad hezâran şükr ü minnet sana ey sâhib-i kemâl
Sensin ancak pâdişâh-ı dû cihan ey zülcelâl

Sana muhtaçtır bu âlem halkı cümle serteser
Bâ husus bu kemter ednâ ve âciz pür vebal

Kıl inâyet bu hâkire dahî cümle ümmete
Ol Muhammed hürmetine yâ ilahî kılma zâl.

Senden olmazsa hidâyet kim eder lutf u kerem
Kıl kerem sultan-i âlem ey Hüday-i lâyezâl

Her ne denlü fisk u isyân var ise hep bendedir
Sen ki settârüluyûbsun setredüp aybımı al

Afvedüp isyânımız hem lutfile dut destimiz
Ver liyâkat bizlere çün olalım lâyık visâl

Yoksa böyle ilmi yok e'mâli yok mücrimlere
Cennet-i e'lâda etmek istirâhat pek muhâl

Şu kadar var ki ümidim, olmadım müşrîk sana
Hem Habîbine inandım etmedim hiç kîlü kâl

Dahî sevdim dostlarını cümleten hiç sevmedim
Olsun anlar hürmetine etme zembimden sül

Dahî hem eyle hidâyet olalım şimdengerû
Müşteğil zikrinle dâim rûz ü şeb verme melâl

Gece gündüz ağlayalım edelim âh ü enîn
Sen bağışla bu hisâli bizlere sâhip hisâl

Bu sebeble varalım dergâha doğru biz hemîn
Çünkü ancak mahveder bunca zünûbi böyle hâl

Hilmiyâ iste Hudâdan çün verir maksudları
Afveder isyânı olşah tevbeyle yoktur zevâl

Rüşdiyâ sende dilersen râh-ı Hakkı bulasın
Yüz sürüp pâyine şeyhin pendini guşuna al

Temmet تَمَّتْ

ŞİİR

Hevây-ı vasl geçti serde sevdây-ı mihan kaldı
Dimâğ-ı dilde bûy-ı tarre-i anber şiken kaldı

Bozuldu revnakı gülzâr-ı dehrin bâd-ı mihnetden
Ne gül kaldı, ne sünbül ne latâfet ne çimen kaldı

Nevâ perdâz-ı bağ-ı âlem kuds oldu bülbüller
Güle sarkıntılıklar eyleyen zâğ-ı zeğan kaldı

İkiyüzlü münafık oldu ebnây-ı zeman şimdi
Ne erbâbı sadakat kaldı, ne doğru sühan kaldı

Kesildi şâirânın şöhreti âfâktan Hilmî
Hemen itâbda bir dürr-i şirin dühen kaldı.

ŒİR

Cennet erbâb-1 dil kûy-1 visâlindir senin
Menba-i Kevser-i leb-i la'lî zilâlindir senin

Maksad-1 aksây-1 uŒsak nev ihvân ey peri
Rû'yet-i nûri-i cemal bî misâlindir senin

Ziver-i envâr ile mirât-1 aŒkım parladı
MeŒrik-i tabımda hurŒîd-i hayâlindir senin

Seyr kılsun gülŒen-i bağ-1 irem seyr isteyen
GülŒen-i bağ-1 irem ruhsar-1 âlindir senin

Cism-i zâr-1 Hılmi-i biçâreyi pürhûn eden
Tığ-1 hun efsân ebruy-1 hilâlindir senin

ŒİR

Böyle cevr ehli değildin, noldu ey aŒık sana
Bu kadar etmez idin bana cefa noldu sana

Tanrı lutfile bin kere bakarsın gayra
Bakmadın aŒık-ı bîmarîne Œehâ noldu sana

Ėaliba ateŒ-i hicrâna dūŒüp yanan sen
Ne bu sūzîŒ ne bu ğam söyle dilâ noldu sana

Getirirdin bize cananımızın rayıhasın
Esmez oldun niçün ey bâd-ı sabâ noldu sana

Terk edüp Hilmi-i bîçare-ü bîkes böyle
Haliya gelmedin ey yosma eda noldu sana

ŞİİR

Sen mesned-i izzette muazzamsın efendim
Esrâr-ı ilâhiyyeye mahremsin efendim
Hayr-ı halef-i hazret-i Âdemsin efendim
Mecmû-i rusûl sınıfına hâtemsın efendim

Sen bâdi-i icâd dü âlemsin efendim
Levlâke serîrinde mûkerremsin efendim

Kıldîse muazzez nola Tûr üzre kelîmi
Sen şâhe serir, eyledi Hak arş-ı azîmi
İnzâl kılup zatına Kur'an-ı Fahîmi
Vahy etti sana nice mezâya-yı kerîmi

Sen bâdi-i icâd dü âlemsin efendim
Levlâke serîrinde mûkerremsin efendim

Levhu kalemin âlem-i imkana vürûdı
Sınıf-ı melekin âdeme tazîm-i sücudı
Şemsü kamerin seb-ı semânın da vücûdı
Hep zatın için oldu bu eşyayı şuhûdı

Sen bâdi-i icâd dü âlemsin efendim
Levlâke serîrinde mûkerremsin efendim

Feyzin eseri verdi Mesîhaya hayatı
Eyyübe kemalindi veren sabru sebâtı
Hak rahmeti ayn olduğuna yazdı berâtı
Bahşetse aceb mi sana ya cümle usâtı

Sen bâdi-i icâd dü âlemsin efendim
Levlâke serîrinde mükerrermsin efendim

Nasutide envârın o dem oldu hüveydâ
Ser tâbe kadem buldu şeref-i milket-i dünyâ
Veşşemsü cemâlin sıfâtın ayet-i Kübrâ
Kim tâatın eylerse bulur rütbe-i ulyâ

Sen bâdi-i icâd dü âlemsin efendim
Levlâke serîrinde mükerrermsin efendim

Uruldu ser-i devletine tâc-ı risâlet
Bu şanile buldun iki âlemde siyâdet
Bulmaz mı, sana ümmet olan kimse seâdet
Kıl lutfun ile Hilmî pûr cürme şefaet

Sen bâdi-i icâd du âlemsin efendim
Levlâke serîrinde mükerrermsin efendim

ŞİİR

Dokunup sîneme şimîr-i kazası zilletin
Oldum ağışuna hongâh-ı belası feleğın

Rahnalar kalmadığı yer mi kodu sînemde
Gavs-ı gamdan anılan tîr kazası feleğın

Ey olan dâire-ı vasl dilârada mukîm
Sana mahsusmıdır, lûtf-u atâsı feleğın

Girmedi gitti cihan içre dimağı emele
Ah kim zerre kadar buy-i vefası feleğın

Ehl-i irfana verir cevrü cefasın Hilmi
Ser nâdana düşer zıll-i hüması feleğın

ŞİİR

Aks eyleyince rûyun ayine-i hayâle
Bir hâle düşdü kim dil gelmez zeban kâle

Aşkın hararetinden yandı tutuştu bağrım
Teskîn için kerem kıl sun sâkî bir piyâle

Zâr-ı terennümünden hayrette kaldı âlem
Bülbül mü oldun ey dil gül gonca-i cemâle

Seylâb-ı eşk-i ğamdan yıktın saray-ı ömrüm
Ey dîde noldu bilmem bâis nedir bu hâle

Ah eylemekle Hilmî, hicrâne çare olmaz
Bezle eyle nakd-i cânın tâlip isen visâle

DURAKLI CAMİSİ İÇİN YAZDIĞI KİTABE

Hamdülillah avn-i hakla buldu bu mescit tamam
Ehli hayrât sarf-i himmet eyledi oldu tamam

Hak tealâ rahmet etsin kim buna bir taş kodu
Cennet-i e'lâ da versin onlara âli makâm

Hem dahî bulsun selamet beş vakit kılun namaz
Kıl namazı bul rızayı gel niyazet subh u şam

Bâhusus bu âcize kılsın terahhüm lutfile
Çün delalet ettiği için vüsi miktarı müdâm

Yazdı Hilmî şevkile umranını târih-ı hitam
Barekallahül kadir tâ ilâ yevmil kıyam

1314

اولهم انك من فضله ده لشم زهره في
 خومهم يصبون) آيت كريمي او قرب غمكم
 ايلرز والسلام على من اتبع الهدى سبحان
 ربك رب العزة عما يصفون وسلام على
 المرسلين والحمد لله رب العالمين
 موهوبات حضرت محمد صلي الله

صلوات

رب هذه الرسالة الفقير الخير الحاربه
 الفتي القدير خادم الشريعة العلية والطريق
 النقيضية الخالديه الحاج محمد علي الشهد
 بداره في حواجر الطولان في الطرقة عفر
 الله له ولوالديه وجميع المؤمنين والمومنات
 يوم الحساب بيمينهم بسلام وطيريات
 اولها محمد شريك في اخره
 على الاول سنة ست وخمسين

٤٢٢

١٤٦

وثلثه وانك م
 رب اغفر لي ولوالدي ولجميع المؤمنين والمومنات يوم الحساب
 فسات آمين

Muhammed Hilmi Efendi'nin yazdığı MİZÂNÜŞŞERÎAT VE BÜRHÂNÜTTARİKAT adlı kitabının son sayfası

الحمد لله الذي رزق السموات العلى
 الفاطم الفرد الذي خلق السموات العلى
 صلوا على شمس الفصحى صلوا على نور الهدى
 صلوا على بدر الدجا اعنى النبي المصطفى
 صلوا على اصحابه صلوا على اتباعه
 صلوا على اشياعه اهل الحضور والصفاء
 افنيت عمري في الهوى حال الشباب والصباه
 ايمن الايمن ايمن البها واحمرتا واحمرتا
 عيني عما من عهده في قلبي قسسى من شهوه
 عمري مضى من فطنتي وافرقنا وافرقنا
 قد فرغني لمول الامل قد فانتى حسن العمل
 قد جئتني وقت الامل واحالتا واحالتا
 يا من لم لمول الامل ارجع الى خير العمل
 اسمع وتب قبل الامل من ضياع الشوم الهموم
 يا صاحب العرق القير يا فاعل الدتب الكبير
 يا حامل الوزر الكثير ايمن البكا ايمن البكا

كتبه الفقير محمد بن احمد زاده
 زاد الله زاده
 آمين

Muhammed Hilmi Efendi'nin yazdığı Arapça bir şiir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بسم الله الرحمن الرحيم
يا قاضي اولاده تاج و آفتاب اولاد کس جوی علی افغان ابراهیم و قد زانم او غم کوجان دیک طرفینی
ایضا ایله محدود بر قطعه بخر و مع هر دو کلمه بر معنی بلایه یوز خفته بر کوه بقطعه
طایف بدوند نه مود لقمه جمل کزین تونسی دارنده زاده بر کوه تونسی جمل کوه افغان
نرخه لایم ایله بیع و کلاک ایضا و خفته بی و قد بر قطعه و کلاک و شمع ایلیوب بر کوه
اولاده مینو زنده بر حبه بیع ایله صبه ایلیوبی مینه جو بر قطعه سواد افغان نوی ایلم بدیم

حواصنه زاده

احضه ایله

داریک
مهره

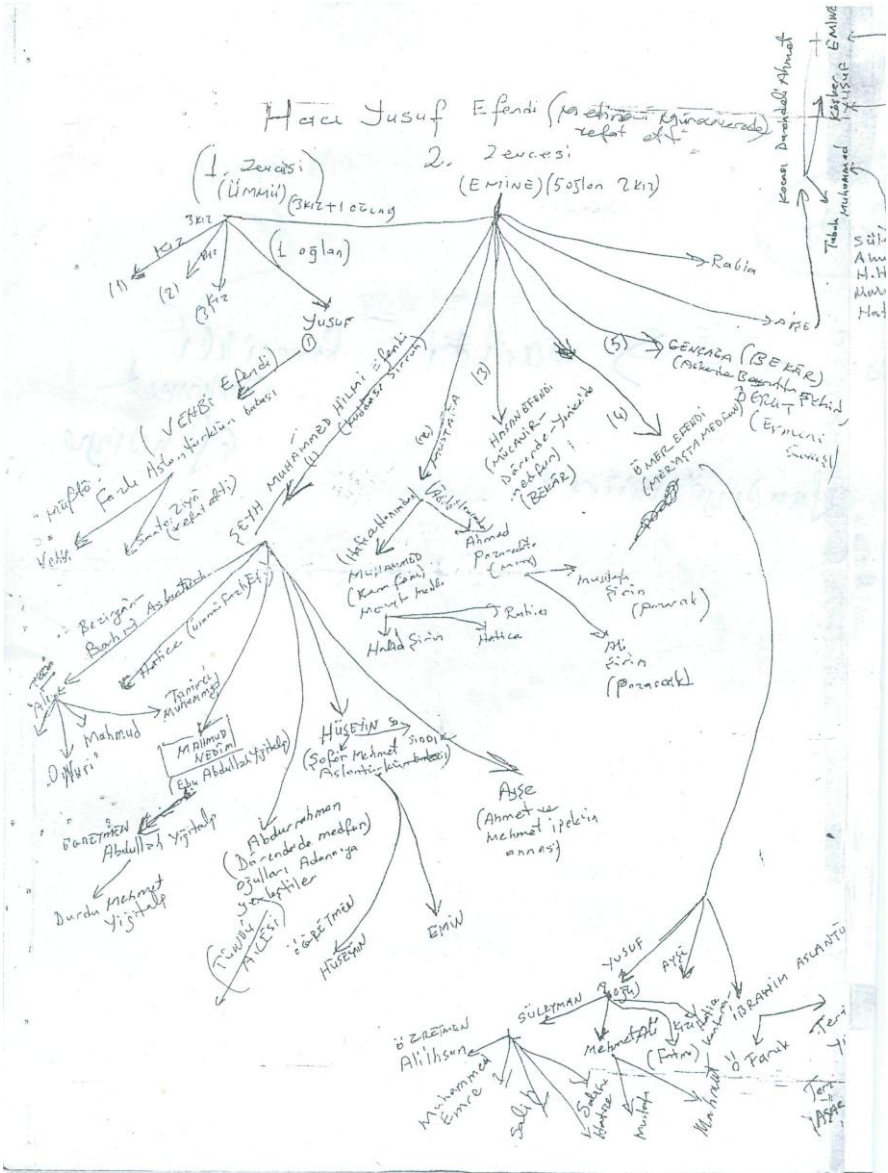
مهره زاده
مهره

سواد افغان

داریک
مهره
مهره

Seyh efendi Wade

Darendeli âilesinin Seyyid olma ihtimalini ortaya koyan ve içinde Darendeli Muhammed Hilmi Efendi'nin mührü bulunan bir belge
Mühürde "Esseyid Muhammed Hilmi" ibaresi yer almaktadır

Darendeli âilesinin ilk asıllarını veren şecere

الجزء الاول

من الكتاب المسمى برتبة محمودية في شرح طريقة محمدية وشريعة نبوية
في سيرة اجدية لخاتمة المحققين وعدة ذوى الفضائل تحرير الاعظم
والهمام الاقدم قطب العارفين غوث الواصلين يعسوب
الموحدين مولانا ابي سعيد الخادى فرغ من تأليفه
سنة (١١٦٨) سقى الله نراه صيب الرحمة
وافاض عليه مجال الاحسان والنعمة

قدحلى هامشه بالوسيلة الاجدية والذريعة السمرديية في شرح
طريقة محمدية للعالم التحرير والحير الكبير ذى التحقيق
التفيس مولانا الشيخ الحاج رجب بن احمد
فرغ من تأليفه سنة (١٠٦٣).

شكر الله سعيه ورضى عنه وعنا فرحم الله امرأً نظر اليه بين الانصاف
فيساح ووقف في الصحيح على خطأ فاصلم واعوذ بالله من حاسد
اذا حسد وبني واستغفره جل اسمه من قلم زل وسبى
او حرف شيئاً عن موضعه وطغى وهو حسبي ونعم
الوكيل ولا حول ولا قوة الا بالله العلى العظيم
سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام
على المرسلين والحمد لله رب العالمين

وانا الفقير ^{مصححه} احمد
رفعت بن عثمان حلى
القره حصارى

طبع برخصة نظارت المعارف الجليلة المرقمة (٣٩٨) و (٧٤٦)
والمؤرخة ٢٣ ربيع الاول سنة ١٣١٦ و ٥ رمضان سنة ٣١٦
في مطبعة (شركت صحافه) بدار الخلافة العلية
سنة (١٣١٨) هجرية

Muhammet Hilmi Efendi'nin MİZÂNÜŞŞERÎAT VE
BÜRHÂNÜTTARÎKAT adlı kitabını te'lif ederken kaynak olarak en
fazla kullandığı Recep Efendi kenarlı Hâdimî'nin Tarîkat-ı
Muhammediyye şerhi, diğer adıyla Berîka adlı eser

Hırlakyan'ın demircisinin yaptığı ve Bulanık köyünden Rufâî K r Der-
viş denilen zâtn zikir esnasında kullandığı Rafâî şîşi
(Yaşar Alparslan arşivi)

Darendeli Muhammet Hilmi Efendi'nin mürfidi olmuş, ondan icâzet,
izin almış olan büyük mutasavvıf, âlim Duruş Efendi

Muhammed Hilmi Efendi'nin Maraş Şeyhadil Mezarlığındaki mezarı,
mezartaşı

Muhammed Hilmi Efendi'nin oğlu Mahmut Nedim Efendi'nin Maraş Seyhadil Mezarlığındaki mezarı, mezartaşı

Muhammed Hilmi Efendi'nin kardeşinin oğlu, icâzet, izin verdiği
Vehbi Efendi'nin Şeyhadil Mezarlığındaki mezarı, mezartaşı

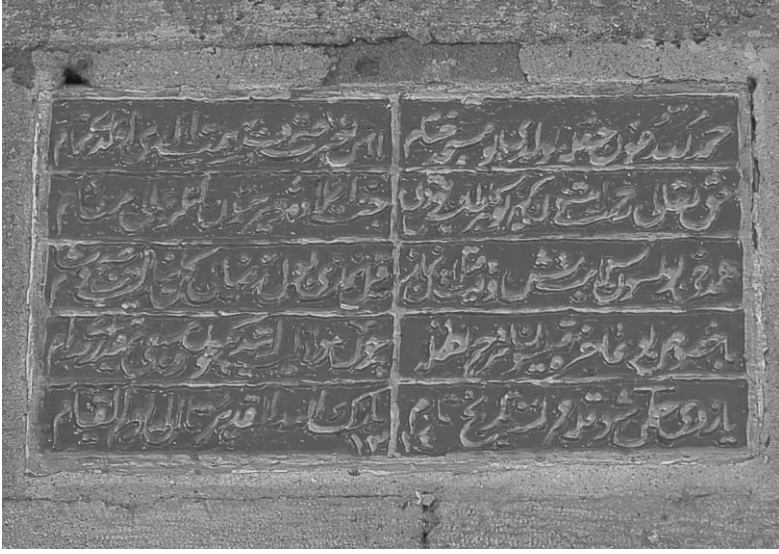
Muhammed Hilmi Efendi'nin torunu Abdullah (Yiğitalp) mezarı,
mezartaşı

Vehbi oğlu Hacı Fazlı (Aslantürk) Efendi'nin Şeyhadil Mezarlığındaki mezarı, mezartaşı

Muhammed Hilmi Efendi'nin icâzet, izin verdiği müridlerinden Duruş Hoca Efendi'nin Şeyhadil Mezarlığındaki mezarı, mezartaşı

Muhammet Hilmi Efendi'nin tamir ettirdiği Duraklı (Atoluğu) Câmiinin giriş kitabesi

Duraklı (Atoluğu) Câmiinin iç kısmının bugünkü hali

Muhammet Hilmi Efendi'nin tamir ettirdiği Duraklı (Atoluğu)
Câmiinin üst katında bulunan erbain çıkartılan çilehane

Muhammet Hilmi Efendi'nin tamir ettirip hizmet ettiği Duraklı
(Atoluğu) Câmiinin bugünkü dıştan görünüşü

UKDE KİTAPLIĞI:

YAŞAR ALPARSLAN – SERDAR YAKAR'IN EDİTÖRLÜĞÜNDE ÇIKAN YAYINLARIMIZ

MARAŞ TARİHİ SERİSİ:

1. Dulkadir Beyliği Araştırmaları I (2008) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN, Mehmet KARATAŞ, Serdar YAKAR*
2. Dulkadir Beyliği Araştırmaları II (2008) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN, Mehmet KARATAŞ, Serdar YAKAR*
3. İstiklâl Savaşında Maraş (2008) / *Yaşar ALPARSLAN – Serdar YAKAR*
4. Maraş Tarihi ve Coğrafyası (2008) / *Besim ATALAY*
5. Maraş Yollarında (2008) / *Hasan Reşit TANKUT*
6. Aşiretlerin İskanları (2008) / *Bekir Sami BAYAZIT*
7. Maraş Emîrleri (2008) / *Editörler: İlyas GÖKHAN / Selim KAYA*
8. Maraş'ta Misyoner Faâliyetleri ve Misyoner Okulları (2008) / *Mustafa ÇABUK*
9. Zeytun ve Çevresindeki Ermeni İsyancıları (2008) / *A. Latif DİNÇASLAN*
10. İlkçağdan Dulkadirli'lere Kadar Maraş (2008) / *Yrd. Doç. Dr. İlyas GÖKHAN, Yrd. Doç. Dr. Selim KAYA*
11. Dulkadir Eyâletinin Kuruluşu ve Gelişmesi (2009) / *Dr. İsmail ALTINÖZ*
12. İlâveli Esmâru't-tevârîh Maa Zeyl (2009) / *Mehmed Şemî Efendi, Hazırlayan: Dr. Mehmet KARATAŞ*
13. 100. Yılında 1909 Maraş'ta Ermeni Olayları (2009) / *Yrd. Doç. Dr. Nejla GÜNAY*
14. Seyâhatnâme, Şehir Târihi ve Coğrafya Kitaplarına Göre Maraş (2009) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
15. Maraş'ta Saçaklızâdeler ve Eski Maraş Âlimleri (2009) / *Osman SANDALOĞLU, Hazırlayan: Yaşar ALPARSLAN*
16. Yakın Çağda Kahramanmaraş (2009) / *Prof. Dr. Ahmet EYİCİL*
17. Eshab-ı Kehf Vukûu Şuyûu (2010) / *Hazırlayan: Yaşar ALPARSLAN*

MARAŞ KÜLTÜR VE EDEBİYATI SERİSİ:

1. Âşık Durdu Mehmet Yoksul (Âşık Mahfuzî) Hayatı ve Şiirleri (2008) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
2. Âşık Mustafa Zülkadiroğlu Hayatı ve Şiirleri (2008) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
3. Muhammet Kâmil Ağdaş (Bahçeci Hoca) Hayatı ve Şiirleri (2009) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
4. Maraş Merkez Ağzı (2008) / *Mine KILIÇ*
5. Mevlid / *Mar'aşî Kurâ-zâde Nâdiri* (2009) / *Hazırlayan Gülcan Tanıdır ALICI*
6. Maraş'ta Divanından Parça Kalmış Halk Şairleri (2009) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
7. Türk Edebiyatında Maraşlılar (2009) / *Yaşar ALPARSLAN, Yard. Doç. Dr. Lütü ALICI, Serdar YAKAR*
8. Maraş Bibliyografyası (2009) / *Cavit POLAT*
9. Büyük Hiciv Şâiri Âşık Mısdılı (Mustafa Hartlap'ın) Hayatı ve Şiirleri (2009) / *Hazırlayan: Yaşar ALPARSLAN*
10. Maraş Ağzı Köroğlu (2009) / *Hacı Ali ÖZTURAN*
11. Maraş Merkez Ağzı Kelimeler Deyimler (2009) / *Hacı Ali ÖZTURAN*
12. Muhtelif Cönklerden Maraş Halk Şâirlerine Âit Şiirler (2009) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*
13. Tertibü'l-Ulûm (2009) / *Saçaklızâde (Eş-Şeyh Muhammed B. Ebî Bekr El Mer'aşî) - Çeviri: Doç.Dr. Zekeriya PAK - Yrd.Doç.Dr. M. Akif ÖZDOĞAN*
14. Divan-ı Hâfız-ı Mar'aşî (2010) / *Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Lütü ALICI*
15. Kahramanmaraş'ta Çocuk Oyunları (2010) / *Hacı Ali ÖZTURAN*
16. Halilî-i Mar'aşî Divançe ve Etvâr-ı Seb'a (2010) / *Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Lütü ALICI*
17. Kahramanmaraş'ta Sosyal Hayatın Fiziki Yapıya Etkisi (2010) / *Kemalettin KOÇ*
18. Eski Maraş'ta Örf'ler, Âdet'ler ve İctimâî Hayat (2010) / *Hazırlayan: Yaşar ALPARSLAN - Hacı Ali ÖZTURAN*

KAHRAMANMARAŞ VALİLİĞİNCE YAYINLANAN ESERİMİZ

1. Maraş Meşhurları (2009) / *Hazırlayanlar: Yaşar ALPARSLAN - Serdar YAKAR*